III

Uvrava za praktiku

3.

4[illegible]

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Frant. A. Slavík a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Vydávání spoluřídí: Dr. Frant. Dvorský a Josef Hladík. — Odborní redaktoři: Frant. Bartoš, Rud. Dvořák, Vít. Houdek, Fr. J. Rypáček, Tom. Šílený, Dr. Frant. Šujan.

I.

ZEMĚ A LID.

Svazek II.

Rediguje Dr. Fr. Dvorský.

MORAVA ZA PRAVĚKU.

V BRNĚ 1902.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem mor. akciové knihtiskárny.

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

I. Země a lid.

MORAVA ZA PRAVĚKU.

Napsal

I. L. Červinka.

Se 154 obrazy v textu, 52 tabulkami a 4 mapkami.

Za vydávání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena 9 K.

V BRNĚ 1902.

Nákladem Musejního spolku. — Tiskem mor. akciové knihtiskárny.

Předmluva.

Snaha má, podati v přítomném spise co nejstručněji vše, čím lze objasniti nejstarší dějiny naší vlasti, zůstala při pouhém pokuse. Neboť, ačkoliv je Morava památkami pravěké kultury přebohata, nestačí přece známý dosud materiál nijak na dokonalý obraz její, jednak že jsou to z největšího dílu nálezy nahodilé a nesoustavně konané, a zvláště proto, že jsou roztříštěny v tolika museích a v soukromých sbírkách a sbírečkách, které nejen znesnadňují podrobnější a hlubší studium, nýbrž i znemožňují přímo. Druhá neméně závažná překážka jest v nejasných a nesprávných popisech jednotlivých nálezův uveřejněných, čímž jejich dobrá polovice zůstává bez ceny pro vědecké zužitkování.

Z těchto příčin zdálo se mi důležitějším, stručně jen načrtati obraz pravěkých dějin kulturních a sestaviti především veškeren vybraný a prohlednutý materiál nálezový, aby v budoucnu mohl býti soustavně doplňován a snáze zpracován vědecky. Proto snažil jsem se poznati nejen všecky nálezy uložené v museích a, pokud se mi dalo, i ve sbírkách soukromých a posouditi z vlastního názoru, a netížil jsem si navštívit i velikou část nalezišť samých; v druhé řadě pak užil jsem veškerých spolehlivých zpráv literárních nebo soukromých sdělení.

Podává tedy práce tato obraz dosavadního badání v praehistorii se všemi mezerami a naznačuje proto zároveň veškery úkoly, čekající v budoucnu soustavného výzkumu. Mimo nálezy palaeolithické, kde se pozoruje už jakási soustavnost v badání, zůstává vše ostatní, mimo ojedinělé případy, pouze při nahodilých

nálezech. Okolnost vysvětluje se tím, že badání, či vlastně sbírání spočívá stále ještě jen na soukromých zálibách a neděje se vedením odborných a příslušných ústavův.

A to jest nejprvnější příčina, která mne přiměla psáti knihu tuto v této formě.

Vážné úkoly praehistorické archaeologie, nedoceňované, ba přímo zamítané pomocnice dějepisu, vysvítají také z knihy o pravěku Moravy, a tyto mají býti především známy pěstovatelům této vědy. Odborník tedy shledá leccos v mé knize, čeho by se jemu nemuselo připomínati, mně však a jistě také všem, jimž záleží na rozkvětu naší mladé vědy, jedná se po dobrém uvážení, abych předložil veřejnosti knihu, ze které by mohli nejen čerpati odborníci, nýbrž aby v ní také ochotníci a sběratelé našli snadno rady a pokyny, kam které nálezy řaditi a jak je aspoň přibližně oceniti. Že jsme v pěstování archaeologie praehistorické odkázáni především na ochotníky a laiky, jest jasno podle povahy věci samé. Nutno tedy především rozšířiti znalost starožitností takových co nejvíce, aby žádný nález nebyl zmařen a aby vždy naleziště bylo oznámeno odborníkům nebo správám musejním. Na nových správách museí bude záležeti, aby pak důležitá naleziště podrobily systematickým a vědeckým výzkumům. Ovšem budiž snahou vedoucích kruhů musejních. aby především získaly síly k tomu schopné a odborníky energické. Museum království Českého budiž tu stkvělým vzorem.

Pomůže-li má skromná práce připravovati půdu po našem venkově takovému odbornému vedení, bude jí to nejvyšším uznáním. — — —

Milou povinností jest mi, abych srdečně poděkoval za vzácné pokyny a různé zprávy P. T. p. K. J. Maškovi, řediteli zemské reálky v Telči, p. Jar. Palliardimu, c. k. notáři v Mor. Budějovicích, p. K. Fišarovi, rolníkovi v Nákle, p. Al. Procházkovi, učiteli v Blažovicích, p. A. Teličkovi, nadučiteli ve V. Penčicích, a m. j.

Úvod.

Nejstarší dějiny naší vlasti ponořeny jsou v tajemné šero —" čteme pravidelně v našich dějepisných knihách o Moravě; neboť nedochovalo se nám, z časů na př. před Kristem žádných určitějších zpráv písemných, a proto doby ty spadají do **praehistorie — pravěku.**

Každá země, každý národ, který má svou psanou historii, má také svou praehistorii, období prvotního vývoje kulturního, o němž se nám nedostává určitých záznamův ani letopočtův. O veškerém životě lidstva v takových dobách žijícího můžeme si utvořiti tedy jenom částečný obraz z hmotných památek zbylých po naše doby. Obrazy ty oživuje valně analogie ze života dosavadních národů primitivních, snad i tradice nebo skoupé zprávy písemné sousedních národů ve vzdělání pokročilejších, — poněvadž praehistorie nekončí se u všech národův a ve všech zemích stejnou dobou.

Tak jako dějezpytec pátrá v archivech po starých knihách, spisech a listinách, luště jejich obsah, jako geolog prohledává různé vrstvy v kůře zemské, třídě je dle povahy jejich složení a dle zkamenělin: tak prokopává praehistorik hroby, prohrabává jeskyně, pátraje po výrobcích lidských, po kostech dávno vyhynulých zvířat: jeskyně a hliníky, mohyly a hroby, sidliště a hradiště jsou archivy badatele o době pravěké.

Z památek tu vykopaných usuzuje badatel, jak se vyvíjel člověk vůbec, srovnáváním jich s rozsáhlejším materiálem sestavuje potom obraz celkového života té oné doby, krajiny a národa. To jsou vesměs úkoly „rýče vědy" — archaeologie předhistorické.

Archaeolog, chtěje postup takového vývoje kulturního sledovati, musí především ustanoviti stáří jednotlivých nálezů pravěkých. Datování to nemůže být ovšem absolutní, nýbrž jenom relativní: ustanoví se totiž časový poměr jednoho nálezu k jiným. Každý nález má nějaké známky, které byly také pozorovány na jiných, a dle těch známek soudíme o jejich relativním stáří: jsou buď starší nebo mladší nebo současné. Význačné nálezy takové nazývají se typickými. Podle nich soudí se, že člověk pravěký prošel třemi většími kulturními obdobími, a archaeologové rozdělili tyto tři doby pravěkého rozvoje lidstva 1. na období zpracování kamene, 2. bronzu a 3. železa.

V nejdávnějších dobách člověk pravěký, odkázán jsa pouze na své ruce, mohl si jenom co nejprimitivněji opatřovati nutné potřeby denní: kámen a sražená větev byly mu zbraní i nástrojem. Trvalo jistě dlouho, než si z tvrdých a nepodajných kamenův uměl zhotoviti účelnější nástroje štípáním, broušením a vrtáním; jakmile však poznal kovy, zlato, měď a cín, hlavně pak smíšeninu obou posledních, bronz, a jakmile dovedl oceniti všestranně jejich vlastnosti, vyspěl záhy v obdivuhodnou kulturu. Poměrně dosti pozdě vyskytuje se železo, ale brzy za to vytiskuje všecky kovy a materiál k hotovení nástrojův a zbraní.

Tolik praehistorik o původním stavu lidstva vůbec. Studiem jednotlivostí v obsáhlém materiálu určuje pak a rozlišuje jednotlivé typy, pátrá po jejich rozšíření, jejich původě, datuje přesněji jednotlivé nálezy, shledává různé vlivy cizích kultur, místní zbarvení a změny, přechází pak ze studia podrobností k sestavování celkového obrazu života té oné doby, krajiny, země a národa.

Podle takových typických nálezů lze též na Moravě zřetelně sledovati různé vývoje kultury pravěké. První stopy lidské objevují se s počátku útvaru čtvrtohorního či v t. zv. starší době náplav (v diluviu). Evropa měla tehdy podnebí ledové s teplejšími obdobími, a tenkráte přišel k nám prvý člověk za zvěří. Člověk ten byl lovcem, a když průběhem dob zmírnilo se podnebí našich krajin, když zvěř polární buď vymírala nebo stěhovala se zpět k severu, táhl člověk lovec za ní, neboť živobytí jeho záviselo na hojnosti zvěře.

Zatím změnilo se podnebí, a počínaly se tvořiti vrstvy a nánosy alluviální. V těchto vrstvách neobjevují se již kosti diluviální fauny, nýbrž četné zbytky domácích zvířat, s nimi přicházejí

častěji výrobky z kamene uměle hlazené, kostěné, vypálené nádobí hliněné, později nástroje a šperky z bronzu, železa a j. v.

Podle těchto nálezů dělí archaeologové pravěk země Moravské na tato období:

I. **Diluvium.**

a) Palaeolith či starší doba kamenná končí se asi v letech 5000 před Kristem.

II. **Alluvium.**

1. Neolith či mladší doba kamenná (asi 3000 až 1000 let před Kristem).

2. Doba bronzu.
   a) Kultura skrčených koster (1000—500 let před Kristem).
   b) Kultura popelnicových polí (asi 800 let před Kr. až asi po rok 50 po Kr.).

3. Doba železa.
   — α) Kultura hallštattská (600—200 let př. Kr.).
   — β) Kultura gallská (300 let př. Kr. až 100 let po Kr.)
   a) Kultura doby císařství římského (kolem r. 50 až 450 po Kr.).
   b) Kultura germánská (v VI. stol.).
   c) Kultura hradištná (450 až 1100 let po Kr.).

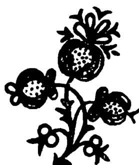
Všecka tato období kulturní, o nichž v knize pojednáváme obšírněji a s náležitými doklady, zahrnují tedy celkem dobu asi 7000 let před Kristem a 1000 let po Kristu.

Rozumí se, že všechna tato různá období kultury pravěké nelze časově zcela přesně odděliti od sebe; neboť vyvíjejíce se znenáhla, splývají do sebe více méně znatelně; oddělují-li se však roky a staletími, míní se tím naznačiti přibližné hranice, kdy lze stopovati v nálezech nové vlivy nebo nové módy, po případě náhlé změny kulturní, obyčejně i ethnologické; datování taková jsou ovšem přesnější, můžeme-li se dovolávati diplomatických údajů v historii sousedních zemí nebo národův.

se vyučili u nich a od nich přejímati mohli různé vymoženosti kulturní. Dále dokazují podobná naleziště, jak v dalším pojednání naznačíme jasně, že Slované tito totožní jsou s pokolením pochovávajícím své nebožtíky v popelnicových polích, čímž by byl veden důkaz, že Slované přišli k nám nejméně 7—8 let před Kristem, a že tu bez přestávky pobyli až po dnešní dny.

To znamená tedy, že prvé slovo rozhodující o nejstarších dějinách naší vlasti nepřísluší historii sestavené ze zpráv psaných, desaterý výklad dovolujících a také různě vykládaných, nýbrž archaeologii předhistorické, která tu jediná může ve spolku s anthropologií pronášeti právoplatné úsudky.

„Odvažme se zaklepati na hroby těch, kdož v našich vlastech někdy obývali, aby svědectví vydali o sobě a těch časech minulých, aby potvrdili neb vyvrátili, co o nich napsali starší i novější spisovatelé!“

Pěstování archaeologie praehistorické na Moravě.

Morava byla už před více než třemi sty lety proslaveným nalezištěm fossilních kostí. R. 1571 připomíná Jan Blahoslav ve své grammatice české, že se v Předmostí u Přerova vykopávají veliké kosti obrův, zuby tak veliké jako hlava lidská, žebra jako břevence, i rohy veliké. Z jiných starých zpráv víme, že i naplaveniny v jeskyních moravských prohrabávaly se lakotně, ovšem že ne na prospěch vědy geologické neb archaeologické; hledala se tu drahocenná slonovina pro trpící lidstvo, neboť ebur (unicornu fossile) bylo od konce století XVI. zázračným lékem tak oblíbeným, že ještě koncem století minulého měl každý lékárník „roh jednorožčí" (t. j. mamutí kel).

Vyhlášený lékař Osvald Croll dal po těchto kostech kopati v okolí Křtinském, podobně tělesný lékař cís. Rudolfa II., Boëtius de Boot, popisuje unicornu fossile z Brněnska a uvádí seznam nemocí, proti kterým dlužno užívati fossilní slonoviny. Podrobněji zpravuje nás o velikém bohatství lidských i zvířecích kostí v jeskyních Křtinských (r. 1663) Martin Alexander Vigsius, kanovník praemonstr. kláštera Zábrdovského. Kosti ty považuje ovšem v souhlase s tehdejším všeobecným názorem za zbytky gigantů, vypočítávaje lebky, holeně, žebra a j.

I Tomáš Jan Pešina z Čechorodu připomíná ve svém díle „Mars Moravicus" (Praha 1677) báječných kostí z nohův a draků v jeskyních Brněnských; o původě kostí takových není mu ještě známo nic, praví jen, „že zdejší kraj podobného druhu zvířat nerodí mimo jediného draka někde v okolí chyceného a usmrceného, jehož kůže ve vchodu Brněnské radnice

(r. 1843), a J. E. Wocel sepsal „Grundzüge der böhm. Alterthumskunde“ (1845); brzy potom založen časopis „Památky“ (později „archaeologické a místopisné“ 1852). Čilá činnost tato měla aspoň ten účinek na rozvoj moravské archaeologie, že koncem let 1850tých pomýšlel d'Elvert založiti podobný sbor ku pěstování domácí archaeologie, k uskutečnění však nedošlo, jednak že osobnosti k tomu způsobilé (Wolfskron, Sylva-Taroucca a j.) právě opouštěly Brno, a jednak, že na ten čas nepřihlásil se už ani dostatek přátel starožitností vůbec, tím méně pak znalcův.

Omezovalo se tedy pěstování domácí předhistorie opět jen na nahodilé nálezy a na krátké zprávy o nich v časopisech a knihách, ovšem už častější. Sbírky Františkova musea vzrůstaly zvláště od doby, co nový kustos Mořic Trapp (* ve Vodňanech 1825, † v Brně 1895) od r. 1856 oboru tomuto věnoval větší pozornost. Důležitost pravěké archaeologie pochopil též professor Jeitteles v Olomouci, kde r. 1864 podařilo se mu konstatovati říční nákolí. Jeho práce však zůstaly osamoceny zrovna jako badání medika J. Liedermanna v horách Pavlovských v letech 1870tých. — —

Plenění jeskyň v okolí Rájeckém bylo právě v největším rozkvětu, když se v Blansku usadil jako panský lékař Dr. Jindřich Wankel (* v Praze 1820, † v Olomouci 1897). Mladý učenec záhy jal se prozkoumávati bohaté jeskyně ve svém okolí; po zakročení jeho přestalo hrabivé kořistění v diluviálních nánosech, ba kníže Salm dal dokonce i zvláštního hlídače k jeskyním. Zprávy Wanklovy o výzkumech v jeskyních Sloupských, v Býčí skále, v Pekárně a j. vzbudily záhy ve světě učeném i daleko za hranicemi živý zájem o pravěk Moravy a pojistily svému původci čestného místa mezi archaeology evropskými. Nejvíce záslužnou zůstává ovšem jeho neobyčejná činnost iniciativní a organisatorská. Zatím co jiní nepochopovali ba podceňovali novou vědu archaeologickou, byl Wankel už v plné práci, ponoukal, učil a shromažďoval mladší dorost. Jenom přičiněním jeho a působením vznikl na Brněnsku v letech 1880tých četný kruh zdatných pracovníků (Maška, Knies, Fiala, Koudelka, Čapek a j.). Rozvoj činnosti archaeologické, anthropologické a také národopisné na Moravě má svůj podnět ve Wanklovi; nazývají ho proto „otcem moravské praehistorie“. Jeho dcery byly mu oddanými pomocni-

cemi, a v organisatorské činnosti věrným a čilým druhem zeť jeho, prof. Jan Havelka (* v Lošticích 1839, † v Olomouci 1886), manžel dcery Vlasty. Snad stalo se jen Havelkovým působením, že Wankel a okolí jeho obralo si za úkol poznati a povýšiti minulost i přítomnost Slovanstva, snahy ovšem, které vedly ke sporům se střízlivějšími a chladnějšími badateli.

Havelka jako historik zajímal se o nejstarší dějiny naší vlasti; když pak seznámil se s Wanklem, věnoval se obětovně praehistorii. Už v časopisech „Komenském" a v „Čas. Matice Moravské" přinášel drobné zprávy pravěku se týkající a pobádal ke sbírání domácích starožitnin. Oblíbenou myšlenkou jeho bylo založiti spolek musejní, poněvadž co rok přicházely vzácné památky starověké na zmar anebo byly do ciziny zavážený na velikou škodu vlasteneckých dějin.

Bohužel nedaly se ani stkvostné sbírky Wanklovy Moravě zachovati, nevěnovalo ani Pražské ani Brněnské museum na zakoupení jejich nepatrného obnosu, a tak dostalo se proslulé museum Wanklovo do cís. musea přírodopisného ve Vídni.

Wankel přestěhoval se po té do Olomouce a přišel právě v čas, aby Havelkovi byl radou i skutkem pomocen při založení „Vlasteneckého spolku muzejního". Dávná tužba Havelkova došla tím r. 1883 uskutečnění, a rok potom založen „Časopis vl. spolku muzejního v Olomouci". Založení spolku a zvláště vydávání popularního časopisu bylo činem tak dokonalým, získalo v kratinkém čase tolik půdy nové vědě, že i když Havelka záhy potom se odebral na věčnost, zájem a smysl pro cíle jeho nezašly s ním, nýbrž zůstaly hluboko zakořeněné v kruhu přátel muzejních, tak že nové museum za krátko zaujalo v našich vlastech vynikající postavení mezi ústavy podobnými.

Až po založení časopisu musea Olomouckého uveřejňovány všechny skoro zprávy o domácích nálezech pravěkých jenom po německu. Wankel, Trapp, Jeitteles, Liedermann, Dudík a j. popisovali starožitnosti moravské ve Vídeňských časopisech „Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erhaltung und Erforschung der Kunst- und histor. Denkmale", „Mittheilungen der anthropol. Gesellschaft" a v Brněnských časopisech. Česky psal pouze Trapp, Dudík a Havelka.

Od let 1880tých druží se k nim mladší badatelé, buď samostatně pracující: Dr. M. Kříž, prof. Alex. Makowsky,

anebo známí z kruhu Wanklova: řed. K. J. Maška, sekční rada V. Houdek, prof. A. Rzehak, okr. zvěrolékař Fl. Koudelka, učitel Jan Knies, učitel V. Čapek a j. Zároveň množí se místní sběratelé: prof. P. F. Koželuha, nadučitel Fr. Myklík, prof. Komers, K. Bukovanský a j., šíří se známost starožitností pravěkých mezi lidem, a záhy vystupuje nový čilý dorost mladších pracovníků kolem Wankla a Havelky a nového Časopisu vlast. spolku muzejního v Olomouci, kde dnes po téměř dvaceti letech uloženo kus poctivé a nadšené práce.

Z oboru archaeologie praehistorické přispěli sem články a většími pojednáními Dr. J. Wankel, prof. J. Havelka, řed. K. J. Maška, sekční rada V. Houdek, notář J. Palliardi, paní Vlasta Havelková, J. Kučera, F. Myklík, V. Čapek, Fl. Koudelka, P. F. Přikryl, Jan Knies, Ed. Peck, Dr. M. Kříž, Al. Procházka, K. Fišara, Ant. Gottwald, A. Telička a j. v.

Z jiných listů českých přinášel také „Časopis Matice Moravské“ a „Český Lid“ pojednání o moravských nalezištích pravěkých, pak feuilletony „Moravské Orlice“, „Pozora“, „Lidových novin“ a j. krajinských listův.

Čestného jména nejen mezi archaeology moravskými, nýbrž i v cizině dobyl si jak svým rozsáhlým badáním tak i spisy řed. K. J. Maška. Činnost svou zahájil v letech 1880tých prozkoumáváním jeskyň Štramberských a na nalezišti u Předmostí a proslul zejména svými pojednáními proti Steenstrupovi. S napětím očekává se zevrubný popis výzkumův jeho na tábořišti lovců mamutích u Předmostí.

J. B. Knies prozkoumává četné jeskyně v okolí Sloupském, prohledává s přáteli svými V. Čapkem a A. Teličkou pohřebiště a hradiska, ukládaje popisy svých výzkumů v „Časopise vl. spol. muz. v Olomouci“, v „Českém Lidu“ a j. v.

Výzkum Jar. Palliardiho omezuje se na Znojemsko, a vzorné jeho práce o neolithu moravském a pohřebištích se skrčenými kostrami pojišťují mu čestné místo mezi nejpřednějšími archaeology a anthropology moravskými. Jest dlouholetým redaktorem Časopisu vlast. muzea Olomouckého a ukládá v něm skoro veškera svá pojednání.

Zvláštní význam má Dr. Martin Kříž, vynikající badatel více geologický než archaeolog. Zkoumal důkladně jeskyně Moravského Krasu a všímal si bedlivě i diluviálních náplav po celé

Moravě. Výsledky svých přesných a podrobných badání ukládá v četných spisech samostatných i v různých časopisech. Výlučné hledisko mezi všemi archaeology moravskými zaujímá svou nejznámější knihou „Kůlna a Kostelík“ (Brno 1892).

Úspěchy a blahodárná činnost Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci jevila se záhy po celé vlasti. Zakládány a zřizovány po vzoru jeho nové spolky a musea krajinská: ve Valašském Meziříčí, v Brně, v Kroměříži, Dačicích, Telči, v Prostějově, v Ivančicích, Víškově, Třebíči, Uh. Brodě, Štramberku a j.

Z nich rozvinul čilejší činnost „Musejní spolek v Brně“, r. 1888 založený; duší spolku toho byli bratři František a Jindřich Slovákové, řed. J. Hladík, Dr. F. Dvorský, J. Fila, B. Popelka a j. Mimo sestavení stkvělé sbírky praehistorické a prozkoumání okolí Brněnského zasloužil se spolek hlavně vydáváním odborných spisův a zvláště rozsáhlé a nákladné „Vlastivědy Moravské“.

Musejní spolky ostatní omezují se celkem jenom na sbírání starožitnin ve svých nejužších okolích, pouze Musejní společnost Valašsko-Meziříčská vydává svůj časopis, Musejní a průmyslová jednota v Prostějově vydala obsáhlejší „Věstník“, ostatní spolky pak výroční zprávy.

Jako sběratelé a badatelé v nejužším svém okolí vynikli hlavně bratři Slovákové, J. Fila, Fl. Koudelka na Brněnsku, sbírky jejich přešly z části do sbírek Musejního spolku v Brně nebo do Františkova musea. Na Holešovsku a na Záhoří sbírali vydatně Ed. Peck a P. F. Přikryl, kollekce jejich přešly do majetku Vlast. muzejního spolku v Olomouci. Na Prostějovsku sbírají Ant. Gottwald a Fr. Heidenreich, řed. Hladík na jižní Moravě, na Olomoucku K Fišara v Nákle, na Přerovsku Ant. Telička, na Kroměřížsku P. J. Ledvina a J. Slovák, na Vyškovsku Al. Procházka a Fl. Koudelka.

Z německých krajanů pracují u nás pouze prof. A. Makowsky v diluviu Brněnském, drobnější zprávy podávají občas prof. Rzehak, řed. Krassnig, řed. Rosmael, Trampler, prof. Sterz, K. Gerlich a j.

Museum Františkovo zůstávalo zatím v práci valně pozadu, činnost archaeologická přešla od let 1880tých úplně do rukou

českých, politické poměry domácí a hlavně správa ústavu nedovedly si získati pražádné sympatie v lidu českém ani v pracovnictvě z řad jeho vycházejícím. Koupí rozmnožena sice praehistorika o pěkné sbírky Koudelkovy a Slovákovy, ale to nevyvolalo intensivnější podpory z venku ani ruchu vnitřního.

1. červencem 1899 odevzdala c. k. Moravská společnost hospodářská Museum Františkovo do správy zemské. Sněm moravský převzal museum do majetku zemského a schválil zároveň stanovy nové „Moravské musejní společnosti", která se ustavila 17. prosince 1899 a přejala odbornou správu nynějšího musea zemského.

Společnost rozdělena jest na sekci českou a německou s jednotným předsednictvem (kuratoriem) a slibuje do budoucna účinnější pěstění věd starožitnických zvláště zařízením četných míst konservatorských po všem venkově a také vydáváním odborných listů „Časopisu moravského musea zemského" a „Zeitschrift des mährischen Landesmuseums".

Musea.

Františkovo museum v Brně.

„Museum Francisceum“ v Brně na Zelném trhu, v Olomouckém dvoře biskupském, založeno r. 1818, bylo vydržováno C. k. mor.-slez. společností ku zvelebení orby, přírodo- a zeměznalství až do r. 1899, kdy přešlo ve správu země.

Bohaté sbírky všech odborů naplňují dnes 21 síni, z nichž XV. věnována praehistorické archaeologii Moravské. Sbírky tyto vyplňují celkem 6 skříní, obsahují velmi zajímavé předměty, postrádají však celkem přehledného vědeckého uspořádání. Povstaly jednak dary členů, † kustoda M. Trappa a koupí sbírek J. Slováka a Fl. Koudelky.

Srov.: M. Trapp, Průvodce Františkovým museem v Brně. (Brno 1891.) — Prof. A. Rzehak, Die prähistorische Sammlung des Franzens-Museums. (Annales Musei Franciscei 1898.)

Musejní spolek v Brně.

Založen byl r. 1888. Museum umístěno v klášteře Augustinianském na Starém Brně. Za krátkou dobu jeho trvání nahromaděno tu množství starožitnin pravěkých, získaných jednak dary, jednak výkopkami na pohřebištích u Obřan, Opatovic, Popovic, Troubska a j. v.

Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci.

Založen r. 1883, chová bohaté své museum památek lidové kultury, přírodnin moravských i starožitností v 6 síních soukromého domu ve Ferdinandské ulici č. 2. Praehistorika získaná dary, koupí sbírky Peckovy a četnými výkopkami Dra Jind.

2

Wankla, Havelky a P. J. Vyvlečky; vynikají bohatou rozmanitostí a vzácnostmi bez počtu.

Musejní společnost ve Valašském Meziříčí.

Založena r. 1884 a sbírá ve svém okolí.

Musejní a průmyslová jednota v Prostějově.

Založena r. 1888. Má své museum v zámku; praehistorické oddělení bohaté a uspořádané sešlo se z okolí dary a získáním sbírek P. Fr. Koželuhy a Ant. Gottwalda; v poslední době počalo se též s výkopkami v okolí.

Srov.: Věstník Musejní a průmyslové jednoty v Prostějově 1900.

Krajinské museum v Uh. Brodě.

Založeno r. 1898 zásluhou uč. J. Kučery, který sem daroval svou zajímavou sbírku praehistorickou z okolí. Umístěno v býv. chrámu bratrském.

Sbírky soukromé.

Karel Fišara, rolník v Nákle.

Sbírka zajímavých nálezů pravěkých z okolí.

Antonín Gottwald, učitel v Prostějově.

Sbírka pravěkých starožitnin z Prostějovska.

František Heidenreich, účetní záložny v Určicích.

Sbírka zajímavých nálezů z okolí Určického.

Josef Hladík, ředitel c. k. uč. ústavu v Příboře.

Sbírka starožitnin z okolí Brněnského a z jižní Moravy.

Jan B. Knies, správce školy v Rogendorfu.

Rozsáhlá sbírka vykopanin diluviálních z jeskyní moravských a zajímavých starožitnin z hradišť, sídlišť a pohřebišť veškerých dob pravěkých.

Srov.: Absolon: „Přírodovědecké sbírky archaeologa p. Kniese v Rogendorfu“ („Lidové Noviny“ 1900. č. 201).

Florian Koudelka, c. k. okr. zvěrolékař ve Víškově.

Sbírka pravěkých nálezů z okolí.

JUDr. Martin Kříž, c. k. notář ve Ždánicích.

Rozsáhlé sbírky Dra. M. Kříže jsou umístěny ve třech pokojích v oddělení palaeontologickém, archaeologickém a osteologickém. Bohatý a vzácný material uložen tu z naplavenin z jeskyní moravských a z naleziště Předmosteckého. Četné jsou také nálezy z pravěkých hrobů, sídlišť a hradišť.

Srov.: V. S., Ve Ždánickém museu archaeologickém („Národní Listy" 1899 č. 158 ze dne 9. června).

P. Ludvík Ledvina, kooperator na Hradisku.

Sbírka zajímavých vykopanin z nejužšího okolí.

Karel Jaroslav Maška, ředitel zem. reálky v Telči.

Bohaté a vzácné sbírky vykopanin diluviálních, zejména z jeskyní Štramberských a od Předmostí, odtud více než 30.000 přitloukaných výrobků kamenných, hromadný hrob s 15 úplnými a 5 částečně zachovanými diluviálními kostrami lidskými a t. d. Zajímavé jsou také ostatní hojné starožitniny z hradišť, sídlišť a pohřebišť pravěkých.

Jaroslav Pallardi, c. k. notář v Mor. Budějovicích.

Rozsáhlé sbírky z okolí Znojemského obsahují důležité a vzácné vykopaniny z neolithických sídlišť, skvostné nálezy z hrobů pokolení skrčených koster, měděné a bronzové výrobky, nálezy do tisíce kusů z „Hradiska" u Křepic a j. Bohatá je sbírka somatologická z pohřebišť se skrčenými kostrami a ze řadových hrobů slovanských.

Srov.: A. P., Sbírka předhistorických starožitností p. J. Palliardiho ve Znojmě. (Památky arch. XV. s. 58.) — Bericht über die Excursion nach Znaim. (Mittheil. d. anthropol. Gesellsch. 1895 s. 70.)

Alois Procházka, učitel v Blažovicích.

Sbírka vzácných starožitností z Víškovska.

Jindřich Slovák, majitel knihtiskárny v Kroměříži.

Sbírka vzácných nálezů hlavně z okolí Kroměřížského.

Antonín Telička, nadučitel ve Vel. Penčicích.

Sbírka zajímavých nálezů z Přerovska a Kojetska.

I. L. Červinka v Uherském Hradišti.

Rozsáhlá sbírka předhistorická obsahuje bohatě zastoupený inventář doby neolithické, doby bronzu, popelnicových polí se zajímavou keramikou rázu lužického i slezského, nejúplnější sbírku římských mincí z nálezů moravských, důležité nálezy z hrobů, sídlišť a hradišť všech dob.

Srov.: I. L. Červinka, Sbírka pravěkých starožitností. (Uh. Hradiště 1900.)

Vysoká škola technická v Brně.

V oddělení přírodovědeckých sbírek něm. techniky Brněnské nalezá se též zajímavá kollekce předhistorických nálezů z Moravy.

Literatura.

Časopis Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci.

Dr. J. Wankel: První stopy lidské na Moravě. 1884. — Lebka lidská za pravěku. 1885. — O pramenech praehistorických. 1886. — Kolové stavby v Olomouci. 1887. — Náklo a Příkazy. 1889. — Ložiska mamutí v Předmostí. 1890.

J. Havelka: Vlasť naše za pravěku slovanského. 1885. — Čelnější památky z doby kovové. 1886.

V. Houdek: Z pravěku Olomucka. 1884. — O staroslovanských hradech. 1887. — Hradisko Hostýnské. 1888.

Vl. Havelková: Hromadný nález bronzů u Slatěnic. 1891.

J. Kučera: Čertovy kameny a jiné starožitnosti mor. Slovenska. 1890. — Okolí Slavičína za pravěku. 1889.

F. Myklík: Z čeho můžeme souditi, že stojíme na půdě starého Velehradu? 1890. — Ze Bzence. 1887.

Fr. Přikryl: Praehistorické nálezy u Kroměříže a Kvasic. 1890. — Pravěké nálezy na Záhoří v r. 1889—1880. (1891.) — Pravěké nálezy na Záhoří v r. 1891—1894 učiněné. 1895.

Ed. Peck: Neolithická sídliště na Holešovsku. 1895.

K. J. Maška: Pravěké nálezy ve Štramberku. 1884, 1886. — Čelisť předpotopního člověka, nalezená v Šipce u Štramberka. 1885. — Příspěvky ku poznání pravěku moravského Slovenska. — Nové výzkumy v jeskyních Štramberských. 1888. — Nové výzkumy v Předmostí. 1894. — Diluvialní člověk v Předmostí. 1895. — Postup výzkumných prací v Předmostí.

J. B. Knies: Předhistorické hradiště Líšenské. — Pravěké nálezy jeskyně Šošůvecké na Moravě. 1891. — Předhistorické nálezy Bořitovské. 1892. — Předhistorická hradiště „Náporky“ a „u Dvorka“ u Oslavan. 1893. — Předhistorické nálezy v Křenovicích a okolí. 1894. — Zprávy o některých sídlištích neolithických na Moravě. 1896. — Příspěvky ku poznání diluvialního člověka a ssavectva na Moravě. 1897.

J. Palliardi: O provrtaných nástrojích kamenných na Znojemsku nalezených. 1888. — Předhistorické památky města Znojma. 1888, 1889. — Slovanské pohřebiště kosterné v Hor. Dunajovicích a v Mikulovicích u Znojma. 1890. — Hroby se skrčenými kostrami na Znojemsku. 1893, 1894. — Předhistorická sídla na Znojemsku. 1894. 1895. — Nové zprávy o hrobech se skrčenými kostrami. 1896. — Hrob s kostrou v Hlubokých Mašůvkách. — Nálezy z doby bronzů z Borotic na Znojemsku. 1899.

Dr. M. Kříž: Mé výzkumné práce u Předmostí a jejich hlavní výsledky. 1896. — O jeskyni Kostelíku na Moravě. 1897, 1898. — O jeskyních Sloupských. 1899—1901.

I. L. Červinka: Hromadný nález bronzů u Syrovína. 1895. — Archaeologické zprávy z okolí Uh. Hradiště. 1895—1898. — Kostrový hrob u Kněžpole. 1901. — Kostrový hrob u Slavkova a gallské starožitnosti na Moravě. 1902.

Dr J. N. Woldřich: Předhistorická naleziště okolí Krumlovského na Moravě. 1890.

Fr. Přecechtěl: Žárové hroby u Slatinek. 1891.

A. Gottwald: Pohřebiště u Těšetic u Olomouce. 1901.

Al. Procházka: Předhistorické sídliště u Opatovic na Vyškovsku a některé nálezy v okolí. 1900. — Některé nálezy předmětů starožitných na Vyškovsku. 1901.

J. Slovák: Hroby se skrčenými kostrami u Žalkovic. 1895.

Časopis Matice Moravské.

J. Havelka: O starožitnostech, ježto nalezeny byly v okolí Olomuckém. 1876. — Pravěké starožitnosti objevené v jeskyních moravských — Pohanské pohřebiště tršické. 1878.

I. L. Červinka: O římských cestách obchodních na Moravě. 1895.

Dr. B. Dudík: Předkřesťanská pohřebiště na Moravě. 1875.

Český lid.

J. B. Knies: O římských starožitnostech na Moravě nalezených. 1893. — Předhistorické nálezy z pozdní doby slovanské na Moravě. 1894

J. Kučera: Pravěká sídliště v poříčí Olšavy, Vláry a Senice na moravském Slovensku. 1894.

Sborník Musejní společnosti ve Valašském Meziříčí.

K. J. Maška: Archaeologická vycházka na Hostýn. 1884.

Památky archaeologické a místopisné.

Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově.

I. L. Červinka: Otázka jadeitová a nefritová a jadeity moravské. 1898. — Praehistorické nálezy na Prostějovsku. 1899.

Dr. M. Kříž: Odkud pocházejí naše rostliny, naše zvířata a odkud zavítal k nám první člověk. 1899.

J. B. Knies: Pravěké nálezy jeskynní Balcarovy skály u Ostrova na vysočině Drahanské. 1900.

Annales Musei Franciscei.

J. Hladík: Pravěké hradisko a pohřebiště u Obřan. 1897.

A. Rzehak: Die prähistorische Sammlung des Franzens-Museums. 1898. — Keramische Studie in der Sammlung des Franzensmuseums. 1896.

Časopis Moravského musea zemského.

Jan Knies: Lumík a rozšíření jeho za doby diluvialní na Moravě. 1902.

I. L. Červinka: Zpráva o archaeologických výzkumech za rok 1901. (1902.)

Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens.

A. Rzehak: Ueber einige merkwürdige, vor- und frühgeschichtliche Alterthümer Mährens. 1899. — Neuere Schatzfunde der Bronzezeit aus dem Marchthale. 1900. — Die Chronologie in der Vorgeschichte. — Ein Schatzfund der Bronzezeit aus der Umgebung von Ung. Hradisch. 1901.

Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der k. Akademie der Wissenschaften in Wien.

Dr. B. Dudík: Über die alten heidnischen Begräbnissplätze in Mähren. 1854, sv. XII.

Mittheilungen der mähr.-schles. Gesellschaft zur Beförderung der Landwirthschaft, Natur- und Landeskunde, mimo mnoho drobných zpráv:

Fl. Koudelka: Die vorgeschichtlichen Hausthiere Mährens. 1886.

Schriften der hist.-statist. Section.

M. Koch: Bericht über Alterthümer im Nikolsburger Bezirke. 1853. — Zweiter Bericht über Alterthums funde im Nikolsburger B. 1854.

Heinrich: Die alten Gräber bei Rottigel. 1854.

Notizenblatt der hist.-stat. Section.

Eder: Über gewesene Orte und alterthümliche Begräbniss- und Opferplätze und dergl. Denkmale auf der Herrschaft Seelowitz. 1855.

M. Trapp: Archaeologische Forschungen in Mähren. 1854—1856. (1856, 1858.)

Kupido: Die ältesten Bewohner Mährens. 1865.

Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale:

M. Trapp: Der Fund aus der grossartigen heidn. Begräbnissstätte mit ausschliessl. Leichenbrand bei Müglitz. 1863.

M. Trapp: Grabfund zu Wolfirsch. 1866.

Dr. B. Dudík: Vorchristliche Begräbnissplätze in Mähren. 1875.

Dr. B. Dudík: Urnenfeld bei Trschitz. 1887.

M. Trapp: Eine heidn. Grabstätte in Brünn. — Urnen-Gräberstätte zu Trschitz. — Funde in Nakel und Przikas. 1878. — Funde in Mähren. 1879. — Gräberfunde bei Tlumatschau. 1883. — Funde bei Borstendorf. — Praeh. Grabstätte bei Schlapanitz. 1887. — Fund eines weibl. Skeletts bei Zabrdovitz. 1889. — Grabfund in Křižanau, nächst dem Bahnhofe Rohrbach, bei Austerlitz. 1890.

Frank: Vorgesch. Fund aus Gurdau. 1887.

Maška: Prähist. Funde und zahlreiche Fundstellen an der neugebauten Zweigbahn von Wessely an die ungar. Grenze. 1887. — Bericht über die Forschungen in Mähren. 1890.

Gurlitt: Das Urnenfeld bei Borstendorf. 1888.

Moser: Aufgefundenes grösseres Grabfeld (Urnengrab) in Neutitschein. 1889.

J. Palliardi: Reihengräber in Ober-Danowitz. 1889. — Vorgesch. Forschungen in der Umgebung von Znaim. 1891.

Dr. H. Wankel: Archäologische Wanderungen in der Umgebung von Olmütz. 1890.

Jahrbücher der k. k. geologischen Reichsanstalt.

Jeitteles: Über Pfahlbauten bei Olmütz. 1864.

Dr. M. Kříž: Die Höhlen in den mährischen Devon-Kalken und ihre Vorzeit. 1891 a 1892.

Mittheilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien.

Dr. H. Wankel: Praehistorische Alterthümer in den mährischen Höhlen. 1871. — Ein Menschenknochenfund in der Býčí Skala-Höhle. 1871. — Praehistorische Funde bei Raigern. 1871. — Gleichzeitigkeit des Menschen mit dem Höhlenbären in Mähren. 1877. — Praehist. Eisenschmelz- und Schmiedestätten in Mähren 1879.

A. Rzehak: Neu entdekte praehist. Begräbnissstätten bei Mönitz in Mähren 1879. — Beiträge zur Urgeschichte Mährens 1881.

Dr. W. Gurlitt: Das Urnenfeld von Borstendorf in Mähren 1888.

Dr. M. Helf: Das Urnenfeld bei Borstendorf in Mähren. 1895.

F. Koudelka: Vorgeschichtliche Alterthümer am Rheinberge bei Eibenschitz in Mähren. 1888. — Die „Todtengrotte im dürren Thal“ bei Blansko in Mähren. 1882. — Die Donnersteine als Medicin bei den mährischen Slaven.

L. H. Jeitteles: Die vorgeschichtlichen Alterthümer der Stadt Olmütz und ihrer Umgebung. 1871.

Joh. Liedermann: Praehistorische Ansiedelungen im Nikolsburger Bezirk. 1873.

F. A. Krasser: Höhlenfunde bei Brünn in Mähren. 1880. — Die Mokrauer Höhle bei Brünn. 1881.

K. J. Maška: Über den diluvialen Menschen in Stramberg. 1882. — Ein Jadeitbeil in Mähren. 1885. — Ein zweites Jadeitbeil in M. 1886. — Ein

drittes Jadeitbeil in Mähren. 1888. — Lössfunde bei Brünn und der diluviale Mensch. 1889. — Vorläufiger Bericht über den Fund diluvialer Menschenskelette in Předmost. 1894.

Dr. M. Kříž: Die Lösslager in Předmost bei Prerau. 1894. — Über die Quartärzeit in Mähren und ihre Beziehungen zur tertiären Epoche. 1898.

A. Makowsky: Lössfunde bei Brünn und der diluviale Mensch. 1889. — Der diluviale Mensch im Löss von Brünn. 1892. — Beiträge zur Urgeschichte Mährens. 1896. — Das Rhinoceros der Diluvialzeit Mährens als Jagdthier des palaeolithischen Menschen. 1897. — Neue Funde aus dem Löss von Brünn. 1897. — Bearbeitete Mammuthknochen aus dem Löss von Mähren. 1899.

Mittheilungen der praehist. Commission der k. Akademie der Wissenschaften in Wien.

R. Trampler: Die ältesten Grabungen im Brünner Höhlengebiete. 1893.

J. Palliardi: Die neolithischen Ansiedelungen mit bemalter Keramik in Mähren und Niederösterreich. 1897.

Věstník československých museí a spolků archaeologických. Vyd. Klim. Čermák v Čáslavi.

Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. — Mähren und Schlesien. (Vídeň 1897.) Prof. A. Makowsky: Zur Vorgeschichte.

Dr. J. Wankel: Bilder aus der mährischen Schweiz. (Vídeň 1882.)

— — Beiträge zur Geschichte der Slaven in Europa. (Olomouc 1890.)

— — Die praehistorische Jagd in Mähren (Olomouc 1892.)

K. J. Maška: Der diluviale Mensch in Mähren (Nový Jičín 1886).

— — Výzkumy na tábořišti lovců mamutích u Předmostí (Praha 1894.)

— — Praehistorie moravská. (Ottův Slovník naučný, díl XVII., str. 705.)

Dr. M. Kříž: Kůlna a Kostelík. (Brno 1889—91.)

— — O diluvialní fauně hledíc ku člověku diluvialnímu a alluvialnímu. (Praha 1895.)

— — Průvodce do Moravských jeskyní. I. (Ždánice 1900.)

Dr. M. Kříž a Flor. Koudelka: Průvodce do Moravských jeskyň. (Ždánice — 1902 — Vyškov.)

J. B. Knies: Příspěvky ku poznání diluvialní fauny moravských jeskyň. (Věstník české Akademie 1894.)

I. L. Červinka: Pravěká hradiska na Moravě. (Kroměříž 1896.)

— — Dějiny Moravy a praehistorická archaeologie. (Kroměříž 1897.)

— — Mince a mincovnictví markrabství Moravského. (Brno 1898.)

— — Archaeologický výzkum na Prostějovsku. (Prostějov 1900.)

— — Sbírka pravěkých starožitností. (Uh. Hradiště 1900.)

— — — Děvín a Velehrad, dva hrady Velkomoravské. Studie archaeologickotopografická. (Kroměříž 1902.)

J. Hladík: Památky archaeologické a jejich stáří. (Brno 1896.)

H. Struschka: Über einige (zumeist) praehist. bei und in Kremsier gemachte Funde. (Kroměříž 1884.)

Ed. Peck: Okresní hejtmanství Holešovské (Holešov 1892.)

d'Elvert Chr. ryt.: Zur Alterthumskunde Mährens und oesterr. Schlesiens. (Brno 1892.)

Moravské Kravařsko. (Příbor 1898.)

J. Vrbas: Dějiny městečka Ždánic se zvláštním popisem geologickým a archaeologickým od dra. M. Kříže. (Ždánice 1899.)

Schwoy: Topographie von Mähren. (Vídeň 1793.)

Wolny: Mährens Topographie.

Dr. M. Much: Kunsthistorischer Atlas I. (Vídeň 1889.)

Eder: Chronik der orte Seelowitz und Pohrlitz. (Brno 1859.)

Dr. J. L. Píč: Archaeologický výzkum ve středních Čechách. (I. Praha 1894, II. 1896.)

— — Čechy předhistorické. Sv. I. (1899), sv. II. (1900). — Čechy na úsvitě dějin. Sv. I. (1901).

Dr. L. Niederle: Lidstvo v době předhistorické. (Praha 1893.)

— — O původu Slovanů. (Praha 1896)

— — Hroby s kostrami z konce doby praehistorické v Čechách. (Praha 1891.)

K. Buchtela: Vorgeschichte Böhmens. (Praha 1900.)

B. Popelka: Obrazy z pravěku evropského lidstva. (Velké Meziříčí 1889.)

Dr. M. Hoernes: Die Urgeschichte des Menschen. (Vídeň 1892.)

Morava za pravěku.

Diluvium na Moravě.

oncem doby třetihorní bylo podnebí střední Evropy tak teplé, že rostlinstvo našich zemí nabývalo až rázu středozemskéko. Vždy zelené lesy dubů, kaštanů a vavřínů střídaly se s lesy nynějších listnatých i jehličnatých stromů s obrovskými kapraděmi a přesličkami, sem tam objevovaly se i fiky, olivy a rostliny ananasovité a banánovité. V krajinách takových byla i zvířena neméně zajímava. Ptáci všech druhů, ssavci slonovití, mastodonti a dinotheria vedle tapirů a nosorožců nebyli u nás vzácnými zrovna jako zajímaví předchůdcové našeho koně, hipparioni a veliké žirafy. Mezi dravci vynikal hlavně veliký, tigrovitý machairodus se zahnutými tesáky. Mušle mořské byly podobny nynějším středozemním a také měkkýši sladkovodní náleželi druhům nynějším.

Není možno několika slovy vylíčiti zajímavost a krásu neogénu; země naše byla tehdy jistě pravým rájem, plným tepla a scházela tu jen koruna všeho tvorstva — **člověk**.

Než člověku nebylo dáno užiti těchto skvostných přírodních darů, první jeho vystoupení u nás spadá do časů mnohem nepříznivějších.

Nevysvětlitelným posud snížením průměrné teploty na celé zemi změnily se překrásné časy třetihorní v pravý opak; ledovce a sněhy s výšin a dálného severu šířily se do nížin a k jihu, a způsobily podnebí tak chladné, že se časy ty zovou **dobou ledovou**. Tehdy počíná se útvar **čtvrtohor starších** či **diluvium**.

Tvar tehdejší naší pevniny líčí nám geologové asi takto: Moře severní (ledové), obkličující Skandinávii jako ostrov, dotýkalo se Islandu spojeného s Britanií a Francií, zalévalo celé nynější severní Německo až po Harc, Krkonoše, Sudety, Karpaty a zasahujíc hluboko do Ruska, spojovalo nížiny Sibířské s dnešním mořem Černým. Moře středozemní neprorývalo Gibraltaru, zalévalo však Saharu a část Egypta.

K nám na Moravu zasáhly severní ledovce jenom pánví ostravskou až asi k Bělotínu.

Přístup ledových vod do vnitra Evropy nevyhnutelně způsobil vyhynutí zvířeny a květeny třetihorní. Za to přistěhovala se k nám od severu zvěř polární, mezi ní mamut s nosorožcem a jeskynním lvem.*)

V posunování ledovců dají se vystihnouti jakási „bezledí“ t. j. období, v nichž teplejší klíma opětně stoupavší uchycování se jiným rostlinám a šíření jižnější zvěře dovoluje. Dle těchto stop rozdělují geologové diluvium na tato období:

I. Doba předledová (praeglaciální) jest jakýmsi zakončením útvaru třetihorního; tu a tam vyvinula se květena nynější podobná (v nánosech otisky javorů, lip, borovic, dubů, bříz a p.). Už tehdy byl u nás tur, jelen, srnec; podnebí rovnalo se asi nynějšímu.

II. Doba ledová (glaciální). Zatím pokryly spousty ledu a sněhu nynější severoněmecké roviny, zasahujíce k nám poříčím Odry od Ostravy až k rozhraní vod u Bělotína. Země ostatní byla ledu prostá, podnebí však drsné.

III. Doba meziledová (interglaciální). Mírnější podnebí spůsobilo znenáhla na kratší dobu ustupování ledovců i moře ledového, Německé roviny pokrývaly se opět lesy nynějším podobnými, žil tu mamut, nosorožec, jelen obrovský, tur, zubr, kůň, sob, pižmoň, vlk, srnec, bobr, jeskynní medvěď, liška, kočka, levhart, lev, hyéna jeskynní, los, rosomák, divoký pes, kamzík a j. v. severních zvířat.

Tehdy objevil se na Moravě prvý člověk a zanechal jmenovitě v jeskyních Štramberských vzácné důkazy své přítomnosti

*) Srov.: J. Klvaňa, O geologických poměrech Moravy a Slezska. Č. Ol. m. 1886 s. 153, 1887 s. 55.

u nás. Živil se lovem, uměl rozdělávati oheň, robil si hrubé nástroje kamenné: jednostranně otloukaná škrabadla, přihrocené sekery a kopí; umělých výrobků kostěných nezhotovoval.

IV. Druhá doba ledová. Od severu počaly se opět šířiti ledovce a spousty sněhové, avšak s menší už silou a také v kratším období než za prvého zalidnění; tehdy objevila se hojná zvířena severní, sob, sněžný zajíc a polární lišky. Zároveň docházel k nám člověk častěji i ve větším počtu prodlévaje a táboře v tlupách buď pod širým nebem, nebo vyhledávaje útulku v četných jeskyních. Všude tu zůstavil neklamné doklady své přítomnosti. Stanoveno dosud 20 nalezišť se stopami diluviálního člověka, 16 v jeskyních a 4 ve žlutnici; jimi, jakož i četnými vzácnými předměty tu objevenými, vyniká Morava nad všechny země středoevropské.

Také tento člověk byl výhradně lovcem, neznal ještě domácích zvířat, vynikal však nad svého předchůdce účelnějším a rozmanitějším zpracováním kamene a kosti. Živil se hlavně masem, tříštil končetiny mamuta, nosorožce i lva, aby si mohl pochutnati na tuku, odíval se jen zvířecími kožemi, okrašloval už své nástroje, hotovil i plastické napodobeniny těla lidského i zvířecího, krátce byl tu člověk fysicky dokonalý, důkladnějšími vědomostmi vyzbrojený, jehož původ učenci hledají v krajích severoasijských. Odstěhoval se bezpochyby z Moravy se sobem a za jinou zvěří k severu s ustupujícími zase ledovci.

V. Doba poledová (postglaciální) vyznačuje se rozhodným obratem v podnebí středoevropském; ledovce a vody mořské ustupovaly, vyrývajíce koryta, jaká po nich větší řeky zaujímaly, země pokrývá se květenou stepní a znenáhla lesy. Tehdy nastěhovala se k nám zvířata stepní.

Tohoto rozdělení diluvia, jak se ho přidržují též geologové němečtí, dr. Kříž neuznává, nýbrž řídě se vlastními rozsáhlými výzkumy, dělí diluvium moravské pouze na tři stupně.

Naše útvary diluviální nejsou uloženy vodami mořskými, nýbrž povstaly ze starších vrstev působením dešťových a sněhových vod, které ze zvětralých skalisk a strání štěrk, písek a hlinu do údolí splakovaly a v jeskyních náplavy ukládaly; naplaveniny tyto jsou bez zbytků zvířecích a zovou se vrstvy azoické (bezzvěrné) a zbyly z časů, kdy v nížinách ještě

byly poslední vody mořské s faunou neogenovou. Teprve když na souši ujímaly se traviny, křoví a stromy a když dostavovala se zvířena severní, počínají se ukládati na planých vrstvách naplaveniny s hojnými zbytky fauny diluviální (vrstvy palaeozoické = starozvěrné). Palaeozoické vrstvy naplaveny jsou obyčejně z vápencového štěrku, hlíny a písku.

Neméně zajímavé je tvoření diluvia v krajinách otevřených. Většina řek našich má svá řečiště až z dob třetihorních; koryta ta byla zanesena třetihorními štěrky, písky a slíny a v těch vyryly si řeky svá nynější řečiště. Mezi tím tvořila se po celou dobu diluviální žlutá hlína cihlářská (lőss).

Cihlářská hlína je jemná, žlutě zbarvená usazenina prachu a písku bohatá na vápno, které v ní často jako květ nebo v podobě shluku vyloučeno bývá. Dodnes jsou spory o to, jak se nánosy podobné tvořily. Jední tvrdí, že byly vytvořeny vodami čtvrtohorními, které, vymílajíce spodní vrstvy třetihorní i starší, zanechávaly výmol na březích, stráních a údolích v podobě jemného nánosu. Vlivem tepla a vod okysličoval se takový nános, vápence se v něm rozpouštěly a během doby povstávala žlutka či cihlářská hlína, pod níž tu a tam bývá ještě neokysličená vrstva šedavého jílu.

Jiní dokazují opět, že nánosy ty povstávaly pouze působením větrů. Větry roznášely prášky zvětralých skal na různá místa; tam, kde byly traviny, usedaly a hromadily se prachy, traviny vymíraly zasypáním, zanechávajíce jenom tenounké rourky, čímž hlína cihlářská stala se velmi kyprou a lehkou.

V těchto usazeninách cihlářské hlíny bývá velké množství zbytků diluviálních zvířat; není snad jediné cihelny, kde by se občas na podobné kosti nepřicházelo.

Vrstvy palaeozoické v jeskyních i otevřených krajinách dělí dr. Kříž na

a) praeglacialní neb předledové,
b) glacialní čili ledové,
c) postglacialní neb poledové.

a) Za doby předledové bylo u nás podnebí asi takové jak dnes, ne-li teplejší. Tehdy dostavila se k nám od severu zvířata předledová: mamut, nosorožec, jelen, zubr, tur, los, divoký kůň a za nimi medvěď, lev, levhart, hyena jeskynní, rosomák a t. d.

b) V období ledovém moře severní dosahovalo k nám až na rozhraní vod u Bělotína. Tehdy ustupovala před ledovými spoustami až k nám zvěř: sob, zajíc sněžný, pižmoň, lumík, severní hraboš, liška lední, rosomák, sova sněžná, z jihu s Alp přišel kamzík, kozorožec, svišť horní, hraboš, rejsek a j. Tehdy objevil se také v naši vlasti prvý — člověk.

c) Období poledové či stepní. Po oné studené době vyvíjely se u nás podnební poměry podobné oněm na dnešních širých stepích jihovýchodního Ruska. Bývala u nás velmi horká léta, studené zimy a málo vláhy; lesů proto ubývalo, v rovinách a pahorkatinách šířilo se rostlinstvo stepní a v něm fauna stepní: sajka, pišťucha, křeček, svišť stepní, sysel, frček a p.

Stopy činnosti člověka doby diluviální jsou tedy na prvý pohled způsobu nepatrného. Ve hlubokých stěnách cihlářské hlíny nebo v naplaveninách jeskynních setkává se opatrný badatel mezi hromadami zbytků diluviálních zvířat buď s jednotlivými anebo leckdy i četnějšími kusy pazourku zhruba opracovanými, kosti jeví stopy řezání a štípání, často jsou tu hotová šídla, jehly, hladidla ba i řezby a rytby na kostech, popelitá ohniště, která jsou tu neklamným svědectvím, že tu člověk diluviální bytoval. Ohniště a pokusy uměleckého zpracování kostí jsou badatelům dokladem, že člověk ten v tuhém boji o život a výživu přece i v duševním rozvoji jevil pokrok. O zuřivých zápasech pravěkých lovců s litými šelmami vypravují nám četné jízvy později zahojených kostí a také kamenným hrotem poraněná hlava medvěda z jeskyně u Sloupu.

Palaeolith nebo starší doba kamenná

nazývá se kultura člověka diluviálního. Oba tyto významy značí v archaeologii předhistorické dobu, ve které člověk diluviální mimo dřevo, kosť nebo paroh jenom kamene ku hotovení primitivních zbraní a nástrojů užíval, vyhledávaje příhodné kusy ve skaliskách a řečištích anebo dodávaje jim žádoucích vlastností pouze přitloukáním nebo štípáním, tedy vlastně dobu, ve které nástrojů zdokonalovati broušením a hlazením neuměl. Časově období toto označiti není sice možno, avšak archaeologové,

stopujíce vývoj a jistý pokrok této nejstarší kultury a zároveň zbytky zvířeny ve vrstvách se vyskytující, dělí kulturu palaeolithickou na několik období.

Známý badatel Dr. J. N. Woldřich rozděluje diluvium na tyto stupně:

a) Předglacialní; b) glacialní, c) poglacialní; poslední liší se na 1. stupeň stepní, 2. pastevní a 3. lesní.

Dr. Kříž považuje za nejsprávnější děliti naše diluvium takto:

a) období planých náplav: zvěře tu nebylo, nebylo tu ani člověka,

b) období pravěkých zvířat bez člověka,

c) období pravěkých zvířat s člověkem.

Dělení toto, v základě ovšem spávné, však nevyhovuje, neboť známe v našich nalezištích vrstvy, které svým uložením nijak se neshodují a uváděti je vesměs jako stejnorodé. bylo by proti pravdě, proto nutno rozlišovati co starší, co mladší. co z doby ledové, co z doby poledové pochází a v jakém pořadí po sobě květena a zvířena se vyvíjela a s nimi nerozlučně vystupující člověk a jeho výrobky prodělávající jisté stupně dokonalosti.

Nutno tedy stupeň třetí rozděliti podle vývoje kultury palaeolithické, neboť o tu se tu vlastně jedná, na podřadí.

Řid. Maška považuje bohatosť a rozmanitosť nálezů diluviálních na Moravě ve mnohém za schopnou objasniti dosavadní záhady. Tak na př. bylo v jeskyních Štramberských pět různých vrstev diluviální zvířeny, jež vesměs obsahem svým se liší; těmto jednotlivým vrstvám odpovídají různé fáse velmi obsáhlého období diluviálního a bude tedy umožněno na základě těchto nálezů ve spolku s ostatními moravskými a polskými konečné roztřídění časové, jehož při posuzování jednotlivých nálezů je nejvýš zapotřebí. Pokusil se tedy, aby na základě vývoje pravěkých výrobků, podle rázu zvířeny a uložení neporušených vrstev moravské nálezy diluviální rozdělil. Rozeznává čtvero období:

I. Nejstarší obyvatel moravský žil ve vlhké teplejší době meziledové u nás s mamutem, nosorožcem, jelenem, srnem, turem a t. d., živil se lovem, zhotovoval si hrubé nástroje křemenité a pochybné, poněvadž nejvýš primitivni, kostěné výrobky.

Sem náležejí nejspodnější vrstvy v jeskyních Štramberských. Jediným přímým dokladem člověka toho jest úlomek dolejší čelisti dětské z jeskyně Šipky. Tato čelist jeví podstatné odchylky od novějších čelistí lidských, nemajíc brady, ale vynikajíc tloušťkou a silně vyvinutou spodní plochou. Chorobných známek na ní není. Mnozí tvrdí, že člověk ten neměl ještě článkované řeči.

II. Do druhé doby ledové zařaditi dlužno většinu našich nalezišť jeskynních i rovinných s výraznější už a ovšem také mnohem mladší kulturou, jak ji nejlépe karakterisuje epochální tábořiště lovců mamutích ve žlutnici v Předmostí u Přerova. V rozsáhlých vrstvách kulturních s ohnisky a přečetnými zbytky zvířat převahou rázu glacialního objeveno do tisíců přitloukaných výrobků pazourkových, četné nástroje kostěné, hlazené a oškrabané, ještě četnější ze sloně; překvapující jsou kresby na mamutích klech a žebrách a na plotničkách břidličných jakož i sošky řezané z kostí mamutích. Poprvé vyskytly se pískovcové nástroje s přibroušeným koncem. Nejdůležitějším je tu nález neporušeného hrobu hromadného, jenž chráněn jsa kameny a lopatkami mamutími, obsahoval na 20 koster lidských. Diluviální člověk předmostecký byl postavy spíše vysoké, silných svalů, lebky podlouhlé a kostí holenních neobyčejně sploštělých (platyknemických).

Do druhé doby ledové spadají ještě naleziště Jaroslavské, část hořejších vrstev jeskyní Štramberských, z Kůlny a Kostelíku.

Střed mezi oběma prvními stupni hledati lze v prostředních vrstvách jeskyně Šipky a Čertovy díry.

III. Mladší stupeň kulturní jeví četné a zajímavé výrobky z kamene, kosti, oškrabané a okrášlené parohy sobí a ornamentované kosti koňské z jeskyň Kostelíka, Kůlny, Jáchymky, Balcárky, Býčí skály, kde část nálezů jeví starší ráz, a snad i z jeskyně Žitného. Z Balcárky známe i některé zbytky lidské. Brněnské naleziště ve žlutnici na třídě Františka Josefa obsahovalo vedle zbytků nosorožce a mamuta červeně natřenou kostru lidskou se vzácnými ozdobami a lidským idolem. Lebka je dlouhá.

IV. Do nejmladšího období poledového řadí řid. Maška výrobky, které se zdají tvořiti přechod ke kultuře mladší kamenné, jejichž nálezy objevují se skoro ve všech moravských jeskyních.

Naleziště se stopami diluviálního člověka.

Jeskyně.

Balcarova skála (Balcárka) u Ostrova byla prokopávána J. B. Kniesem; v naplavenině objevena byla čtyry ohniště palaeolithická a při nich mnoho nástrojů pazourkových (obr. 1.), pak z kosti a parohu sobího (obr. 2.), některé i ornamentované. Fauna diluvialní zastoupena byla zejména zbytky malých zvířat náramně četně: 66 druhů ssavců a 35 druhů ptáků a j.

Nálezy ve sbírce: J. B. Knies. — Literární zpráva: Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově 1900 s. 1. — M. anth. G. 1901 s. 36. — Č. Ol. m. 1897 s. 67.

Bočkova díra, též „Jeskyně knížete Jana“ zvaná u **Mladče** objevena byla r. 1826. Soustavně prokopávati ji dala Praehist. komise cís. akademie věd ve Vídni 1881 a 1882 kustodem J. Szombathym. Nálezy jsou celkem řídké: několik pazourkových nástrojů, provrtané zuby bobra a soba, škrabadlo z mamutího žebra a kosti diluviálních zvířat. Lidské lebky a ostatní kosti stáři diluviálního nemají.

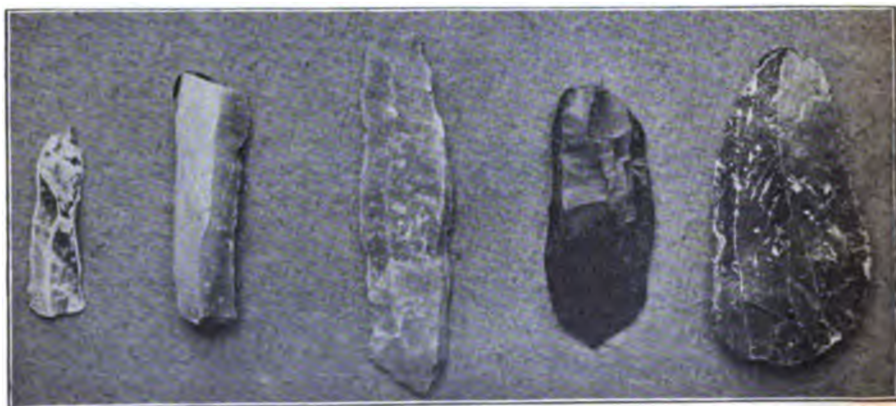
Dvorní Museum — Mittheil. d. k. k. mähr-schles. Ackbg. 1829 s. 47., 1830 s. 140. — Sitzb. der k. Akad. d. Wiss. in Wien 1882 s. 99. a 1883. — Maška, Der dil. M. s. 50.

Býčí skála v Josefském údolí je jeskyně 370 m dlouhá s velikou a prostrannou předsíní. Dr. Wankel jal se r. 1868 a několikrát ještě v letech následujících prokopávati diluviální nánosy u vchodu, pak uvnitř hlavní jeskyně a potom i v postranních chodbách.

Tamní vrstva kulturní spočívala na diluviální hlíně jeskynní a obsahovala mezi množstvím rozrážených a dílem opálených kostí četné výrobky kamenné (nože, hroty, škrabadla, sekyry), zručně vyštípané a otloukané z pazourku, achatu, chalcedonu, karneolu, křemene železitého, heliotropu, jaspisu; z kostěných výrobků vyskytly se hroty na kopí, lžice, nože, šídla, jehly, kloubní jamky na kahance upravené, jiné třenou rudkou naplněné, ze sobího parohu vyřezaný nástroj na způsob motyky, na němž bezpochyby sekyra byla upevněna, dále nalezena tu

Obr. 1. Pazourkové vrtáky, nože, sekyry a pod. z Balcarovy skály.

kamenná jádra, zpracované kusy vápence a droby, tabulky lignitu ostrouhané, přihrocené kusy rudky a j.

Obr. 2. Nástroje z kosti a ze sobích parohů z Balcarovy skály.

D. M. — Dr. Wankel, Bilder aus d. mähr. Schw.-Sitzb. d. math.-nat. Cl. d. k. Akad. d. Wissenschaft. Vídeň 1868, 58 sv., 1 od. str. 7. — Mit. anth. Ges. 1871 s. 31. — Č. Ol. m. 1884 s. 142. — K. J. Maška, D. dil. Mensch s. 9.

Jeskyně na **Kotouči** u Štramberka prozkoumal pečlivě řid. K. J. Maška v l. 1879—1880.

V jeskyni **Šipce** (obr. 3.) rozeznává trojí pobyt člověka diluviálního. Nejstarší doba označena jest spodní černou vrstvou kulturní s hrubými nástroji kamennými z křemence (obr. 4.); rozsáhlé ohniště u Jezevčí díry a nalezená tam čelisť dětská, nejstarší dosud známý zbytek člověka diluvialního, pocházejí z té doby. Zvířena: medvěd a lev jeskynní,

Obr. 3. Jeskyně Šipka na Kotouči.

levhart, hyéna, vlk, cyon, liška, bobr, jelen, tur, kůň, kanec divoký, nosorožec a mamut.

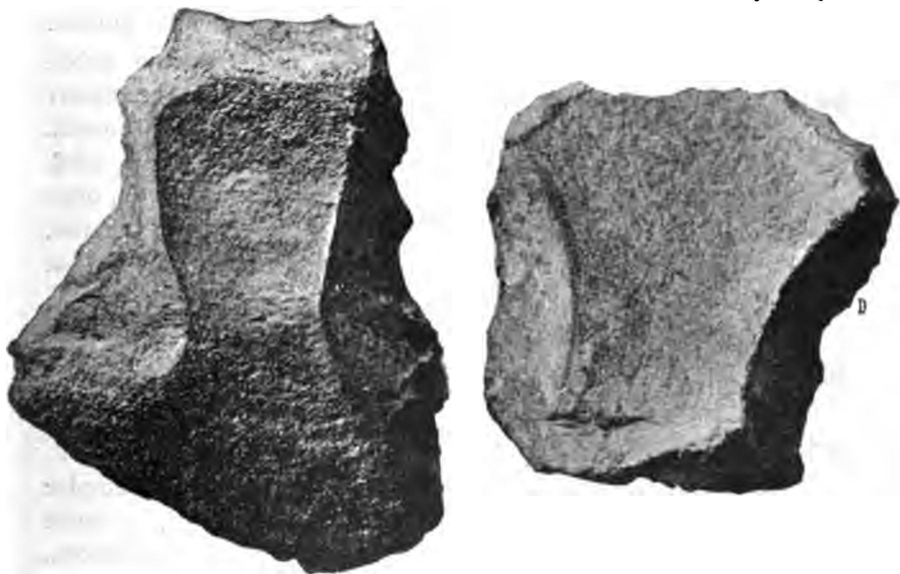
Druhá, mladší vrstva kulturni význačená množstvím zbytků mamuta, nosorožce a koně oddělena jest od vrstvy první zelenou a od nejmladší žlutou hlinovicí. Také tu byli ještě vlk, lev, polární liška, lumík, zajíc alpský, medvěd, rosomák, sob, tur a zubr, kamzík a kozorožec. K nástrojům brán se zálibou pazourek oštípaný pozorněji už na hroty i na škrabadla.

Nejmladší době přináleží vrstva bezprostředně pod krápníkovou korovinou v zadní části jeskyně se zbytky zvířat: soba,

medvěda (obecnému podobný), zubra, losa, koně, rysa, kočky divoké, lišky polární i obecné, zajíce, pišťuchy, sněhule bahenní a tetřeva hlušce. Člověk užíval nožíků pazourkových i křišťálových, které v rukovětích z parohů sobích upevňoval, oštipoval již dovedněji hrany hrotů na šípy, brousil a hladil nástroje kostěné.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1884 s. 158, 1885 s. 27, 1888 s. 151. — Kravařsko s. 46. — K. J. Maška, Der dil. M. s. 67.

Čertova díra obsahovala památky lidské sahající stářím svým až do doby ledové, větší díl jich však spadal do konce doby diluviální. V nejspodnější vrstvě kulturní nacházely se jen

Obr. 4. Škrabadlo a sekyra ze Šipky.

hrubé a málo opracované sekery křemencové, jež látkou i tvarem shodují se úplně s oněmi ze spodní vrstvy v Šipce. V třetí vrstvě nalezena plochá škrabadla a nožíky z křemene a rohovce se znatelnějším zpracováním; ve žlutnici pak objeven velmi krásně urobený nástroj z jaspisu a několik nožíků. O přítomnosti člověka svědčí dále dřevěné uhlíčky, zbytky ohnišť, opálené kosti a popel. Rozštípané kosti zvířecí jeví zřejmě podobu nástrojů tupých nebo přihrocených, zářezy a škraby; nejsou však broušeny na kameni, nýbrž jako nálezy předmostecké pouze pazourkem oškrabány. Tyto kosti náležely většinou sobu (nejvíce ve vrstvě

druhé), medvědu jeskynnímu i obecnému, všelikému skotu, kamzíku, losu, koni, nosorožci, mamutu a orlovi. Žároviště u vchodu s roztříštěnou lebí medvěda obecného a s jaspisovým nožíkem sahá bezpochyby původem svým už do přechodu doby diluviální v neolithickou.

Zvířena v nejmladší vrstvě diluviální (ve žlutnici): liška polární i obecná, medvěd obecný, sob, kůň a nosorožec, netopýr, rejsek, krtek, hranostaj, lasička, lumík obojkovitý, hraboš vodní, křeček, zajíc bělák, krkavec, sněhule bílá, husa a kachna divoká, ropucha a rosnička; rys, divoká kočka, vlk, pes (canis Mikii), kuna, los (?), skot, kamzík, orel, sova sněžná a sněhule horská.

Zvířenu vrstvy druhé od třetí nebylo možno všude dobře odděliti, poněvadž do sebe zasahovaly; mimo zbytky většiny zvířat vrstvy horní nacházeny: medvěd jeskynní, sněhule horská, levhart (?), hyéna jeskynní, vlk, pes, liška polární, tchoř, svišť, sysel, pišťucha, tur, zubr, tur pižmový (?), los (?), kozorožec, ovce divoká, mamut, sova sněžná, výr, krkavec, tetřev hlušec, tetřívek, drop a jiní ptáci, jeden druh rybí a velmi vzácné zbytky psa dřevního (cyon europaeus Bourg).

Ve vrstvě nejspodnější s obsahem výhradně omletým byly toliko četné zbytky medvěda jeskynního.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1886 s. 166 a násl.; 1888 s. 121. — Kravařsko s. 44. — K. J. Maška, Der dil. M. 156.

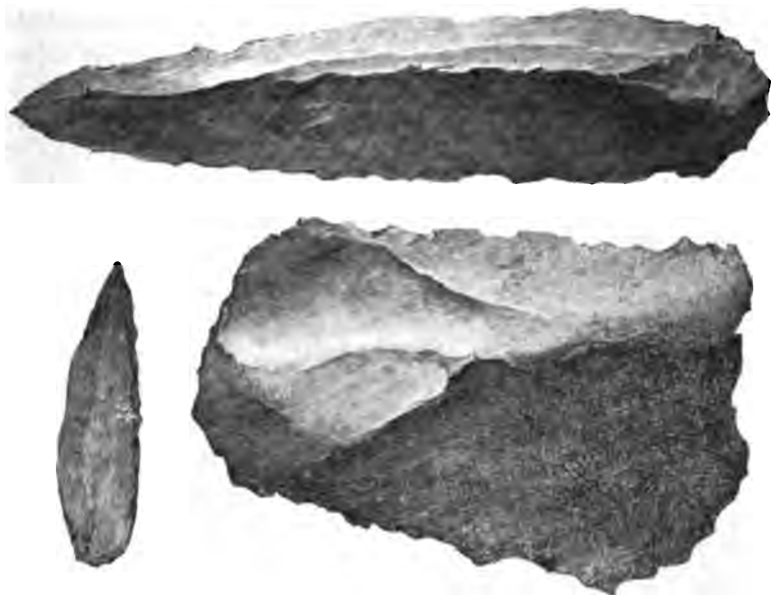
Jeskyně čís. 10. ve Sloupském žlebě. Rud. Trampler objevil tu r. 1896 tři popelovité vrstvy nad sebou, z nichž prostřední sobí žebra a také prý umělé výrobky lidské obsahovala.

Trampler, Meine Grabungen in den mährischen Karsthöhlen. (Mitth. und Vorträge des fachtechnischen Club der Beamten und Factoren der k. k. Hof- und Staatsdruckerei Wien 1897.)

Jáchymka u Josefova. R. 1876 navštívila hraběnka Uvarová v přítomnosti dra J. Wankla tuto jeskyni a nalezla náhodou kostěné dláto, které leželo vedle úlomku čelisti jeskynního medvěda. Wankel dal zbytek nánosu strhnouti a vybral z něho pazourkové nožíky, zašpičatělé zuby, uhlíky a četné kosti medvěda jeskynního. Potom prokopán částečně nános diluviální v poboční jeskyni, kde zjištěny dvě vrstvy s kostmi dil. zvířat, hlavně na podél roztříštěné dlouhé kosti medvěda jeskynního a nástroje rohovcové.

Mimo to obsahovala breccie hořejší v hlavní chodbě zbytky soba, koně a medvěda (ursus arctos), lidské kosti, pazourkové nástroje, uhlí a j. a také střepy z nádob; tedy nejspíše vrstva porušená.

D. M. — M. anth. G. 1878 s. 1. — Maška, D. díl. M. s. 20.

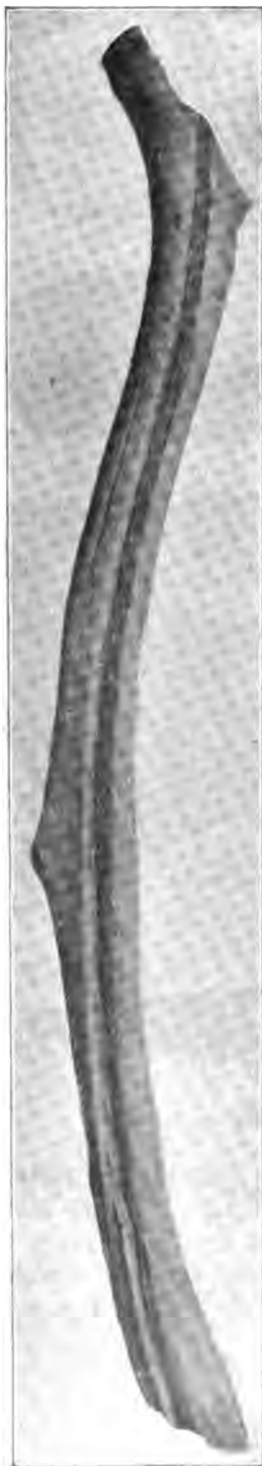

Obr. 5. Nůž, šíp a sekyra z pazourku.
Nález z Kostelíku.

Obr. 6. Hrot ze sobího parohu s rýhou z Kostelíku.

Kostelík (jinak Díravica, Pekárna) u Mokré. R. 1880 našli tři studující v jeskyni kosti diluviálních zvířat a kamenné nástroje, načež jali se v jeskyni kopati řid. Krasser, dr. Wankel, prof. Makowsky a kustos Szombathy. R. 1884 a 1885 prozkoumal soustavně dr. M. Kříž bez ohledu na různá dřívější kopání větší část nánosu v jeskyni.

Obr. 7. Tyč ze sobího parohu, rýhou opatřená, z jeskyně Kostelíku.

Celkem byly zjištěny v Kostelíku tři vrstvy kulturní: nejhořejší z doby historické pocházející, střední z doby neolithické a vrstva spodní se zbytky z doby palaeolithické. Mimo veliké množství rozličných zbytků zvířat diluviálních zjištěna tu rozsáhlá a mohutná ohniště a při nich četné nástroje štípané (nože, hroty, škrabadla, sekyrky z jaspisu a křišťálu) (obr. 5.), z kosti: harpuna, jehly, šídla, hroty (obr. 6.) s krevními rýhami, nástroje nedohotovené (obr. 7.), provrtané zuby a misky z pískovce; velmi zajímavé jsou kosti vyřezávané a rozmanitě okrášlené (obr. 21., 22.) a oblázky porýsované (obr. 24.) a j. Veliká část těchto nástrojů parohových pochází ze soba.

Nálezy zdejší nasvědčují, že se v jeskyni zdržoval člověk současně se sobem až snad na konec doby diluviální a dosáhl poměrně vysokého stupně kulturního.

D. M. — Dr. M. Kříž. — J. B. K. — Mittheilungen d. Section f. Höhlenkunde d. Ö. T. Club. 1886. — Dr. M. Kříž, Kůlna a Kostelík. — M. anth. G. 1881 s. 284, 347; 1882 s. 98. - Č. Ol. m. 1884 s. 72, 144; 1897 s. 49, 65; 1898 s. 19 (s podrobnou literaturou nálezů drem Křížem sestavenou). — Maška, Der dil. M. s. 27.

Křížova jeskyně u Ochoze. Prozkoumal ji roku 1893 a 1894 Rudolf Trampler. U vchodu nalezeny kromě 2 bronzových předmětů četné nožíky kamenné a kosti zvířecí, v zadní síni hojné zbytky hrubé zvířeny diluviální, zejména medvěda jeskynního, hyény, vlka, soba, tura a zajíce sněžného.

Také vyskytl se křišťálový nožík a parohy sobí s podélnými rýhami.

Trampler, Meine Grabungen in den Mähr. Karsthöhlen (Wien 1897).

Kůlna u Sloupu. Dr. Wankel zakopal tu na zkoušku v naplavenině r. 1880, Dr. Kříž v l. 1883 až 1885 prováděl rozsáhlé výzkumy, r. 1896 prokopával pak zbytky nánosu J. B. Knies. Naplavenina je na některých místech až 16 m mocná, avšak teprve ve hlouce 12 m počínají kosti diluviálních zvířat, přítomnosť člověka zjištěna teprve ve 4 m; o něco výše počínala se objevovati ohniště a popeliště, u nich pazourkové nástroje (sekyry, hroty, šípy. nože (obr. 8. a 9.), škrabadla, křemenné palice), kostěné

Obr. 8. Pazourkové šipky z Kůlny.

Obr. 9. Sekyra křišťálová z Kůlny.

a parohové (šídla, jehlice, hladidla, hroty (obr. 10. a 11.) a také ze slonĕ, dentalie a zajímavé rytiny a řezby na kostech a oblázcích (obr. 12. a 23.).

D. M. — Dr. M. K. — J. B. K. — Wankel, Bilder aus d. mähr. Schw. s. 217. — Maška, Der dil. M. s. 45. — Č. Ol. m. 1884 s. 7., 1897 s. 61; 1900 s. 52, 102 (s podrobnou literaturou dra M. Kříže).

Michalova díra u Holštýna. V jeskynní žlutce vykopáno hojně pazourkových nožíků, četná jádra, malé uhlíčky a na drobno roztříštěné kosti diluviálních zvířat.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1897 s. 68.

Poustevna (Liščí díra) u Sloupa byla dle dra. Wankla obydlena člověkem už v době, kdy se v okolí zdržovali mamuti a medvědi jeskynní, neboť v naplavenině nalezeno hojně zubů

Obr. 10. Hrot ze slonoviny s krevní rýhou, kostěná dýka a udice z **Kůlny.**

mamutích a hnátů napodél roztříštěných, zpracované kosti a parohy sobí, kosti tuří a koňské, též stopy nástrojů pazourkových.

D. M. — Bilder aus d. mähr. Schweiz s. 217. — Č. Ol. m. 1884 s. 7. — Maška, D. dil. Mensch s. 48.

Nad východem Punkvy. Prozkoumána J. B. Kniesem. V neporušených vrstvách se zbytky zvířat diluviálních objeveny stopy pobytu lidského.

Obr. 11. Kostěné hladidlo z Kůlny.

Sklep u Vratíkova. Jeskyni prozkoumal J. B. Knies a zjistil tam stopy diluviálního člověka.

J. B. K. — M. anth. G. 1894 s. 16. — Čes. lid II.

Šošůvka u Sloupa. Jeskyni tuto prozkoumal J. B. Knies a objevil v ní rozsáhlé (4 m dlouhé a 1—2 m široké ohniště), z něhož popel později vodou, komínem sem vnikající, byl roznešen a splaven k levé straně jeskyně. Také kosti zvířecí velmi

Obr. 12. Hlazená kost s rýhami z Kůlny.

hojně se tu vyskytující byly částečně rukou lidskou roztříštěny a z nástrojů tu nalezeny: pazourkový nožík a velmi jemně vybroušené šídlo (obr. 13.) mimo jiné opracované kusy parohů sobích. Dr. Kříž však pochybuje o přítomnosti člověka dil. Řed. Maška našel tu mezi zbytky zvířat diluviálních také kosti lidské, pokládá je však za recentní.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1891 s. 141. — M. anth. G. 1892 s. 26. — Jahrb. der k. k. geolog. Reichsanst. 1891 s. 415. — Č. Ol. m. 1900 s. 50.

Výpustek (u Křtin) byl prokopáván už v letech 1850tých prof. Kolenatým a ještě r. 1870 drem Wanklem, po r. 1879 kopala tu Praehistorická komise c. k. akademie věd ve Vídni na účet knížete Jana z Liechtenštejna za vedení v. Hochstettera a kustoda Szombathyho, r. 1885 dal tu pak Dr. M. Kříž hloubiti mnoho průkopů a zjistil, že tu člověk diluviální ještě medvěda jeskynního a jiná zvířata současně s ním žijící zastihl, zvěř ta však byla tu dlouho už před ním. Nálezy nebyly celkem hojné: kostěné nástroje, několik pazourkových nožíků s kostmi medvěda jeskynního a jiným ssavců diluviálních.

D. M. — Dr. M. K. — M. anth. G. 1871 s. 278. — Sitzb. der k. k. Akad. d. Wiss. 80 sv., I. od. 1879, 82 sv., I. od. 1880. — Maška, D. díl. M. s. 22.

Obr. 13. Pazourkový nůž a kostěné šídlo ze Šošůvky.

Žitného jeskyně (u Křtin) prokopána byla roku 1883 Praeh. komisí c. akad. věd ve Vídni vedením lesmistra Žitného a nadlesního Heintze. Nános obsahoval shora vrstvu recentní, v neporušené pak vrstvě diluviální nalezeno četně pazourkových a rohovcových nožíků, jiné z křišťalu štípané, 2 kousky jantaru, krásné jehly s úškem z kosti, škrabadlo a jiné zpracované kosti, mezi nimi kusy sobího parohu se záseky. Fauna: kůň, skot, sob, koza, liška.

D. M. — Berichte d. praeh. Com. d. mat.-nat. Classe der k. Akad. d. Wiss. Vídeň 1884. — Sitzb. d. k. Akad. d. Wiss. 89. sv., I. od. 1884. — Maška, D. díl. M. s. 25.

Nálezy ve žlutnici.

Brno. Při stavbě stoky na třídě Františka Josefa r. 1891 učiněn důležitý nález. Prof. Makowsky objevil ve žlutce 4·5 m hluboko kly a jiné kosti mamutí, žebra nosorožce a mezi nimi téměř celou kostru lidskou se zajímavými výrobky. Kolem lebky (obr. 14. a 15.) nasbíráno na 600 kusů dentalií (obr. 20.), 14 koleček z kamene a ze sloně vybroušených a uprostřed provrtaných

Obr. 14. Lebka diluvialního člověka nalezená v Brně. Pohled z předu.

(obr. 16.) a 22 cm vysoká nahá figurka lidská z mamutího klu vyřezaná (obr. 25.).

A. Makowsky. — M. anthrop. G. 1890 s. 41; 1892 s. 73. a [25.].

Jaroslavice. Ve hliníku pod zámkem nad řekou Dyjí objevil hrabě G. Wurmbrand pod vrstvou žlutnice 16 m mohutnou vrstvu kulturní s uhlíky, se zbytky diluviálních zvířat

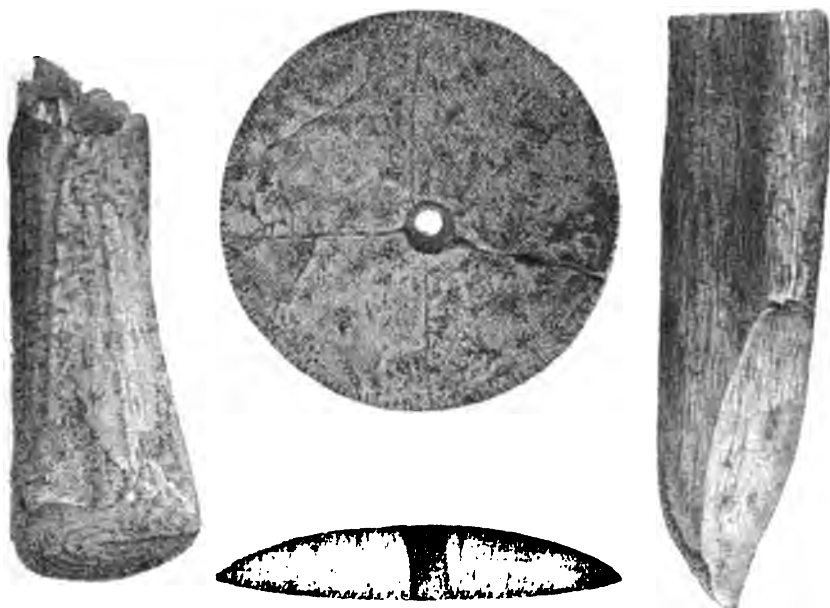

Obr. 15. Lebka diluviálního člověka, nalezená v Brně. Pohled s hora a s levé strany.

a s pazourkovými nástroji (nožíky, škrabadly a sekyrami známých tvarů); vrstva tato spočívala bezprostředně na písku, který leží na vrstvách miocénových.

Kosti mamutí, nosorožčí a koňské byly částečně roztříštěny, jevily patrné seky, vřezy a zřejmé stopy zpracování rukou lidskou.

D. M. — M. anthr. G. 1873 s. 105., 123.; 1878 s. 128; 1890 s. 41. — Č. Ol. m. 1884 s. 49.; 1890 s. 53.; 1897 s. 68. — Maška, D. dil. Mensch s. 85.

Obr. 16. Nástroje a ozdoba diluviálního člověka, nalezená v Brně.

Předmostí (u Přerova). V zahradě p. Jos. Chromečka odkopáváním hlíny utvořila se vysoká stěna žlutnice (obr. 17.) a v ní objevila se asi 2 m pod povrchem tmavá vrstva kulturní 40—70 cm silná. V této popelovité vrstvě vyskytalo se takové množství kostí mamutích, že jich po desítiletí rozváženy plné vozy po polích. Dr. Wankel byv r. 1879 na toto naleziště upozorněn, jal se je prohledávati (1880 a 1881) a prokopávati; neméně hojně vykopal tu řid. K. J. Maška vzácných starožitností v l. 1882—1884tých a pak v l. 1890—1894tých. Podobně četné a zajímavé jsou výkopky Dra M. Kříže, těsně podle nálezů Maškových učiněné.

Obr. 17. Stěny cihlářské hliny v Chromečkově zahradě v Předmostí.

Bohaté toto naleziště vynikajíc důležitými nálezy patří k nejpřednějším celého světa. Zajímavé kulturní vrstvy dokazují, že tu v pravěku bydleli lidé současně s mamutem po celé období glaciální a to v rozličných dobách, nebo na některých místech byly kulturní vrstvy od sebe odděleny mezivrstvími čisté žlutnice.

Dánský učenec prof. Steenstrup ohledávaje zdejší tábořiště lovců mamutích prohlásil, že člověk na stanici této nežil současně s mamutem, nýbrž že nejstarší stopy lidské působnosti vyskytají se tu teprve se zbytky soba, tedy prý v dobách mnohem mladších, dávno po vymření mamutů.

Obr. 18. Ornamentované žebro mamutí z Předmostí.

Theorii tuto uznal i Dr. Wankel; řid. Maška a Dr. Kříž však vývody Steenstrupovy úplně vyvrátili. Nikde neshledáno tu v kulturních vrstvách, že by zbytky mamutí za jiných okolností a snad i v jiné době byli na tábořišti uloženy bývaly než zbytky sobí a výrobky lidské; zpřerážené nebo roztříštěné kosti končetin mamutích dokazují, že člověk diluviální mamutí těla rovněž tak rozsekával jako těla koňská, sobí, losí a j. A mamuti zdržovali se tu dlouho ještě, ač sem člověk už nedocházel, nebo jejich zbytky nalezaly se často i 1 m výše nad vrstvami kulturními v neporušené žlutnici.

Kulturní vrstvy s rozsáhlými ohnisky obsahovaly četné zbytky zvířat převahou rázu glaciálního: mamuta, lišky polární, vlka, soba, koně, sněžného zajíce, rosomáka, medvěda, lva, lišky obecné, zubra, tura, nosorožce, pižmoně, losa, kozorožce, lumíka páskovaného, bobra, krkavce, kura sněžného a supa bělohlavého. Ohromné jest množství zbytků mamutích, veškeré části koster obsahujících. Pouze stoliček vykopáno více než dva tisíce, klů celých i rozštípaných několik set. Dlouhé kosti končetin všech větších zvířat (i mamuta, nosorožce a lva!) jsou téměř vesměs rozštípány nebo spřeráženy, lebky býložravců rozbity. Nalezeno tu více než 30.000 přitloukaných nástrojů kamenných, nejvíce

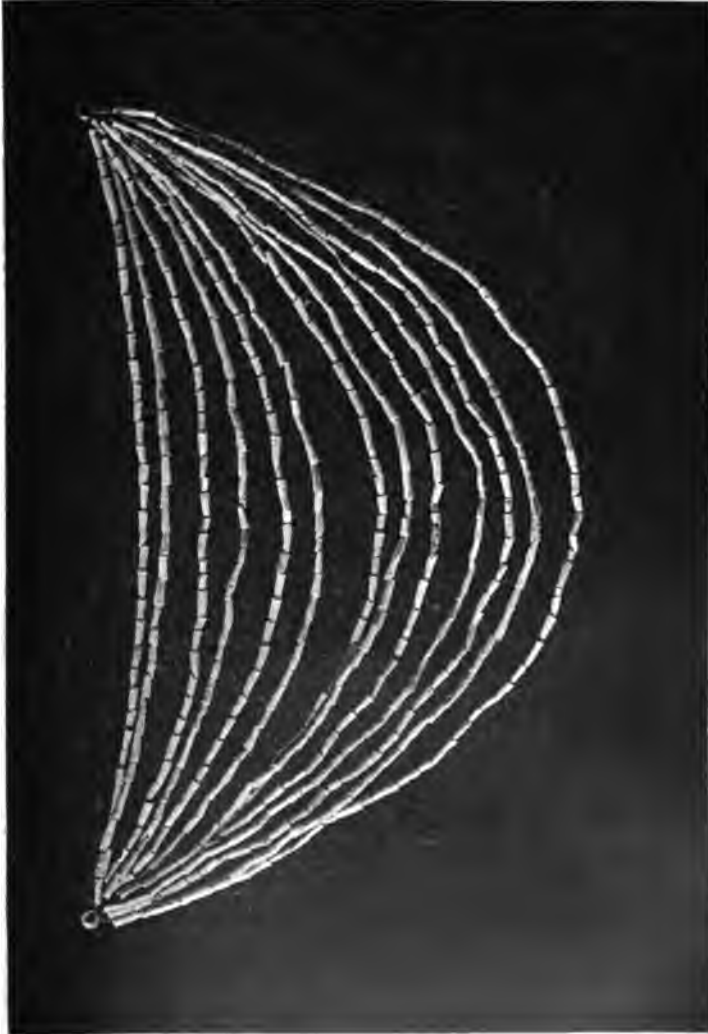

Obr. 19. Kahanec z červeného pískovce z jeskyně Kostelíku.

z pazourku (časem zvětralého a nyní na povrchu bíle zbarveného) a z červenohnědého křemene železitého; archaelog shledává v nich nože, škrabadla, pilečky, jehly, hroty, sekyry, paličky a klíny. Hromady odpadků, třísek a jáder svědčí, že si člověk diluviální své nástroje hotovil na místě samém. Pozoruhodno jest, že se tu poprvé vyskytly pískovcové nástroje s přihlazeným koncem.

Velmi zajímavé jsou nástroje kostěné nebo ze sloně: laso s úškem, šídlo, kostěná sekyra, nástroj lžici podobný, válečky s přihrocenými konci, hladidla, provrtané zoubky liščí; krásné a namnoze jediné svého druhu jsou rytiny a řezby na slonovině, mamutích žebrech, sobích parozích a plotničkách břidličných,

jakož i sošky, řezané z kostí mamutích. (Obr. 18. v tab. I. a II.) Mimo barevné hlinky vyskytly se i kelnatky.

Obr. 20. Ozdoba z kelnatek, nalezená v Brně.

Nejznamenitější nález učiněn v létě r. 1894 řid. K. J. Maškou: — hrob ve vrstvě kulturní. Zaujímal eliptickou plochu 4 m dl. a 2·5 m širokou. Pokryt byl valouny vápencovými ve vrstvě asi 40 cm, od jihu přerušené. Dno hrobu bylo 2·60 m hluboko se

zbytky lidskými na 30 cm vysoko navrstvenými. Důležito je, že jednotlivé zbytky lidské vyskytovaly se četně i mimo hromadný hrob a to jižně a jihovýchodně v kulturní vrstvě s kostmi mamutími, sobími, liščími a j. a byly zpravidla na koncích dravci ohryzeny, bezpochyby ledními liškami a vlky. Kamenný pokrov nechránil patrně dostatečně mrtvol lidských před zneuctěním

Obr. 21. Ryba vyřezaná z dolní čelisti koňské z jeskyně Kostelíku (líc a rub).

a proto nelze počet pohřbených osob přesně stanoviti. Objevené zbytky přináležejí aspoň 20 osobám, z nichž 15 více méně úplně se zachovalo; z těch jest 8 dospělých a 12 mladých, nejvíce ještě dětí, z nichž nejmladší sotva půl roku bylo staré. Kostry nalezeny zpravidla ve skrčené poloze vedle sebe, někdy i přes sebe ležící. Kosti jednotlivých koster obyčejně ležely v přirozené blízkosti u sebe, někdy stranou pošinuty; několik hnátů bylo napříč přelomeno. Lebky byly vesměs rozpadané v jednotlivé části, také zuby vypadaly z čelistí a ležely tu blíž, tu dále. Barva

kostí z hrobu byla při vykopávání černá, nebo tmavohnědá, po vyschnutí je obyčejně hnědošedá a shoduje se zevnějškem úplně se zbytky zvířecími, jež na blízku nebo v bezprostředním sousedství jich ležely, různí se však od barvy zbytků zvířecích i člověčích mimo hrob. Hned u koster lidských nalezeny zbytky mamuta, lední lišky, vlka, rosomáka, zajíce, běláka, bobra a soba. Jedna lebka lišky lední ležela na člověčí kostře, dvě levé lopatky

Obr. 22. Ryba vyřezaná z dolní čelisti koňské z jeskyně Kostelíku (líc a rub).

mamutí, z nichž jedna je pazourkem poškrabána, byly na severozápadním a jihozápadním konci hrobu položeny. Také několik úlomků pazourkových a kostěných uhlíčků leželo ve hrobě.

Hořejší žlutnice, jakož i obě vrstvy kulturní v celém okolí hrobu naprosto byly neporušeny. Z toho nutno souditi, že lidské mrtvoly ve žlutnici se už nalézaly, když nad nimi a vedle nich

spodní vrstva kulturní se počala teprv usazovati. Je tudíž celý hrob stáří nezvratně diluviálního. Mrtvoly vrstevníků mamuta, nosorožce a ostatních zvířat soudobých, tuto se vyskytujících, dostaly se do žlutnice nedlouho po příchodu člověka na tábořiště Předmostecké. Lidé ti zahynuli tu pravděpodobně nějakou živelní pohromou.

Obr. 23. Zadní nohy koňské s ocasem, vyryté na sobím žebru z Kůlny.

Také Dr. Wankel nalezl tu čelisť lidskou pod stehenní kostí mamutí v popelu a Dr. Kříž podál Maškova hrobu lebku mladého člověka, části jiné, dvě čelisti spodní a několik končetin.

Vlast. Museum v Olomouci. — K. J. M. — Dr. M. Kříž. — Č. Ol. m. 1884 s. 90; 1886 s. 94; 1890 s. 55, 10, 64; 1889 s. 162; 1894 s. 89; 1895 s. 4

Obr. 24. Oblázek s rytinou z jeskyně Kostelíku.

1896 s. 8, 54 a 1896 s. 98 s podrobnou literaturou Drem M. Křížem sestavenou. — K. J. Maška, Der dil. Mensch s. 90; Výzkumy na tábořišti lovců mamutích v Předmostí r. 1893 (Praha 1894). — Mith. anth. Ges. 1890 s. 1.

Ždánice. Na trati „Pod Novými“ zjistil Dr. M. Kříž ohniště s rozštípanými kostmi tura, koně, soba a sněžného zajíce a také odštipky pazourkové.

Dr. M. K. — Děj. městečka Ždánic s. 87.

Sem náležejí také posud nedosti ještě zaručená naleziště v Oleksovičkách u Jaroslavic, v Pouzdřanech, u Pravlova, v Ungrově cihelně u Znojma, na Červeném kopci a ve Svatotomášské cihelně v Brně.

Diluviální stáří zbytků lidských a zejména zachovalé lebky z Bočkovy díry je pochybné, lebky z Husovic, Šlapánic a z Červeného kopce u Brna rozhodně do diluvia nenáležejí.

Člověk starší doby kamenné.

Shrneme-li všechny výzkumy v nalezištích diluviálních učiněné, rozvine se před zraky našimi zajímavější obraz života prvních lidí naši vlasť obývajících, než bychom tušili.

Člověk diluviální přišel k nám po prvém nejkrutějším období ledovém. Neobjevil se hned s prvými mamuty, nosorožci a medvědy; zvířata tato dlouho už u nás žila a člověk přišel teprve jako lovec za nimi a žil tu s nimi po celé období ledové a zase za nimi odtáhl k severu, když měnila se u nás flora a zvířena stepní. Také nevyvinul se u nás, ani kde jinde v Evropě z třetihorní opice Dryopitheka. Přistěhoval se k nám odněkud z dalekých severovýchodních končin už na jistém stupni vzdělanosti, k němuž jeho předkové jistě dlouho potřebovali ve své pravlasti.

Moravský praobyvatel diluviální uměl už rozdělávati oheň, což dokazují rozsáhlá ohniště v jeskyních i na sídlištích. Pozoruhodno, že v jeskyních pozorováno bylo uhlí a popel ze dřeva, kdežto v Předmostí popel a uhlí po spálených kostech. Člověk ten rozdělával a udržoval oheň nejen proto, aby se nad ním ohříval a osušoval, nýbrž aby též maso ulovených zvířat pekl a sušil.

Maso a plané ovoce lesní bylo mu potravou, neboť neznal ještě ani domácího dobytka a neprovozoval proto ani orby; bloudil jen po širých lesích, stepích a lovištích a sháněje se po kořisti, usazoval se patrně nejraději tam, kde hojnosť zvěře činila mu lov pohodlnějším a přiměřeně jeho nástrojům snadnějším. Větší zvířata, mamuty, nosorožce vháněl na pláně roklemi a srázy prorvané a když tam uvázla, dobíjel je kameny a kyji, menší zvěř, koně, soba, jelena a j. zabíjel oštěpem nebo šípem z luku

vymrštěným: známe aspoň šípy a hroty kamenné, kostěné, parohové i ze slonoviny mistrně provedené. Také lasem a jistě i do ok chytal zvěř a lovil ryby udicí i harpunou.

Větší kořisť rozsekávána na kusy a odvláčena na tábořiště nebo sídliště; roztříštěné kosti svědčí, že byl morek lahůdkou. Vaření bylo nejspíše neznámo, neboť nádobí se ještě nevyrábělo. Za mísky užívány odražené jamky kloubové a v nich roztírána hlinka k barvení těl divochům tak oblíbenému. Dr. Kříž nalezl několik misek z červeného pískovce, které považuje za kahance (obr. 19.).

Tělo své oblékal člověk diluviální koží ulovených zvířat; tuk a masité částky z nich odstraňoval škrabadly pazourkovými, kostěnými a parohovými hladidly činil zase kůži vláčnější. Hojné nástroje takové jsou tu svědectvím, zrovna jako jehly a šídla kostěná dokazují, že kožešiny stehovány a sešívány.

Mimo pestré pomalování barevnými hlinkami okrašloval se člověk řezanými okrasami z kostí: provrtané zuby zvířecí, dentalie (obr. 20.) a j. navlékal na šlachy, ověšoval se jimi jako ozdobami nebo amulety, které by byly znamením strachu před mocnějšími bytostmi, tedy už jakési počátky náboženství.

V nánosech říčních nebo ve skalinách nacházel hojně materialu ku svým nástrojům a zbraním, byl to jmenovitě křemen, rohovec, jaspis, pazourek, pískovec i vápenec. Zvláště z pazourku rozbíjením a přitloukáním nabyl kusů s ostrými hranami, jež dle podoby a tvaru archaeologové rozdělují na nože, škrabadla, šídla, hroty k šipům a na kopí a sekyry.

Domněnky, že lovci mamutí ku shotovování svých nástrojů a zbraní pazourek až od břehů Dánských potahovali, čímž by se jakési stopy obchodování již za diluvia nalézaly, nepotvrzují pazourky předmostecké. Dle řid. Mašky nalézá se látka jejich ve střední a severní Moravě anebo nanejvýš v sousedním Slezsku a Haliči a shoduje se úplně s látkou nástrojů diluviálních ze sluji Štramberských. Ostatně pláně severního Německa nebyly našim lidem palaeolithickým vůbec přístupny.

Neméně hledanou hmotou na nástroje byla zvířecí kosť, paroh i slonovina, jednak upotřebenou z nedostatku kamene, jednak i proto, že, jsouc podajnější účelu a potřebě žádané, spíše vyhovovala.

Přístřeší za nepohody vyhledával v jeskyních, vyháněje z nich šelmy tam bytující, a upravoval si je za obydlí a úkryt. Tam, kde jeskyň nevyslídil, používal jistě přirozených výklenků zemních nebo jinak chráněných míst. Snad vyhledával jeskyně pro zimní měsíce, pobývaje za léta v místech, kam ho oblíbená zvěř lákala. Doklady toho poskytly nálezy jak v jeskyních tak i v Předmostí, kde jsou kulturní vrstvy tři ano i čtyry nad sebou oddělené od sebe mezivrstvami čisté žlutky, dosvědčující, že dosti dlouho trvalo, než byly naneseny.

Z toho všeho soudíme, že člověk diluviální žil u nás asi na tom stupni kulturním jako Eskymáci, obývající severní končiny Asie a Ameriky, pouze s tím rozdílem, že neměl ještě ochočeného psa.

Člověk diluviální, ačkoliv divoch surový, přece prozrazoval již zárodky vyššího vzdělání schopné a pokusy zdokonalovati je. Je skoro nepochopitelným, jak člověk ten mohl pazourkovým úštipkem tak jemné a krásné rytiny a řezby vytvářeti. Nehledě k hojným geometrickým rytinám, vzpomínám jen dvě rybky vyřezané z levé koňské čelisti (obr. 21. a 22.) a kostku lidský obličej představující, zadní nohy koňské na žeberní kostce vyřezané (obr. 23.), mistrně provedené ornamenty na žebře mamutím nebo klech z Kůlny a Předmostí, lidský trup s hlavou a rukou z Brna (obr. 25.) a t. d. „Výrobky tyto nemají žádného praktického účelu; v nich je vtělena pouze myšlenka toho, kdo je zhotovoval za tou příčinou, aby ji viděl zrakem tělesným. aby se těšil ze svého díla, aby se líbila jiným, zkrátka, pravěký člověk zhotovil tu dle svého způsobu nástrojem nejprimitivnějším díla umělecká, jež líbí se každému, kdo se na ně dívá okem všeho předsudku prostým".

Stupeň vzdělanosti člověka diluviálního na Moravě byl sotva nižší než jeho současníků v zemích západoevropských. Jako tito neznal a nechoval ani náš diluviální lovec zvířat domácích, neuměl z hlíny vyráběti nádob a vypalovati jich, neměl žernovů a drtidel, neznal tedy ještě obilí a nemohl pěstovati orby, neměl přeslenů ani závaží, neuměl tedy ani přísti ani tkáti, neužíval hlazených a provrtávaných kamenných nástrojů a neznal naprosto nijakých kovových výrobků.

Vzácné zbytky člověka samého z diluvia jsou nejvýš zajímavy a důležity. Dle předběžných zpráv řed. Mašky poukazují

veškeré součástky lidských koster z Předmostí na lid vzrůstu vysokého, postavy přímo athletické. Největší muž měl výšky 180 cm, žena asi 160; výšky stanoveny dle jednotlivých, vesměs dobře

Obr. 25. Soška ze slonoviny, nalezená v Brně.

zachovaných končetin, avšak poměr ten je u diluviálních lidí jiný než u nynějšího muže; délka kosti stehenní 489, kosti ho-

lenní 423, kosti lýtkové 403, kosti ramenní 353, vřetenní 280, a kosti loketní 298 mm.

Lebky předmostecké jsou zpravidla typu dolichokephalního (index 71—74·9) výminečně však i mesokephalního (75—76). Čelo jest u mužů nízké, prohnuté, spodní jeho kraj lemují silně vyvinuté oblouky nadoční, nos je vyčnělý, brada patrně vystouplá, čímž veškeré spodní čelisti předmostecké liší se od proslulé sáně Šipecké, u níž bradní hrbolec schází. Kosti stehenní jeví následkem silně vyvinuté zadní hrany (linea aspera) tvar sloupovitý, kosti holenní jsou neobyčejně sploštělé, šavlovité, kosti lýtkové žlábkovité, loketní v hořejší části zakřivené.

Veškeré tyto vlastnosti souvisí těsně se způsobem žití diluviálních lovců předmosteckých, kteří vynikali silou i obratností tělesnou, nejsou však nikterak oporou učení Darvinovu, že by se byl člověk vyvinul z nějakého tvora nižšího řádu.

Byl-li člověk diluviální obřadně pohřbíván, nelze na ten čas ze skrovných zbytků a stop jeho rozhodovati; některé kostry předmostecké byly sice ve skrčených polohách někdy i přes sebe položené, poněvadž však dle všeho zahynula tu celá rodina živelní jakousi pohromou a pozůstalí pokryli hromadný ten hrob balvany a mamutími lopatkami, aby zvěří nebyl rozrušen, nelze z okolností těch na nic určitého usuzovati.

Podobně nevíme ničeho určitého o jeho životě rodinném a jeho řádech společenských. Také přesných dokladů lidožroutství není.

Odkud k nám tento diluviální člověk přišel?

Všecky dosavadní nálezy dosvědčují, že prvotní naši obyvatelé byli ještě svědky zalednění severoevropského. Rozeznávati tu však nutno dlouholebé příslušníky plemene západoevropského, kteří přišedše s nepatrnými prvky kulturními už v dobách předledových na Pyrenejský poloostrov a do Francie, znenáhla rozšiřovali se až do střední Evropy; na počátku druhé doby ledové objevil se na Moravě člověk taktéž dlouholebý, fysicky dokonalejší, jehož původ však hledáme na straně právě opačné. Tento člověk žil u nás po způsobu nynějších polárních národů, tedy jako lovec odkázaný pouze na výtěžek honby; víme však, že jak flora tak i fauna diluviální vnikala k nám od severu nebo severovýchodu. Odtud tedy přišel i diluviální člověk do Moravy jako

lovec odkázaný táhnouti všude tam, kam zvěř, od níž byl živ, se obracela a stěhovala.

Dle všeho tedy přišel k nám člověk diluviální od severovýchodu, ze Sibiře.

Pokud se týká stáří období diluviálního, různí se mínění učenců nemálo; co někteří páčí člověka doby ledové na 30.000 let, usuzuje mu Dr. Wankel stáří nepoměrně nízké. V době Tacitově žil ve střední Evropě národ, Femi zvaný, k neuvěření prý chudý. „Lidé ti nemají ani zbraní, ani koní, ani domů, zeleniny jsou jim potravou, zvířecí kůže oděvem, jedinou pomůckou jsou jim šípy s kostěnými hroty". Třebas tento popis nelze vztahovati na lovce sobů, jest tu přece důkazem, že ještě za doby Tacitovy v Evropě střední žilo lidstvo, které životem svým podobalo se lovcům sobím. Popojdeme-li však od této doby asi o dvě tisíciletí nazpět, míní Dr. Wankel, tehdy připadneme snad na konec doby ledové.

Obr. 26. Kost uhlazená a důlky zdobená z Kostelíku.

Podobně Dr. Kříž určuje mrtvou vrstvu mezi uloženinami se zbytky palaeozoickými i palaeolithickými a mezi kulturní vrstvou neolithickou v jeskyních Výpustku, Kůlně a Kostelíku na pouhých šest až devět set let, tedy konec diluvia asi 3000 let př. Kr.

Naproti tomu řid. Maška soudí z čelisti šipecké na člověka stojícího na velmi nízkém stupni tělesného i duševního vývoje, kdežto diluviální lovci předmostečtí vynikají v té příčině už jistou inteligencí, možno prý tedy že rozdíl ve stáří obou těchto nálezů diluviálních může obnášeti mnoho tisíc let. Konec doby ledové

a odchod člověka diluviálního z Moravy za sobem a jinými zvířaty k severu ustupujícími udává řid. Maška do let asi 5000 př. Kr.

Výrobky člověka diluviálního.

Zbraně. Nástroje.

Hlad a potřeba brániti se různým útočníkům přinutila člověka záhy chápati se rozmanitých předmětů, pomocí jichž snadněji dosáhl toho, k čemu ostatní jeho tělo jevilo se nedostatečným.

Kámen a sražená větev byly tu první vhodnou zbraní; upevněním kamene na dřevo, aby rozmachem nabyl větší pádnosti, bylo nejdůležitějším krokem k vynálezu prvních nástrojů účelnějších. Tedy zbraň a z ní povstalý nástroj jsou prostředky, bez nichž by se řemeslná a umělecká vloha lidská nikdy nebyla vyvinula. A prvým tím nástrojem pravěkým byla — sekyra. „Sekyrou — praví L. Noiré — domohl se člověk na naší planetě své velikosti a svého postavení. Sekyrou v ruce zmohl člověk pravěký vzpírající se věci, po své vůli je měně a přizpůsobuje, sekyrou ozbrojen stavěl se proti šelmám, bráně se jejich útokům, sekyrou zmáhal nepřátelské temno lesa, stavěl chýže, vypracoval všechny ostatní své nástroje a příčiny své nápotomní vzdělanosti."

Sekyra člověka diluviálního jest větší mandlovitě přitlučený klín, nejčastěji z křemene nebo pazourku; byla-li třímána pouhou rukou anebo připevňována už i na topora, zůstává na ten čas záhadou.

Přitloukáním kamenných sekyr uráženy z pazourku tu delší tu kratší třísky, které svými ostrými hranami dojista záhy člověka pravěkého upozornily, aby jich používal za — nůž. Jiné odštipky dle svých vlastností upotřebovány za hroty na šípy, užšími vrtány dírky do závěsků (zubů, kamenů, mušlí) nebo užíváno jich jako jehel či šídel při sešívání kožešin. (Tab. I.)

Retušování (přitloukání) kamenných nástrojů v palaeolithu počínající, je sice vzácné, podivuhodné dokonalosti nabylo však teprve v mladší době kamenné. Řid. Maška vybral z diluviálních vrstev v Předmostí několik nástrojů kamenných, jejichž povrch docela jistě broušením přihlazen jest.

Výrobky kostěné.

Roztříštěním kostí nabýval člověk opět nových nástrojů; tříska s ostrým koncem byla mu vděčnějším šídlem než křehký pazourek, příhodnějším hrotem na šíp nebo kopí než pracně přihrocený kámen. Právem považují se proto případné úlomky kostí za prvotní kostěné nástroje (šídla), zvláště když mnohé jsou na hranách otřeny a častým používáním jako obroušeny.

Užívaje takových třísek a hrotů kostěných, nemohl člověk nepostřehnouti, že se ony časem otíraly, uhlazovaly a tím že svému účelu mnohem lépe vyhovovaly. Zkušenost ta nezůstala bez vlivu na jeho chápavý rozum, aby tento přirozený postup přibrušováním nebo strouháním sám zúmyslně neurychlil, neboť

Obr. 27. Kahanec z kloubu koňského z Býčí skály.

záhy shledáváme se nástroji kostěnými, které pazourkovými noži a škrabadly přistrouhány a oškrabány anebo jiné zručně přiřezány a vysoustruhovány byly.

Dle tvarů rozeznáváme různá hladidla, škrabadla, dýky, oštěpy, šídla i jehly s úškem, sekyry (Tab. II.), nože, lžice, harpuny a pod. nástroje vypracované ze žeber, kostí a parohů, i ze slonoviny, četnější a rozmanitější, ovšem ve vrstvách mladších.

O řezbách plastických a rytinách v kostech už jsme se shora zmínili, několik vložených obrazů znázorňují je lépe než sebe obsáhlejší popisy.

Alluvium.

Neolith nebo mladší doba kamenná.

Když koncem diluvia stepní klima a poměry, jaké jsou nyní na širých stepích jihovýchodního Ruska, trvale se změnily u nás v podnebí teplejší, ustupovala i moravská step nové květeně od jihu se šířící a podnes u nás potrvavší; s ní dostavila se nová zvěř a zabrala zalesněnou půdu: tur, zubr, los, jelen, srn, divoké prase, medvěd, jezevec, rys, vlk, liška obecná, bobr a pod. vytlačila záhy faunu stepní, která zmizela na stepích Sibířských.

Povrch zemský nabýval podoby a vzhledu dnešního, velké povodně přestávaly, řeky a potoky braly se užšími koryty a ryly si řečiště, jaká ve hlavních směrech dochovala se podnes. Geologicky zajímavy zůstávají v této době už jenom nánosy a usazeniny říční a jezerní. Na žlutnicích tvoří se prsť z prachu a zbytků rostlinných, a v těchto uloženinách alluviálních shledáváme, čeho ve hlínách cihlářských nikdy nebylo, prvé zbytky našich nejstarších domácích zvířat: skotu, ovce, kozy, prasete a psa.

Mezi nimi vyvíjí se člověk znenáhla, avšak neustále k vyšší vzdělanosti: lovec a pastýř stávají se usedlými, počínají pěstovati orbu, zdokonalují staré prvotní nástroje a zbraně a vynalézají nové; tím vznikají znenáhla řemesla, práce se dělí a odměňuje, povstává obchod.

Zdokonalení nástroje z kamene robeného, vynález hrnčířství a chov dobytka jsou vlastně hlavním poznatkem, kterým různíme stupně vývoje člověka v době kamenné, sledujíce pokroky jeho vzdělanosti. Místo beztvárných odštipků, nebo bezděky přitlučených kamenů, které pokládáme jenom dle jejich mnohdy velmi nahodilých podob s nástroji za prvotní a původní nástroje, shledáváme v tomto období dokonaleji štípané nožíky, účelněji a opravdu už uměle přitloukané hroty a šipky z pazourku, hlazené a broušené sekyry i z těch nejtvrdších hornin; člověk tehdejší vynalezl už i dokonalý stupeň upevňování svých kladiv a mlatů, provrtávaje tvrdý kámen s takovou jemností a leposti tvaru, že by to sotva lépe dovedl dnešní kamenník, opatřený nejdokonalejšími nástroji moderními.

Neolithec odíval se ovšem ještě kožešinami, znal však už tkaniva a uměl pěstovati k tomu potřebné rostliny; sel, sklízel len, proso a žito, lovil zvěř a ryby do sítí, stavěl si chýže a bydlel pospolitě ve větších osadách.

Změny tyto a pokrok člověka mladší doby kamenné jsou tak překvapující a nápadné, že mnozí badatelé tvrdí, že mezi dobou palaeolithickou a neolithickou musila dojista uplynouti dlouhá doba; člověk pak, jenž v Evropě žil se zvířaty diluviálními, vystěhoval se za nimi k severu. Evropa zůstala dlouho beze stopy po lidech; každá tradice, každé genetické spojení prý schází. Novou kulturu neolithickou přinesl tedy člověk nový, došlý k nám odněkud ze Střední Asie. Slovem mnozí archaeologové spatřují mezi oběma obdobími mezeru, (t. zv. hiat).

Druhá část badatelů snaží se však dokázati, že člověk diluviální znenáhla přišel sám k této dokonalosti, jsa k ní pobádán nutností a bojem za své nuzné živobytí a dokazují tento postupný vývoj mladší doby kamenné přímo od palaeolithu nálezy samými, na př. z naplavenin jeskyň Krakovských, z nalezišť ruských z poříčí řeky Oky, Dněpru, z jeskyň Krimských, z kjökkenmödingrů dánských a švédských, z nalezišť francouzských a j.

Moravské nálezy jsou v celku dosti výrazné, aby otázku tu pro naše krajiny rozhodly. Tak na př. v jeskyni Kostelíku připojuje se k palaeolithu kulturní vrstva přecházející v neolith, takže ji Hoernes zařadil do neolithu vůbec. Dr. Kříž však dělí kulturní vrstvu tuto na spodní palaeolithickou s kostmi mamuta a soba, s rytinami a řezbami člověka diluviálního a na vrchnější vrstvu tmavou neolithickou, neuznávaje žádného přechodu mezi oběma. Podobně bylo i v Kůlně a Výpustku, kde byly vrstvy neolithické uloženy na diluviálních, způsob jejich uložení však prozrazoval, že hiat mezi nimi není tak veliký. Dr. Kříž odhaduje ho na 600 až 900 let.

Plané tyto mezivrstvy nasvědčují, že tam člověk na čas nebydlel, ale nedokazují ještě, že by z celého okolí byl vymizel. Lovci, kočovníci, jakmile jim jeden kraj nepodává dostatečné výživy, stěhují se jinam, stará bydliště pak mohla zůstávati dlouhé doby neobydlena. Avšak přesné vědecké výzkumy palaeontologické a archaeologické usuzují jinak.

Všude tam, kde se člověk alluviální usadil a déle pobýval, zůstavil zřejmé stopy po sobě a svém konání — stopy ohňů:

popel, uhlí, vypálené kamení a hlínu, stopy svého průmyslu a své práce, celé, nedodělané nebo zkažené nástroje a výrobky, stopy své kuchyně a j. Mezi těmito kostmi nevyskytují se již nikdy zbytky zvířat diluviálních, což by bylo dokladem, že zvířata tato v naší vlasti již nežila, když se člověk alluviální u nás usídlil. Za to většina kostí, zubů, rohů a t. d. v sídlištích těchto nalézaných jsou ze skotu, ovce, kozy, prasete a psa, tedy ze zvířat domácích, ačkoliv ani zbytků lesní zvěře nescházi, což jest důkazem, že se pěstoval lov pořád ještě vydatně.

Domácí zvířata objevují se rázem beze všeho přechodu všude, kde se člověk alluviální usídlil; nemohla se tedy vyvíjeti u nás ochočováním ze zvířat divokých, nebo tu bychom musili v našich vrstvách kulturních nalézati i jakési přechodní tvary mezi zvířaty divokými a domácími zřejmé zjevně na kostech; takových přechodních tvarů však vůbec není.

Stopy ochočování chybí posud nejen v nálezech našich, nýbrž i na nalezištích ostatní Evropy; byl by tedy opravdu hiat mezi starší dobou kamennou a neolithem prokázán tímto poznatkem naprosto; nebo jinými slovy: člověk neolithec, objevující se u nás tak náhle a v tak velikém počtu se stády skotu domácího, nevyvinul se u nás ani v Evropě z člověka diluviálního, nýbrž přistěhoval se k nám s význačnou a hotovou svou kulturou odjinud, nejspíše ze střední Asie. Objevil-li se na Moravě korytem hlavní řeky od jihu nebo pánví Ostravskou od východu či dokonce přes pohoří Českomoravské, není ještě dnes rozluštěno.

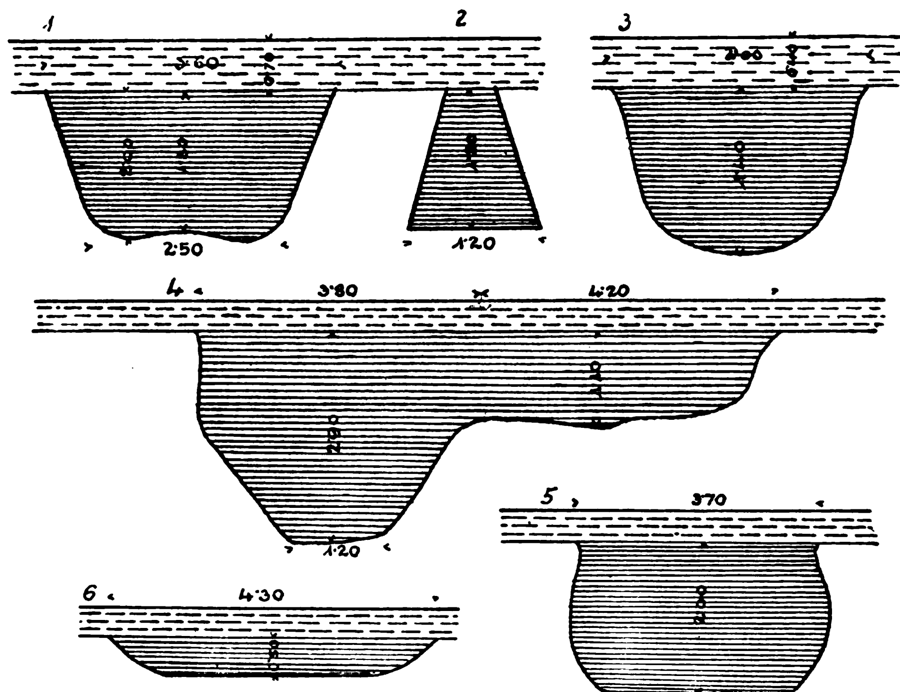
Četné naše jeskyně přirozené pokolením neolithickým byly sice vyhledávány, avšak klidné jeho povolání a výživa vyžadovala především vody jak pro lidi tak i pro dobytek, a tedy vhodnější polohy úrodné, orbou snadno zpracovatelné a nivy pro chov dobytka. Otevřené roviny ovšem neposkytovaly proti nehodám živelním ochrany takové jako jeskynní zátiší; byl tedy člověk nucen napodobovati jeskyně přírodní tím, že si vyhrabával jámy v zemi, pokrývaje je shora větvemi a travou; tak asi povstávaly prvé chýže, prvé příbytky lidské a též i prvé osady — obce.

Obydlí, sídliště.

Stopy obydlí člověka mladší doby kamenné jeví se nám t. zv. kulturními jamami příbytkovými neb odpadkovými a sídliště

jednak větším počtem těchto jam, jednak rozsáhlejšími vrstvami kulturními s více méně četnými zbytky života domácího nebo průmyslného.

Kulturní jámy příbytkové jsou vlastně spodní části pravěkých chýží vyhloubené v zemi (obr. 28.); vlastní chatrč nebo jenom střecha spočívala nad jamou buď bezprostředně na zemi nebo na kolech. Stěny bývaly ovšem z kolů opletených proutím a omazaných vrstvami hlíny. Vyhloubené prostory dnes naplněné

Obr. 28. Průřez jam neolithických,
1. a 2. Novosády u Znojma. — 3. Mařatice. — 4. a 6. Mašovice. — 5. Hor. Dunajovice.

tmavou ulehlou zemí jsou jedinou stopou pradávných obydlí; často spatřují se na polích hlouběji rozoraných, kde se jeví ve světlejší půdě temnými okrouhlými skvrnami, někde v řadách jinde nepravidelně roztroušenými, avšak obyčejně tak nahromaděnými, že z nich někdy sestaviti lze rozsáhlou ves.

Prokopáváme-li takové jámy v kolmých stěnách některé cihelny, shledáme, že do nedotknuté žlutice diluviální bývá vyryto hnízdo černé popelnaté hlíny v šířce 1·5 až 4 m a různé hloubky 0·4 až 2 m. Tmavá výplň promísena bývá dřevěným uhlím, zbytky roztříštěných kostí zvířecích, hojnými střepinami nádob, sem tam kamennými nástroji a jinými artefakty; svrchu bývají nahromaděny kusy vypálené hlíny, mazanice, kterou proutěná kostra chýže zevnitř i zvenčí omazána bývala a vypálena jsouc požárem do vnitř jámy se shroutila a pohřbila vše, co z chaty v čas zachráněno nebylo.

Zdá se, že mnohdy byly chýže a celé dědiny zúmyslně zapáleny, nejspíše když před nepřítelem obyvatelstvo zavčas uteklo anebo snad, když na jiné sídliště se vystěhovalo, poněvadž při prokopávání některých osad nelze pražádné cennější věci nalézti, kdežto jinde v jamách, o nichž právem lze se domnívati, že zanikly nepředvídaným spůsobem, shledáváme téměř vše, co v inventáři člověka pravěkého jinak a za různých okolností objeveno a zaznamenáno bylo.

Bedlivým zkoumáním za příznivých okolností stopovati lze mnohé podrobnosti: vchody nebo i spojovací chodby dvou nebo několika jam, výklenky, stupně a sedadla v bocích a j. Některé jámy jsou buď vespod nebo i v bocích vypáleny, jiné mají dna vyložena plochými kameny, jindy jsou popelovité výplně rozděleny vrstvami plané hlíny, což znamená, že jáma na čas opuštěná opět osídlena byla.

Kulturní jámy jsou velmi rozmanité jak svým tvarem tak i velikostí dle účelů, za jakých byly robeny. Nejčastější tvary jsou v průřezu kolmém kotlovité se zakulaceným dnem, často naskytují se však jámy dížovité, kulaté, při vrchu užší než na dně, tak že kolmé průřezy jejich zobrazeny jsou nejlépe vysokými lichoběžníky; tyto jámy zřídka přesahují na dně průměr 2 m, u povrchu 1·2 m a hloubku 1·8 m; zpravidla bývají jen skrovnějších rozměrů.

Dle toho smíme prohlašovati za příbytky jenom vyhloubeniny větších rozměrů, obsahují-li stopy ohnišť a odpadky kuchyňské; menší jámy dížovité, těsné, nemohly býti příbytky, byly však dojista v příslušenství k nim jako sklípky a zásobárny, neb odpadkové jámy.*)

*) Analogii k nim nalézáme podnes na Moravě a Slovensku; v kuchyni bývá vyhrabána jáma s užším otvorem, do níž možno po žebříku sestoupiti.

Jinde táhnou se mezi jamami mocné vrstvy do šířky několika metrů; hlína střídá se místy s čistým popelem, uhlím, sem tam objevují se zvířecí kosti a j. Vrstvy takové zovou se kulturními a považují se za stopy letních bytů; jámy příbytkové pak za sídla zimní.*)

Sídliště

s kulturou mladší doby kamenné

jsou na Moravě velmi četná, hlavně v údolích našich řek, pokud tehdy ovšem osídlení přístupna byla, a předčí svým počtem všechna pozdější období kulturní. Ovšem hojněji zaznamenávána jsou tam, kde náhodou po nich bylo úsilněji pátráno, a sídliště co rok nově objevovaná dávají nám tušiti, že naše vlasť v krajích některých tehdy neméně hustě byla obydlena než za dnešní doby.

Dlouhotrvající doba neolithická jeví jakýsi pokrok a změny v kultuře a zvláště výrobky keramické vynikající bohatou a výraznou ornamentikou jsou nejvhodnějším poznatkem ku časovému umístnění jednotlivých osadišť.

I. V nejstarších nalezištích přicházíme jenom na nádobí bombovité s pásky nehtem vyrypovaných důlků nebo s rytými čarami volutovými přerušovanými dolíčky nebo seky; prvnější

Používá se jí za sklep, tu a tam hází se do ní odpadky, popel a pod., a vyprazdňuje se teprve, když je naplněna (Č. Ol. m. 1889 s. 54). — V Hrubčicích u Prostějova je na př. podnes řada sklípků na zemáky podobně ve žlutnici vykroužených; nad nimi je srub s dvířkami obhozený hlinou.

*) Někteří archaeologové počítají k jeskyním nebo jamám příbytkovým sluje a křivolaké chodby uměle ve žlutnici vysekané v podobě bludišť s četnými východy a vzduchovými komínky. Obyčejně bývají pod nynějšími osadami. Lid jim říká „lochy“. Roztroušeny jsou po celé Moravě, vyskytly se však i v Čechách a v Dol. Rakousích. (Srov. Č. Ol. m. 1885 s. 42, 85, 88, 180; 1886 s. 129, 178 a j. v.)

Mínění o původu a účelu lochů je podnes neustálené. Jedni kladou je dokonce až do přechodu z diluvia k neolithu, jiní vidí v nich příbytky člověka neolithického, někteří pak podle jejich německého jména „loch“ považují je za příbytky zbytků národa Markomanského. Badatelé střízlivější kladou je do doby historické, považujíce je za skrýše, do nichž se předkové naši ukrývali při náhlém přepadení válečném. Jisto je, že mnohé sotva přesahují stářím XII. stol. (Srov. V. Čapek, Č. Ol. m. 1885 s. 134).

nádobí je hrubé, červené, poslednější z hlíny plavené, barvy světle šedé. Dr. Wankel objevil je ve Výpustku bezprostředně na vrstvách diluviálních. Keramika tato přichází na našich sídlištích neolithických nejčastěji a zove se keramikou páskovanou také volutovou (vzory na tab. IX., X. a XII.).

Cizí vlivy zanesly k nám v pokročilejším neolithu:

II. ornament tečkovaný na nádobách hruškovitých z plavené hlíny (tab. VIII., XI.) a jemu příbuzný.

III. ornament žlábkový, vyplněný bílou hmotou (tab. III.)

IV. Současně s ornamentem tečkovaným i keramikou páskovanou vyskytuje se nádobí pomalované pestrými hlinkami v geometrických vzorcích (obr. 31.).

V. Keramika zdobená otiskem pletené šňůry spadá už do konce neolithu (obr. 42.).

VI. Nejmladší sídliště neolithická jeví hrubé nádobí červené, dobře vypálené, baňaté hrnce s tunelovými pupky a široké mísy hlazené (obr. 29. a tab. V.).

Bedihošť. Na svahu za cukrovarem stopy neolithického sídliště s keramikou žlábkovou.

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 12.

Béňov. Mezi vesnicí a mlýnem neolithické sídliště s kam. sekyrami, nožíky a keramikou páskovanou. Vrstvy táhnou se při potoku až po Prusy.

V. M. O. — Ed. Peck.

Bílovice (u Brna). „Na Hradisku“ — návrší strmých svahů — řídké stopy osadiště s kam. nástroji a střepinami podobnými oněm z Výpustku.

F. M. — Fl. Koudelka, Č. Ol. m. 1885 s. 85.

Bílovice (u Uh. Hradiště). Na „Padělcích“ pod silnicí Nedachlebskou stopy osadiště s kam. nástroji a keramikou páskovanou.

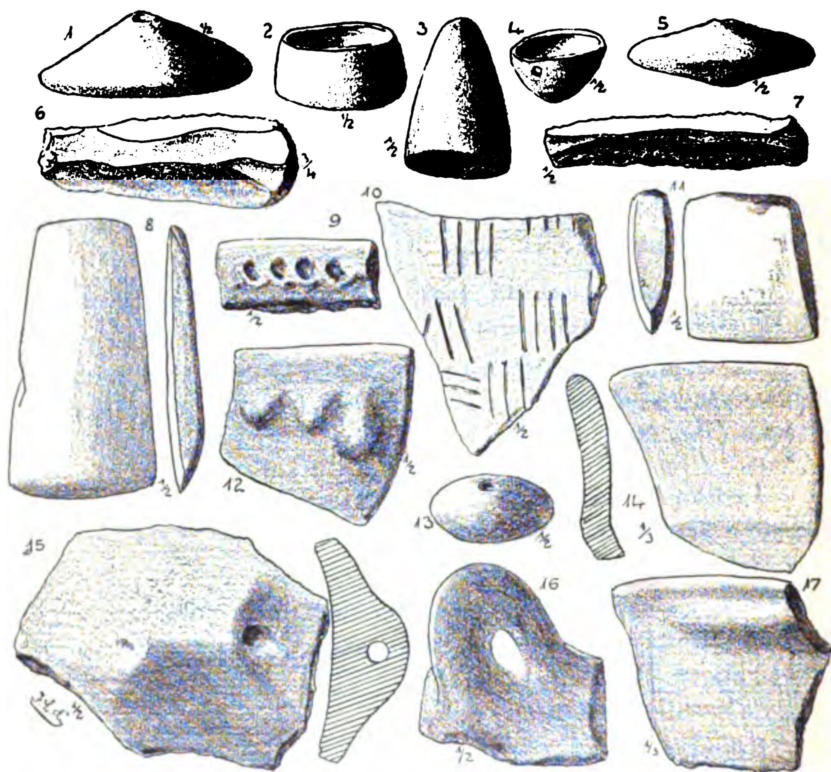
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 118.

Blahutovice. Západně osady v poli „Ungarngraben“ vykopal řid. Maška r. 1888 z několika popelišť množství paz. nožíků,

sekery, mlat, zvířecí kůstky, rudky ku barvení a střepy rázu nejprvotnějšího.

K. J. M. — M. Kravařsko s. 40.

Bohuslavice (u Kyjova). R. 1885 objeveno u „Tvrze" sídliště s nástroji z kamene štípanými a hlazenými, šídla parohová, opracované parohy, keramika s ornamentem páskovaným i tečkovaným.

Obr. 29. Nálezy ze sídliště u Čechovic.

1., 5., 13. Přesleny. — 2., 4. Mísečky. — 3. Závažíčko. — 6. Pazourkové škrabadlo. — 7. Pazourkový nožík. — 8., 11. Kamenné sekyrky. — 9., 10., 12., 14.—17. Střepiny.

Fauna: jelen, srn, tur divoký, zubr, divoké prase, los, liška ob., vydra, jezevec, kuna lesní; domácí: tur, ovce, koza, prase a pes.

F. M. — Dr. M. Kříž. — M. C. C. 1890 s. 47. — Kůlna s. 55. — Č. Ol. m. 1895 s. 90. — Vrbas-Kříž, Dějiny městečka Ždánic s. 115. — Annales 1898 s. 61.

Boršice (u Velehradu). V „Záhumení" jámy s inventářem Mařatskému (viz níže) úplně podobným. Jemné střípky jsou pomalovány červenou hlinkou; na polích nalezeny mlaty a sekyry.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1902 s. 32.

Březolupy. Na „Pastvisku" rozsáhlé osadistě s četnými nástroji kamennými (kus obsidiánu) a keramikou páskovanou.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 118. — Č. M. m. z. 1902 s. 72.

Brodek (u Nezamyslic). V býv. cihelně pod hřbitovem vykopány přesleny, kus hruškovité nádobky s tečkovaným ornamentem a krásná rohovcová šipka.

A. Gottwald.

Buchlovice. Na svahu pod zámeckým parkem rozsáhlé osadiště s četnými jamami; inventář úplně s Velehradským shodný. Úlomek obsidiánu.

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 72.

Veverská Bytýška. Pod myslivnou je sídliště s keramikou rázu nejmladšího a četnými nástroji kamennými.

M. S. B. — Č. Ol. m. 1893 s. 90. — M. C. C. 1879 s. 105.

Čechovice. V trati „Čechovsko" na mírném návrší objevil p. A. Gottwald sídliště s přehojnými štípanými i hlazenými nástroji, zvlášť nápadně četné jsou tu vývrtky; broušená sekyra rohovcová, velmi hojné jsou přesleny, závaží, celkem vzácná však keramika rázu nejmladšího (obr. 29.). Hojně brusů a drtidel.

I. L. Č., Ant. G., Prost. m. — Arch. výz. na P. s. 13. — Č. M. m. z. 1902. s. 72.

Čechůvky. Východně osady stopy sídliště s keramikou páskovanou.

Ant. G. — Arch. výz. na P. s. 13.

Dědkovice V celé trati „Skaličníky" rozsáhlá osada s keramikou páskovanou a řídkými nástroji kamennými a kostěnými.

I. L. Č., F. Heidenreich, Prost. m. — Arch. výz. na P. s. 13.

Dobromělice. V bývalé cihelně nad sklepy jsou zbytky jam s keramikou páskovou.

I. L. Č.

Domaželice (u Přerova). Pod celou osadou a nad ní v tratích „Čtvrtě za bránou" a „nad Šraňkem" jsou stopy osadiště; nale-

zeny kam. nástroje hlazené i štípané, šipky, keramika páskovaná. Prokopávané jámy poskytly však jenom nepatrné nálezy.

V. M. O. — Ed. Peck.

Dřevohostice. V cihelně nad Lípovskou silnicí stopy osadiště s keramikou nejmladšího rázu; kam. dláto, přeražený mlat, nožíky paz. a mezi nimi jeden jaspisový překvapující délky.

V. M. O. — E. Peck, Č. Ol. m. 1894 s. 31, 1895 s. 72.

Dunajovice Horní (u Znojma). U nové školy objeveny dvě jámy neolithické se střepinami tečkovanými, rohaté ucho bylo z leskle černé nádoby, mimo kamenné dláto vyskytlo se tu ořezané žebro a j.

Jaroslav Palliardi — Č. Ol. m. 1895 s. 17, 1888 s. 27.

Grešlové Mýto. Nad mlýnem Mírovcem bylo na skalnatém návrší prokopáno J. Palliardim důležité sídliště vzniklé patrně teprve na sklonku doby neolithické; zajímavá keramika vykazuje totiž jenom typy v mladším období neolithu se vyskytující, za to však všechny pohromadě: ornament tečkovaný, provázkový, žlábkový a keramiku nejmladší (obr. III.), některé nádoby ornamentovány dvěma i více druhy těchto ozdob. Mimo četné nástroje hlazené a štípané z kamene (tab. IV.) nalezeno tam také několik celých nádobek, z nichž jednotlivé prozrazují už kulturu pokolení skrčených koster (tab. V. a VI.), válcovitá závaží, hliněné lžice, ornam. přesleny, úlomky plasticky provedených sošek a m. j.

Skvostný rytý náramek bronzový a něco střepin svědčí, že návrší toto mělo řídké osídlení až v mladší době bronzové.

J. P. — Č. Ol. m. 1895 s. 18, 49, 89. — M. anth. G. 1890 s. 40, 1891 s. 17, 1892 s. 25, 1894 s. 33. — M. C. C. 1891 s. 52.

Hodějice (u Slavkova). Z cihelny úlomky nádob s tečkovaným ornamentem, jiné s ornamentem šňůrovým, paz. nožík, kostěná deska s čtyřmi dírkami v rozích a drtidlo.

F. M. — Annales 1898 s. 61.

Hodonice. V cihelně Loydlově jámy se střepinami s ornamentem tečkovaným, kam. nástroje hlazené (obr. 46. č. 2.), provrtané i štípané, s kostěnými šidly, hladidly a dláty (tab. VII. a VIII.) a t. d. Některé střepy měly stopy pomalování červenou barvou.

J. P. — Č. Ol. m. 1889 s. 169, 1895 s. 96, 125. — M. anth. G. 1889 s. 5, 178, 181, 1891 s. 17, 1890 s. 40. — M. C. C. 1891 s. 52, 1890 s. 45. — M. praeh. C. s. 250.

Obr. 30. Kostěná dýka, jehlice, šídlo, šipka, kamenná sekyrka z Kostelíku. Sbírka Dra. M. Kříže.

Holubice (u Slavkova). V cihelnách vykopává se množství neolithických starožitností, z nichž vynikají zvláště střepiny pomalované, lidské torso a nástroje kostěné nebo parohové, sekyry a provrtané koule kamenné, a j. v.

F. M. — J. B. K. — Č. Ol. m. 1889 s. 72, 144, 1894 s. 132. — M. anth. G. 1890 s. 41, 1891 s. 16. — M. praeh. C. s. 147. — Annales 1898 s. 60.

Horákov (u Brna). Jihozápadně osady nalezeno mnoho hlazených nástrojů kamenných, střepiny nádobí pomalovaného, vývrtky a kostěné nebo parohové nástroje.

F. M. — K. J. M. — Č. Ol. m. 1889 s. 71. — M. anthr. G. 1891 s. 16. — M. praeh. C. s. 247.

Husovice (u Brna). Ve „Žlétně" za mostem Maloměřickým objeveny stopy osadiště s páskovou keramikou.

Fl. Koudelka. — M. anthr. G. 1881 s. 99.

Charváty. Sídliště rázu Velehradského.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1889 s. 52.

Jevišovice. Na návrší „Starý zámek" osadiště z nejpokročilejší doby neolithické, keramika rázu nejmladšího, hojné štípané a hlazené nástroje kamenné.

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 33, 36, 1892 s. 33. — M. anth. G. 1895 s. 71.

Kobylí. „U jezera" rozsáhlé vrstvy kulturní s malovanou keramikou rázu znojemského, četnými nástroji kamennými, kostěnými i parohovými.

I. L. Č.

Količín. Na panském „Újezdě" rozsáhlé osadiště s četnými nástroji štípanými (i z obsidiánu) i hlazenými, lžice a přesleny, velmi zajímavou keramikou volutovou (tab. IX.) a t. d.; také vyskytl se tu střípek z krku nádoby zdobené ornamentem šňůrovým.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 70.

Komín. Kolem silnice na „Nivách" osada s keramikou volutovou, nožíky paz., kam. sekyry, mlaty, drtidla, žernovy a j. Za vsí u vinohradu zdvihl jsem pěknou šipku srdcového tvaru.

I. L. Č. — M. S. B. — J. Lang, Č. Ol. m. 1885 s. 91, 140.

Jeskyně **Kostelík**. Dr. Wankel prozkoumávaje vrstvy naplavené, shledal nad nánosy diluviálními také silnou vrstvu se zbytky neolithické kultury značně již pokročilé. Mimo četné pazourkové, jaspisové, rohovcové a křišťálové nožíky, šipky a odštipky vyko-

pány tam hlazené nástroje kamenné, kostěná šídla, jehly, hladidla (obr. 30.) a ozdoby (obr. 26.); z hlíny objevily se přesleny, plochá křídla okrouhlá, válcovitá závaží tkalcovská a hrubé střepiny, mnohé černě natřené. Podobně i Dr. Kříž zjistil tu mezi jinými i keramiku páskovou.

Zvířena: liška, koza, skot, prase a j.

D. M. — Dr. M. K. — Dr. Wankel, Č. Ol. m. 1884 s. 72, 97. — Dr. Kříž, Průvodce do mor. j. II., str. 170.

Krasice (u Prostějova). Ve „Žlébku" příbytkové jámy s velmi chudým inventářem neolith., keramika páskovaná.

Ant. Gottwald. — Arch. výz. na P. s. 13.

Křepice (u Hrotovic). V nejspodnějších vrstvách na „Hradisku" nalezeno četně neolithických stařin, mezi nimi nejzajímavějšími jsou nádobky a střepiny s geometrickými ornamenty žlábkovanými a bílou masou vyplňovanými, nástroje štípané i hlazené z kamene, kosti a t. d.; pod „Hradiskem" nalezena jadeitová sekyrka (obr. 46. č. 1.).

J. P. — M. praeh. C. s. 257.

Krumlov. V ohradě cukrovaru objevena osada neolithická s četnými nálezy kamennými (nožíky, jádra, klepadla, pilka, drtidla, dláta, brousky) i kostěnými (šídlo, dýka, hrot), hliněnými (závaží, přesleny, lžice) a neurčitou keramikou. V jedné jámě byla lýtková kosť člověka silného vzrůstu.

Fauna: skot, ovce, prase, jelen, srn, zajíc, bobr a mušle.

Dr. J. N. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 101. — M. anth. G. 1890.

Ledkovice. V břehu Jihlavky vrstvy kulturní se střepinami nádobí volutového i tečkovaným ornamentem zdobeného.

I. L. Č. — V. Čapek.

Lešany (u Prostějova). Kulturní jámy s nádobami, střepinami, přesleny a zpracovanými kostmi.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1896 s. 42, 49.

Letošov. V cihelně stopy neolithického sídliště s keramikou nejstarší.

I. L. Č.

Líšeň. Dle Dra Kříže jest na „Starých zámcích" v místě „Čihadlo" zvaném pod valem z kamení nahozeným kulturní vrstva

neolithická s paz. nožíky, kam. nástroji hlazenými, kostěnými šidélky a hladidly, střepinami s volutou i ornam. tečkovaným.

Dr. M. K. — Č. Ol. m. 1893 s. 73, 1895 s. 90.

Loštice. Ve vrstvách v „Závodí“ pod Křížem nalezeny střepiny s ornam. páskovaným, hrníček se závěsným hákem místo ucha a kam. nástroje hlazené.

D. M. — Dr. Wankel, Beitr. z. Gesch. d. Sl. s. 44. — Č. Ol. m. 1887 s. 39.

Loučka Dlouhá (u Unčova). Poblíž papírny naléza se mnoho kam. nástrojů.

M. anth. G. 1871 s. 238. — M. C. C. 1879 s. 105.

Luič. Na trati „Důlky“ a „v Zahradách“ objevil p. Fl. Koudelka neol. naleziště s hojnými nástroji štípanými a hlazenými z kamene, výrobky kostěnými a keramikou páskovanou.

F. M. — M. anth. G. 1890 s. 41.

Mařatice. V cihelně rozsáhlá osada s bohatými jamami příbytkovými nejvíc tvaru kotlinového. Mimo četné nožíky paz. (i obsidiánový) a hlazené nástroje (dláta, sekyry, mlaty, drtidla, hladidla, škrabadla) objeveno množství střepin z nádob páskovaných rázu nejstaršího a pomalováním zdobených, přesleny a j. v. Nástroje kostěné a kosti zvířecí scházely vůbec.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 10.

Mašovice. Na trati „Malé poloúdělí“ osadiště s bohatým inventářem kamen. nástrojů, kostěných a t. d. Hojná keramika rázu nejstaršího a s ornam. tečkovaným. (Tab. X.)

J. P. — Č. Ol. m. 1894 s. 91. — M. a. G. 1891 s. 17. — M. C. C. 1891 s. 52.

Staré Město (Uh. Hradiště). Na „Špitálkách“ u zářezu místní dráhy stopy osady neol. s chudým inventářem nejstaršího rázu (Velehradského).

Podobně chudé sídliště je v „Olší“ za nádražím Severní dráhy nad velehradským potokem.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1897 s. 141, 144. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Mezice. Sídliště za „Kovárnou“: četné nástroje štípané z pazourku, obsidiánu, šipky, hlazené i vrtané, kostěný nůž, šídla, zpracované parohy, drtidla, ruční mlýny, keramika páskovaná. Také tu byl střípek s ornamentem šňůrovým.

K. Fišara. — Č. Ol. m. 1901 s. 66.

Mohelno. Sídliště s keramikou rázu nejmladšího.

J. B. K.

Mořice, „U obrázku“ osadiště s páskovou keramikou a četnými nástroji štípanými i hlazenými.

A. Telička.

Náklo. Poblíž kostela objeveny při stavbách domů jámy se střepinami s ornam. páskovaným, vápencovými koulemi, také bylo tam broušené dláto z pazourku, jinde pazourková sekyra (obr. 45. č. 4.) a p.

D. M. — V. M. O. — Dr. Wankel, Č. Ol. m. 1889 s. 52.

Náměšť (u Olomouce). R. 1874 objeveno nad ústím potoka Baběnce do Sumice v zahradách bohaté sídliště s keramikou páskovanou a žlábkovou, mimo jiné byly tam nedovrtané mlaty, ze střepu vybroušené provrtané kolečko a j. v.

D. M. — Č. Mat. m. 1876 s. 143. — Č. Ol. m. 1885 s. 132, 1889 s. 52.

Nová Ves (nad Oslavou). Nad cihelnou v „Kopaninách“ jsou četné jámy a kulturní vrstvy s nožíky paz., křišťálovými i obsidiánovými, sekyrami z kamene hlazenými, jinak vyskytují se hojně kostěná šídla, parohové kladivo a zvláště zajímavá keramika s ornamentem páskovaným, tečkovaným a také pomalováním zdobená. (Tab. XI.) Mezi střepinami nádob v příbytkové jedné jámě nalezen též úlomek temenní kosti lidské.

Fauna: prase, srnec, jelen, tur, medvěď a unio.

J. B. K. — I. L. Č. — V. Čapek, Č. Ol. m. 1884 s. 125. — J. B. Knies, tamtéž 1891 s. 161, 1896 s. 62, — M. praeh. C. s. 250.

Nemojany (u Vîškova). „Na Padělcích“ poblíže stanice Lulčské stopy osadiště s keramikou páskovanou.

Fl. Koudelka. — M. anth. G. 1892 s. 34.

Obřany. Na „Soběšských“ prozkoumány neolithické jámy s pomalovanými střepy, lžicemi, soškami, četnými nožíky a škrabadly i šipkami z rohovce, obsidiánu, vývrtky, hlazenými nástroji kamennými i kostěnými. Malované ornamenty jsou světle červené, žluté a mezi vzorky i meandry.

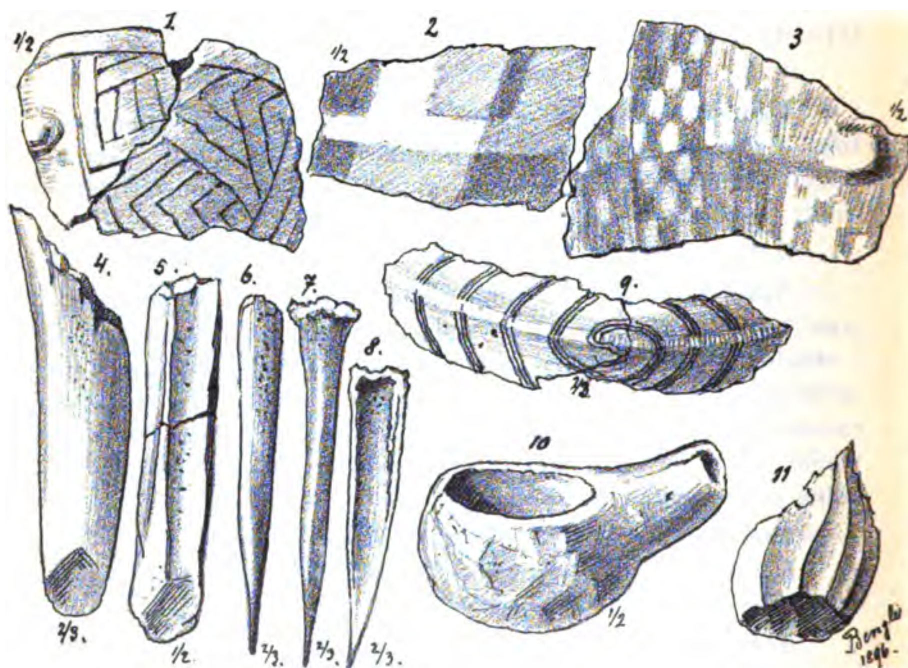
F. M. — K. J. M. — M. S. B. — Č. Ol. m. 1894 s. 133. — M. anth. G. 1890 s. 40, 1891 s. 16. — M. praeh. C. I. s. 248. — Annales 1898 s. 60.

Ohrozim (u Plumlova). Na kopečku „Čubernicích“ sídliště s nápadně velikým množstvím kamenných nástrojů hlazených

i štípaných, vývrtků a přeslenů, pazourkovou sekyrou hlazenou a dosti řídkou keramikou nejmladšího rázu.

I. L. Č. — Ant. Gottwald. — Prost. m. — Arch. výz. na P. s. 13.

Ořechovičky (u Brna). V tratích „na Kabátech“ a „Zahrádkách“ otevřeny kulturní jámy, v nichž bylo hojně nožíků, škrabadel, šipka, výrobky obsidiánové, hlazené nástroje kamenné i vrtané, drtidla, brusy, lžice hliněné a vzácná keramika malo-

Obr. 31. Nálezy ze sídliště v „Lužích“ u Oslavan.
1., 2., 3., 9. Střepiny pomalované. — 4., 5. Kostěná hladidla. — 6., 7., 8. Kostěná šídla. — 10. Lžice. — 11. Jádro z obsidiánu.

vaná volutami, meandry, krokvemi a j.; na některých střepinách byly meandry vyryty a teprve malovány.

D. M. — V. M. O. — L. Bakešová, Č. Ol. m. 1886 s. 129, 1894 s. 133. — M. praeh. C. s. 249.

Oslavany. „Na Lužích“ četné jámy i rozsáhlé vrstvy kulturní: nožíky a škrabadla z paz., obsidiánu, hlazené sekyry, dláta, mlaty, kostěná hladidla, hroty a dláta. Keramika pomalovaná

rázu znojemského, lžičky, (obr, 31.) přesleny; ve dvou jamách nalezeny i úlomky lidských lebek.

Fauna: prase, jelen, srnec, koza, skot, kůň a medvěď.

J. B. K. — V. Čapek, Č. Ol. m. 1884 s. 123, J. B. Knies, 1896, s. 65. — M. praeh. C. s. 249.

Na kopečku západně městečka u „Dvorka" četné kamenné nástroje štípané i hlazené, vývrtky, přesleny a sporá keramika nejmladšího rázu.

J. B. K. — I. L. Č. — V. Čapek, Č. Ol. m. 1884 s. 123, J. B. Knies, 1893 s. 85. — M. anth. G. 1890 s. 41.

Otaslavice. V trati nade mlýnem stopy osadiště s kam. nástroji a keramikou nejmladšího rázu.

I. L. Č. — Ant. Gottwald. — Č. Ol. m. 1901 s. 66, Arch. výz. na P. s. 13.

Popovice (u Rajhradu). S jižní strany vesnice objevují se v hliníku četné jámy neolithické v podobě jehlanců a kotlů s keramikou rázu Novoveského.[1]) Řiditel Hladík objevil tu jámu studnovitě zapuštěnou, jejíž dno bylo vyloženo očazenými oblázky a stěny vespod do červena vypáleny. Nalezeny tu hroty z parohu, kostěné šídlo, pazourkové šipky a j. v.[2])

[1]) J. B. K. — M. S. B. — Č. Ol. m. 1896 s. 64. — [2]) I. zpr. č. paed. 1897 s. 92.

Předmostí. Západně osady pod hřbitovem na „Dvorských" jsou v cihelnách stopy neolithického sídliště s keramikou páskovanou; jemnější střepy ornamentované čarami a důlky byly tuhou vyleštěny. Mimo pazourkové nožíky našel jsem sekyrky, hladidla, drtidla, přeražený mlat v podobě koule, dvě kolečka ze střepin vykroužená a j. p.

I. L. Č. — J. B K.

Prusinovice. Velmi rozsáhlé sídliště s keramikou páskovanou objevil jsem r. 1891 „pod Kasařovem" a „za Rybníky". Velmi hojně vyskytovaly se tu nožíky a jádra pazourková, srdcovitá šipka, obsidiánový úlomek, otesávač, škrabadla, přer. mlaty, sekyrky, hladidla, drtidla, dláta, přesleny a pod., také vyhlazené kameny, žerňáky a sekyra z rohovce (obr. 45. č. 1.).

I. L. Č. — V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 70.

Prusy (u Přerova). Na „Aršlůvkách" stopy sídliště s keramikou páskovanou, pazourkové a obsidiánové nožíky, krásné šipky a pod.

V. M. O.

Rajhrad. R. 1872 při kopání základů ku stavbě akciové sladovny objeveno 18 a r. 1889 opětně 3 jámy nálevkovité, z nichž dr. Wankel vykopal hrubé střepiny i celé nádoby hrubé práce, význačné ucho do rohu vytažené, velmi pěkné pomalované střepiny, závaží, mísu, přesleny, obětní kámen dírou a stružkou opatřený, přeražený mlat a sekyru kamennou, brousek, kusy zpracovaných parohů jelenních, zvířecí kosti, spálené obilí a v jedné jámě 5 lidských koster; z polohy jejich bylo patrno, že byly všechny najednou a násilně do hlubiny uvrženy.

D. M. — Dr. Wankel, M. anth. G. 1873 s. 75, 1890 s. 40. — Č. Mat. Mor. 1875 s. 14. — Č. Ol. m. 1889 s. 72. — M. praeh. C. I. s. 248.

Řečkovice. Sídliště s keramikou tečkovanou.

M. S. B.

Seloutky (u Prostějova). Neolithické vrstvy ve „Žlíbku": kamenné kladivo, přeražené sekyry, zpracovaný paroh jelenní, střepiny z obrovských nádob a j. s ozdobou volutovou.

Vl. m. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 142, 1889 s. 45.

Šatov. Neolithické sídliště v cihelně u nádraží s keramikou nejstaršího rázu.

J. P. — M. anth. G. 1894 s. 33.

Šišma. Pod „Talířovým kopcem" v tratích „Horní Trávníky" a na „Americe" jsou četné stopy osadiště s keramikou páskovanou. Mimo nožíky paz. byl tu také jeden obsidiánový, hlazené sekyry, škrabadla a mlaty.

I. L. Č. — V. M. O. — Č. Ol. m. 1896 s. 164.

Strážnice. V písečníku na „Izdébkách" přichází se na nádobí neolithické; mezi jinými byl tu též střep s ornamentem provázkovým.

K. J. M. — M. anth. G. 1883 s. 125. — Č. Ol. m. 1884 s. 33. — M. praeh. C. s. 254.

Svatobořice (u Kyjova). Střepiny nádobí bombovitého.

F. M. — Annales 1898 s. 62.

Telnice (u Brna). Oba hliníky vykazují vrstvy s kulturou neolithickou. V cihelně Královė vydobyty z kotlinových jam mimo střepiny s tečkovanou ozdobou kam. sekyrky, žernov, spálené pšeničné zrní, kosti z krávy, prasete a psa.

J. B. K. — Komenský 1883 s. 678. — Čes. l. I. s. 563.

Těšatice (u Znojma). V cihelně (od Bantic) objeveny příbytkové jámy se starší keramikou a mlatem.

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 27, 1892 s. 33. — M. anth. G. 1893 s. 43, 1894 s. 15, 33.

Těšetice (u Olomouce). U hřbitova pod popelnicovým polem stopy osady neolithické s keramikou páskovou.

Ant. Gottwald.

Tovačov. V „Hraďouchu" objeveny též stopy osady neolithické s keramikou páskovou.

Podobné i v trati „na Basách".

Ant. T.

Tršice (u Přerova). Na panském poli „Hošek" jest osada s keramikou páskovanou; četně se nacházejí nožíky paz., drtidla, sekery, nedovrtaný mlat s čípkem a j.

„U prostředního mlýna" osadiště neol. nejmladšího rázu.

V. M. O. — A. T. — Č. Ol. m. 1892 s. 101, 1896 s. 62.

Týnec (u Lanžhota). Nad kostelem v cihelně vrstvy s keramikou páskovanou.

I. L. Č.

Vedrovice (u Krumlova). Kolem celé skoro osady a pak v „Mokrém Žlebě" rozsáhlé vrstvy neolithické s keramikou páskovanou.

K. J. M. — M. praeh. C. s. 254.

Velehrad. Na „Dolním Rákoši" rozsáhlé osadiště s hojnou keramikou volutovou; nasbírány paz. nožíky, šipky, hlazené sekyrky, dlátečka, škrabadla, mlaty, vývrtky, drtidla, hladidla (tab. XII.) a žernovy a kostěné šídlo.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1890 s. 86, 1895 s. 146. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

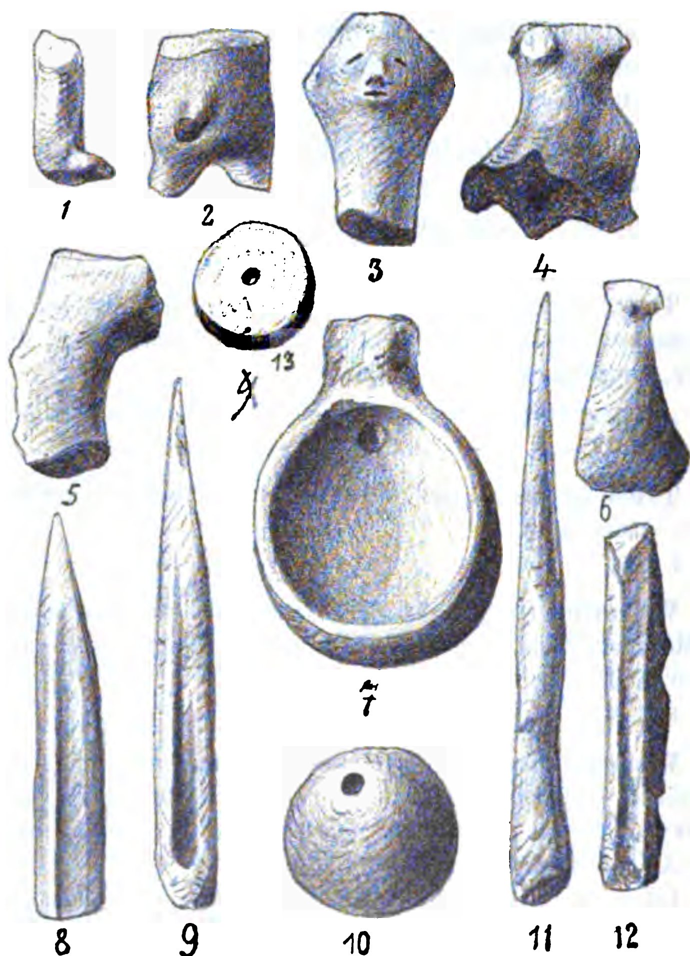
Veletiny. V trati „Losky" sídliště s keramikou páskovanou, šipky, nože, škrabadla, sekyry, dláta a pod. velmi četné nástroje.

K. mus. Uh. Brod.

Jeskyně „**Výpustek**" u Křtin. Pod 30—70 cm silnou usazeninou krápníkovou byly hromady uhlí a popela se střepinami překrásné keramiky páskované, mezi nimi kostěná šídla, dláta, jehly, paz. nožíky a škrabadla v kosti zasazené, hlazené sekyry,

dláta, škrabadla, hladidla, mlaty, závěsky z kostí, mušlí, parohů, zubů a j. m. v.

D. M. — Dr. J. Wankel, M. anth. G. 1871 s. 279. — Bilder aus d. m. S. s. 335.

Obr. 32. Ze sídliště na Novosadech u Znojma.
Čís. 1.—6. Úlomky sošek. — 7. Lžice. — 8., 9., 11. Kostěná šídla. — 10. Závaží. — 12. Kostěné dláto. — 13. Přeslen ze střepiny vykroužený.

Zbejšov (u Oslavan). Osadiště s četnými paz. nástroji, sekyrami, mlaty, vývrtky a p.

J. B. K. — V. Čapek, Č. Ol. m. 1884 s. 124.

Ždětín (u Prostějova). Na „Malé straně“ sídliště s nejmladší keramikou, přesleny, hlaz. sekyrami, drtidly a p.

Ant. Gottwald. — Arch. výz. na P. s. 14.

Znojmo-Novosady. Nad údolím Lesky v místech nynější zemské robotárny byla rozsáhlá osada s keramikou páskovanou a pěkně malovanou proužky, točinkami, tečkami v barvách černé, žluté, bílé a červené. Z nástrojů vykopány hliněné lžice, střepiny kruhovitě vybroušené a provrtané, přesleny, závaží a též úlomky sošek; z kosti byla tu dláta, hladidla, šídla, jehly, hroty, z hlazených nástrojů kam. sekyrky, dláta, mlaty, dále četné nožíky, škrabadla, jádra (tab. XIII. a obr. 32.) a j. v.

Fauna: jelen, srn, kůň, skot, koza, ovce, prase a pes domácí.

J. P. — Č. Ol. m. 1889 s. 8, 1894 s. 91, 1895 s. 17, 128. — M. anth. G. 1894 s. 15, 32. M. C. C. 1890 s. 45, 1893 s. 198. — M. praeh. C. 1897 s. 238.

Také spodní vrstvy na „Hradě“ Znojemském (v. níže) obsahují stopy neolithického osídlení.

J. P. — M. praeh. C. s. 257

Žopy. Na tratích v „Hrabjó“ a „Chalópkách“ stopy rozsáhlého sídliště s keramikou páskovanou v jamách příbytkových i vrstvách. Nasbíráno množství paz. nožíků, jáder, hlazených sekyr, dlát, škrabadel, přer. mlatů, přeslenů a j. v.

I. L. Č. — V. M. O. — Ed. Peck, Č. Ol. m. 1895 s. 67.

Nálezy jednotlivých nástrojů kamenných.

Velmi často vyorává nebo vykopává lid jednotlivé nástroje kamenné. O původu jich povídá si, že při bouřce jako hrom s nebe padají a hluboko do země se vrývajíce každým rokem stoupají ku povrchu a po sedmi letech konečně se objevují na povrchu. Říká se jim všude „hromové kameny“ (nebo Paromova strela). Původního významu a upotřebení lid nezná, přisuzuje jim však obyčejně zázračně léčivou sílu a užívá jich při rozličných zevnějších nemocech u lidí i domácích zvířat; také se zazdívají do základů nebo pod vazbu, aby do domu neuhodilo.

Není snad osady na Moravě, kde by hromového kamene neznali; arciť rozšíření a hojnosť jich závisí jednak na tom, zda-li je na blízku nějaké vydatné naleziště, jednak souvisí s polohou

vesnice. Čím odlehlejší je ves a vzdálenější ruchu novověkého, tím snáze a četněji tam nalezáme hromové kameny.*) Záhodno je vždy poptati se po původu každého kamene a naleziště udaná prohlédnouti, nebo tam bývá obyčejně zbytků pravěkého osídlení mnohem více, jichž si laik nevšímá.

Pokud se týká tvarů hromových kamenů, shledáváme na nich všecky známé typy pravěkých nástrojů kamenných, ať jsou to již sekerky, dláta nebo mlaty.

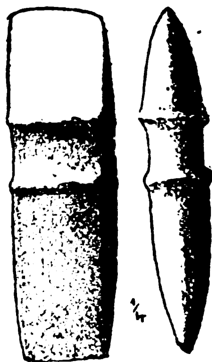
Hromadných nálezů s kamennými nástroji, jak se vyskytují na severu, u nás ještě neznáme.

Bánov. Mlaty.

Kraj. m. v Uh. Brodě. — A. Fadrus, hosp. spr. v Bánově.

Bedihošť. Na „Rybnikách" vyorána větší sekyra s ovrubem pro toporo (Obr. 33.)

I. L. Č. — Arch v. na P. s. 14.

Obr. 33. Sekyra s ovrubem z Bedihoště.

Bezuchov. Na „Kočičích hřadech" vyorán mlat, jiný nalezen ve vývozu pod Obramskem.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 17, 1895 s. 74.

Běhařovice. Sekyry.

Biskupice (u Znojma). Sekyry.

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 27, 1892 s. 33.

Blansko. Sekyry.

J. B. K. — Č. Mat. m. 1896 s. 43.

Blatnička. Na „Dílech" vyorána koule s násadním provrtem (tab. XIV. č. 8.). Hojná dláta, sekyrky a j. na „Padělíkoch".

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1898 s. 95. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Blazice. U Hradilů vyhozeny z jámy odpadkové střepiny, dva klíny a mlat.

V. M. O. — P. F. Přikryl, Záhoří s. 17, Č. Ol. m. 1891 s. 22.

---

*) K. J. Maška, „Hromové kameny" (Č. Ol. m. 1888 s. 18). — I. L. Červinka, „Hromové kameny". Pravěké nástroje v lidovém léčení. (Časopis přátel starožitností Českých v Praze, 1897 s. 46.)

Blažovice. Sekyrka z „Vinohradu".
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 83.

Blízkov (u Měřína). Sekyra.
I. L. Č.

Blučina. Na „Kolberku" kamenné dláto.
M. S. B.

Bohuslavice (u Kyjova). Obušek z polí nad „Popelovem".
Prům. museum v Brně.

Bohuslavice (u Malenovic). Mlaty v čes. gymnasiu v Uh. Hradišti a u p. cestm. Klevety v Napajedlích.

Bohuslavice (u Prostějova). Z r. 1828 menší mlat.
F. M. — Dudík 1854 s. 470.

Bojanovice (u Jevišovic). Sekyry.
J P. — M. S. B.

Bojkovice. Broušená sekyrka pazourková. (Tab. XIV. č. 15.).
Řid. J. Klvaňa. — Č. Ol. m. 1898 s. 96.

Bořitov. Sekyra, dvě palice, jiný přeražený a znovu provrtaný mlat. Mlat z trati „Močidlo".
J. B. K. — Č. Ol. m. 1892 s. 10.

Boršice (u Hluku). Četné sekyry z „Mezipotočí", dláta, hladidla, mlaty a motyky (tab. XIV. č. 4., 6., 10.).
V. M. O. — I. L. Č.

Boršice (u Velehradu). Četné mtaty a sekyry.
I. L. Č.

Boskovice. Mlat.
F. M.

Boskův Týn. Přeražený mlat vyhlazený na klín.
J. P.

Boškůvky. Mlat.
F. M.

Bousín. Velká sekyra.
I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 14.

Branice Něm. Přeražená motyka.
F. M.

Branovice Horní (u Vyškova). Mlat.
F. M.

Břestek. Mlat, sekyra.
I. L. Č.

Brňany. Přeražený mlat z vývozu k Bohdalské silnici.
F. M.

Brníčko. Mlat.
D. M.

Brno. Při stavbě Dětské nemocnice nalezen drobný uchatý hrníček. Mlaty nalezeny na cvičišti vojenském a v řečišti Svitavy.
F. M. — Annales 1898 s. 59.

Brusný. Mlat a dvě krásné sekyry ze stráně pod „Křídlem".
I. L. Č.

Buchlovice. Mlat, sekyrky.
I. L. Č.

Butovice. Sekyra.
K. J. M. — Kravařsko s. 39.

Bystrc (u Brna). Sekyra.
M. S. B.

Bystřice p./H Krásná sekyrka.
I. L. Č.

Bystřice (u Komny). Mlat.
K. m. v Uh. Brodě.

Bzenec. R. 1851 nalezeny v parku při kácení dubových pařezů dvě šipky a velký mlat.[1]) Mlat ze „Sobuněk" a jiné z pod „Hradu"[2]) a z Olšovce[3]).

[1]) F. M. — d'Elvert s. 11. — [2]) J. Slovák. — [3]) J. Gartner ve Bzenci.

Častohostice. Kamenné nástroje.
J. P. — Č. Ol. m. 1894 s. 27.

Čejč. Mlaty.
I. L. Č.

Čechy (u Přerova). Mlaty a drobné škrabadlo.
V. M. O.

Čechy (u Prostějova). R. 1857 nalezen krásný sekeromlat, jiný menší při kácení lesa na Kosíři.
F. M. — d'Elvert s. 16.

Čelechovice. U Kaple vykopána sekyrka[1]), jinde mlat[2]).
[1]) V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 171. — [2]) F. M.

Čučice. Sekyry, mlaty, nožíky z lesa „Milošova"
M. S. B.

Černín. Sekyry.

Citonice. Sekyry.
J. P.

Dědice (u Vyškova). Sekyry.
F. M.

Derfla. Mlat ze „Špitálek".
Říd. J. Klvaňa.

Dobré Pole (Gutenfeld). Na „Trappenhügeln" vyorán mlat.
M. anth. G. 1873 s. 135.

Dobřinsko (u Krumlova). Motyka s provrtem.
F. M. — Č. Ol. m. 1890 s. 163.

Dobročkovice.
M. anth. G. 1892 s. 35.

Domanín. Sekyrky a dláto.
I. L. Č.

Domaželice. Mlat od řeky pod „Žerávím".
V. M. O.

Domšice. Sekyra.
J. P.

Drahanovice. Úlomky sekyr.
F. M.

Drásov. Sekyrky.
M. S. B.

Drnovice (u Vyškova). Sekyrka ze „Zákostelí"[1]). Tři mlaty[2]).
[1]) I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 157. — [2]) Al. Procházka.

Drslavice. Mlat, sekyrky.

K. m. Uh. Brod.

Dub. Mlat.

A. Telička.

Dubany (u Prostějova). Krásný sekeromlat.

Zem. česká reálka v Prostějově.

Havřice. Mlat, sekyry.

K. m. Uh. Brod.

Habrovany. „Na zadním Komorsku" vyorána sekyrka[1]), dláto z ofikalcitu[2]). Mlat[3]).

[1]) F. M. — M. a. G. 1893 s. 53. — [2]) M. S. B. — [3]) Al. Procházka.

Hamry. Mlaty, jeden z nich s obou stran navrtaný, ale neprovrtaný, nalezeny v poli severně osady.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 15.

Heršpice. Sekyrka.

V. M. O.

Hluboké. Sekyra.

J. B. K. — Č. M. m. 1896 s. 43.

Hluk. Sekyrky a dláta.

I. L. Č.

Holubice. Sekyry.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 84.

Holešov. Mlat.

V. M. O.

Hoštice (u Vyškova). Sekyrka.

I. L. Č.

Hostín. Nedovrtaný mlat.

J. P.

Hovorany. Sekyrky.

M. S. B.

Hradčany. Mlat.

D. M.

Obr. 34. Sekyra s ovrubem z Louky.

Hradiště Uherské. Sekyrka z přer. mlatu vybroušená nalezena v břehu Moravy pod mostem (tab. XIV. č. 16.), jiná v polích u Kunovských mostů.
I. L. Č.

Hradiště nad Znojmem. Mlat.
J. P.

Hrušky (u Slavkova). Přeražený mlat.
Al. Procházka.

Hradšovice. Sekyrky.
K. m. U. B.

Hukovice. Sekyry.
K. J. M. — Kravařsko s. 39.

Chomýž. Mlat.
I. L. Č.

Chrastěšovy. Mlat.
I. L. Č.

Chudčice. Drtidlo.
M. S. B.

Chvalčov p./H. Na „Hradištku" nalezen r. 1887 mlat.
Peck, Hejtm. Holeš. s. 194.

Ivanovice. Velký mlat.
I. L. Č.

Jaborovec. Mlat[1]), sekyrky[2]).
[1]) F. Orsák, uč. v Jalubí. — [2]) I. L. Č.

Janovice. Sekyry.
K. J. M. — Kravařsko s. 39.

Jaroměřice.
J. P.

Jaroňovice (dvůr u Dol. Dubňan). Mlat.
F. M. — M. anth. G. 1879 s. 105.

Jarošov. Jadeitová sekyrka z „Padělku" (obr. 46. č. 3.), jiné z polí směrem k Derfli.
I. L. Č. — Č. Ol. m.

Javorník. Velký počet kam. nástrojů všech druhů a tvarů.
I. L. Č., V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 142.

Jedovnice. Sekyry.

J. B. K. — Č. M. mor. 1896 s. 43.

Ješkovice. Mlat.

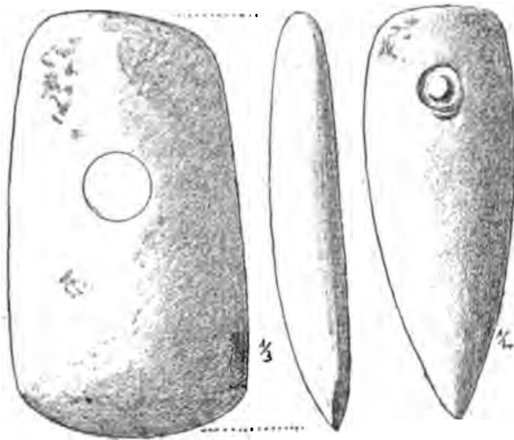
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 84.

Jezera. Sekyry, dláta a mlaty.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 84.

Kelčany. Mlat.

F. M.

Obr. 35. Motyka a nedovrtaný mlat z Loukovan.

Ketkovice. Sekyry a velké mlaty.

M. S. B.

Kladky (u Jevíčka). Sekyrky.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 101.

Kladníky (u Lipníka). Mlat a krásný palcát. Na „Obramsku“ vykopána tři porouchaná kladiva a klín.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 17.

Klepáčov. Sekyry.

J. B. K. — Č. M. m. 1896 s. 43.

Klobouky (u Brna). Sekyrky.

M. S. B.

Klopotovice. Mlat.

A. Tel.

Kněždub. Mlat[1]), sekyrky a hladidlo[2]).

[1]) K. J. M., Č. Ol. m. 1888 s. 107. — [2]) I. L. Č. — M. S. B.

Kněžpole. Mlat z říčky Březnice.

F. Krybus, naduč. v Kněžpoli.

Kojetice. Sekyrky.

M. S. B.

Kojetín. Mlaty, sekyrky a pazourková sekyrka.

D. M. — I. L. Č. — V. M. O.

Kokory. Kamenná sekyrka.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1893 s. 126.

Konice.

D. M. — M. anth. G. 1871 s. 238.

Kostelany (Uh. Hradiště). Sekyrky, škrabadla, přér. mlaty a dlátečko.

I. L. Č.

Kostelec (u Prostějova). Nedovrtaný mlat.

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 14.

Kotvrdovice. Sekyry.

J. B. K.

Kovâlovice. Mlat.

A. Tel.

Kožušany. Mlat.

V. M. O.

Krakovec. Mlat.

D. M.

Kravsko. Sekyra.

J. P.

Křenovice (u Slavkova). „Na Úzkých" nalezena sekyra.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 85.

Krhov.

Křižanovice. Mlat.

M. anth. G. 1892 s. 35.

Křtěnice (u Krumlova). Dlouhé sekyry.
J. P. — M. S. B.

Krumsín. Mlaty a sekerky.
I. L. Č.

Kuchařovice. Nedovrtaný mlat.
J. P.

Kunovice. Mlaty, sekyry.
I. L. Č. — V. M. O.

Kuřím. Sekyrky.
D. M. — F. M.

Kunvald. Sekyrky.
K. J. M.

Kuželov. Krásné mlaty, sekyrky, dláta, škrabadla. (Tab. XIV. č. 1., 2., 3.)
I. L. Č.

Kynice Něm. (u Brna). Sekyrka.
I. L. Č.

Laškov. Mlaty.
D. M.

Lažinky. Sekyrky.
Č. Ol. m. 1894 s. 27.

Letošov. Dlátečko.
I. L. Č.

Lhota Hroznová. Sekyrka.
I. L. Č.

Lhota Ostrožská. Sekyrky, dláta, škrabadla, nedovrtaný závěšek.
I. L. Č.

Lhota Velká. Mlat, sekyrka.
I. L. Č.

Lhotky. Sekyrky, dláta, pazourková sekyrka (obr. 45. č. 3.).
I. L. Č. — V. M. O.

Lhota (u Vyškova). Mlaty, sekyrky, z nich dvě z pazourku.
Al. Procházka. — Matičné gymnasium ve Vyškově. — Č. Ol. m. 1901 s. 85.

Lideřovice. Sekyrky.
K. J. M.

Lipňany. Přeražené kladívko.
M. S. B.

Lipník (u Hrotovic). Mlat a sekyry.
M. S. B.

Lípov (u Velké). Mlat, sekyrky.
V. M. O.

Lískovec (u Brna). Mlat.
F. M.

Líšeň. „Na Kopaninách" nalezena jadeitová sekyra a jiná z hadce.
K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 47.

Líšná (u Dřevohostic). Mlat.
V. M. O.

Litenčice. Škrabadlo ze „Hřbitovů".
A. Tel.

Loštice. Kladivko, nedovrtaný mlat.
V. M. O. — D. M. — Č. Ol. m. 1885 s. 1.

Louka (u Velké). Mlat, sekyry, z nichž jedna zvlášť zajímavá (obr. 34).
V. M. O.

Loukov (u Bystřice p./H.). Sekyra a mlat.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Loukovany. Z polí „Pod zahradama" nedovrtaný mlat, krásné motyky a pod. (obr. 35.).

Louky (u Malenovic). Mlat, sekyra.
I. L. Č.

Lověšice. Mlat.
A. Tel.

Lukov (u Znojma).
J. P.

Lukoveček (u Holešova). Mlat.
V. M. O.

Lulč. Mlaty.
M. S. B.

Lužice (u Hodonína). Mlat.
D. M.

Lužná. Mlat.
I. L. Č.

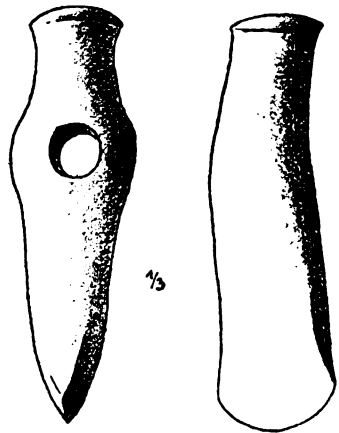
Malkovice Něm. Syenitový mlat.
M. S. B.

Maloměřice. Sekyrky.
M. S. B.

Malostovice (u Tišnova). „Na Jizerách“ vyorává se hojně kamenných nástrojů.
J. B. K. — Prův. výstavy okr. v Tišnově 1893 s. 108.

Mannsberg. Sekyrka.
J. P.

Maréfy. Sekyrka.
F. M.

Obr. 36. Mlat z Nové Vsi.

Mařatice. Mlat ze „Špitálek“[1]), sekyrky a pěkný obušek od lesíka „Bukoviny“[2]).

[1]) Řid. J. Klvaňa. — Č. Ol. m. 1885 s. 139. — [2]) I. L. Č. — Č. M. mus. z. 1902 s. 73.

Mašůvky Hluboké. Sekyrky a překrásný sekeromlat (obr. 48.).
J. P. — Č. Ol. m. 1886 s. 22.

Medlov. Sekyry.
K. J. M.

Míkovice (u Uh. Hradiště). Mlat, škrabadélko.
I. L. Č.

Mikulovice. Motyka v provrtu přeražená z trati „Jazera“, nástroj z hadce ve vývrtu rozpůlený a znovu do polovice navrtaný.
J. P.

Milifroň. Kladivo.

J. P. — M. anth. G. 1894 s. 25.

Milotice (u Kyjova). V poli nalezeno r. 1874 několik hlazených nástrojů kamenných[1]). Škrabadla[2]).

[1]) M. anth. G. 1881 s. 178. — M. d. m. s. Ackbg. 1874 s 971. — [2]) I. L. Č.

Miňůvky (u Kroměříže). Sekyry.

M. S. B.

Mistřice. Mlat, sekyry, hladidla, škrabadla.

I. L. Č. — F. Orsák, uč. v Jalubí.

Modrá (u Velehradu). Sekyrky, škrabadla.

I. L. Č.

Mohelnice. Sekyrka.

Mokrá. Přeražený mlat.

F. M.

Moravany (u Brna). Sekyrky.

M. S. B.

Moravičany. Mlat.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 144.

Morkovice. Mlat.

J. Slovák v Kroměříži.

Mostkovice. Mlaty a sekyry.

Ant. Gottwald, Prost. mus. — Arch. výz. na P. s. 15.

Mouchnice (u Koryčan). Sekyry.

F. M.

Mouřinov. Kam. nástroje z „Vinohradů“ a „Radlovce“.

Dr. M. K. — Děj. m. Ž. s. 120.

Mramotice. Sekyra.

J. P.

Myslijovice. Mlat, sekyry a palice s vroubkem pro toporo.

A. Černý, nadlesní v Plumlově. — Arch. výz. na P. s. 15.

Nahošovice. Přeražený mlat od lesa Bezuchovského.

V. M. O.

Násedlovice. Kam. nástroje ze „Zadních starých dílů".

Dr. M. Kříž. — Děj. m. Ž. s. 120.

Nebovidy. Sekyrky.

M. S. B.

Něčice Dolní (u Lipníka). Kladivo.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 23.

Něčice Horní. Mlat a sekyry.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Nedachlebice. Sekyrky.

I. L. Č.

Nenakonice. Sekyra s vroubkem.

A. Tel.

Němčí Dolní. Sekyrky a hladidla z „Babí hory" a z polí pod „Kobylí hlavou".

I. L. Č.

Němčí Horní. Sekyrky, škrabadla.

I. L. Č.

Němčice (u Znojma). Mlaty, sekyry a škrabadla.

D. M.

Němčice (u Blanska). Sekyra.

J. B. K.

Němčičky (u Znojma). Přer. a znovu navrtaný mlat, přer. kladivo z „Niv", sekyrky z „Hájku"[1]), mlat[2]).

[1]) V. M. Ol. — [2]) D. M.

Nevojice. Přer. motyka s provrtem.

Al. Procházka.

Nevšová. Mlaty.

K. m. U. Brod.

Nivnice. Mlat[1]), sekyra[2]).

[1]) K. m. U. Brod. — [2]) I. L. Č.

Nížkovice. Mlat.

Al. Procházka.

Nosálovice (u Vyškova). Sekyrka.

I. L. Č.

Nová Ves (u Hodonína). Mlat.

D. M. — M. anth. G. 1893 s. 44.

Nová Ves (u Uh. Ostroha). Skvostný sekeromlat (obr. 36.).

A. Fadrus v Bánově.

Ochoz. Mlat.

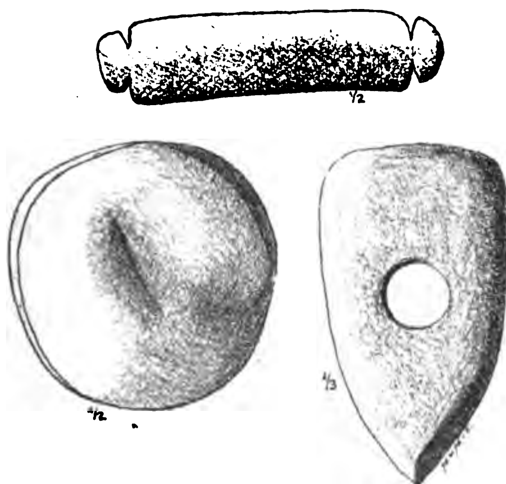
D. M.

Ohrozím. Drobný mlat z polí za „Horkou".

A. Gottwald. — Arch. výz. n. P. s. 15.

Olbramkostel.

J. P.

Obr. 37. Závěsek, otesavač a mlat z Otaslavic.

Olšany (u Olomouce). Kam. sekyrka a tři pěkně pracované šipky pazourkové.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1887 s. 47.

Olšany (u Telče). Mlaty a žernov.

Pam. arch. 1893 s. 558.

Olšany (u N. Rousinova). Mlat, sekyrka.

A. Procházka. — M. S. B.

Ondratice (u Vyškova).

F. M.

Opatovice (u Hranic). Sekyra.
V. M. O.

Oprostovice. Mlaty.
V. M. O.

Orlovice (u Ivanovic). Mlaty.
F. M. — Č. Ol. m. 1901 s. 86.

Osek (u Lipníka). Mlat nalezený na „Újezdě“.
I. L. Č.

Ostrov.
J. B. K.

Otaslavice. Mlaty, sekyry, dláta, otesávač, závěsky (obr. 37.) z tratí „Chmelenec“, „Obrova noha“, „Nadzahradí“ a j.
I. L. Č. — Mus. Prost. — V. M. O. — Arch. výz. na P. s. 15.

Pašovice. Obrovský mlat.
K. m. U. Brod.

Pavlice (u Znojma). R. 1818 vykopána v „Černém lese“ broušená sekyrka pazourková.
F. M.

Pavlovice Velké. Přer. mlat.
I. L. Č.

Penčice. Pazourková sekyra.
A. Tel.

Petrov (u Strážnice).
K. J. M.

Písek. Mlat.
I. L. Č.

Plenkovice.
J. P.

Plumlov. Mlaty a sekyra.
Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 15.

Podbřežice a Podivice (u Vyškova). Mlaty, sekery a dláta z tratí „Nivky“, „Široké“, „Bůjky“ a „Zehrady“.
F. M.

Podivin. Mlat.
M. S. B.

Podolí (u Uh. Hradiště). Sekyrky, dláta, škrabadla (tab. XIV. čís. 53.)
I. L. Č., — K. m. U. B.

Podvorov Nový. Sekyrky.
I. L. Č.

Poleradice. Sekyrky.
A. Coufalík, uč. v Poleradicích.

Polejka. Dláto.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 47.

Polešovice. Mlaty a sekyrky.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 7.

Popovice (u Uh. Hradiště). Sekerky, škrabadla, hladidla (tab. XIV. č. 14.).
I. L. Č. — K. m. Uh. Brod.

Popovice (u Rapotic). Sekyrky.
M. S. B.

Popůvky (u Brna). Sekyrky.
Nár. výstava v Troubsku s. 18.

Pozořice. Mlaty, sekyrky a dláta.
Al. Procházka.

Pravčice. Mlat.
J. Slovák.

Prace. Sekyrka a mlaty.
Al. Procházka. — Národopisný spol. ve Vyškově.

Přerov. Sekyrka.
I. L. Č.

Přestavlky (u Přerova). Mlat.
A. Tel.

Příbor. Jadeitová sekyrka.
K. J. M. — M. anth. G. 1885 s. 113. — Č. Ol. m. 1885 s. 143.

Přímětice (u Znojma). Motyka a provrtaná koule.
J. P.

Prostějov. Mlat nalezený u jatek[1]), jiný s nedokončeným provrtem (obr. 47.) vyloven z Hloučely[2]).

[1]) I. L. Č. — [2]) Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 15.

Provodovice (u Lipníka). Mlat.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Prštice (u Brna). Kamenné nástroje z „Čihadla", mnohé z nich jsou přeráženy.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 87. — M. S. B.

Prusy Německé. Mlat.

I. L. Č.

Pustiměř. Mlat, sekyrky.

I. L. Č. — Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 86.

Raclavice (u Přerova). Mlat.

A. Tel.

Raclavice a **Raclavičky** (u Vyškova). Mlaty a sekyry, krásná sekyrka pazourková (obr. 45. čís. 2.).

I. L. Č. — F. M.

Radějov. Sekyrky a hladidlo kosočtverečného tvaru (tab. XIV. čís. 7.).

I. L. Č.

Radotín (u Bystřice p./H.). Mlaty, jeden přeražený od „Červeného kříže".

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 22.

Rájec. Sekyra.

J. B. K.

Rajnochovice. Mlat.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 97.

Rakov. Mlat.

V. M. O.

Rapotice (u Rosic). Přer. mlat nalezen ve školní zahradě.

I. L. Č.

Rataje. Sekyra.

Č. Ol. m. 1884 s. 177, 1890 s. 98.

Ratíšovice (u Krumlova). Sekyrky.

J. P.

Rousinov. Sekyrky.
F. M.

Rozkoš (u Budějovic). Sekyrky.
J. P.

Rudice. Mlat.
D. M.

Rudlice.
J. P.

Rybníky (u M. Krumlova). Sekyrky a nástroje kostěné.
M. S. B.

Rychtářov. Mlat.
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 87.

Salaš (u Napajedel). Mlat.
I. L. Č.

Salaš (u Velehradu). Sekyrky.
I. L. Č.

Sebradice. Sekyrky.
K. m. U. Brod.

Senice. Mlat.
D. M.

Šišma. Mlaty nalezené pod lesem Klesencem.
I. L. Č.

Obr. 38.
Sekyra ze Soběsuk.

Sivice. Mlat.
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 87.

Skalice (u Boskovic). Mlat.
D. M. — M. anth. G. 1871 s. 238.

Skrej. Mlat.
M. S. B.

Slatěnice. Mlaty a jiné nástroje kamenné.
V. M. O.

Slavičín. Mlat.
K. m. U. Brod.

Prostějov. Mlat nalezený u jatek[1]), jiný s nedokončeným provrtem (obr. 47.) vyloven z Hloučely[2]).

[1]) I. L. Č. — [2]) Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 15.

Provodovice (u Lipníka). Mlat.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Prštice (u Brna). Kamenné nástroje z „Čihadla", mnohé z nich jsou přeráženy.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 87. — M. S. B.

Prusy Německé. Mlat.

I. L. Č.

Pustiměř. Mlat, sekyrky.

I. L. Č. — Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 86.

Raclavice (u Přerova). Mlat.

A. Tel.

Raclavice a Raclavičky (u Vyškova). Mlaty a sekyry, krásná sekyrka pazourková (obr. 45. čís. 2.).

I. L. Č. — F. M.

Radějov. Sekyrky a hladidlo kosočtverečného tvaru (tab. XIV. čís. 7.).

I. L. Č.

Radotín (u Bystřice p./H.). Mlaty, jeden přeražený od „Červeného kříže".

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 22.

Rájec. Sekyra.

J. B. K.

Rajnochovice. Mlat.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 97.

Rakov. Mlat.

V. M. O.

Rapotice (u Rosic). Přer. mlat nalezen ve školní zahradě.

I. L. Č.

Rataje. Sekyra.

Č. Ol. m. 1884 s. 177, 1890 s. 98.

Ratíšovice (u Krumlova). Sekyrky.

J. P.

Rousinov. Sekyrky.
F. M.

Rozkoš (u Budějovic). Sekyrky.
J. P.

Rudice. Mlat.
D. M.

Rudlice.
J. P.

Rybníky (u M. Krumlova). Sekyrky a nástroje kostěné.
M. S. B.

Rychtářov. Mlat.
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 87.

Salaš (u Napajedel). Mlat.
I. L. Č.

Salaš (u Velehradu). Sekyrky.
I. L. Č.

Sebradice. Sekyrky.
K. m. U. Brod.

Senice. Mlat.
D. M.

Šišma. Mlaty nalezené pod lesem Klesencem.
I. L. Č.

Obr. 38.
Sekyra ze Soběsuk.

Sivice. Mlat.
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 87.

Skalice (u Boskovic). Mlat.
D. M. — M. anth. G. 1871 s. 238.

Skrej. Mlat.
M. S. B.

Slatěnice. Mlaty a jiné nástroje kamenné.
V. M. O.

Slavičín. Mlat.
K. m. U. Brod.

Slavíkovice. Sekyrky a mlaty nalezeny v trati „na Loutně". M. S. B.

Slavkov. Sekyry. F. M.

Slavkov (pod Hostýnem). Sekyra nalezena na stráni Hostýnské, jiná na „Meslách" pod Chlumem. I. L. Č.

Slavkov (u Nivnice). Mlaty, jeden v provrtu přeražený a znovu provrtaný (tab. XIV. č. 11.), sekyry, dláta, škrabadla, závěsky a drtidla. Některé z trati „Záhumenice", jiné z „Podluží". I. L. Č.

Slezsko. Sekyrka. V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 142.

Smržice. Malounký mlat. D. M.

Soběchleby (u Lipníka). Na Slatině nalezeny dva klíny. Mlaty. V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 22.

Soběsuky. Mlat, sekyrka s okrouhlým týlem (obr. 38.). I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 16.

Soběšice. Na trati „Oulehla" sekyrky. M. S. B.

Spytinov. Sekyrka[1]), jiná z pazourku vyhlazená[2]). [1]) I. L. Č. — [2]) R. Žejglic, odb. uč. v Napajedlích.

Stichovice. Veliký mlat, jiný drobný krásně modelovaný. Pazourková sekyrka (obr. 39.) z polí nad rybníkem. Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 16.

Stachovice. K. J. M.

Stínava. Mlat. Prost. mus.

Strání. Mlat (tab. XIV. č. 9.). I. L. Č.

Střelice (u Jevišovic). Mlaty od Židova kamene. J. P. — M. anth. G. 1893 s. 43.

Stříbrnice (u Bzence). Sekyrky, škrabadla.
I. L. Č.

Střílky. Na Hradě vykopán velký mlat.
F. M. — M. m.-s. Ackbg. 1858 s. 37.

Studenec. Sekyrky.
M. S. B.

Stupava. Sekyrky.
I. L. Č.

Stupešice.
J. P.

Sudice (u Náměště nad Oslavou). Mlat a sekyrky.
M. S. B.

Sudoměřice.
K. J. M.

Súchov. Sekyrky a dláta.
I. L. Č. — V. M. O.

Symře. Na poli „Rovňa" vyorány dva obuchy, jeden z nich má otvor nedovrtaný.
V. M. O.

Syrovice Nové. Sekyry.
Č. Ol. m. 1894 s. 27.

Obr. 39. Pazourková sekyra a hraněný mlat ze Stichovic.

Šárovy. Mlat nalezen na „Kopaninách".
I. L. Č.

Šebkovice. Sekyrka.
M. S. B.

Šenava.
K. J. M.

Šlapánice. Sekyrky.
M. S. B.

Šošůvka.
J. B. K.

Tasov (u Strážnice). Sekyrky.
I. L. Č. — V. M. O. — M. S. B.

Tavíkovice.
J. P.

Těchov.
J. B. K.

Těšetice u (Olomouce). Kladivko.
V. M. O. — Č. Ol. 1885 s. 150.

Tišnov. Mlat.
M. S. B.

Tištín. Klínová sekyra z „Mezicestí".
A. Tel.

Topolany (u Vyškova).
F. M.

Tovačov. Mlat z řeky Moravy.
J. Telička, uč. v Citově.

Troubsko. Kamenná motyka.
M. S. B.

Třebíč. Sekyrka.
V. M. O.

Tučapy (u Holešova). V potoku u školy nalezena sekyrka.
V. M. O.

Tučín (u Přerova). Mlat a jadeitová sekyra z trati „Šerý".
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 158.

Tupesy. Přeražený mlat.
I. L. Č.

Tvarožná. Mlaty a sekyrky, jedna z nich jadeitová.
Al. Procházka.

Tvořihráz. Sekyrky.
J. P.

Uhřice (u Bučovic). Sekyrky.
F. M.

Újezd Dolní (u Lipníka). Miniaturní mlat.
D. M.

Únanov (u Znojma). Sekyry.
J. P.

Určice (u Prostějova). Sekyrky a mlaty[1]. Překrásné retušované kopí pazourkové (obr. 40.) z polí pod silnicí u hřbitova[2].
[1]) F. Heidenreich. — [2]) I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 16.

Vážany (u N. Rousinova). Mlat.
Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 87.

Valchov. Mlat.
D. M.

Včeraly. Škrabadla a sekyrky.
I. L. Č.

Velešovice (u Slavkova). Mlat.
Al. Procházka.

Veletiny. Mlaty, sekyry, dláta.
K. m. Uh. Brod.

Vejšovice. Mlat z „Kopce".
I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 16.

Velká. Sekyry, hladidla, dláta, škrabadla, mlat a j. z tratí „Nad hřádkem", na „Úlehlách"; pazourková sekyra.
I. L. Č. — V. M. O. — M. S. B.

Předměstí u Veselí. Mlaty, sekyrky, dláta.
I. L. Č.

Obr. 40. Pazourkové kopí z Určic.

Veskov. Sekyry.
J. P.

Věrovany. Mlaty.
A. Tel.

Věteřov (u Kyjova). Sekyrky.
F. M.

Vevčice (u Znojma).
J. P.

Veveří Bytýška. Dláta, sekyry, vývrtky, drtidla.
M. S. B.

Vežky (u Kroměříže). V lese vykopán kuželovitý mlat s třemi vroubky na tupém konci (obr. 41.).
Fr. Kretz, red. v Uh. Hradišti.

Vícomělice.
F. M.

Vísky (u Letovic). Mlat.
D. M.

Višňová (u Znojma).
J. P.

Vitonice (u Bystřice p./H.). Mlaty a palice.
V. M. O.

Vlčnov. Mlat a sekyrky.
K. m. v Uh. Brodě.

Vomice (u Ivančic). Mnoho přeražených mlatů syenitových, sekyrek a vývrtků. Na „Zabitých" kamenná motyka.
F. M. — M. S. B.

Vracov. Mlat a provrtaná motyka (tab. XIV. č. 13.).
I. L. Č.

Vrahovice. Mlat.
Prost. mus.

Vranov (u Znojma). Mlat neprovrtaný.
D. M.

Vranovská ves.
J. P.

Vrbka Hrubá a Malá. Mlaty (tab. XIV. č. 13.), sekyry, dláta, hladidla v nápadně hojném počtu.
I. L. Č. — M. S. B.

Výrovice.
J. P.

Vyzovice. Mlat z panské zahrady.
V. M. O.

Zarazice. Sekyry.
K. J. M.

Žarošice. Sekyrky.
Al. Procházka.

Zbejšov (u Brna). Amulet.
I. L. Č.

Zbraslav (u Rosic). Mlaty.
F. Křipal, uč. ve Zbraslavi.

Závist.
J. B. K.

Zelená Hora (u Vyškova). Obrovský mlat, sekyry a škrabadlo z trati na „Kotároch".
I. L. Č.

Obr. 41. Mlat z Věžek.

Zerkovice.
Č. Ol. m. 1894 s. 27.

Zlechov. Krásné sekyrky.
I. L. Č.

Znorovy. Dlátko.
I. L. Č.

Žárovice (u Plumlova). Mlaty, sekyrky.
I. L. Č.

Želetice. Kamenné nástroje z tratí „Spinberg", „Roviny" a „Čertovec".
Dr. M. Kříž. — Děj. m. Ž. s. 12.

Žeranovice. Hladidlo.
R. Janovský v Holešově.

Žeravice (u Bzence). Sekyrky.
I. L. Č.

Žeraviny. Sekyrky.
M. S. B.

Žernovník.
J. B. K.

Židenice, Mlaty, sekyrky.
M. S. B.

Hroby.

Shora vypočetli jsme známá dosud sídliště všech rázů mladší doby kamenné. Je jich daleko přes 100 zaznamenáno. Překvapuje nás tedy tím více, že neznáme dosud k žádnému z těchto sídlišť nejen současného pohřebiště, nýbrž téměř ani jediného hrobu, který bychom s jistotou směli přiřknouti čisté době neolithické.

Neznáme podnes ani jediného hrobu, v němž by se byla vyskytla keramika s ornamentem volutovým nebo nádobí s ornamenty tečkovanými, žlábkovými nebo dokonce nádobí pomalované.

Za neolithické hroby považují se:

Brno. Na Veverské ulici vykopán r. 1889 hrob se sedícími kostrami muže a ženy; při nich byly nádobky, hadcový mlat a kostěné spínadlo šatů.

M. S. B.

Hájany (u Brna). Dr. Wankel vykopal tu kostru na pravém boku ležící s přitaženými koleny k prsům, při ní byly nástroje kamenné, jeden kostěný se dvěma zhruba pracovanými nádobkami. Neolithickou keramiku připomíná baňatý hrníček, ozdobený kolmými pásky z krátkých, jedlové větvičky napodobujících rýh, jak přicházejí často na nádobách neolithických hrobů v Čechách a v poříčí Labe a Sály.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 85, 1896 s. 22.

Hradisko (u Kroměříže). V cihelně pod hradištěm vykopány mezi jamami s kulturou neolithickou a převážně už skrčeným kostrám soudobou i kostry dle výpovědi dělníků skrčené; jedna z nich měla u sebe pazourkový nůž, sekyrku a krásný façetovaný mlat a nádobku s ornamentem provázkovým, jiná zvoncový pohár.

P. L. Ledvina.

Kojetín. V cihelně panské vybrána z tmavé jámy popelovité nádobka s táhlým krkem ornamentem šňůrovým ozdobeným (obr. 42), nedalo se mi však zjistiti, byl-li to hrob nebo jáma příbytková.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 159.

Kostelec (u Holešova). V lese „na Spáleném“ nad vesnicí Líšnou prokopáno několik mohyl se žárovými pohřby bez nádob,

milodary však byly z kamene: krásné mlaty, pazourkové nožíky a hliněný přeslen (obr. 43.).

V. M. Ol. — J. Slovák.

Náklo. Na novém hřbitově vykopána r. 1886 kostra s kulovitou nádobkou čtyřmi úšky na krátkém krku opatřenou, hadcový mlat a paz. nožík. Lebka byla roztlučena.

D. M. — Dr. Wankel, Č. Ol. m. 1889 s. 52. — Pozor 1876 č. 102.

V cihelně p. Vaňkově stržen r. 1899 asi žárový hrob s pohárem se šňůrovým ornamentem na hrdle a třemi hrnky; ve hlíně byla hromádka spálených drobných kostí a popela a pod jedním hrníčkem kostěné šídlo.

K. Fišara. — Č. Ol. m. 1900 s. 122.

Rajhrad. Dr. Wankel vykopal r. 1872 z hluboké jámy nálevkovité, plné popela, kamennou sekyru, kamennou desku se žlábkem a provrtem, velkou mísu a na dně pět lidských koster. Vespod leželo asi roční dítě na zádech s rozpřaženými rameny, na něm žena tváří dolů, majíc ramena od trupu trochu vzdálena; nohy, pod nimiž dítě leželo, byly v kolenou trochu zahnuty. Při severním boku jámy ležely kostry 8 a 10tiletých dětí s rukama do předu nataženýma, zrovna vedle sebe a na sobě; středem jámy na příč ležela mužská kostra rovněž na břiše, s daleko ku předu nataženými a v loktech silně ohnutými ráměmi a s nohama vzhůru ohnutýma a nad tělem ležícíma, hlava ležela stranou nedaleko koster dětských. Po levém boku muže a trochu pod ním ležela natažená kostra prasete. Celý hrob zasypán popelem.

Obr. 42. Pohár se šňůrovou (provázkovou) ozdobou z Kojetína.

D. M. — Dr. J. Wankel, M. anth. G. 1873. — Dr. B. Dudík, Č. Mat. m. 1875 s. 15.

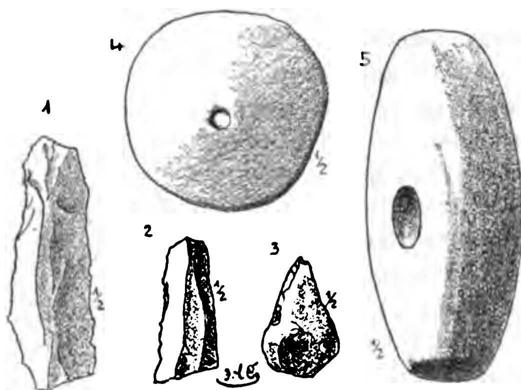
Strážnice. Prof. Komers objevil v hliníku kostru sedící s nohama nataženýma, kdežto ostatní tělo šikmo stranou leželo. Při něm byly střepiny hrubého hrnce s okraji v lalůčky vytaženými, hlazená sekyra kamenná a pazourkový hrot. Ve hlíně

z hrobu vyházené nalezen plíšek dle barvy kovu měděný, není však jisto, patří-li ku hrobu.

Č. Ol m. 1893 s. 138. — Čes. l. III. s. 273.

Nedostatek hrobů s keramikou rázu čistě neolithického na Moravě je skutečně nápadný. Snad smíme to zatím přičísti okolnosti, že naše vlasť je přece ještě jen nepoměrně málo archaeologicky prozkoumána, ačkoliv jinak také možná je domněnka, že neolithci svých nebožtíků nepohřbívali ještě obřadně a s pietou, poněvadž sem tam nalezeny byly v odpadkových jamách části lidských koster.

Nerozpakoval bych se hrob Nákelský a Brněnský této době připočísti, podobně hrob Strážnický; hroby Hájanské a také už

Obr. 43. Z mohyl u Kostelce.
1., 2. Pazourkové nožíky. — 3. Pazourková šipka. — 4. Přeslen. — 5. Mlat.

hroby Hradiské patří době přechodní a spíše snad už kultuře skrčených koster, kde přidány mrtvolám už jen jaksi z archaických vzpomínek milodary starší podoby.

Pokud se týká hromadného hrobu z Rajhradu, nemožno z něho odvozovati nijakých důsledků pro pohřební zvyk mladší doby kamenné. Z neobyčejné hloubky jámy, z polohy koster s rukama ku předu vztaženýma, z trupu mužova a dle surového spůsobu, jakým tu s mrtvolami jediné rodiny naloženo, lze s jistotou souditi, že se tu jedná o pouhý akt přepadu či pomsty, nikoliv však o pohřeb obřadný.

Patří-li do této doby žárové mohyly v lese Kosteleckém a hroby z Nákla nebo Kojetína s poháry se šňůrovou ozdobou, neodvažuji se rozhodnouti, pokud případů těch nebude více a to určitěji zjištěných.

Možná, že mohyly Kostelecké náleží skupině žárových hrobů se zvoncovými poháry (srov. níže), v mohylách u Kelče a Bezuchova byly aspoň některé pohřby také bez nádob uloženy.

Soudě z nálezů z okolních zemí objevuje se zvyk rituelního pohřbívání nejspíše vlivy cizími teprve koncem neolithu, obřad spalování mrtvých, jenž přirozeně předpokládá velkou a hlubokou změnu v názorech o životě posmrtném, stává se u nás všeobecným teprve v dobách kovových, proto soudili mnozí badatelé asi správné, že se tato změna neudála prostým vývojem a zdokonalováním náboženských ideí, nýbrž že povstala přenesením, popudem cizím. Současně s novou kulturou, s kovy, snad i s novým lidem přišel k nám nový obřad pohřební. Tělo se nepohřbívalo celé, nýbrž spálilo na hranici a popel z něho ukládán do hrobu buď na hromádku nebo do nádoby (popelnice) a naň sypána mohyla. Odkud obřad tento k nám vnikal, není ještě prokázáno; z dosavadních nálezů našich dá se souditi, že se to stalo sice koncem doby neolithické, ať už styky s jiným pokolením nebo vpádem nového lidu, na každý spůsob však ještě před příchodem bronzu.*)

Lidstvo neolithické a jeho kultura.

Nedostatek hrobů kostrových z období neolithického jakož i možnost, že se snad hrobům neolithickým náležité pozornosti nedostalo, jsou příčinou, že neznáme anthropologického materialu z neolithu vůbec.

Za to kulturního materialu naskytá se tak nápadná hojnost, že domácí život lidstva neolithického leží před námi tak jasný a živý, jako snad ze žádného jiného období kulturního.

Honba na zvěř a lov ryb provozována jistě pilně, neboť uhrazovala stále ještě největší díl výživy. Četné šipky pazourkové

*) Srov.: Dr. L. Niederle, Lidstvo předhistorické s. 178. — Buchtela, Vorgesch. Böhm. s. 5.

svědčí, že se silně loučilo, také hroty na kopí zvláště z kosti nejsou vzácností, podobně udice i harpuny. Pokoušel-li se neolithec také v plavbě na vorech nebo vytesaných kmenech, není nálezy u nás pověřeno, podobně nemáme u nás důkazů, že stavěl na jezerech nebo na pobřeží řek t. zv. stavby nákolní. Z mladších dob stavby podobné však známe.

Život kočovnický měl náš neolithec z většího dílu už za sebou; četné nálezy kostí zvířat domácích svědčí, že chováno bylo hojné dobytka, následkem toho byla sklizeň píce na zimní doby, tedy druh polního hospodářství a příčina setrvávati ve stálých sídlech. Známa byla tehdy již orba a rozšířena tak, že není snad kulturní jámy, v níž by nebylo ručního mlýna a drtidel; primitivní tehdejší mlýnek sestával ovšem jenom z vyhloubení svorové nebo pískovcové desky, na niž roztíráno obilí kulatým kamenem na hrubou mouku. (Obr. 44.) Z ní připravované těsto pečeno mezi kameny nebo hliněnými plackami v popele.

Obr. 44. Mlýn s drtidlem z Čechovic.

Hlavní potravou zůstávala masitá pečeně připravovaná na rožni. Někteří badatelé domnívají se, že k opření rožně používalo se hliněných jehlanců (jiní je považují za tkalcovská závaží). Množství střepů z nádob hrubších a sazemi očazených při ohništích dokazovalo by, že bylo známo také vaření masa a snad i jiných věcí jedlých; často nalézané nádobky s dírkovaným dnem v podobě cedníků, svědčí o výrobě syra. Jinak poskytoval les dosti ovoce planého, jahod, malin a j., ptačí hnízda vejce, lesní včely med a p.

Požíval-li náš neolithec masa lidského, není ještě dokázáno; části lidské kostry tu a tam objevené v jamách mezi inventářem čistě kuchyňským mohly by toho býti jakýmsi dokladem.

Oděv sestával po většině ještě z koží, soudě z častých nálezů kostěných šídel a zvláště četných škrabadel; avšak četné hliněné přeslénky a různé jehlance (závaží) správně svědčí, že člověk tehdejší uměl také spřádati niti a tkáti látky buď z vlny nebo ze lnu. Stav tkalcovský byl jistě nejvýš jednoduchý, ale nemůžeme s naprostou jistotou určiti jeho tvar, poněvadž se dřevěné

jeho součásti nezachovaly; pravdě nejvíce se podobá, že byl kolmo postaveným rámem, na jehož svrchní příčce rozvěšena řada nití zatížených většími, menšími závažími, která vodorovně vedenými vlákny jednoduchým křižováním proplétána byla. Dr. Wankel nalezl na lebce lidské u Hájan kousky podobně tkaného plátna vápennými krystalky praeparovaného, p. F. Myklík chová dno nádoby z „Kruhů“ u Starého Města s otiskem hrubé tkaniny křížovitě pletené.

Všechny tyto poznatky jsou zajímavým dokladem obdivuhodného pokroku v kultuře mladší doby kamenné proti vzdělanosti člověka palaeolithického. Avšak i kdyby těch nebylo, napadá tu veliký pokrok ve výrobě

kamenných nástrojů,

jichž nacházíme na sídlištích tolik a tak rozmanitých tvarů; rozmanitost tato jest důkazem o značných potřebách člověka neolithce a tím i o značné jeho vyspělosti kulturní.

Otloukávač, otesávač byl původně libovolný kámen, a teprve když se stal pro usnadnění práce nevyhnutelným, býval pečlivě připracován z tvrdé horniny v podobě kotouče s důlky pro prsty po stranách. (Obr. 37.) Sem řadíme také klepadla, z pazourku do koule otlučené nástroje užívané ku štípání nástrojů pazourkových.

Nůž vzniknul klepnutím na valoun pazourkový — jádro (nucleus) —; bývá jednou stranou plochý, obyčejně poněkud prohnutý, na straně protější pak různě modelován žebry. Nejčetněji přicházejí nože hranolovité; zasazovány bývaly jedním koncem do rukojeti a při řezání opřela se špička o ukazovák, ruka pak svírala násadu. Nožíky toho druhu mívají proto oble seštípaný konec, aby se prst snáze mohl opříti a oporou tou křehký nástroj nabyl větší pevnosti. Jiné třískovité nožíky zasazovány bývaly do násady po celé délce, některé mají na ostří upotřebováním tak vylámané zoubky, že jsou podobny pilečce. Častým užíváním bývají pazourkové nožíky na ostří vyhlazeny, jako by byly polírovány. (Tab. IX. č. 1., 2., 6.)

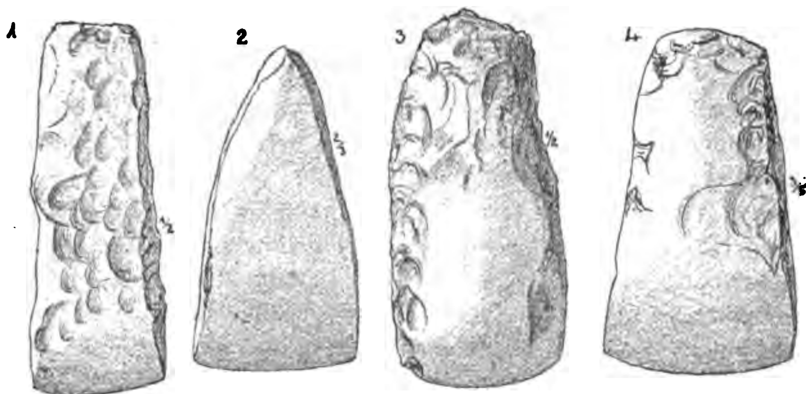
Sem tam objevují se i nože skývovitého tvaru z břidlice vybroušené.

Škrabadla užívaná k vyčinění kůží od loje a masa mívají podobu hruškovitou (obr. 29. č. 6.), záhy byla však asi vytla-

čena škrabadly z kosti nebo z kamene broušenými a účelněji hlazenými.

Hrot, šipka, kopí. Nejjednodušší tvar vyvíjí se z prismatického nožíku, jemuž přitlučena špice a pak vyštípnuty při tupém konci z boků zářezy, aby se lépe připevniti dal na násadu. (Tab. XII. č. 4.)

Později vytloukány z pazourku, rohovce, jaspisu i z křišťálu v podobě mandle, trojhranu i srdce; často nacházíme šipky s boky zubatě vylámanými, některé skoro mikroskopické. Drobné tyto výrobky pravěké kultury svědčí opravdu o nevšední zručnosti

Obr. 45. Pazourkové sekyry přibroušené.
1. Prusinovice. — 2. Vel. Raclavice. — 3. Nové Lhotky. — 4. Náklo.

a umělosti tehdejších mistrů a v každém pozorovateli vzbuzují úctu; neboť je skoro nepochopitelno, jak člověk polodivoch, odkázaný jedině na tvrdý kamen, neznaje kovu, neznaje nijakých nástrojů jemnějších, mohl tak drobounké výrobky zhotovovati. (Tab. IV. č. 6., IX. č. 3.)

Větších nástrojů a zbraní z pazourku vytloukaných (na př. kopí z Určic, obr. 40.) nachází se u nás velmi pořídku.

Šídlo a jehla vyskytují se často z pazourku; mnozí je považují za vrták, jakým prý se nástroje kamenné provrtávaly.

Povaha kamenů samých byla už člověkovi nápomocna při výběru k robení nástrojů. Pazourek, jaspis, rohovec nabývají

roztříštěním ostrého, mušlovitého lomu; poněvadž jich však nebylo vždy s dostatek po ruce, byl člověk nucen vypomáhati si i takovými kameny, které přitloukáním nenabývaly tak ostrých hran, jakých nástroj vyžadoval. Zkušenost, které nabyl při hlazení kosti, přiměla ho ku pracnému broušení a hlazení kamene, z počátku jenom do ostrých hran (ostří), během doby pak i celého nástroje, všechno to jenom upotřebením ostrého písku vlhkého a brusu. A příroda sama skýtala mu v řečištích hojnost polohotového k tomu materiálu.

Nejnutnějším nástrojem byla mu sekera; zdokonalena jsouc nejdříve přibrušováním, nabývala znenáhla jemnějších a ušlechtilejších forem (obr. 45. a 46.) a dosáhla podivuhodným vynálezem provrtu pro násadu nejdokonalejšího tvaru (obr. 35., 36.); klínový tvar sekyry pravěké udržel se až na naše doby.

Celkem dělíme sekyry kamenné do dvou skupin:

a) sekyry klínovité (neprovrtané) a
b) sekyry provrtem opatřené (mlaty).

Sekyra neprovrtaná zachovala pořáde nejstarší svůj tvar, jsouc broušena do podoby mandlovité, jako byly palaeolithické sekyry štípané, anebo do podoby na plocho stlačené hrušky s lehce klenutými plochami, anebo hlazeny byly do tvaru plochých klínů. (Obr. 46.) Mimo tyto nejobyčejnější tvary vyskytují se ovšem nejmožnější odchylky. Zrovna jako tvarem, tak různí se i velikostí; známe kusy, které sotva dva cm^2 dosahují, kdežto jiné až 30 cm délky a 12 cm u ostří v šířce měří.

Ze 4000 kamenných nástrojů na Moravě nalezených napočítal jsem přes 3000 sekyr; počet tento jasně naznačuje, že hlavní tento nástroj byl nerozlučným společníkem člověka pravěkého a že ho bylo užíváno všemožnými způsoby: ku sekání, řezání, štípání,*) dlabání nebo škrabání a jistě i ku kopání.

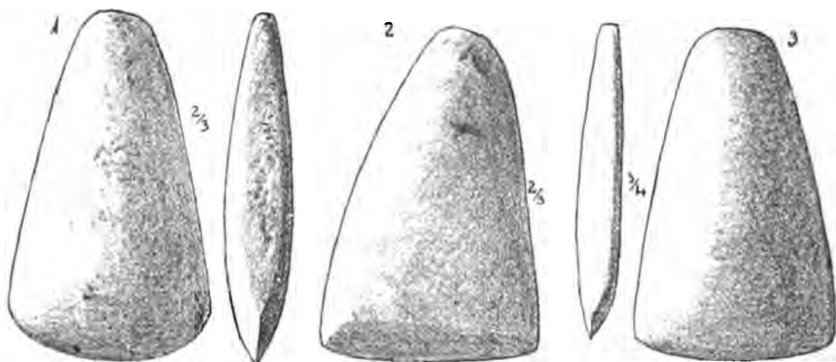
Upevňování sekyr neprovrtaných bylo jednoduché anebo složitější; mnohé sekyrky byly pouze zaraženy do příhodného výřezu v dřevěném toporu, zatmeleny pryskyřicí nebo stáhnuty

*) R. 1879 jistý pán ze Sehestedu v Norsku dal si zbudovati dřevěnou chatu, při čemž se pouze kamennými nástroji pracovalo. Kamennými sekyrami pokáceno množství borovic, jedinou sekyrou dokonce 27 stromů až i 20 cm v průměru majících a sekyry nebylo potřeba přibrušovati.

čerstvými šlachami. Mnohokráte stačila snad i na rychlo rozštípená větev s vazkým lýkem za topůrko. Místo dřeva, začasto brávány i parohové větve za násady. Při složitějším upevňování použito válečku z parohu, do něhož vydlabán otvor pro týl sekery a když v něm byla upevněna, zasazeno celé takové pouzdro do kyjovitého držadla, aby pak při nárazu váleček nezapadal do topora a neštípal ho, ponechán na něm s boku schůdek.

Vzácně objevují se sekyry s vyhloubeným ovrubem pro pevnější usazení v toporo (obr. 33. a 34.).

Dle odchylných tvarů dělíme „klíny" na 1. sekyry, 2. dláta, 3. škrabadla a 4. motyky.

Obr. 46. Sekyry: 1. Jadeitová z Křepic. — 2. Chloromelanitová 3. z Hodonic. — Jadeitová (motyka) z Jarošova.

Za sekyry dlužno považovati všechny klíny s ostřím s obou stran souměrně přibroušeným, které se upevňovaly rovnoběžně ostřím k ose topora. (Obr. 46. č. 1., tab. IV. č. 4., 8., 20.)

Dláta zasazována do držadel anebo byla už svou délkou přispůsobena dobře do ruky. Liší se vlastně od sekyr jen svým užším tělem. (Obr. 45. č. 1., tab. XIII. č. 4., XIV. č. 2.) Ostří bývá někdy s jedné strany šikmo sbroušeno. (Tab. IV. č. 18.)

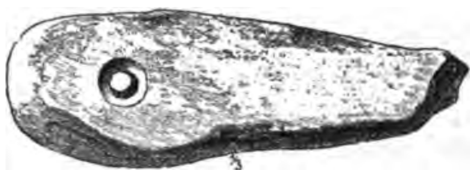
Mezi dláta zařaďují se také ony zvláštní podlouhlé nástroje po jedné straně ploché a se strany protější válcovitě přihlazené s ostřím vždy pečlivě vybroušeným; někteří považují je dokonce za „motyky".*) Pohodlně modelovaný tento nástroj do ruky užíván

*) Joly, Der Mensch v. d. Zeit d. Metalle (Lipsko 1880 s. 293).

byl dojista jen jako škrabadlo při vypracovávání koží. (Tab. XII. č. 2., XIV. č. 1., 5.)

Za motyky považuji všechny ony klíny, jejichž ostří s jedné strany mírně klenuté, s protější úplně ploché strany zkrátka a šikmo podbroušeno bývá. Touto plochou stranou upevňovaly se na topůrka s kolmo položeným ostřím, jako naše motyky. (Obr. 46. č. 3., tab. XII. č. 7.) Podnes užívají domorodci na Aleutech a ostrovech Fidžijských podobně upevněných motyk k vyhrabování jedlých kořínků.*)

Nástroje s vrtanými otvory násadními jsou výrobky tak důmyslnými, že dlouho se myslelo, že není možno tak dokonalý otvor beze znalosti kovů vyvrtati a proto soudilo se, že větší část vrtaných nástrojů kamenných vznikla teprve v dobách, kdy známy byly už kovy.

Obr. 47. Nedovrtaný mlat z Prostějova.

O způsobu vrtání kamenných nástrojů poučují nás nedokončené (obr. 35. a 47.) a částečně i hotové exempláře. Přihlédneme-li pozorněji k provrtům, shledáme, že bylo vrtáno buď s obou stran nástroje proti sobě anebo jenom se strany jedné. Provrtávání dálo se jednak dutými jednak plnými vrtáky a tu (jak také zkouškami prokázáno) užívalo se buď parohu, dřeva nebo dutých pištělních kostí, při čemž podsypáván stále vlhký jemný písek křemenný. Často nacházeji se zbylé při vrtání čípky — vývrtky -- obyčejně konické. (Tab. XII. č. 6.)

Pokud se týká tvaru, dají se vrtané nástroje kamenné jakž takž seřaditi do těchto tří velkých skupin:

a) Sekyry s jedním koncem ostrým a protějším tupým; shodují se tedy celkem s hořejšími sekyrami — klíny, jenom že jsou opatřeny násadními provrty a tu buď položeno ostří rovnoběžně k ose provrtu jako u našich sekyr (obr. 37., tab. XIV. č. 10., 11., 18.) anebo postaveno k ose topora jako u motyk. (Obr. 35. a tab. XIV. č. 4. a 13.)

*) Fischer v čas. „Kosmos“ 1882 s. 123.

b) Sekyry s ostřím na obou koncích (t. zv. sekyry Amazonské) jsou u nás velmi vzácné.

c) Do skupiny třetí řadím všechny provrtané avšak ostřím neopatřené mlaty, koule, kladiva, palice a pod. (Tab. XIV. č. 3., 8., 9.)

Nejvhodnější název pro kamenné nástroje provrtané byl by vlastně „mlat", nebo bylo jich užíváno ponejvíce za zbraň, ať již v boji nebo na lovu a v zápasu s divými šelmami, ať již jako poboční zbraně.

Mnohé takové mlaty jsou jenom zhruba opracovány a na rychlo přihlazeny, jindy však nápadně skvostně modelovány a vyleštěny. (Obr. 36., 37. a 48.) Takových obušků užíváno jistě jen za odznaky pohlavárské, také jako zbraní honosných nebo votivních.

Mimo tyto nástroje jsou ještě četná hladidla, válcovitě vyhlazené kameny s jednou plochou rovnou a tupými konci. (Tab IX. č. 7., XIV. č. 14.) Zajímavější jsou hladidla vybrušovaná z přeražených sekyr nebo dlát. (Obr. 46. č. 2.)

Drtidla a ruční mlýny nechybí téměř v žádné neolithické jámě. Ruční mlýnky tyto jsou ploché desky svorové nebo pískovcové s jednou stranou vyhlazenou buď úplně na plocho nebo mísovitě. Na nich rozemílána byla drtidly — kulatými oblázky — obilná zrna na hrubou mouku. Mnohých mlýnů užívali jako brusů, na nichž se kamenné nástroje vlhkým pískem křemenným brousily a leštily. (Obr. 44.)

Výrobky kostěné

jsou v neolithických sídlištích méně četné, ačkoliv kost pro snadnější svou zpracovatelnost dojista mívala přednost při výrobě prvotních nástrojů i před kamenem; vysvětluje se řídkost jejich tím, že podstatata kosti méně přispůsobena jest tak dlouhému konservování než kámen.

Nejčastěji nalézají se škrabadla a hladidla ze žeber nebo rozštípaných holení zvířecích; užívalo se jich k vypracovávání kůží, v hrnčířství a j.

Šídla jsou velmi četná a vybrušována byla z rozštípaných hnátků drobnějších zvířat nebo z parohů; jehly bývají opatřeny už oušky. (Obr. 30.)

Dláta i sekyry kostěné vyskytují se vzácněji (obr. 31.), velká kladiva z parohů s násadními provrty okrouhlými nebo čtyrstěnými (tab. VII. č. 4., XI. č. 11.) nejsou však vzácnými.

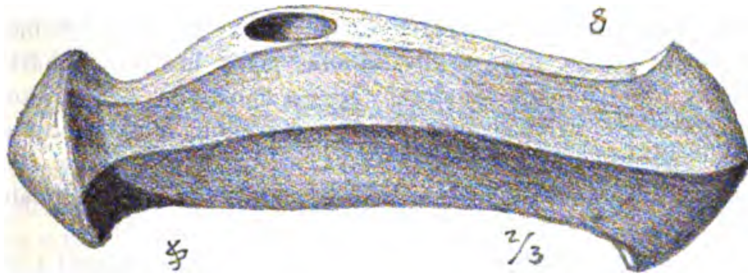
Hroty často robeny z konců parohových vidlic a mívají už dutinky, šipky bývají řezány srdcovitě a také dýky upravovány byly ze silnějších kostí holenních. (Obr. 30.)

Jinak objevují se ještě provrtávané zoubky zvířecí nebo jiné kůstky, které noseny bývaly mezi jinými ozdobami na hrdle.

Výroba nádobí

jest největším a nejdůležitějším vynálezem člověka neolithce.

Nejstarší tvary jsou dojista ony hrubé nádoby v podobě nízké koule uhnětené patrně po vzoru skořápek ovocných nebo vaječných. Lze je seřaditi ve dva druhy různící se pouze látkou, z níž vyrobeny byly.

Obr. 48. Sekeromlat z Hlubokých Mašůvek.

Většina jich je hnětena z nečisté, hrubým křemenitým pískem neb i plevami promíchané hlíny o stěnách 5—18 mm silných. Tvar je zpravidla pumovitý nebo kotlovitý. Vypálení je veskrze jen povrchní. Barva nádob je nejčastěji cihlová, hnědá, na lomu z krajů červená, uprostřed černá, nedopálená. Tyto nádoby bývají zpravidla okrášleny na zevnějším povrchu pod hrdlem řadami jamek nehty, dřívkem nebo i brkem vytlačených a táhnou se jako věnce mezi pupíky a úšky na nádobě připevněnými. (Tab. XII. č. 1., 3., 13., 17.) Pupíky velmi různých tvarů a velikosti — primitivní počátek uch — bývají ze stěn nádoby buď vytaženy nebo na ně přilepeny, někdy bývají už protknuty dírkou ku provlečení provázku, jindy jsou protáhnuty do rohu a protknuty velikou dírou. (Tab. XII. č. 20.) Rohaté toto ucho je

zvláště charakteristickým pro starší dobu neolithickou na Moravě. Jiná ucha okrouhlá bývají protknuta dvěma i třemi dírami.

Nádobí tvaru kulovitého pracované z jemně plaveného jílu je tvaru ovšem s předešlým úplně stejného, pouze v rozměrech skrovnějších a ornamentiky jemnější. Na povrchu je barvy špinavě bílé, šedivé nebo žlutošedé; na lomu je barvy černé jako opálené; jíl smísen bývá někdy slídou.

Ornamenty na těchto nádobách jsou hluboko zarývané čáry, vodorovné nebo šikmé přímky, vlnovky a podkovovité obrazce přerušované důlky velikosti hrášku (tab. IX. č. 10., 12., 15., 17.—19.) nebo hustě sekanými čárkami kolmými (tab. XI. č. 18., 21.). Pupíky a ouška bývají vytahována ze stěn nádoby. (Tab. IX. č. 11., 13.)

Během času a jistě též vlivy cizími přetvářela se forma a zdokonalovala výroba neolithického nádobí u nás dosti značně; tvar jednotlivých hrnců nebo mis stává se znenáhla rozmanitějším, hrnce nabývají táhlých hrdel, misy mívají prohýbané a vyvalené okraje, nové druhy nádobí, jako: hrníčky, pohárky, pokličky přibývají, též vynalezeny lžice a naběračky, nádobí samo bývá pečlivěji vyhlazováno, někdy i červenou hlinkou, řídčeji tuhou leštěno, rytý ornament stává se rozmanitějším a stále vkusnějším. Znamenitý pokrok jeví se zejména v pestře pomalovaném nádobí hlinkami červenou, žlutou, černou a bílou.

Ornamentem nabývá keramika neolithická rozmanitosti a jest nám také s ohledem na tvar nádobí hlavním a nejdůležitějším vodítkem při určování pokroku kultury neolithické a zvláště při datování jednotlivých nalezišť.

Nejpodrobněji studoval u nás keramiku mladší doby kamenné badatel p. J. Palliardi. Dělí ji celkem na šest skupin ornamentalních do čtyř období časových.

I. Mezi nejstarší nádobí a zároveň nejrozšířenější patří ony dva shora vzpomenuté druhy kulovitých nádob: hrubší červené nádobí s pupky a štípanými pásky, jemnější nádobí z plavené hlíny s rytými čarami přerušovanými doličky, buď volutami nebo v kosočtvercích taženými, jak je známe z Výpustku, ze sídlišť u Količína, Velehradu, Novosad a j. v (Srov. tab. IX., X., XII.) Nejobyčejnější tento typ vniká od nás do Čech, Dol. Rakous po Dunaj a do sev. Uher a nazývá se keramikou páskovou nebo volutovou. Všude s ním objevují se dlouhá škrabadla a motyky t. zv. kopytového

tvaru (obr. 16. č. 3., tab. XII. č. 2., 7., 8., XIV. č. 1., 5.), jež se dle Mašky shodují poněkud už s podobnými nástroji diluviálními z Předmostí.

II. Ornament tečkovaný vyskytá se na hruškovitých pohárech a misách s oblými nebo baňatými dny vždy z plavené hlíny robených. Ozdoby jsou vypíchány ostrými nástroji v různé pásy, zuby, krokve a pod. velmi vkusného vzhledu. Nádobí toto je barvy šedivé, hnědé nebo černé, nikdy však nebývá leštěno tuhou a také vypichané dolíčky nebyly tu křidou nebo jinou bílou látkou vyplňovány. (Tab. IV. č. 1., 6., VII., VIII., X. a XI.)

Keramika s ornamentem tečkovaným vyskytuje se u nás hlavně na Moravě západní (Mašovice, H. Dunajovice, Grešlové Mýto, Hodonice, Nová Ves na Oslavě, Řečkovice a Líšeň u Brna nejsevernější a v Bohuslavicích u Kyjova nejvýchodnější nálezy). Její rozšíření lze sledovati ze zemí porýnských do Durýnska, odtud úžinou Labskou u Děčína do Čech a k nám nejspíše prastarou stezkou zemskou od Čáslavě.

III. Ornament žlábkovaný jest předešlému na pohled podobný, sestává však z teček vypichaných teprve do vytlačeného žlábku, t. j. ostrý nástroj při rytí šikmo na povrch nádoby nasazený ryl žlábek a trháním ruky vypichoval zároveň důlky. U nás vyskytl se na sídlišti Mírovci u Grešlového Mýta, (tab. IV. č. 2., 11.) na Hradisku u Křepic, Výmyslic a j. na miskách a pohárovitých nádobách. Okrasy jsou sestaveny z pásků, zubů, trojúhelníků a pod. Vyplňovány byly bílou hmotou, k čemuž rytý žlábek byl velmi účelným. Ornament tento šířil se u nás současně s předešlým.

IV. Nádobí pomalované je robeno mnohem dokonaleji z plavené hlíny a bývá lépe vypáleno než nádobí ostatní; zpravidla bývá také dobře vyhlazeno a někdy i černě vyleštěno. Ornamenty malované skládají se ze širokých pásů vodorovných i kolmých, z krokví, zubů, mřížoví, spirálek a kruhů a j.; nanášeny byvše teprve po vypálení, dají se snadno setříti nebo smýti. Mnohdy bývají pomalovány i hrubší hrnce, mísy a poklice. Kultura, která u nás na nalezištích pomalovanou keramiku provází, je neolithická a částečně skupinou nádob druhu I. a II. datovaná. U nás vyskytla se v Rajhradě, Ořechovičkách, u Obřan, Horákova, Oslavan, Mařatic, Kobylí a j.

Notář Palliardi soudí, že pomalované nádobí jsouc technikou i kulturou velmi spřízněné s podobným nádobím v Uhrách, Sedmihradech a Dol. Rakousích, přišlo k nám z těchto krajin a to záhy; vzniklo nejspíše působením vlivů orientalních na pobřeží Černomořském, postoupilo odtud na sever až po Dunaj, na východ do Bukoviny a Podolí, na západ až do Istrie, k nám na Moravu zasáhnul proud ten z Uher, o čemž svědčí zároveň s touto keramikou nerozlučně se objevující nástroje obsidiánové.

V. Ornament provázkový či šňůrový povstal otisknutím pleteného provázku do měkké ještě nádoby; přichází na nádobách s kulovitým břichem a dlouhým válcovitým krkem (obr. 42.). Nádobí takové je zejména v Durýnsku karakteristickým pro nejstarší hroby skrčených koster, odkud přešlo do severních a středních Čech nejspíše jenom jako nádobí rituelní na pohřebiště se skrčky. K nám vniklo také, je však vzácné; ornament provázkový zjištěn byl u nás na střepinách v sídlištích u Količína, Zábrdovic, Strážnice, Grešlového Mýta, na celých nádobách z Hradiska (u Kroměříže*), z Nákla**) a Kojetína.***)

VI. Nádobí nejmladšího rázu je pracováno z hlíny hrubým pískem mísené v podobě baňatých hrnců s nízkými krky a širokých mis; ornament jejich sestává pouze z důlků prstem vypíchaných buď do okrajů, nebo přilepených pásků, hrubých záseků, nízkých pupíků a širokých tunelových uch. Bývá dobře vypáleno a obyčejně hlazeno nebo na červeno leštěno. (Obr. 29., tab. IV. č. 4., 5., 7., 9., 10., 14.—17., tab. V.) Sídliště s touto keramikou, již všude doprovází hojnost kamenných nástrojů, přeslenů a závaží, s oblibou volena vždy na vyšších místech (Čechovice, Ohrozim, Grešlové Mýto) naproti osadám s keramikou starší, kteráž z pravidla volena na nízkých svazích u samé vody.

Výrobky hliněné jsou zastoupeny v inventáři člověka mladší doby kamenné nejčetněji. Mimo hrnce a menší nádobí vyskytují se hrubé mísy a také už pokličky podobné plytkým misám, opatřené na dně pupíky nebo uchy k uchopení. (Tab. XII. č. 24.)

*) M. S. B. — Č. Ol. m. 1884 s. 167, 1895 s. 90. — R. 1901 byl nalezen jiný pohár podobný u skrč. kostry. Ve sbírce P. L. Ledviny.

**) D. M. — K. Fišara zjistil jiný s několika hrníčky a kostěným šídlem v jámě, která se zdá býti žárovým hrobem. (Č. Ol. m. 1900 s 122.)

***) I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 159.

Obrátila-li se taková poklička s pupkem a postavila-li se na „nohu", tvořila mísu, byla-li menší, koflík.

Lžíce mají tvar okrouhlých nebo oválných misek s držadly buď plnými a delšími nebo kratšími a dírkou pro dřevěnou násadu protknutými. (Obr. 32. č. 7., tab. VI. č. 9. a 10.).

„Jehlance" či závaží vyskytují se ve třech tvarech, jsou buď tvaru komolých kuželů nebo jehlanů s dírou pod vrchem; byla-li díra ta vydřena s hora, bylo ho použito za závaží, pak-li od spodu, bylo ho užito za stojan pro rožeň u ohně. Malounké jehlance propíchnuté na podél noseny jako ozdoby. (Tab. IX. č. 5.) Tvar válce s dírou podélnou je celkem vzácnější, zrovna jako sploštělé koule s dírou uprostřed. (Obr. 32. č. 10., tab. VI. č. 13.)

Závaží tato jsou asi zbytky tkalcovských stavů, sotva jich užíváno bylo jako obtěžkávadel sití rybářských, poněvadž bývají obyčejně tak špatně vypálena, že se ve vodě rozplývají.

Přeslenů bývá hojně v podobě koláčků, kloboučků, soudečků; jindy jsou válcovité, nebo kuželovité, ve tvaru sploštělých koulí a m. j. Nezřídka bývají zdobeny rytými paprsky, čarami, tečkami; někdy jsou rýpány s boků nehtem jako ozubená kolečka. Také bývají už vybroušeny ze střepin a provrtány uprostřed. Velká část takových přeslénků sloužila jistě za ozdoby závěsné (obr. 29. č. 1., 5., 13., tab. IV. č. 1.—3., 21., 23., 24.).

Sošky. Neolithec pokoušel se také se značným zdarem i v plastice, tvoře z hlíny postavičky lidské i zvířecí (Novosady, Mírovec, Znojmo a j.), srov. obr. 32.

Líčidla. Záliba v pestrých barvách všem plemenům primitivním takřka vrozená nechyběla i našemu neolithci, jak svědčí skvostné nádobí malované. Dojista že si pomalovával ne-li tělo, tedy jistě kožený oděv a snad i stěny příbytků. Ovšem dokladů proto nelze tak snadno nalézti, smíme tak však přece souditi ze záhadných kusů krevele (tab. IV. č. 15., 17.) rozmanitě obroušených, poněvadž ani za vlhka ani za sucha barvy nepouštějí, trou-li se však na ostrém pískovci, lze snadno natřeným práškem upraviti červenou barvu.

Obchod.

V době neolithické sledujeme už také prvé stopy obchodního styku se sousedními kmeny příbuznými i cizími. Tak veliká část keramických ozdob a okras povstala vlivy odjinud vnikajícími, podobně importovány byly k nám jistě broušené sekyrky pazourkové, skvostně retušované oštěpy a dýky, obsidián, zrovna jako surovina pazourková, lasturové ozdoby, různé barevné hlinky a t. d. Cizího původu jsou snad i vzácné a záhadné sekyrky jadeitové a chloromelanitové, jichž známe jen 8 kusů (z Příbora, Křepic, Tvarožné Lhoty, Líšně, Hodonic, Tučína, Jarošova, Tvarožné).

Nápadno jest, že se u nás nenachází skoro docela žádných jantarových ozdob, ačkoliv pazourkové sekyry a pod. nástroje jistě jenom ku baltickému pobřeží a na spojení s ním mohou poukazovati.

* * *

Jak nesnadno pověděti, kdy u nás doba neolithická trvala, kdy se končí, tak neméně těžko odpověděti na otázku, jaké to lidstvo u nás bývalo a odkud přišlo. Z povahy našich domácích sídlišť soudíme, že to byl lid pokojný, mírumilovný, jenž nejraději zakládal své osady na nízkých táhlých svazích u samých vod, tedy na místech přírodou nechráněných a také rukou lidskou příkopem nebo náspem nikdy neobehnaných. Patrně že mírumilovné obyvatelstvo neolithické nepřátelských nájezdů obávati se nemusilo, poněvadž všechno sousední a příbuzné lidstvo jsouc povahy pokojné místo výboje a loupeže klidné a blahodárné práce si hledělo.

Národnost lidstva neolithického pokusil se vysvětliti Dr. Schrader na základě jazykozpytném; dle něho nynější lid evropský plemene indoevropského (tedy Slované, Germané i Romani) před tím, než se rozešel a na tyto jazykové skupiny roztřídil, žil v kultuře doby kamenné, poněvadž řeč všech těchto větví omezuje se totožností kořene na kulturu neolithickou. Názvy pro železo, bronz a jiné kovy a výrobky z nich jsou už různé a Schrader z toho soudí, že v době, kdy kultura kovová opanovala Evropu, byli už kmenové indoevropští rozděleni a každý sám si nová slova pro nové pojmy kulturní vyhledával.

Stáří neolithu spadá tedy mezi léta 3000 př. Kr. (vlastně o tisíciletý hiat méně) až asi k r. 2000 nebo 1500 př. Kr., jak určuje nejnovější bádání konec doby neolithické a počátek doby měděné a bronzové (Hampel, Montelius). „Může-li být v praehistorické archaeologii nějaké jistoty nebo aspoň vysoké pravděpodobnosti, platí to zajisté o tomto datu. Je-li proto linguistický závěr Schraderův správný — pak nám toto datum předvádí pravděpodobně i dobu konce jednoty árijské".

Známosť kovů.

Kdy se k nám dostaly prvé výrobky kovové, nedá se ani přibližně udati; znalo-li už naše obyvatelstvo neolithické prvé drobnůstky zlaté, měděné či bronzové, není nálezy dosud potvrzeno. Prvé věci kovové známe teprve z hrobů s t. zv. „zvonci pohárovými".

Na jihu ovšem bylo jinak; na př. bronz byl už tři tisíce let př. Kr. znám a hojně užíván v Asii, odkudž se záhy fenickými kupci šířil k pobřeží středozemnímu a do Černého moře. Rozkvět kultury bronzové na středozemním moři kladou badatelé do doby XV. stol. př. Kr. Datum toto považovati lze za přesné zjištěné, jak tomu dosvědčují znamenité nálezy t. zv. kultury mykénské ze skvostných hrobů na akropoli v Mykénách, z Lakonie, Rhodu, Kréty, Sicilie, z Ilia v VI. městě a t. d. a objevy učiněné ve hrobech egyptských faraonů XVIII. a XIX. dynastie do století XV.—XIII. př. Kr. položených.

Padá-li rozkvět kultury bronzové do polovice druhého tisíciletí př. Kr., musíme zajisté počátek její položiti o nějaké století zpět a před ni dobu, ve které mědi samotné bylo užíváno, nepochybíme tedy, položíme-li dobu, kdy střední Evropa počala seznamovati se s mědí, do počátku druhého tisíciletí př. Kr.

Během časů rozšířila se výroba kovových nástrojů po pevnině, zvláště na poloostrovech balkánském a italském ve znamenitou industrii; později naučili se také jiní národové, předně ovšem obyvatelé krajů na měď bohatých, zpracovávati bronz; mezi nimi vynikaly zvláště Uhry a země nordické svérázně a podivuhodně vyvinutou kulturou bronzovou.

Mezi dobu kamennou a bronzovou vsouvají mnozí učenci jistou dobu přechodní t. zv.

dobu mědĕnou,

o které se do nedávna soudilo, že existovala pouze v Americe. Četné a důležité nálezy nástrojů a šperků z ryzí mědi dosvědčují, že také ve mnohých krajinách evropských skutečně zvláštní doba měděná kultuře bronzové předcházela. Tak jest dokázána pro východní Evropu, zvláště pro ostrov Kypr, nákolí švýcarská a rakouská, pro Španěly, Sedmihrady a Uhry, kdež velká hojnost měděných výrobků snesena jest. Archaeolog uherský Fr. Pulszky dokazuje*), že nástroje měděné hotoveny byly koncem doby neolithické, jak dokazují některá naleziště uherská jakož i kultura starších nákolních staveb hornorakouských a také nápadně shodný tvar nejstarších seker měděných s kamennými. Dr. Much**) dokazuje vůbec dobu měděnou pro celou Evropu a snaží se ji přivésti v souhlas s keramikou zvoncovou.

Pokud se týká naší vlasti, jsou nástroje měděné dosti vzácny; zaznamenány byly:

Boskovice. Dvě měděná kladiva z čisté mědi znamenitě opotřebovaná. (Tab. XV. č. 2.)
F. M. — Dr. Much s. 42.

Dobelice (u Krumlova). Plochá sekyrka.
K. J. M.

Chvalovice (u Znojma). Poblíž nalezena měděná slítina a střepiny nádob.
Prof. Komers. — Notizbl. hist.-stat. Section 1882 s. 8, 11.

Jedovnice. Dvě měděná kladiva, z nichž jedno užíváním úplně zkaženo.
F. M.

Kojátky (u Bučovic). R. 1894 vyoráno dláto. (Tab. XV. č. 3.)
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 117.

Křepice. V „Hájku“ vykopána r. 1893 měděná sekyra, na „Hradisku“ pak vyskytla se jehlice se spletenou hlavicí, zlomek nože, dýka a j. drobnosti z mědi.
J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 113.

---

*) Die Kupferzeit in Ungarn. Budapest 1884.

**) Die Kupferzeit in Europa und ihr Verhältnis zur Kultur der Indogermanen II. vyd. Jena 1893.

Kroměříž. Plochá sekyrka. (Tab. XV. č. 10.)

D. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 119. — M. C. C. 1888 s. 11. — Much, Atlas XVIII. č. 10.

Lhota Ostrožská. Na „Kvačicku“ nalezeno dlouhé dláto. (Tab. XV. č. 1.)

I. L. Č.

Mutěnice. Dláto podobné Kojatskému[1]). — U Zbrodského rybníka nalezen měděný mlat s provrtem (99·2% mědi, 0·7% cínu[2]).

[1]) D. M. — Dr. Much s. 41. — [2]) Struschka s. 12, Č. Ol. m. 1886 s. 165.

Olomouc. Z okolí plochá sekyra.

D. M. — Č. Ol. m. 1886 s. 164.

Otaslavice. Úzká sekyra. (Tab. XV. č. 7.)

Prost. mus. — Arch. výz. na P. s. 20.

Plaveč. R. 1822 nalezena na „Rudě“ měděná sekyra dvojitá s provrtem. (Tab. XV. č. 11.)

F. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 114. — Dr. Much s. 41.

Plumlov. Hromadný nález měděných sekyr plochých a dýk, obsahující 16 kusů, dle jiných až 30, z nichž některé při analysi zjištěny za bronzové.

K. J. M. — V. M. O. — M. S. B. — Č. Ol. m. 1887 s. 130. — Dr. Much s. 40.

Příluky (u Zlína). Dláto podobné Kojatskému.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 117.

Pratce. Měděná sekyra

Národ. spol. ve Vyškově.

Rosice. R. 1872 nalezena měděná sekyra dvojitá s provrtem. (Tab. XV. č. 6.)

F. M. — Dr. Much s. 42.

Rudimov. Na „Kakové“ vyorána měděná sekyra.

Kraj. mus. Uh. Brod.

Sobůlky. Měděná sekyra dvojitá s provrtem.

Dr. M. Kříž. —

Strážnice. Dvojitá sekyra s provrtem.

F. M. — Dr. Much s. 41.

Štramberk. V jeskyni „Čertově díře“ nalezeny měděné jehlice a spiralky (tab. XV. č. 5.) a na „Kotouči“ dlouhé dláto.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1886 s. 57.

Tvořiraz. R. 1893 nalezena „na Hájku“ sekyra. (Tab. XV. č. 8.)

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 114.

Ústí (u Kelče). Pod „Hradišťkem“ vyorán klín.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 17.

Vevčice (u Znojma). „Na Babách“ vykopány r. 1889 plochá sekyrka (tab. XV. č. 9.) a obušek s násadní dírou. (Tab. XV. č. 4.)

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 30.

U Znojma nalezena plochá sekyrka.

K. J. M. — Dr. Much s. 41.

Tvary měděných výrobků.

Sekyry a dláta napodobeny jsou úplně nástrojům kamenným, někdy tak nápadně, že je jisto, že modelem pro ulitý nástroj musil býti předmět kamenný. Ostří bývalo dodatečně vykováno.

Mlaty jsou masivní sekyry s jednostranným ostřím, krátkým týlem a provrtem, jsou úplně napodobeny mlatům kamenným; během doby vyvíjely se z nich sekyry dvojité t. j. od provrtu vycházejí na různé strany dvě stejně dlouhá ramena, z nichž jedno má ostří paralelné s osou násady (sekyra) a druhé kolmo k ní (motyka). Tyto štíhlejší tvary vyskytují se hojněji v Uhrách, Srbsku a vých. Evropě. Dr. Hoernes považuje je za válečné sekyry z počátku středověku, jistě však neprávem; v Uhrách aspoň podobný mlat nalezen byl na neolithickém sídlišti.*)

Kladiva jsou zase napodobena parohovým, roztepaná čela svědčí (Rajhrad, Boskovice), že jich bylo užíváno pilně.

Dýky jsou tvaru trojúhelníka rovnoramenného bez rukojeti se zakulaceným tupým koncem.

Porovnáváme-li naše nálezy měděných výrobků na př. s uherskými, shledáme nápadnou shodu s nimi, nebo jak ploché

*) Pulszky, Die Kupferzeit s. 37.

sekyrky a dláta, tak i velké sekyry a obušky s násadními provrty tvarem i technikou s nimi úplně se shodují.

Několik našich předmětů měděných neopravňuje nás ještě uznati „dobu měděnou" na Moravě, tím méně, že se dosud nenalezlo měděných předmětů u nás v sídlištích. Pozoruhodným zůstává tu nález Vevčický naprosto různými typy dvou sekyr, z nichž plochá má tvar nástrojů kamenných, kdežto druhá s násadním uchem má formu sekyr z pokročilé doby železné! Pulszky snaží se ovšem uhájiti i tento tvar době bronzové, pokládaje jej za vyvinutý tvar mlatů měděných.

Soudím z našich nálezů měděných pouze na pokračování obchodních styků mezi naší vlastí a Uhrami už odedávna stávajících, které, jak níže ukážeme, v mladší době bronzové zvlášť silně vystupují.

Doba bronzu.

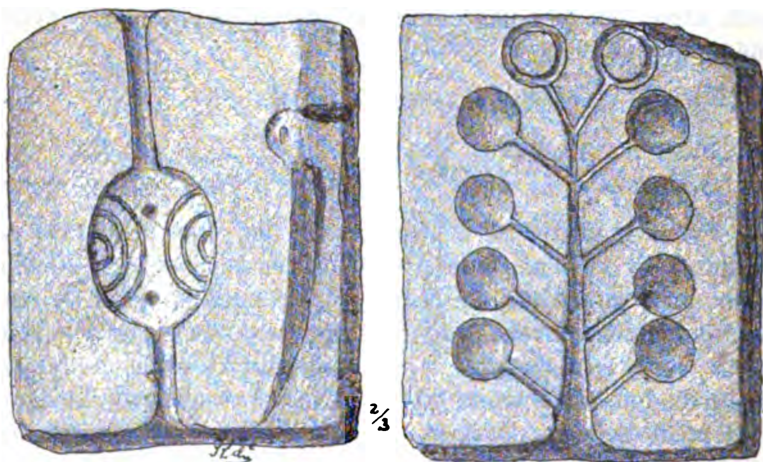
Vzácnost měděných nástrojů svědčí prý také o nepřílišném rozsahu doby měděné. Snad i okolnost, že se měď čistá snadno kováním dá zpracovati, ale že při slévání nestejnoměrně se rozlévá, pobádala člověka, aby užitečný tento kov nějakým způsobem učinil podajnějším a spůsobilejším ku svým potřebám. Snad náhodou, snad teprve po dlouhých zkušenostech shledáno, že z mědi a cínu povstává výtečná litina, která má všechny vlastnosti kovu, jenž měl záhy nahraditi člověku pravěkému nepodajný a křehký kámen, kosť a j.

Slitina mědi a cínu — nyní bronz (spěž) zvaná — hodí se velmi dobře ku slévání, vyplňujíc nejjemnější záhyby kadlubů, rovněž ke kutí, pilování, hlazení i rytí, rychlým schlazením ve vodě kalí se, nabývajíc tvrdosti málo menší ocele. Na místě neposledním zůstává její sličný zevnějšek — barva zlatožlutá. Litina tato během krátké doby podmínila rozsáhlou a tak podivuhodnou kulturu, že zbytky její podnes vzbuzují náš údiv.

Nejstarší bronz sestává asi z 88% mědi a 12% cínu, později cínu ubývá, vyskytuje se však už cinek, olovo, antimon a t. p. Nejpěknější bronz bývá při poměru 90% mědi a 10% cínu. Výrobky z této směsi za pravěku zhotovené a v zemi ulo-

žené pokryly se zelenou vrstvou (uhličitanem měďnatým) chránící je před dalším okysličováním; vrstva tato tím pěknějš a hladší, čím předmět byl otřenějším, zove se patina (aerugo nobilis) a je takřka „ochrannou známkou" každého pravěkého předmětu bronzového, lahodíc nyní oku krásnou zelenou barvou, jako člověku pravěkému zlatolesklým povrchem.

Jak už shora připomenuto, klade novější bádání původ bronzu do střední Asie; odtud šířila se jeho známost po Středozemním moři na jižní pobřeží Evropské, po Černém moři k ústí Dunaje, Dněpru a jiných řek, po souši pak nížinou do Ruska

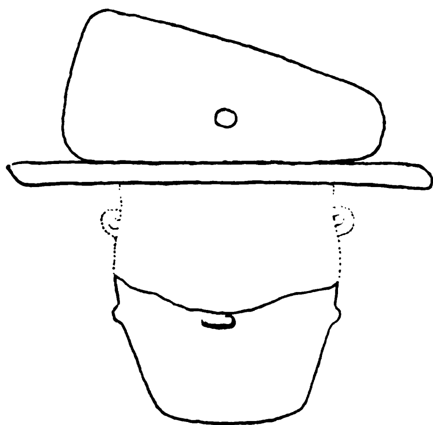

Obr. 49. Kadlub z Předmostí (líc a rub).

a dále po pevnině na sever i západ. Četné tyto proudy různící se časem i rázy, mísily se a pronikaly navzájem; tvary a rázy jedněch přispůsobovaly se jiným, tu a·tam se měnily a svérázně vyvíjely dle podmínek vývoji více neb méně vhodných. Tak mají Uhry svou význačnou kulturu v hromadných nálezech a továrnách, Švýcary v nákolí, Italie v terramarách, sever má skvostnou kulturu nordickou a t. d.; ač všechny tyto kultury ukazují divné různosti a svérázný vývoj, dají se přece odvoditi na kulturu společnou, původní.

U nás výrobky bronzové*) jsou sice dosti četné, nemůžeme však o nějaké domácí kultuře bronzové mluviti; jednak není u nás a nebylo s dostatek kovu, jednak nálezy naše dají se skoro veskrze doložiti původem cizím, nejvíce uherským.

Bronzy domácí jsou lity do kadlubů, jenom nepatrná část jich je kována. Původně lilo se do vlhkého písku, kde model otisknut byl; později ovšem vyráběly se formy z hlíny, které na předmět z vosku nebo ze dřeva zhotovený naleρeny a vypáleny byly. (Ve Slatinkách nalezen bronzový předmět ve vypáleném kadlubu hliněném). Poněvadž bylo nutno hliněné kadluby rozbíti, aby slitek mohl býti vyňat, zdokonalila se forma tím, že byla do dvou desek kamenných ryta podoba žádaného nástroje. (Obr. 49.) Ulité předměty byly hrubé; bylo je tedy třeba upraviti broušením, hlazením a nebylo-li na nich už ozdob plastických, ryty i různé ornamenty.

Obr. 50. Uložení depôtu v Syrovíně.

Památky kultury bronzové vyskytují se v zemi uložené buď jednotlivě nebo hromadně anebo s různými jinými starožitnostmi pohromadě v sídlištích a ve hrobech.

Památky jednotlivé jsou asi ztracené nebo pohozené předměty, nálezy hromadné nebo poklady (depôt), obsahující větší počet předmětů buď stejných, nebo různých, pokládají se za oběť bohům podzemním věnovanou anebo za poklady rodinné v době nebezpečí aneb z lakoty uschované; náhled ten je správný potud, pokud se týká určitých předmětů a jejich výběru. Na př. nález Čejkovský (obr. 63.) obsahoval: 1 nákrčník, 2 náramky jednoduché ze zápěstí a 2 spiralovitě stáčené z nádloktí, tedy šperk

*) Název bronz odvozuje ze všech nejpravděpodobněji francouzský učenec Berthelot od středověkého tvaru *βϛοντήσιον*, kteráž forma odpovídá latinskému aes Brundisium, protože prý v Brundisiu (Brindisi) dle Plinia bývaly velké továrny na bronzové výrobky. (Č. Ol. m. 1891 s. 80.)

jediné osoby, která ho buď uložila anebo obětovala, nález od Dobrochova obsahoval úlomky sekyr, srpů, jehlic, celou násadu na voje, kousky litiny a j. v., nález Syrovínský obsahoval 8 sekyr a 4 srpy, tedy sklad (obr. 50.) obchodníka, který nové tyto věci nesl na směnu, zrovna jako jiný u Dobrochova schoval věci už směněné. Největší část nálezů hromadných ukryta tedy do země potulnými obchodníky, kteří se zabývali kovolitectvím anebo jenom prodejem hotových výrobků.

Obchodníci takoví polehčovali si obchůzky své po neschůdných cestách, houštinách pralesů tím, že si uschovávali na určitá místa část svého zboží, aby ho v příhodnější době odnesli. Zahynul-li obchodník, nebo nenalezl-li z jakékoli příčiny své skrýše, zůstal jeho depôt uschován, až byl nějak nahodile objeven.

Kadluby byly u nás objeveny:

V jeskyni **Kostelíku** ve vrstvách z doby bronzu.

Dr. M. K. — Kůlna a K. s. 70.

V **Líšni.** „Na Starých zámcích“ úlomek pískovcového kadlubu na lití jehlic.

J. B. K. — Č. Ol m. 1891 s. 55.

V **Obřanech.** „Na Hradisku“ nalezl Fr. Slovák pískovcový kadlub s rytou okrasou v podobě akátového listu.

M. S. B. — Č. Ol. m. 1893 s. 28.

V **Kroměříži.** Ze sídliště v Zajíčkově cihelně kadlub s rytinou dvou drobných srpků málo hnutých.

M. S. B. — J. Slovák, Č. Ol. m. 1893 s. 28.

V **Předmostí.** V sídlištích s kulturou popelnicových polí pískovcový kadlub: na straně jedné vyryta ozdoba listovitá, na ploše protější pak v rohu čtvrt formy na sekyru s dutinou a úškem, uprostřed pak destička oválna pro sponu. (Obr. 49.)

K. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 34.

V **Nákle.** Při stavbě chalupy čís. 54 vykopán pískovcový kadlub na ploché knoflíky s uchem.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 47, 95.

V **Lulči.** V trati „Důlky“ v osadišti doby bronzové nalezen pískovcový kadlub na lití spirálovité okrasy.

F. M.

Na Hradisku (u Kroměříže). V osadišti s kulturou skrčených koster pískovcový kadlub s vyrytou hvězdicí.

P. L. Ledvina.

V Čechovicích (u Prostějova). V sídlišti s kulturou popelnicových polí nalezen úlomek kadlubu na lití jehlic.

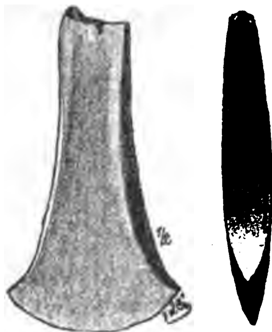
Ant. Gottwald.

Nástroje a zbraně bronzové.

Nejobyčenějším nálezem jest zase sekyra. Sekyry měděné byly nápodobeny úplně svým kamenným vzorům; nejjednodušší a nejstarší sekyry bronzové zachovávají sice také podobný tvar,

Obr. 51. Bronz. sekyra se schůdkem (palstav) z Čech.

Obr. 52. Bronz. sekyra s ohrnutými okraji z Uh. Ostrohu.

Obr: 53. Bronz. sekyra s dutinou a úškem (celt) z Bedihoště.

jsou však už vkusněji a účelněji provedeny. Ostří je obloučnatě rozšířeno, vykrojené boky jsou poněkud vysedlé, ohrnuté; archaeologové nazývají je proto sekyrky s okrajem ohrnutým. Upevňovány byly docela jako sekyry kamenné do rozštípnutého topora nebo do vydlabané jamky. (Obr. 52.)

Z tohoto tvaru vyvinul se druh sekyrek se schůdkou t. j.: vidělo se opatřiti sekyrku s boků převlakou, aby nezapadala při nárazu do topora (obr. 51.). Později vysedlé okraje zvětšovány, žlábek uprostřed hlouben a z toho povstala sekyrka se schůdkem hlubším

pro čakanové toporo a z ní byla záhy asi přetvořena sekyra s laloky, jimiž se lépe na toporo dala upevňovati (t. zv. palstav).

Spojením laloků povstal úplně nový tvar t. zv. sekyra s dutinou a úškem (celt). Sekyra tato vypadá na prvý pohled jako nádobka, jenom že místo dna má ostří. (Obr. 53.) Po bocích dutiny je pravidelně umístěn obloukovitý ornament, který naznačuje původní laloky. Tvarem tímto bronzová sekyra byla nejvýš zdokonalena a také forma ta vyhovovala po celou dlouhou dobu bronzovou a napodobena byla ještě v době tènské ze železa, ačkoliv obušky doby bronzové nebo t. zv. honosné sekyry uherské jsou praktičtější. Tyto vzácné sekyrky jsou lité ve formě dlouhé úzké sekyry s provrtem a knoflíkem na místě týla; s obou stran bývá nasazena u provrtu ještě rourka, aby nástroj lépe seděl na násadě. Povrch ozdoben bývá jemně rytým ornamentem; sekyry takové byly dojista znakem vyšší hodnosti (obr. 65.) a také jich jistě užíváno za zbraně.

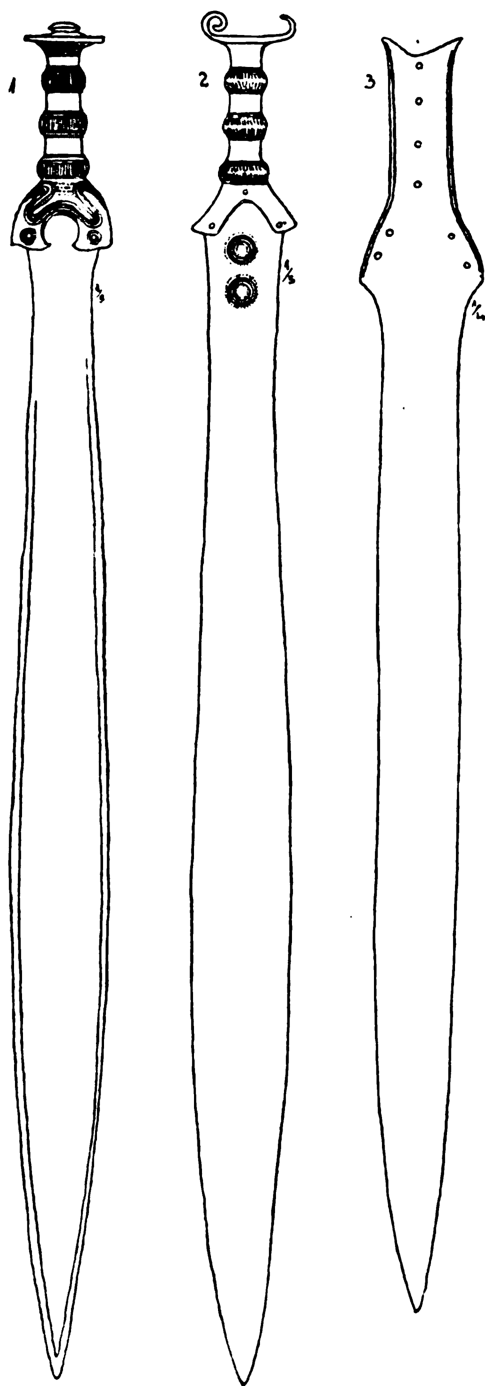
Velmi vzácně vyskytují se palcáty bronzové s ostny ježek (obr. 66.).

Dláta neliší se celkem nijak od podobných nástrojů kamenných nebo měděných; dláta s dutinou pro toporo jsou velmi vzácná.

Dýka mívá tvar listu nebo trojúhelníka, někdy je prodloužen tupý konec v rukověť s otvory pro nýtky nebo i bez nich, tvar mladší je užší, uprostřed sesílen málo vysedlým žebrem a obloučnatým týlem, byl nýtky upevňován na rukověť (obr. 59.) Dýky s litou rukovětí knoflíkem ukončenou jsou velmi vzácné.

Meč. Nejstarší tvar jest onen s okrouhlým týlem a provrty pro nýty (obr. 62.) a pak ony s prodlouženou rukovětí a v ní s řadou dírek pro nýty. Rukověť byla vykládána dřevem nebo kostí (obr. 54. č. 3.). Mladší již tvary jsou s litou rukovětí připevněnou na čepel. Bývají dvojího druhu: Buď končí rukověť knoflíkem — tento typ šířil se k nám z Uher (obr. 54. č. 1.) — anebo konec rukověti roztepán a srpovitě zahnut nebo v obou koncích spirálovitě stočen: typ Hallštattský, rozšířený zvláště po jižním Německu (obr. 54. č. 2.) Čepel všech mečů bývá listovitě vytepána a často jako na rukověti více méně ornamenty porýsována.

Kopí bývá zpravidla tvaru listového, více méně širokého s dlouhou dutinou s boků dírkami opatřenou. (Obr. 55. a 60.)

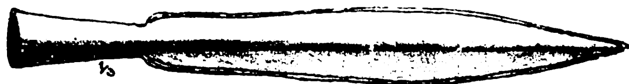
Obr. 54. Bronzové meče: 1. Nové Syrovice. — 2. Horní Lidečko. — 3. Němčice na Hané.

Šipky jsou menší hroty tvaru listového nebo rozkřídleného s dutinkou; někdy bývají vysekány z bronz. plechu (Leskoun).

Hojně nalézají se srpy. Jsou vesměs lity do jednostranných kadlubů, proto jsou na spodní straně hladké, shora pak při vnějším okraji sesíleny jedním nebo dvěma žebry (obr. 68.). Řap bývá proražen, aby mohl srp upevněn býti na držadlo anebo tam, kde končí, jest opatřen na hřbetě čípkem. Také vyskytují se srpky jen málo hnuté, spíše noži podobné, bez řapu a na tupém konci jen vysedlým čípkem opatřené. Na podob. srpky nalezen byl pískovcový kadlub na sídlišti v Kroměříži.

Nože mívají podobu našich moderních nožů s krátkým řapem dírkovaným; někdy bývá ostří u špice nahoru zahnuto.

Břitvy vyskytly se buď tvaru měsíčkového, nazývané lunula (obr. 64.), nebo v podobě dvou nožů hřbety spojených (obr. 61.) se závěsným kruhem anebo také úplně podobné našim břitvám (tab. XXXIV. čís. 15.).

Obr. 55. Kopí ze Žarovic.

Kleštky či pincety sestávají ze dvou ramének pérovitě ohnutých z úzkého plechu bronzového (Prusy).

Jehla, šídlo, jehlice. Jehly bronzové jsou podobny našim hrubým ženklím. Šídla jsou hrubší jehly bez úška a zasazovány bývaly do kostěných držadel.

Jehlice jsou prodloužená šídla se stlustělým jedním koncem zakončeným nějakým okrasným spůsobem. Bylo jich užíváno hlavně ku spínání šatstva, snad i za ozdobu do vlasů; v mladším období kultury bronzové vyvinula se z jehlice sponka (fibule).

Za nejstarší tvar považuje se jehlice s roztepaným koncem do očka stočeným; vyskytují se z pravidla v nejstarších hrobech se skrčky. Někdy bývá tupý konec roztepán v širokou destičku (Kyjov), jež shora jenom něco málo do trubičky stočená velmi t. zv. zrcadlové jehlice kavkazské připomíná.

Jiný druh jehlic má roztepaný konec stočený do trubičky ve směru s jehlou; považují se za jehlice ku pletení, ačkoliv

pravděpodobnějším se zdá, že trubička měla týž účel jako očko na předešlých nebo úško na jehlicích t. zv. unětických (které jsou u nás až na jediný kus z Měnína skoro neznámy), totiž pro niť, aby nebyla tak snadno ztracena. Podobně bývají jen pro tu příčinu provrtány také jehlice končící kulovitou nebo knoflíkovou hlavicí.

Největší část jehlic zakončena jest masivní jehlicí buď úplně kulovitou, soudečkovitou, hruškovitou, tělo bývá buď souměrně slábnoucí nebo blízko pod krkem napouchlé a šroubovitě ozdobené. Jehlice z doby mladší končí různě a vkusně profilovanými hlavičkami, někdy mívají i těla krášlena jemným rytým ornamentem.

Předměty ozdobné.

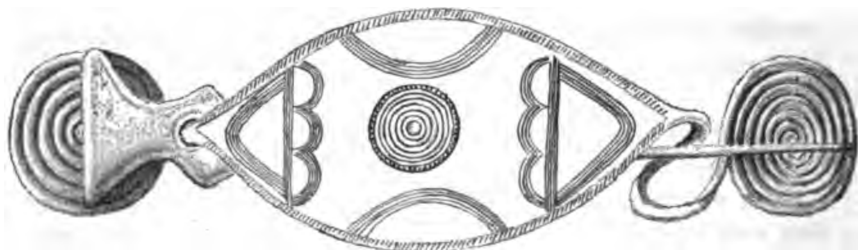
Člověk doby kamenné zanechal četné stopy své marnivosti v podobě různých závěsků z kamene, kosti, zubů, mušlí ba i střepin a korálů hliněných; ovšem jsou to šperky náramně skromné; teprve člověk doby kovové mohl, jak náleží, rozvinouti svou touhu i obrazivost po lesklých a řehtavých cetkách. Podajný kov byl k tomu mnohem spůsobilejším než kámen nebo kost. Jistě většina našich bronzů z nalezišť jsou věci ozdobné a okrasné, kterými člověk doby bronzové ozdoboval svou hlavu, hrdlo, ramena, ruce, nohy, pás, šat a t. d. „Na hlavě nosily se tu a tam diademy, v uších náušnice, také ve vlasy propleteny byly různé ozdoby, na hrdle nosil se obecně masivní kruh bronzový, nákrčník, u nás také chybně zvaný hřivnou, na rukou náramky a prsteny, také na nohou objímaly někdy zlatoskvoucí kruhy lýtka i prsty. Šaty se spínaly jehlicemi, pošívaly a pokrývaly leckdy množstvím různých ozdob a závěsků. Přimyslíme-li si k tomu ještě plnou výzbroj válečnou, činil zajisté pohled na vystrojeného pohlavára evropského doby bronzové zadost onomu citu a touze po okrašlování a výzdobě, který karakterisuje primitivní a nižší stav člověčenstva, ač se s jeho výstřelky setkáváme neustále až do našich dnů v kruzích nejcivilisovanějších.“

N á k r č n í k y či obojky bývají lity do podoby neuzavřených a poněkud ovalných kruhů, jejichž konce se súžují, bývají roztepány a něco málo zatočeny. Nálezy takových nákrčníků mnohdy do sta kusů čítající jsou Moravské depôty zvlášť význačné.

Nákrčníky mladší bývají táhleji vypracovány, s konci na plno stočenými (obr. 63.); později bývá tělo šroubovitě skrouceno nebo hrbolky a úzly zdobeno.

Ve hrobech se skrčenými kostrami nacházívají se nákrčníky sestavené z troubkovitě stočených drátků, které se nosily buď na drát nebo na šňůru navlíkané střídavě s perlami bronzovými, koraly hliněnými nebo provrtanými zoubky zvířecími.

Náušnice jsou velmi hojny a byly hotoveny z tenkého drátu bronzového; jsou to drátky buď jednoduše stočené někdy i s navlečenou perličkou, nebo podvojmo složené a jednou nebo několikrát proti sobě dokola svinuté. Někdy objevují se takové naušničky ze zlatého drátu; zajímavé jsou těžké náušnice z Dobročkovic (obr. 58.).

Obr. 56. Spona typu severního z hromadného nálezu u Slatěnic.

Náramků tvarů nejrozmanitějších známe u nás velké množství. Nejstarší druh podobá se nákrčníkům, ulit jsa v podobě C a je na povrchu hladký (obr. 63.) nebo jemně rýhovaný. Později tato forma jest sesílena a na vnitřní straně seříznuta anebo vysekána, aby náramek nebyl tak těžkým. Hojné jsou kruhovité náramky stočené ze stejně silných prutů ornamentovaných anebo pěkné náramky spiralovitě do dlouhých rour stáčené buď z drátu trojhranného nebo plochého; někdy bývají na nich i konce stočeny v terčovou plochu rovnoběžně s osou náramku položenou (tab. XVIII.—XX.). Velmi vzácně vyskytují se náramky tepané z plechu v podobě manžet (tab. XVI.).

Prsteny jsou buď lité do podoby moderních prstenů snubních, anebo jsou stáčeny z drátů leckdy vroubkovaně pleteného a to buď v kličku jednoduchou nebo do podoby spiralových náramků.

Pěknou ozdobou jsou terče z drátu brejlovitě stáčené nebo skřipce sloužící nejspíše za náprsní okrasy.

Z těchto terčovitých ozdob závěsných vyvinula se v mladší době bronzové sponka; konec drátu v točince prvé jest zatočen v hák a drát točinky druhé s ostrým koncem zaklesnut za hák jako jehlice. Někdy bývají sponky brejlovitých spiral roztepány v destičku a na její konec pod terč navlečena zvláštní jehlice, která se zase opírá o hák na druhé točince. Tvar této spony, někdy na štítku překrásně ornamentované (obr. 56.), je domovem v Uhrách, zdomácněl však záhy na severu.

Pukle (tutulus). Tyto knoflíkovité předměty různé velikosti dlužno považovati za okrasy prsou, šatu a kožených pasů (obr. 67.). Menší knoflíčky neměly dírek, nýbrž prorážely se ostrými zoubky kůží a připevňovaly se ve spodu zahnutím.

Puklice menší opatřovány ve spod oušky, čímž teprve opravdové knoflíky buď ploché nebo vypouklé, leckdy až trubkovitě protáhlé, povstávaly. V Nákle nalezen byl kadlub ku lití takových knoflíků.

Také řetízky z kruhovitých ohnivek přicházejí teprve v pokročilejší době bronzu, zrovna jako četné a různě spodobněné závěsné cetky, které jistě s velikou oblibou zavěšovány na nákrčníky, náramky, nebo vplétány do vlasů a přišívány na šat. Mezi závěsky a okrasné cety řadíme také t. zv. slunečná kolečka (tab. XVIII.) a kroužky, které mnozí považují za jakýsi druh pravěkých peněz.

Zmínky zasluhuje vynalézavost tehdejších kovolitců, kteří některé ozdoby vyráběli z cínu jen málo mědi míseného, aby okrasy působily i rozmanitostí barev.

Nálezy bronzových starožitnin.

Předměty ojedinělé.

Bánov. Sekyrka s málo ohrnutými okraji.

K. m. Uh. Brod.

Bezuchov. Sekyrka s laloky.

V. M. O.

Bílavsko. Na úpatí „Chlumu“ vyoráno kopí.

V. M. O.

Blučina. Sekyra s ohrnutými okraji. (Obr. 57. č. 2.)
D. M. — Č. Ol. m. 1888 s. 2.

Boskovice. Náramek čárkami rýsovaný.
F. M.

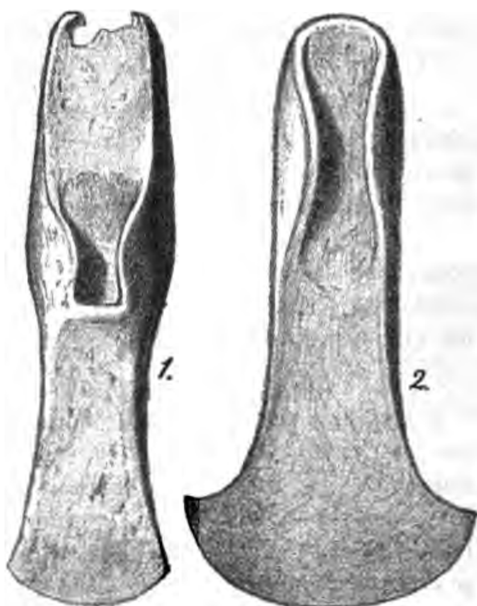
Brankovice (u Bučovic). Dýka.
F. M.

Březová (u Litovle). Ve Vaňkově zahradě nalezena sekyra s laloky (obr. 57. č. 1.).
V. M. O. — Č. Ol. m. 1865 s. 120.

Brod Uh. „Na Zelnicích" vykopána bronzová dýka.
K. m. Uh. Brod.

Bystřice p./H. Na „Novovesku" vyorána sekyra s dutinou.
V. M. O.

Bzenec. Pod hradem nalezena okřídlená šipka.
J. Slovák.

Obr. 57. Bronzové sekyry:
1. se schůdkem z Březové; — 2. s laloky z Blučiny.

Čechy (u Prostějova). Bronzová sekyra se schůdkem (obr. 51.).
Mus. král. Českého. — Arch. výz. na P. s. 22.

Čejkovice. V poli nalezen bronzový psíček (obr. 70.).
M. Bezděk, nadučitel v Čejči.

Diváky. Dýka.
K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 47.

Dobročkovice. R. 1898 nalezeny dva do sebe zavěšené kroužky zlaté (náušnice) 60 gr. těžké. (Obr. 58.)
F. M. — M. anth. G. 1899 s. 33. — Zeitschr. Ver. G. 1899 s. 390.

Domaželice. Bronzová sekyra s dutinou.

V. M. O.

Dřevohostice. Při stavbě cukrovaru nalezena v řečišti Bystřičky sekyra s dutinou.

V. M. O.

Heršpice (u Slavkova). Na „Újezdech" vyoráno kopí[1]) a šipka[2]).

[1]) I. L. Č. — [2]) M. S. B.

Hluk. V lese „Hlubočku" vykopán bronzový meč, ojediněle v polích větší sekyra s laloky a krátké kopí.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 121.

Jankovice (u Napajedel). Na „Kerchůvku" vykopána při stavbě silnice sekyra s dutinou bez úška.

I. L. Č.

Kněždub. Kopí.

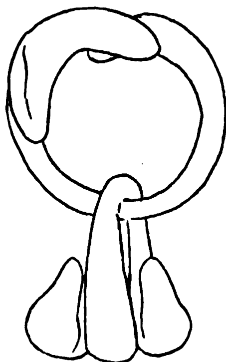
Prof. A. Komers ve Znojmě. — Č. Ol. m. 1888 s. 19.

Kobeřice (u Slavkova). V lesíku „Fagruntě" nalezena r. 1896 bronzová sekyra s dutinou, na poli „Křesťanůvce" vyoráno r. 1890 kopí.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 85.

Kostelec (u Holešova). V lese vykopána sekyra s dutinou.

V. M. O.

Obr. 58. Zlatý závěs (náušnice) z Dobročkovic.

Kostice. V trati „Nové jochy" vyorána dlouhá dýka se zakulaceným týlem a dírkami pro nýty. (Obr. 59.)

I. L. Č.

Krasno. V cihelně vykopána sekyra.

K. J. M.

Křepice (u Židlochovic). Sekyrka.

A. Coufalík, uč. v Polehradicích.

Krumsín. Na „Kamenici" nad popelnicovým polem vyoráno krásné kopí bronzové. (Obr. 60.)

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 33.

Křtěnice. Nůž.

J. P. — M. anth. G. 1894 s. 33.

Lhota (u Vyškova). „U vrchního šraňku“ vykopána drobná sekyrka s úškem.

F. Uhlíř, naduč. ve Lhotě. — Č. Ol. m. 1900 s. 14.

Lidečko Horní. R. 1856 nalezen bronzový meč. (Obr. 54. č. 2.)

F. M.

Líšeň. Sekyra s laloky.

K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 47. — Kříž, Kůlna a K. s. 463.

Lovčice. „Na padělkách“ nalezena veliká bronzová sekyra.

Dr. M. K. — Děj. m. Ždánic s. 114.

Suchá Lóza. „Na padělku“ nalezena okřídlená šipka.

A. Fadrus v Bánově.

Luhačovice. Sekyrka s dutinou.

K. m. Uh. Brod.

Obr. 59. Dýka z Kostic.

Lužice. R. 1886 vyorán na dně vysušeného rybníka u „Dvora na písečném rybníku“ obušek s násadou.

D. M. — Č. Ol. m. 1894 s. 45.

Majetín. V panských polích vyorána těžká sekyra s laloky.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1887 s. 178.

Staré Město. Krátké kopí.

I. L. Č.

Mikulovice. V lese na „Spálenisku“ nalezena plochá sekyra se žlábkem.

J. P. — Č. Ol. m. 1895 s. 53.

Mořice. R. 1824 vyorán bronzový meč.

F. M.

Mutěnice. Dlouhá dýka a sekyra s laloky.

D. M. — Č. Ol. m. 1886 s. 165.

Myslejovice. V lese nalezena sekyra s laloky[1]), jinde krátký meč.[2])

[1]) V. M. O. — [2]) Fr. Heidenreich. — Č. Ol. m. 1886 s. 142.

Němčice (na Hané). Nad hliníkem vyorána břitva[1]) (obr. 61.), při regulování řeky vytažen bronzový meč[2]) (obr. 54. č. 3.).

[1]) A. Telička. — Č. Ol. m. 1899 s. 117. — [2]) J. Slovák.

Olomouc. Drobounká sekyrka s dutinou.

D. M.

Ořechov (u Bzence). Sekyra s laloky.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 174.

Uh. Ostroh. Z trati „Šafranice" sekyrka s ohnutými okraji (obr. 52.).

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 122.

Obr. 60. Bronzové kopí z Krumsína.

Pasohlávky. R. 1899 nalezen v bahně řeky Dyje bronzový mečík s rukovětí dírkovanou pro nýty.

Německá technika v Brně. — M. C. C. 1900 s. 124.

Plaveč. Dýka.

K. J. M.

Poleradice. Krátký meč se zakulaceným týlem. (Obr. 62.)

Německá technika v Brně. — M. anth. G. 1896 s. 89.

Raclavice (u Přerova). Miniaturní dýka s rukovětí knoflíkem ukončenou, v celku ulitá.

J. Slovák.

Radotín. Sekyra s laloky.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 72.

Ratišovice. Sekyrka s laloky ve spodu uzavřenými.

J. P.

Rybníky (u Krumlova). Nákrčník.
F. M.

Senička. Sekyra s laloky.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1896 s. 49.

Slatěnice. Na poli Bukůvkově vyorána sekyra s dutinou.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 52.

Slatinky. Sekyra s dutinou a dlouhá jehlice.
Mus. jedn. v Prostějově. — Arch. výz. na P. s. 23.

Slavkov (pod Hostýnem). Sekyra s dutinou.
V. M. O.

Syrovice Nové. R. 1856 vykopán meč. (Obr. 54. č. 1.)
F. M.

Šišma. V „Talířovém kopci" vykopán hrot na kopí.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Tavíkovice (u Hrotovic). Nůž. —
J. P. — Č Ol. m. 1893 s. 67. — M. anth. G. 1893 s. 44.

Třebíč. Sekyra s dutinou.
Měst. museum v Jihlavě. — M. anth. G. 1899 s. 32.

Tršice. V „Hostivítově dole" nalezena sekyra s dutinou a zdvihnutým noscem proti úšku[1]). — Dvě jiné sekyry s dutinou[2]).

Obr. 61. Bronzová lunula z Němčic na H.

[1]) V. M. O. — Č. M. m. 1878 s. 169. — M. C. C. 1878 s. 61. — [2]) D. M.

Úblo (u Vyzovic). Ve „Valušné" nalezena při kácení hrušky sekyra s dutinou.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 97, 178.

Určice. Za farskou zahradou nalezeny kousky slitiny bronz. a úlomky šperků.
V. M. O.

Veletiny: Kopí.
K. m. v Uh. Brodě.

Výrovice. Poblíž nalezen krušec bronzu asi 8 kg těžký.
K. J. M.

Žárovice. Kopí.
Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 23.

Žeravice. Sekyra se schůdkem.
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 123.

Žopy. Na „Pálenci“ vyorána sekyra se schůdkem.
V. M. O.

Nálezy hromadné (depôts).

Bedihošť. Z nálezu v okolí před lety učiněného zachovala se pouze sekyra s dutinou. (Obr. 53.)
Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 22.

Bílovice (u Uh. Hradiště). V sídlišti s kulturou popelnicových polí objeven r. 1895 sklad 8 srpů s proraženými řapy. (Tab. XXXVI.)
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 114.

Borotice (u Znojma). Na „Ziegelofenfeldu“ vyorány roku 1897 dva páry plechových „manšet“ čárkovanými trojúhelníky ozdobených, pak 6 větších a menších spiral obručových na ruce a sekyrka bez laloků nejstaršího tvaru. Všechny předměty jsou buď měděné nebo z bronzu s malou přísadou cínu. (Tab. XVI. a XVII.)
J. P. — Č. Ol. m. 1899 s. 36.

Obr. 62. Bronz. meč z Poleradic.

Boršice (u Velehradu). Před léty vykopán sklad nákrčníků jemnějšího tvaru.
V. M. O.

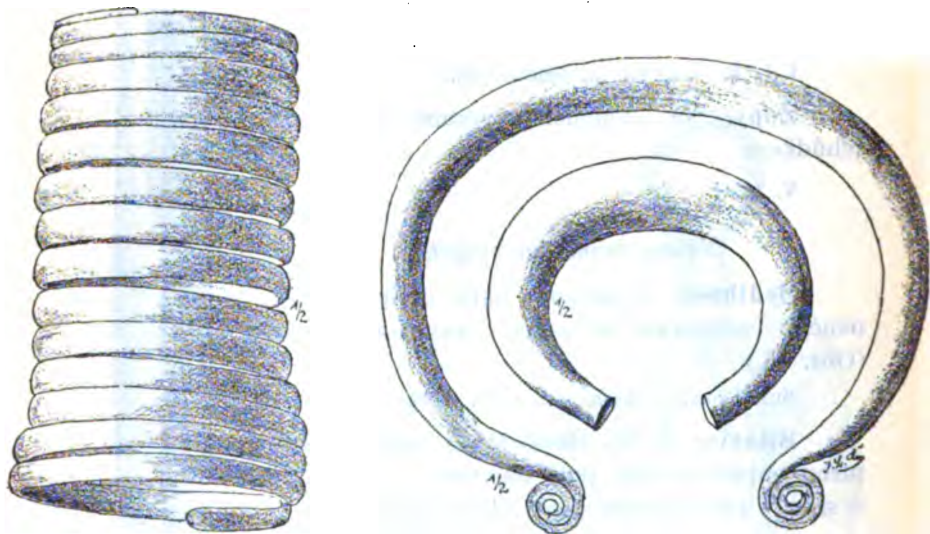
Stará Břeclava. R. 1890 nalezena u panské sýpky „na Zvolenci“ nádobka se 14 náramky z drátu stočenými, jehlicí lopatkovitě roztepanou a spirálovitými trubičkami.
J. Hladík. — I. zpr. č. paed. 1897 s. 85.

Břestek (u Velehradu). R. 1898 vykopán ve vinohradech sklad, z něhož zachovaly se jen tři sekyrky s dutinou.

I. L. Č.

Brníčko (u Zábřehu). R. 1877 vyorány 2 spirálovitě stáčené náramky a kus suroviny asi 4 kg. těžký.

F. M. — M. C. C. 1879 s. 105.

Obr. 63. Sklad bronzových šperků z Čejkovic.

Čejkovice. R. 1896 vyorán na „Helezných dílech" depôt: dva spiralovité náramky, dva ovalné masivní a jeden nákrčník. (Obr. 63.)

I. L. Č. — Řid. Klvaňa v Kyjově.

Dambořice. Před léty učiněn větší nález; zachovaly se z něho jenom dva nákrčníky a čtyry menší stočené náramky[1]). R. 1892 získal jsem z jiného nálezu: sekyru s laloky, dýku se zakulaceným týlem a tři obojky[2]).

[1]) F. M. — [2]) I. L. Č. — Č. lid II. s. 511.

Dobrochov (u Prostějova). R. 1890 objeven větší sklad porouchaných sekyr, jehlic, srpů, z nich jeden celý s čípkem na hřbetu, násada na voj, kousky litiny a pod.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 170. — M. anth. G. 1892 s. 26. — Arch. výz. na P. s. 22.

Drahanovice. R. 1880 učiněn nález, z něhož zachovány dva slabě zahnuté srpky.

F. M. — Dudík 1854 s. 469.

Dražovice. V trati „Štréchalky" vyorány obojky.

Č. Ol. m. 1900 s. 15.

V řečišti **Hané** nalezeny r. 1828 tři krátké meče s řapy.

F. M.

Hlubočany (u Vyškova). Na poli „Fünfacker" vyorány 4 nákrčníky na drát navlečené a větší puklice.

F. M. — Č. Ol. m. 1892 s. 104.

Hodějice (u Slavkova). R. 1891 vyorány v trati „u Louky" tři obojky.

F. M. — M. C. C. 1891 s. 134. — Č. Ol. m. 1892 s. 104.

Hodonín. R. 1886 nalezeny 42 obojky, r. 1889 opět asi 600 kusů[1]). — R. 1900 objevena v lese nádobka s bronzy: vespod uloženo 7 porouchaných sekyr, 2 srpovité nože, obroučka a čtverhranné kusy bronzu, ostatek nádoby vyplněn kusy suroviny[2]).

[1]) D. M. — I. L. Č. — M. anth. G. 1890. — Č. Ol. m. 1896 s. 124. — [2]) D. M. — Zeit. Gesch. Ver. 1900 s. 306.

Hradčany (u Dřevohostic). R. 1901 objeven depôt s 18 náramky, z nichž 12 bylo ornamentováno, sekyra s laloky, nůž a j. v. ve zlomcích.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1901 s. 103.

Z okolí **Uh. Hradiště** známy jsou dva nálezy: R. 1885 vyorány dva svazky větších a menších kroužků a mezi nimi náramky jemně rýsované[1]). — Od stavby dráhy pak depôt: krásná útlá sekyrka uherského typu, dvě velké brejlovité okrasy, větší náramky a menší kroužky s točinkami na koncích a j.[2]) Bližších nalezišť však neznáme.

[1]) D. M. — M. anth. G. 1885 s. 63. — Č. Ol. m. 1896 s. 185. — [2]) Mus. král. Českého. — Zeitsch. Gesch. V. 1901 s. 296.

Hulín. Při rozšiřování dráhy mezi Hulínem a Záhlinicemi nalezeny r. 1864: ornamentovaná dýka, dva stočené náramky a obojek. — R. 1850 nalezen obojek a krásné kopí.

F. M. — M. m.-sch. Ackbg. 1852 s. 28. — Annales 1898 s. 69.

Ivančice. R. 1856 nalezeno na Rénè: dlouhá jehlice, dvě kopí a sekyra s laloky. Na jiném místě nalezena dvojitá břitva (obr. 64.) a veliký knoflík s ouškem.

F. M. — M. m.-schl. Ackbg. 1856 s. 395. — Annales 1898 s. 70.

Juliánov. Při hloubení studně vykopány skvostné masivní náramky rytými ornamenty zdobené

F. M.

Knínice (u Krumlova). Z hromadného nálezu 1889: 3 obojky, nožík, přeražená dýka se silně vysedlými žebry, dvě úzká dláta, jehlice s roztepanou hlavicí do očka stočenou a j. v.

F. M.

Kostice. R. 1897 vyoráno v trati „Nové jochy“ 45 obojků.

I. L. Č.

Křenovice (u Kojetína). Při zakládání hřbitova vykopány tři skvostné sekyry uherského tvaru. (Obr. 65.)

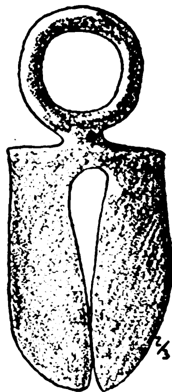
J. B. K. — Č. Ol. m. 1893 s. 112.

Lesonice (u Krumlova). R. 1889 nalezeno množství obojků.

J. N. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 162.

Líšeň. U „Kostelíčka“ objeven sklad srpů. —

F. M. — Pam. arch. X. 366.

Obr. 64. Lunula (břitva) z Ivančic.

Loštice. V okolí nalezeny obojky.

Dudík 1854 s. 473.

Mostkovice. „Pod „Kopcem Saraským“ na břehu Hloučely vyoráno 25 na sebe naskládaných nákrčníků.

Brandl, býv. řid. cukrovaru v Čelechovicích. — Arch. výz. na P. s. 22.

Olšany (u Prostějova). R. 1901 při drenování nalezeny dva sklady obojků; v jednom jich bylo 12 kusů a menší náramky, v druhém 10 a sekyra s laloky, jinde pak dvě dlouhé jehlice s napouchlými krky a velikými hlavicemi.

V. M. O.

Nedachlebice. R. 1883 vyorána nádobka se srpky a sekyrami s dutinou.

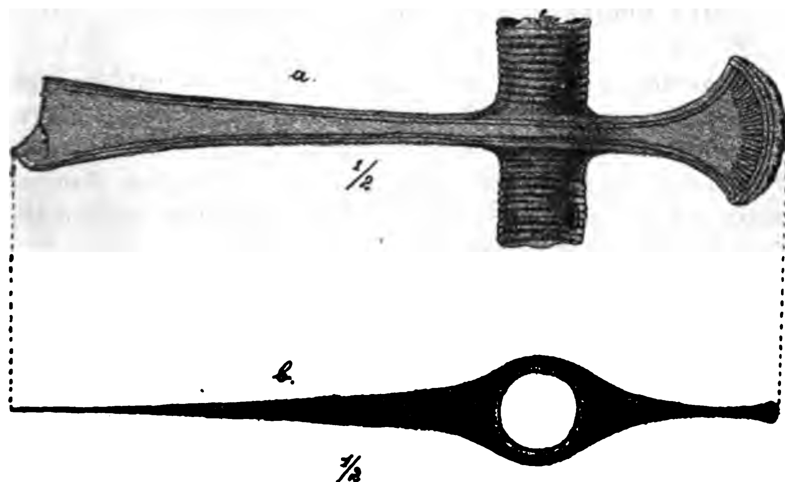
D. M. — I. L. Č. — M. anth. G. 1884 s. 36. — Č. Ol. m. 1896 s. 119.

Nožířov (u Tišnova). V Brabince" vykopáno asi 20 obojků.

J. B. K. — Prův. okr. výstavy v Tišnově 1893 s. 110.

Opatovice (u Vyškova). „Na dílech" vyorány r. 1899 čtyry obojky a 3 náramky z drátu stočené; složeny byly na plochém kamenu.

Fl. Koudelka. — Č. Ol. m. 1900 s. 14.

Obr. 65. Bronzová sekyra uherského tvaru z Křenovic.

Pasohlávky (u Mušova). Náramky, knoflíčky, pukličky, spiralovité trubky a větší knoflíkovité lité terče se závěskem.

F. M. — M. anth. G. 1899 s. 33. — Z. G. Ver. 1895 s 395.

Petrovice (u Krumlova). Náramek a kus suroviny.

M. S. B.

Přestavlky (u Přerova). R. 1899 vykopán v trati „Chrástku" největší sklad z moravských nálezů tohoto bohatého obsahu: 1 ornamentovaný meč, jiného část, sekyra s dutinou a úlomky jiných, 13 sekyr s laloky, obrovská spona severního typu, dvě podobné menší, několik kopí, 6 nálevkám podobných předmětů, nože s řapy, jeden s úškem místo držadla, břitva, spiralovité

sponky, dva páry náramků nestejně velikých se spiralami na koncích, spiralovité trubičky, náčelka, dva plechové pásy, sluneční kolečka, množství knoflíků buď s oušky nebo s dvěma protilehlými dírkami při kraji, 50 náramků větších menších, masivních nebo dutých, krásně ornamentovaných, několik obojků, 4 jehlice, 5 srpů a přes 60 zlomků, část cisty (?), kusy suroviny a množství různych zlomků. Nález vykopán v sídlišti s kulturou popelnicových polí.

Zámecká sbírka v Kroměříži. — Č. Ol. m. 1900 s. 67. — Zeit. G. Ver. 1900 s. 306.

Velká Routka (u Jevíčka). R. 1893 vykopáno v lese 6 srpů. K. J. M.

Sazovice. V trati „Laze" vyorán r. 1896 větší nález bronzů v nádobě uložený: sekyry s dutinou, srpy, dláto, náramky, obojky, spona, jehlice, knoflíky, pukle, prsteny, brejlovité točinky, sluneční kolečka se závěsnými háčky, řetízky s četnými různými závěšky a t. d., jichž větší díl ulit byl z cínu jenom něco málo mědí míseného. (Tab. XVIII.)

I. L. Č — Č. Ol. m. 1898 s. 42.

Šlapánice. Z hromadného nálezu zachovány pouze dva oštěpy a ježkový palcát (Obr. 66.)

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Slatěnice. R. 1881 objeven nad lomem v sídlišti s kulturou popelnicových polí depôt: 24 jednoduchých náramků obroučkových, dva páry náramků s konci terčovitě stočenými, dva jiné spiralovitě svinuté, pak dva větší a dva menší z plochého drátu stočené. Dále bylo tu spínadlo na vlasy, nákrčník, knoflíčky s oušky, obrovská spona ornamentovaná (obr. 56.), veliká puke (obr. 67.), tři srpy polokruhovitě, tři jen málo zahnuté, dláto se šroubovitě točeným tělem, dvě jehlice, trubičky, sekyra s dutinou a kus bronzoviny. (Tab. XIX. a XX.) Šipka, sluneční kolo, trubičky a půlměsícové ozdůbky byly lity z bělavé smíšeniny, v níž bylo i trochu stříbra.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 89.

Slatinky. „Za humny" učiněn před lety větší nález, zachována z něho však jen jediná sekyrka s dutinou. — R. 1893 objeveno v „Močílkách" osm obroučkových náramků.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 1; 1890 s. 185; 1893 s. 126.

Slavkov (u Brna). Na poli „Horákovanina" vyoráno roku 1890 asi 80 nákrčníků.

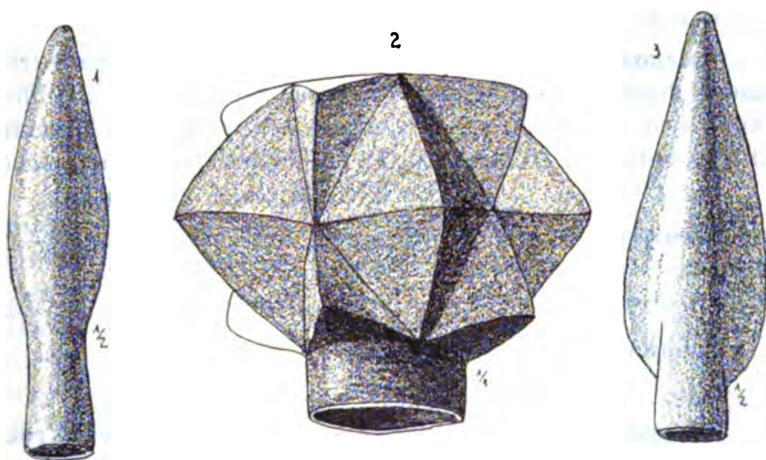
F. M. — M. anth. G. 1891 s. 15. — M. C. C. 1891 s. 54, 122. — Č. Ol. m. 1892 s. 104.

Soběůlky. Na pastvisku „Čtvrtě" vykopány jehlice, srp, sekyrka a kusy suroviny.

Dr. M. Kříž. — Dějiny m. Ždánic s. 117.

Sokolnice. Obojky.

I. L. Č. — Č. lid II. s. 512.

Obr. 66. Z hromadného nálezu u Šlapánic.
Č. 1. a 3. Kopí. — 2. Palcát.

Syrovín. R. 1891 vykopána ve vinohradě nádobka se 4 srpky a 8 sekyrami, přikrytá plochým kamenem a hliněným závažím jehlancovým (obr. 50. a 68.). Na vedlejším vinohradě, nejspíše v pravěkém sídlišti s kulturou popelnicových polí, nalezena podobná sekyrka už před 30 lety.

I. L. Č. — Č. Ol m. 1895 s. 1.

Tišnov. Při stavbě lokalní dráhy nalezeno 12 masivních náramků ornamentovaných.

F. M. — K. J. M. — J. B. K. — Č. Ol. m. 1887 s. 98.

Troubsko. V osadišti doby bronzové vyorán sklad obojků, puklic a j.

M. S. B.

Trnávka (u Třebové). R. 1855 nalezeny bronzové předměty při kopání základů k domu s kostmi lidskými a střepinami z nádob. Do Frant. m. dostaly se teprve r. 1864: pěkný srp s protáhlou bradávkou, kopí, dláto s dutinou, úlomky meče a kus vykované suroviny.

F. M. — M. d. m.-schl. Ackbg. 1866 s. 103. — Annales 1898 s. 71.

Víznberk. Depôt srpů, sekyr s laloky i s dutinou.

Vocel, Grundzüge d. böhm. Alterth. s. 10.

Vlasatice. R. 1888 vykopáno mnoho obojků.

K. J. M.

Voleňov (u Nivnice). R. 1898 rozorán parním pluhem v trati „Řady" depôt, z něhož sesbíráno po poli: 8 náramků, 2 jehlice s kulovitými hlavicemi, spiralovitý náramek, prsten a j., kopáním pak vydobyto ještě 20 náramků, 18 brejlovitých točinek a prstenů.

I. L. Č. — K. m. Uh. Brod. — Čermákův Věstník 1901 s. 166.

Žárovice. V lese u „Rozsypané skály" vykopáno 12—20 náramků.

I. L. Č., Mus. Prost. — Č. Ol. m. 1896 s. 165. — Arch. výz. na P. s. 22.

Ždánice. R. 1888 vyorány obojky.

I. L. Č. — Č. lid II. s. 512.

Znojmo. Ve spodní vrstvě kulturní na Hradě objeven roku 1894 sklad asi 70 obojků.

J. P. — Č. Ol. m. 1894 s. 104.

Rozdělení doby bronzu.

Srovnáváme-li naše bronzové starožitniny s podobnými nálezy cizími, shledáme, že se nejvíce podobají bronzům uherským.*) Na Moravě ložisk ryzí mědi není, nemohlo se u nás vyvinouti nějaké svéráznější zpracování mědi nebo bronzu za pravěku jako v Uhrách na měď tak bohatých. Naše vlasť byla proto odkázána hraditi svou spotřebu nástrojů bronzových obchodním spojením s Uhrami, a jak tomu ostatně veliká většina domácích nálezů svědčí, patřila tehdy do okruhu kultury Uherské za doby čistě bronzové.

*) Srov.: J. Hampel, Alterthümer der Bronzezeit in Ungarn (Budapest 1890).

Kustos Szombathy rozděluje na základě typologických studií dobu bronzovou v Uhrách na období starší a na období mladší, svým rozsahem daleko větší. Opíraje se o tyto poznatky, rozděluji nálezy moravské na dvě periody. Ku

starší době bronzové

počítáme jednak měděné nástroje, ploché sekyrky s ohrnutými okraji, sekyry se schůdkem, trojhranné dýky s nýty, krátké meče dýkám podobné nebo ony s prodlouženou rukovětí s nýty, břitvy tvaru měsíčkového, srpy málo zahrnuté, jehlice s velikým knoflíkem, s hlavicí roztepanou a do trubičky stočenou, masivní náramky lité do podoby C nebo z drátu cylindrovitě stočené. (Tab. XVI. a XVII.)

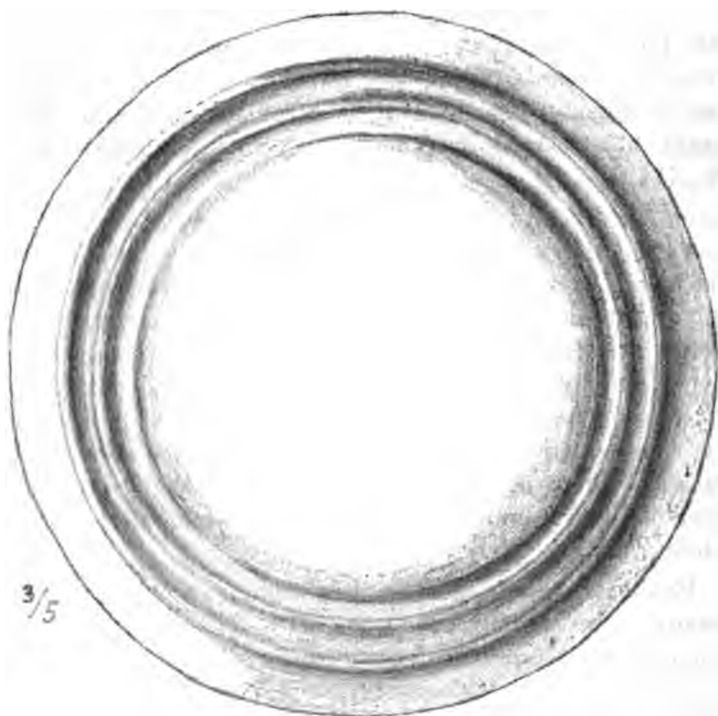
Mladší doba bronzová

vyznačuje se sekyrami s laloky a dutinou, srpy půlkruhovitě ohnutými, dýkami delšími a užšími s protáhlou rukojetí, meči s litou a přinýtovanou rukojetí, někdy mistrně ornamentovanou, puklemi, knoflíky, krásnými jehlicemi s rozmanitě profilovanými hlavicemi, většími polodutými náramky a též takovými ze silného drátu, obojky, závěsky různých tvarů, prvými sponami severního nebo uherského typu. (Tab. XVIII.—XX.) Také objevují se poprvé modely zvířat hotovené z litiny bronzové: koníček (obr. 69.), pes (obr. 70.) a j.

Předměty tohoto období jsou mnohem četnější a bývají datovány nebo řaděny do doby Hallštattské. Datování toto jest jenom potud správné, pokud se tu „Hallštattskou dobou" míní pokrok, rozvoj kultury bronzové, okolo r. 500 př. Kr., tedy přibližné určení časové, avšak nikoli pokud by se týkalo kultury samé. Nejen jednotlivé nálezy naše, nýbrž i veliké depôty výrobků bronzových nemají téměř ničeho společného s vykopaninami Hallštattskými, proto je jedině správným datovati je do mladší doby bronzové, jejíž rozkvět v Uhrách jest současný s rozkvětem kultury Hallštattské, spíše však něco málo starší.

Sídliště v době bronzu shodují se skoro úplně s osadami obyvatelstva neolithického, liší se vlastně jenom jedinou vymožeností, že jejich budovatelé dostávali bronzy obchodem a během doby, že se sami přiučili vyráběti nástroje a okrasy z bronzu.

Množící se bronzové šperky, hlavně nástroje a zbraně, nevytlačovaly nikterak z užívání náčiní kamenného a kostěného, k nimž materiálu vždy a všude bylo po ruce. Také v nalezištích této doby jsou vždy hojnější nástroje kamenné a kostěné než výrobky bronzové, které pro svou vzácnost a jistě vysokou cenu směnnou, i když se zkazily, byly pečlivě uschovávány, aby mohly býti příležitostně zaměněny za nové.

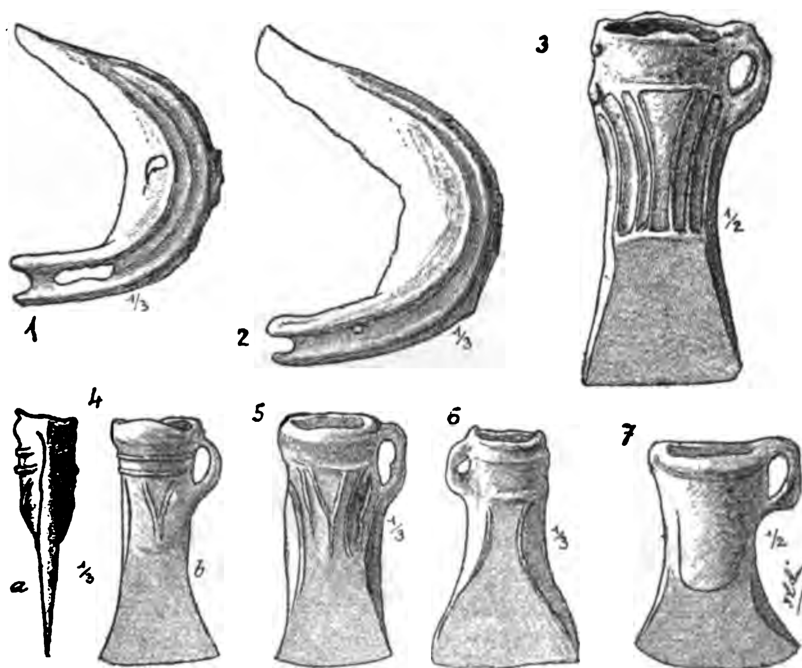
Obr. 67. Bronzová pukle z hromadného nálezu u Slatěnic.

V nalezištích, kde se vyskytují bronzy podobné nálezům hromadným, ve hrobech, na sídlištích otevřených i hrazených, nacházíme u nás keramiku úplně svéráznou a vlivem kultury neolithické netknutou a to keramiku hned dvojího rázu, po jistou dobu asi současnou.

Starší z nich šířila se po Moravě od jihozápadu a s ní přicházejí bronzy periody starší; nádobí je pořád ještě robeno

volnou rukou, avšak už jiného tvaru a výzdoby, jak bylo v neolithu; pohřebiště jsou četná *s kostrami skrčenými* na boku ležícími.

Keramika o něco málo mladší a od jihovýchodu k nám pronikající karakterisována je t. zv. *popelnicovými poli*, hroby žárovými ve velikých hřbitovech. Četněji objevují se tu bronzy období mladšího.

Obr. 68. Hromadný nález ze Syrovína.
1., 2. Srpy. — 3.– 7. Sekyry s dutinou a úškem.

S těmito novými kulturami přišel dojista i nový lid, který neusazoval se v sídlištích neolithických, nýbrž volil si sídla nová a hražená, hledě si bydliště zajistiti všemožně. Obě pokolení zůstavila nám v pohřebištích, sídlištích otevřených i hrazených dvě svérázné kultury, velmi zajímavé a důležité, u nás však celkem jenom částečně prozkoumané a nepatrně doceněné.

Mohyly.

V již. a záp. Čechách vyskytují se současně s hroby skrčených koster také žárové pohřby pod mohylami, v nichž nebožtík pochován bývá spálený v nádobě. Vedle ní nebo v kostech uloženy více méně bohaté milodary bronzové; nad hrobem bývá obyčejně plášť z kamene. Jihočeské tyto mohyly — starší z nich jsou i kostrové — složením svým i milodary šíří se k jihu do Rakous a k západu přes Šumavu do Bavor, Švýcarska, jednotlivě pak až po Rhonu a Loire a přecházejí z doby bronzu až do vyspělé doby železné.*)

Obr. 69. Bronzový koníček z popelnicového pole u Obřan.

Hroby podobné jsou na Moravě vzácností největší, lze-li k nim vůbec řaditi tyto náhodou prokopané, znalci však obyčejně neprozkoumané:

Borotice (u Znojma). Nad panským dvorem prokopal v letech 1850tých kustos M. Trapp mohylu (ze skupiny 17 zjištěných); byly v ní dvě sedící kostry s bronzovými náramky,

*) Srov.: Dr. J. L. Píč, Čechy předhistorické. Sv. 2. Pokolení kamenných mohyl (Praha 1900).

klešté a pěkné nádoby. Na úpatí pahorku pod těmito mohylami přicházelo se v býv. cihelně na zvoncovité a kotlinové hroby s nádobami rázu starší doby bronzové, nejspíš hroby se skrčenými kostrami.

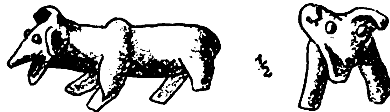
J. P. — Č. Ol. m. 1899 s. 34.

Náklo. U kostela byla r. 1860 odklizena značná mohyla; bylo prý v ní několik koster, bronzový meč, několik sekyr, bronzový šperk, hliněné nádobí, množství střepin a také jakési sošky, z nichž jedna prý do musea král. Českého darována byla. Ze všech předmětů zachován jediný celt v gymn. českém v Olomouci.

Dr. Wankl, M. C. C. 1890 s. 227, 1878 s. 111. — Č. Ol. m. 1889 s. 51.

Slatěnice (u Olomouce). V letech 1870tých rozkopána větší mohyla a úhledná nádobka z ní uložena ve slovanském gymnasiu v Olomouci.

Č. Ol. m. 1885 s. 92.

Obr. 70. Bronzový psíček z Čejkovic.

Těšetice (u Olomouce). R. 1880 otevřel Dr. Wankel u mlýna Spálence mohylu „Královský kopec“ zvanou. Asi 3 m pod povrchem byl plochý železný šíp a na úrovni veliké kameny do kruhu složené, střepy nádob tuhou leštěných i jinak malovaných, uhlí, zvířecí kosti, kostěné nástroje, obilí, zvláště proso a pšenice na polo spálené. V celině byly vykopány dva hroby, plné černé a jemné prsti. Ve hrobu prvém (čtyrhranném) nebylo ničeho, ve druhém (pětibokém) nalezena část temenní kosti lidské a krásná bronzová sekyra s úškem. Oba hroby spojeny byly chodbou, která z mohyly na venek vedla a v celé své délce kyprou prstí vyplněna byla. Okolnost tato poukazuje dojista k tomu, že mohyla byla druhdy vyloupena. Dr. Kříž míní naproti tomu, že chodba tato nebyla od lupičů vyházena, nýbrž hned při zakládání mohyly ponechána, aby po uložení osoby jedné touto dírou mohla do hrobky zanesena býti mrtvola druhá.

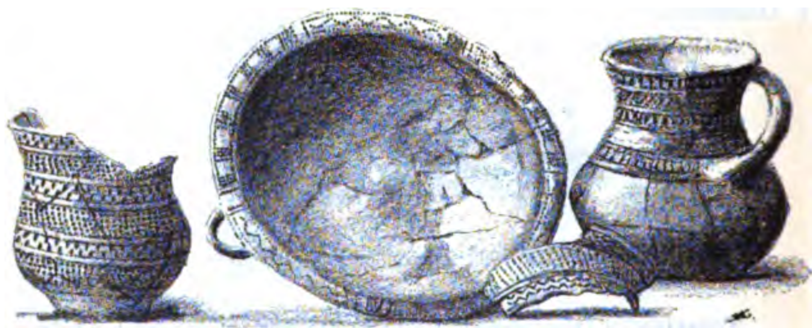
D. M. — Dr. Wankel, Č. Ol. m. 1885 s. 93. — Kůlna a K. s. 385.

Oblekovice. Nedaleko pohřebiště se skrčky objeveny žárové hroby s popelnicemi a masivními náramky bronzovými a jehlice s hlavičkou roztepanou a stočenou. Žárové tyto hroby jsou na polích odedávna obdělávaných a ač proto nemají mohyl, míní je p. J. Palliardi vřaditi mezi t. zv. jihočeské mohyly.

J. P. — Č. Ol. m. 1894 s. 153. — M. anth. G. 1893 s. 43.

Zvoncovité poháry

jsou zvláštním svérázným typem keramickým, jenž nemá pranic čeho společného s domácím nádobím mladší doby kamenné, hrubší nádobky je provázející však přimýkají se vždy spíše ku význačné keramice doby bronzové.

Obr. 71. Z hrobů se skrčenými kostrami u Žálkovic.

Skvostné tyto nádoby jsou zručně vyhněteny z jemné plavené hlíny v pouhých rukou o náramně tenkých stěnách ku podivu pravidelně; od plochého dna stoupá mírné břicho, pod hrdlem súžuje se poněkud a při okraji šíří se průměr o něco víc než je rozdutí břicha. Obrácené tyto nádobky mají podobu zvonu, odtud i jejich jméno. Bývají dobře vypáleny a do leskla v červené barvě vyhlazeny. Zevnější plocha rozdělena na vodorovné pásky, které střídavě zůstávají hladky anebo drobným vzorečkem ze čtverhranných teček sestaveným potištěny. Původně bývaly asi důlečky vyplněny bílou hmotou.

Ucha vyskytují se u takových pohárků vzácněji, za to přicházejí nezřídka uchaté džbánečky s vtlačeným ornamentem jenom kolem hrdla nebo na uchu, pravidelně však sprovázejí zvoncové

poháry polokoulové mísy s okraji sesílenými a vkusně ornamentovanými a baňaté džbánečky s rovným hrdlem a velkým okrouhlým uchem: džbánečky tyto bývají černě vyleštěny (nikoli však tuhou!) a bez ornamentu. Považují se za výrobek domácí, poháry však za zboží dovážené k účelům rituelním, neboť nejčastěji nacházejí se u nás ve hrobech.

Okolnost, že se posud nikdy nevyskytly pohromadě s některým ze šesti význačných stupňů domácí keramiky neolithické, jakož i z důvodů, že s nimi vždy spíše přichází nádobí kulturu skrčených koster (Mostkovice, Vranovice, Hrubčice) tak výrazně karakterisující, utvrzuje mne v domněnce, že to nejsou hroby domácího obyvatelstva poznenáhla přejímajícího importovanou novou kulturu i ritus, nýbrž že se tu zpočátku jedná o nové přistěhovalce a znenáhla o úplně nový lid se svéráznou a vyspělou kulturou kovovou. Populárně řečeno: lidstvo pohřbívající své nebožtiky se skvostnými poháry zvoncovými bylo předbojníky a vyzvědači pokolení t. zv. skrčených koster, které nenadále zaujalo sídla v celé naší vlasti a staré obyvatelstvo neolithické rázem takřka vyhladilo; dotvrzují to všechna neolithická sídliště, která téměř rázem v celé zemi zanikla nebo není u nás posud zjištěno sídliště, kde by bylo možno konstatovati, že lid mladší doby kamenné nevyrušený ve svém vývoji kulturním přejímal znenáhla novou vzdělanost i keramiku, což by vrstvy kulturní z mladší doby kamenné přecházející nepřerušeně do vrstev se starožitninami doby bronzové dokazovaly; než všude tu dělí je od sebe mrtvá půda, nános, anebo stará sídliště zůstala zpustošena a opuštěna vůbec. Lid s kulturou bronzovou neusazoval se v neopuštěných neb na zaniklých sídlištích neolithických, nýbrž vyhledával si ku svému pobytu místa nová.

U nás jsou nálezy pohárů zvoncovitých celkem dosti četné a vyskytují se ve hrobech žárových pod mohylami (pohřby žárové v hruškovitých jamách nepovažuji dosud za zajištěné) nebo s kostrami ve skrčené poloze pohřbenými a nejnověji zjištěny už i v sídlištích.

Hroby s kostrami.

Bílovice (u Prostějova). Pod stodolou Hanákovou uhozeno na „dvě hlavy v misách“; prokopal jsem r. 1899 místo nálezu a zjistil dva hroby kostrové kopáním rozrušené; kosti byly spře-

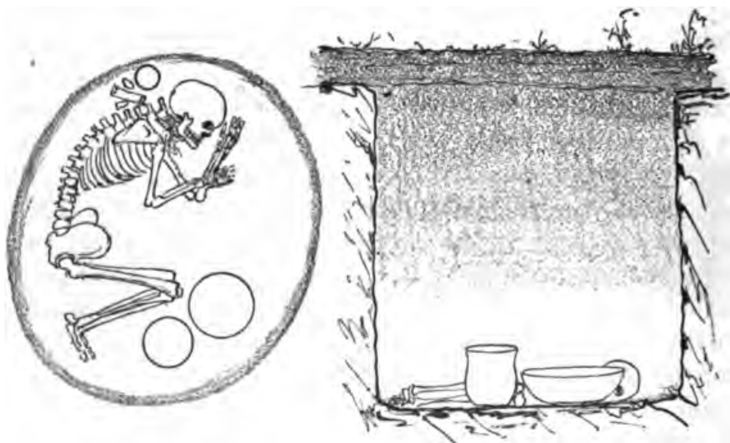
ráženy a přeházeny, pohrobní nádobky dle sebraných střepů byly čtyry: dvě mísy se širokými okraji, větší část tmavého poháru zvoncovitého neornamentovaného a úlomky červeného, známým vtisknutým ornamentem zdobeného.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 17.

Hradisko (u Kroměříže). Dle sdělení P. L. Ledviny vykopána v cihelně skrčená kostra se zvoncovitým pohárem.

A. Telička.

Hrubčice. V Mádrově cihelně objevují se občas ve žlutce hluboké jámy hruškovité a v nich na dně zvoncovité nádoby, hrnky a mísy. (Žárové hroby?) R. 1900 dle sdělení pp. uč. Karkana a Freudla vykopána skrčená kostra na levém boku ležící, v týle stál hrnek, dva úlomky pazourku, kamenná destička s 4 dírkami v rozích, pod koleny byla větší mísa s ornam. okrajem a velký zvoncový pohár (obr. 72). Druhý hrob vykopal jsem sám; ve studňovité jámě ležela dětská kostra na levém boku hlavou k severovýchodu, kýčle i nohy byly však už dříve odkopáváním hlíny strženy. Za zády byla miska, v ní několik zvířecích kůstek a převrhnutý hrníček, a vedle zvoncový pohár. (Tab. XXI.)

Obr. 72. Pohled a průřez hrobů u Hrubčic.

I. L. Č. — Prost. m. — A. Gottwald. — Arch. výz. na P. s. 18.

Krumlov. V cukrovaru vykopány při kostrách zvoncové pohárky a při jedné náramek vyřezaný z lastury.

Sbírky něm. techniky v Brně. — M. anth. G. 1890 s. 125. — Č. Ol. m. 1890 s. 106, 1896 s. 22.

Šlapánice. Při stavbě dráhy r. 1866 objeveny kostry a při nich ornamentované poháry zvoncové a černý džbánek.

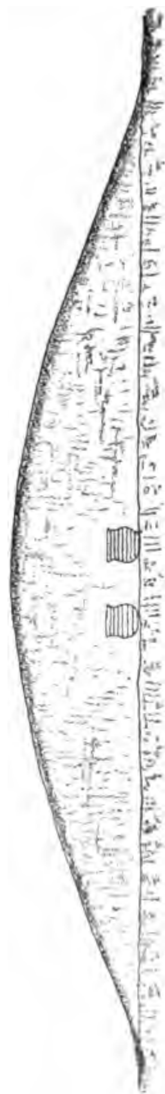
F. M. — M. Trapp, M. C. C. 1887 s. 169. — Č. Ol. m. 1890 s. 106, 1896 s. 22. — Praeh. Blätter (Mnichov) 1897 s. 7.

Vrchoslavice. Na chmelnici p. Jaška vykopána r. 1892 kostra, při ní byl zvoncovitý pohár, černý džbánek a kusy beztvárných pazourků.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 75. — Praeh. Bl. 1897 s. 6.

Žálkovice. R. 1894 vykopány v cihelně ve hloubce až 2·7 m 4 skrčené kostry. Za zády 1. kostry stály dva zvoncovité poháry, ornamentovaný džbánek a mísa (obr. 71.); u rukou k prsům přitažených ležely dva úlomky pazourku. Ve hrobě druhém byly mezi kostmi koraly z přibroušených dentalií. Kostra třetí měla po obou stranách lebky bronzové kroužky, pod dolní čelistí závitek a na prsou kroužek, u nohou byly zbytky dětské kostry. Kostra poslední byla na tažená s rukama na prsou skříženýma; lebka nebyla nalezena, jen nad obratly šíjovými bronzový závitek.

J. Sl. — Č. Ol. m. 1895 s. 8, 1896 s. 22. — Praeh. Bl. 1897 s. 7.

Obr. 73. Průřez mohyly se zvoncovými poháry u Turovic.

Hroby žárové.

Bezuchov. V lese mezi Bezuchovem a Dřevohosticemi prokopal r. 1889 P. F. Přikryl 7 mohyl z 11. Ve vrstvách popela stály na úrovni rozpadlé poháry ornamentované nebo nádoby bez ornamentu, při nich hadcové mlaty, sekyry a pazourkové nožíky, v jedné

mohyle i bronzová spirála. V některých mohylách uložen pohřeb bez nádob, do prosté země. Mohyly pokryty byly 30—50 cm silnou vrstvou humusovou, nádoby stály pak na úrovni bez humusové vrstvy.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 18, 1895 s. 73.

Kelč. V lese „Lišky“ pod kopcem Strážným otevřel P. Frant. Přikryl mohylu se zvoncovitými poháry na úrovni postavenými.

Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 73.

Turovice. R. 1890 a 1895 prozkoumal p. naduč. E. Pek na trati „Záruby“ 6 mohyl „kopice“ zvaných. V každé stály na úrovni 2 zvoncovité poháry (obr. 73.), někde i plytká mísa, v jednom hrobu byly kamenné sekyry hlazené, v jedné mohyle pak bronzová dýka se zbytky dřevěného držadla, tři srdcovité šipky pazourkové, dvě náušničky ze zlatého drátu a pískovcová ploténka se 4 dírkami v rozích.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1894 s. 146, 1896 s. 22. — M. praeh. C. I. s. 261.

Mezi tyto mohyly patří asi skupina mohyl z lesa Kosteleckého, shora vzpomenutá (str. 108.)

Sídliště.

Mělo se do nedávna za to, že zvoncových pohárů užívalo se jenom za účely rituelními, v poslední době učiněny však nálezy pohárů zvoncových i v jamách kulturních na sídlištích. Úlomky mís s vtisknutými ornamenty na okraji nalezeny v kulturních vrstvách u **Čechůvek** a **Držovic**[1]), **Veselí n./M.** a j.[2]), poháry pak u

[1]) Ant. Gottwald, Č. Ol. m. 1901 s. 27. — [2]) I. L. Č.

Mořic. V sídlištích „U obrázku“ s kulturou skrčených koster objeveny i střepiny zvoncovitých pohárů.

A. Telička.

Mostkovic. V cihelně „Nad stezkou“ vybrány z dížové jámy úlomky zvoncových pohárů ornamentovaných, mís se stluštělými okraji, kamenné sekyry, přeražené závaží a přeslen.

Ant. Gottwald. — Č. Ol. m. 1901 s. 27.

Vranovic (u Židlochovic). Dle zprávy řid. J. Hladíka vykopáno r. 1890 z mocného popeliště mimo množství střepin několik pěkných pohárů a džbánků ornamentovaných.[1])

Z Vranovic choval dr. Wankel větší sbírku skvostných nádob pohárových vykopaných u nádraží. Připomínám z nich červené vzorkované poháry, uchaté džbánky na hrdle ornamentované, velkou mísu ornamentovanou na zevnějšku, černé džbánečky, mísy s krčkem a čtyřmi úšky; nízké baňaté hrníčky s dlouhými uchy a větší hrnce[2]) souhlasí již úplně s pohrobními nádobami ve hrobech se skrčky (Krumlov, Čejkovice.) Není mi známo, jsou-li z hrobů a jakých.

[1]) M. S. B. — I. zpráva čes. paed. v B. 1897 s. 90. — [2]) D. M.

Podobně nejsou mi známy bližší okolnosti nálezů zvoncovitých pohárů ze **Staré Břeclavy**[1]), **Horákova, Klobouk** (u Brna) a **Strážnice**[2]), **Čelechovic**[3]), a **Opatovic**[4]) (u Rajhradu).

[1]) M. S. B. — Dle řid. Hladíka měly být vykopány na „Kopečku" v pohřebišti žárovém. (I. zpr. č. paed. str. 86.) — [2]) K. J. M. — [3]) Vykopán při stavbě dráhy. Uložen v Historickém museu v Plzni. (Prähist. Blätter 1897 s. 6.) — [4]) M. S. B.

Zvoncové poháry jsou rozšířeny po celé Evropě a všude objeveny byly ve hrobech; známe je ze Sicilie, Italie, ze Španěl a Portugal, z francouzských dolmenů, anglických barrowů, Hollandu, Dánska, z celého Pobaltí až po jezero Ladožské; hojny jsou v Durýnsku a také v Čechách*).

Mínění o původu těchto skvostných nádob rozcházejí se valně. Jedni soudí z příbuznosti jejich s podobnými typy rýnskými a dolmenovými, že šířeny byly od západu, jiní jsou pro jejich import z jihu, z Uher přes Moravu do Čech, hledajíce vznik jejich až v Hissarliku.

Ačkoliv nálezy mimočeské obsahují přídavky po většině bronzové a spadají tedy již v dobu přechodní, ne-li bronzovou, nebylo v nálezech českých posud kovových památek zjištěno. Lze tedy hroby s poháry zvoncovými v Čechách datovati do období neolithického; tak soudí R. šl. Weinzierl; K. Čermák, Dr. L. Niederle kladou je však do přechodní doby z neolithu k bronzu, Dr. Píč však už do doby kovové.

---

*) Srov.: Kl. Čermák, Pam. arch. XV. s. 343. — Dr. J. L. Píč, Čechy předh. s. 83 a mapa B. — Jelínek Bř., M. anth. G. XXI. s. 8. — Voss, Zeitschr. für Ethnologie 1895 s. 121. — J. Palliardi, Č. Ol. m. 1896 s. 22, M. praeh. C. 1897 s. 259. — Dr. M. Much, Die Kupferzeit in Europa II. vyd. s. 70. — R. šl. Weinzierl, Praeh. Blätter (Mnichov) 1895 s. 42, 1896 s. 89, 1897 s. 8.

Nálezy moravské s milodary bronzovými a zlatými (Turovice, Žálkovice), jakož i poháry Vranovské a nádobí Těšatické, zvláště však sídliště u Mostkovic a pohřebiště v sídlišti u Hrubčic, kde keramika zvoncová je v nepopřeném spojení s pohrobními nádobami od koster skrčených doby čistě bronzové, svědčí zřejmě pro datování nejposlednější.

Pokud se týká jejich importu, pochybuji, že by se u nás byly šířily z jihu a od nás teprve k severu; byly by s nimi společně pronikaly i jiné výrobky průmyslu hrnčířského i kovového; ty však, pokud s poháry objeveny byly, shodují se úplně s ostatními předměty u nás a v sousedství nalezenými, o kterých určitě víme, že jich na jihu není. Znám jest však naproti tomu na severu, ve středním Německu, okruh svérázné kultury neolithické, v němž zvláště vyniká keramika s ornamentem šňůrovým a tečkovaným; četné nádobí tamnější*) do okolí, do Čech a také až k nám do Moravy importované souhlasí pohárovitým tvarem svým úplně s poháry zvoncovými. Nádobí toto nemohlo být napodobeno červeným pohárům zvoncovitým, neboť náleží jistě starší periodě neolithické, poháry však teprve do jejího konce, u nás pak neznačí přechod mezi výraznou kulturou neolithickou a dobou známostí kovů, nýbrž určitě počátek nové kultury kovové, která se u nás dále vyvíjela bez ohledu na zanikající nebo už zaniklou kulturu neolithickou. S poháry vždy spíše vyskytující se nádobí mladšího rázu jsou tu důvodem zrovna jako ritus pohřbívací souhlasný úplně s t. zv. kulturou skrčených koster.

Pro durinský původ, nebo lépe řečeno dovoz pohárů zvoncovitých zdá se mi svědčiti také okolnost, že keramika pomalovaná jistě původu jižního přes Moravu nepronikla dále k severu, neboť u nás počíná se křižovati s ornamenty tečkovaným a žlábkovým, import těch byl jistě silnějším, aby záhy opanoval pole a připravil i půdu nové invasi.

*) Götze, Die Gefässformen u. Ornamente der neolithischen schnurverzierten Keramik im Flussgebiete der Saale, tab I. č. 11., 12., 13., 16.—20., 25.—27., 29., 38. a j. v.

Kultura pokolení skrčených koster.

Hroby se skrčenými kostrami těší se zvláštní pozornosti archaeologů nejenom pro zajímavý způsob pohřbívání, nýbrž i pro jejich svéráznou kulturu.

Obr. 74. Skrčená kostra ve skřínce u Oblekovic.

Pohřbívání mrtvol v poloze skrčené bylo rozšířeno téměř po celém světě a v různých dobách. Pokud se týká evropských nalezišť, přicházejí prý skrčené kostry již v palaeolithu (ve Francouzských jeskyních i v Předmostí), ve střední Evropě jsou četné v mladší době kamenné, v době bronzu šíří se po celé Evropě. Ještě na pohřebišti Hallštattském byly některé kostry ve skrčené

poloze, ba dokonce ještě na pohřebištích řadových s rázem hradištným (Želenice, Žižice v Čechách, Cholina na Moravě), avšak případy tyto jsou vzácné a snad jenom nahodilé, tak že jistota, že pohřbívání v poloze skrčené přestává asi úplně dobou Hallštattskou, není několika výminkami nijak zvrácena.

Skrčený a na boku ležící nebožtík znamená v nejjednodušším a nejpřirozenějším výkladu spícího, aspoň tomu nejpravděpodobněji nasvědčuje ruka pod hlavu podložená. Na bobku dřepící mrtvola znázorňuje buď v radě nebo v kruhu rodinném u ohně sedícího nebožtíka. Tento jednoduchý výklad vysvětluje zároveň, proč takový způsob pohřbívání právě v nejstarších dobách byl zvlášť oblíben a proč při vzrůstající vzdělanosti mizel, nebo pochovávati zemřelého do hrobu v té poloze, jak vídán býval za živa nehybný a skrčený ve spánku, dojista bylo člověku prvotnímu, abych tak řekl, přirozeným, nebo duševní jeho úroveň sotva dovolovala mu činiti tak z příčiny jiné.

Hroby se skrčenými kostrami objevují se u nás po celé vlasti i ve větších hřbitovech s příslušnými sídlišti i hrazenými osadami. Někdy vyskytují se jednotlivé hroby i v osadišti mezi jamami příbytkovými. Mocné a rozsáhlé vrstvy kulturní v osadách svědčí, že pokolení skrčených koster sídlelo u nás pokojně po dlouhá staletí.

Hroby.

Čejkovice. R. 1890 naraženo při stavbě okresní silnice do Bilovic, právě tam, kde silnice ostře pod Čejkovicemi v „Padělcích u Mlíčka“ zahýbá, na hroby s kostrami; ležely skrčeně na pravé straně v prosté zemi a měly na rukou bronzové náramky, u hlav a v nohou nádobky.

I. L. Č. — J. Hladík — I. zpr. č. paed. 1897 s. 87.

Dujanovice Horní (u Znojma). R. 1892 objeveny na „Stínadlech“ tři hroby se skrčky v prosté zemi, za hlavami měly nádobky a na lebkách zbyly zelené skvrny po kroužcích bronzových. —

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 30, 136. — M. anth. G. 1893 s. 43.

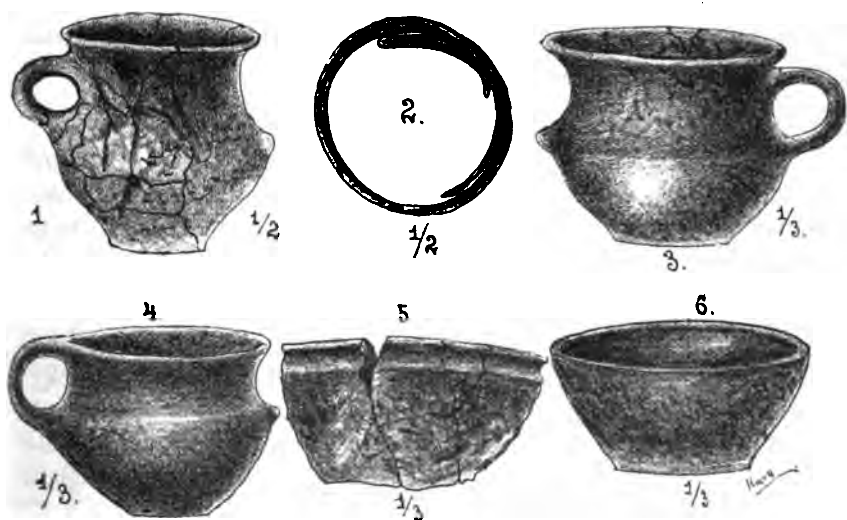
Chvalkovice (u Vyškova). Při strážním domku č. 51. vykopány dvě kostry (muže a chlapce) ve skrčené poloze těsně

vedle sebe na bocích ležící, jedna druhé hlavou v nohách; mezi nimi byly dvě misky.

Č. l. III. s. 85. — M. anth. G. 1894 s. 32.

Krumlov. V ohradě cukrovaru bylo několik hrobů se skrčky na pravém boku v pouhé zemi uložených; při nich byly misky, hrníčky a koflíky shodné s nádobkami z hrobů vrbovských, ploché sekyrky s ohrnutými okraji a j.

Dr. J. N. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 151, 1893 s. 140. — M. anth. G. 1890 s. 127.

Obr. 75. Z hrobů u Kyjovic.
1., 3., 4. Hrnky. — 2. Bronzový náramek. — 5. Střepina. — 6. Miska.

Kyjov. Při stavbě dráhy r. 1886 odkryto v zářezu severně města pohřebiště s kostrami, jejichž polohu nikdo nezaznamenal, podle zachovaných milodarů patří však této kultuře: náramky, náušnice, kroužky a rourky z drátu bronzového, prohnuté jehlice s elliptickou lopatkou na hoře v úško svinutou; v jednom hrobě byl šperk složený střídavě ze závitků bronzových a dentalií. Vyskytla se tu také posmrtná resekce lebky.

F. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 163, 1893 s. 139, 1896 s. 23. — Kříž, Kůlna s. 73. — K. J. M., Verhandl. d. Ges. f. Anthr. etc. Berlin 1887.

Kyjovice (u Znojma). R. 1894 objeveno za panským dvorem pohřebiště se skrčenými kostrami rázu oblekovického; uloženy byly v pouhé zemi i ve hrobech kamením obložených, při nich byly nádoby, bronzové kroužky z dvojitého drátu (obr. 75.), v jednom případu ruční mlýn. Jeden hrob obsahoval dvě kostry skrčené tak těsně při sobě uložené, že se jedna hlavou dotýkala nohou kostry druhé.

J. P. — Č. Ol. m, 1895 s. 34, 1896 s. 18.

Lednice. R. 1895 objevena kostra kameny obložená s nádobkami, zlatými náušnicemi, bronzovou jehlicí (?) a dýkou; poloha kostry nedala se blíže zjistiti, ráz milodarů podobných Oblekovským řadí ji mezi skrčky. (Obr. 76.)

Něm. technika v Brně. — M. anth. G. 1896 s. 87.

Měnín. Pohřebiště s kostrami, jejichž poloha nebyla přesně zjištěna, podle inventáře (misky, hrnky, otevřené hladké náramky, náušnice z dvojitého drátu, jehlice šavlovité s úškem na kuželovité hlavici (ráz únětický) patří sem.

D. M. — M. anth. G. 1879 s. 202. — Č. Ol. m. 1893 s. 139. — Eder, Chronik d. Orte Seel. s. 214.

Mikulov. Na poli u nádraží objeveny hroby se skrčky. Kostry ležely na pravém boku od jihu k severu v kamenných ohradách. U hlav byly někde nalezeny bronzové kroužky, dále masivní otevřené náramky, jehlice s kulovitou hlavicí a tělem šroubovitě skrouceným, hrníčky a misky.

Gymn. v M. — M. C. C. 1892 zpr. 166. — Č. Ol. m. 1893 s. 139, 1896 s. 23. — M. anth. G. 1893 s. 41.

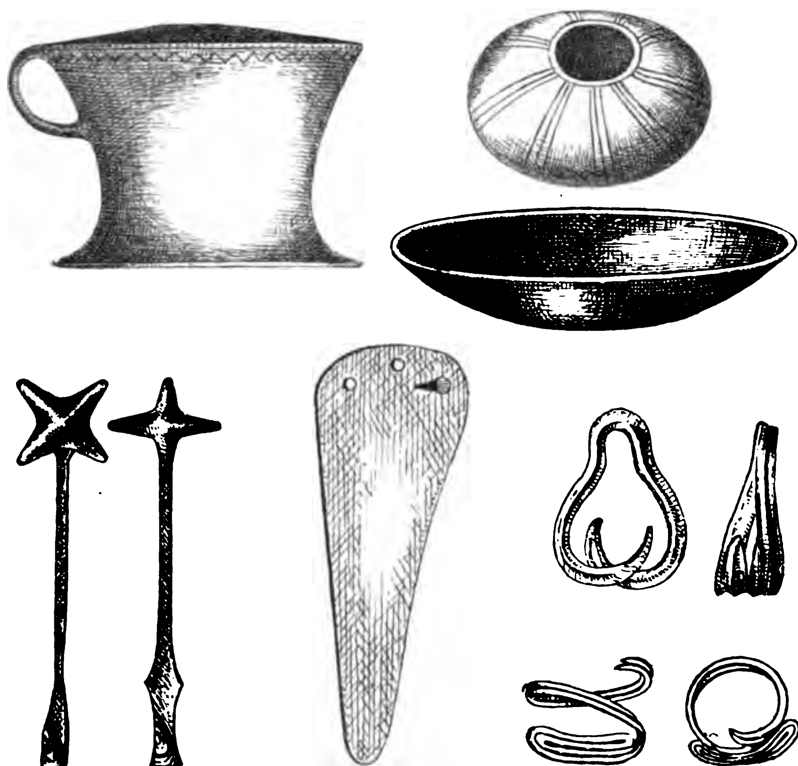
Modřice. V cukrovaru objeveny skrčené kostry na pravém boku ležící hlavou k jihovýchodu některé bez milodarů, jiné s nádobami.

F. M. — Č. Ol. m. 1895. s. 34.

Moštěnice Horní. Při stavbě silnice k Běňovu uhozeno r. 1893 „Na Padělcích“ („Na mrtvých“) na obrovskou kostru hlavou k východu položenou s bronzovou náušnicí. Něco dále od ní byla kostra ženská a při ní perleťové korálky; ležela na levém boku hlavu majíc podloženu rukou a kolena stažená k prsům,

Č. l. III. s. 85. — Č. Ol. m. 1894 s. 67., 147.

Náklo. V cihelně Vaňkově ležela v nálevkovité jámě kostra staršího muže silně skrčená na pravém boku, hlavou k východu; u hlavy stála břichatá nádobka s dvěma oušky, kost klíční a lebka na pravé straně zbarveny na zeleno. Pod touto kostrou ležela ještě jedna hlavou k jihu; kosti byly však rozházeny a nohy

Obr. 76. Z hrobu se skrčkem u Lednice.
Nádobky, bronzové náušnice, dýka, jehlice (?), mísa.

scházely úplně. Lebky obou koster liší se nápadně: lebka kostry hořejší je dlouhá, spodní pak krátká a široká.

K. Fišara. — Č. Ol. m. 1900 s. 30. a 123.

Němčice na Hané. V tratích „Svorka“ a „Daňka“ rozkopávají se pohřebiště se skrčenými kostrami.

A. Telička.

Oblekovice (u Znojma). P. J. Palliardi prozkoumal r. 1891 a 1892 za osadou 25 hrobů. Kostry, pokud byly v nepříznivé půdě zachovány, byly většinou skrčené, zpravidla na pravém boku ležící a tváří k jihovýchodu obrácené (obr. 74), jen jediná ležela na levém uchu a pohlížela k severozápadu; jiná, také osamělá byla natažená na znaku majíc pouze levou nohu přikrčenou a levou ruku v lokti zahnutou (obr. 77.). Uloženy byly buď v prosté zemi anebo v ohradě (skříni); některé byly několika vrstvami kamenů shora přikryty. Při mrtvolách byly nádoby (hrnky, koflíky, šálky a misky), ozdoby bronzové nebo měděné, z drátů jednoduchých nebo podvojných stočené, ze závitků a primitivních jehlic. Mnohým kostrám scházely milodary vůbec.

J. P. — Č. Ol. m. 1891 s. 160., 1892 s. 33., 1893 s. 1. — M. anth. G. 1892 s. 25.

Ořechovičky (Hájany). Pohřebiště prokopával Dr. Wankel a paní L. Bakešová. Kostry skrčené ležely na pravém boku v pouhé zemi, při nich byly nádobky, točinkový kruh z drátu bronzového, na jedné lebce okolo uší skvrny po bronzové náušnici a j.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 96., 1893 s. 138.

Pavlovice Veliké. R. 1881 u cukrovaru nalezen oválný hrob se skrčenou kostrou a dvěma nádobkami[1]).

R. 1889 vykopána u Trkmance skrčená kostra s lebkou od bronzových kroužků zazelenalou. — Při stavbě dráhy objeveny kostry skrčené v soudobém osadišti u samého nádraží; z milodarů zachráněny bronzové kroužky z dvojího drátu, pár náramků ze silného drátu stočených větších a jiný pár útleji vypracovaných[2]).

[1]) M. anth. G. 1881 s. 178. — [2]) K. J. M. — F. Novák, Lidové noviny 1896 č. 254., 258.

Pavlovské hory. Na celém téměř tomto horském hřbetu objevují se četné stopy pradávného osídlení. Dr. M. Much, Dr. J. Liedermann, arch. Wenzelides zaznamenávají množství nálezů nahodile objevených.

Na „Děvíně" jsou sídliště s četnými střepinami; odtud zdají se pocházeti dva celty, jejichž ostří jsou vykována, dláto a ornamentované kružidlo úplně modernímu podobné. R. 1865 nalezeny tu tři přesleny, dva náramky menší, dva větší a j.

Na „Kesselbergu“ nalezeny střepiny a pazourkové nástroje.

Na jižním svahu „Staré hory“ (Altenberku) v obecní cihelně Mikulovské objeveny r. 1870 četné jámy příbytkové i hroby.

Obr. 77. Kostra s nataženými nohami na pohřebišti se skrčky u Oblekovic.

Při kostrách, jejichž poloha nezjištěna, byly veliké nádoby, mísy, džbáneček a tkalcovská závaží. Jinak zachráněny dva mlaty, šipky z pazourku i z kosti. U Marianského mlýna v úvozu za mlýnskou

zahradou jsou podobné jámy, z nichž mimo střepiny vydobyta hladidla a šídla kostěná.

Za lednickou cestou pod Vysokým rohem ve stržích jsou až 2 m silné vrstvy kulturní; vykopány z nich džbánek a šálek. Při opravě cesty této r. 1848 nalezeny dvě nádoby a v každé zlatý drát[1]).

V cihelně nad touto cestou jsou taktéž jámy; nalezeny tu nádoby, přeslen s otiskem ječmenného zrna, bronzový nožík s nýtkem, jehlice, kam. nástroje, brousky a zpracované parohy[2]).

[1]) F. M. — Schriften d. hist.-stat. Sect. 1853 s. 25., 1854 s. 71 a 95. — M. anth. G. 1873 s. 135. — [2]) Dr. M. Much ve Vídni.

Podivín. Z hrobů se skrčky nad cukrovarem zachováno něco střepin a nádobek.

F. M. — M. anth. G. 1882. — Annales 1898 s. 71.

Příkazy (u Olomouce). Od Nákla táhne se kostrové pohřebiště až pod Příkazské domy. Hroby jsou nepravidelně roztroušeny a kostry v nich uloženy byly všemi směry, některé nataženy, jiné skrčeny na boku ležící; z přídavků pohrobních nalezeny u nich hrníčky, mísky, kostěné jehlice, korálky ze skla zeleného, trubičky bronzové, náušnice, otevřené masivní náramky s navlečenými kroužky a j. (Obr. 78.)

V jednom hrobu dle Dra. Wankla ležela bezmála 80letá stařena, jejíž lebka od trupu oddělená po boku jí ležela; celá kostra pokryta šperkem z kostěných perel a provrtaných kančích klů, dále byla u ní dvě kostěná šídla s oušky a jedno hrubší bez ucha (obr. 81.). Lebka má patrné známky posmrtné resekce. Poblíž otevřen hrob s kostrou starce, jehož zeleně zbarvená lebka měla tři rány zasazené tupým nástrojem.

V. M. O. — Pozor 1876 č. 103. — M. C. C. 1878 s. 111. — Č. Ol. m. 1889 s. 49., 97., 1893 s. 139., 1896 s. 24.

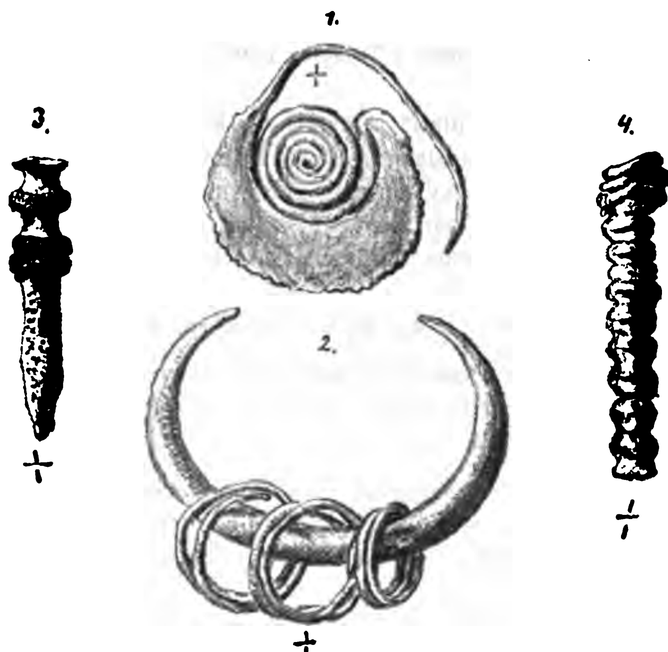
Prušánky. R. 1894 nalezeny v obecním hliníku hroby s kostrami na pravém boku ležícími v poloze skrčené; dvě měly na rukou po bronzovém náramku a u prsou nebo v nohách nádobky.[1]) V létě 1898 vykopal jsem kostru skrčenou na levém boku ležící v prosté zemi s dvěma nádobkami u rukou.[2])

[1]) J. Hladík. — I. zpr. č. paed. 1897 s; 89. — [2]) I. L. Č.

Skoronice (u Kyjova). R. 1884 odkryto u dráhy 10 hrobů se skrčenými kostrami; byly po pěti ve dvou řadách 2 m hrob

od hrobu, ležely na pravých i levých bocích v pouhé zemi; přiložené nádobky byly podobné oblekovským (obr. 80.); u hlav nalezeny kroužky z dvojitého bronzového drátu, jehlice s kličkou, masivní široké prsteny a skořápky cypraeí. Lebky byly hypsicefalní a dolichocephalní, ve třech proraženy díry, které, jak se zdá, byly příčinou smrti.

D. M. — Č. Ol. m. 1884 s. 79., 163., 1893 s. 139. — M. anth. G. 1884 s. 59.

Obr. 78. Ozdoby z hrobů se skrčky u Příkaz.
1. Náušnice. — 2. Bronzový šperk. — 3. Kostěná jehlice. — 4. Skleněné perly.

Sobůlky. Mezi jamami příbytkovými vyskytují se občas i hroby se skrčenými kostrami. Dr. Kříž vykopal tu skrčka na pravém boku ležícího, u něhož rozestaveny byly tři hrníčky a po straně ležel kamenný mlat.[1]) — R. 1897 uhodil jsem také na skrčka na pravé straně hlavou k severu ležícího, jenž u kolenou měl tři rozdrcené miskovité nádobky.[2])

[1]) Dr. M. Kříž. — Dějiny m. Ž. s. 117. — [2]) I. L. Č.

Svatobořice. Z hrobů blíže nepopsaných zachovány nádobky.

F. M.

Těšatice (u Znojma). V cihelně jsou stopy osadiště a v něm i hroby se skrčky; z těch zachráněno jen několik nádobek a z jednoho kamenný mlat. (Tab. XXII.)

J. P. — Č. Ol. m. 1896 s. 16.

Troubsko (u Brna). Na samotě „Veselce" otevřeno r. 1892 pohřebiště se skrčky, s nádobami a bronzovými přídavky.

M. S. B. — Nár. výstava v Troubsku 1894 s. 15. — J. Hladík, I. zpr. č. paed. 1897 s. 93.

Určice. Na „Zablatí" otevřel r. 1896 p. Heidenreich tři hroby se skrčenými kostrami, které ležely hlavami po svahu a měly u ramenou, hlavy a prsou četné nádobky.[1]) — R. 1899 nalezena na „Kumberkách" skrčená kostra s bronzovými náušnicemi a nádobami, z nichž tuhovaná misečka s vysedlým uchem byla i uvnitř rýhována.[2])

[1]) F. Heidenreich. — [2]) Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 25.

Vedrovice. Na obecním pastvisku uhozeno na skrčenou kostru a nalezeny u ní bronzové kroužky.

J. B. Knies. — Č. Ol. m. 1893 s. 67.

Vranovice (u Prostějova). Jihozápadně osady v „Dílech" nalezeny skrčené kostry s četnými nádobkami v kamenné ohradě i v prosté zemi uložené. Jedna kostra pochována v sedě, jiné scházela hlava.

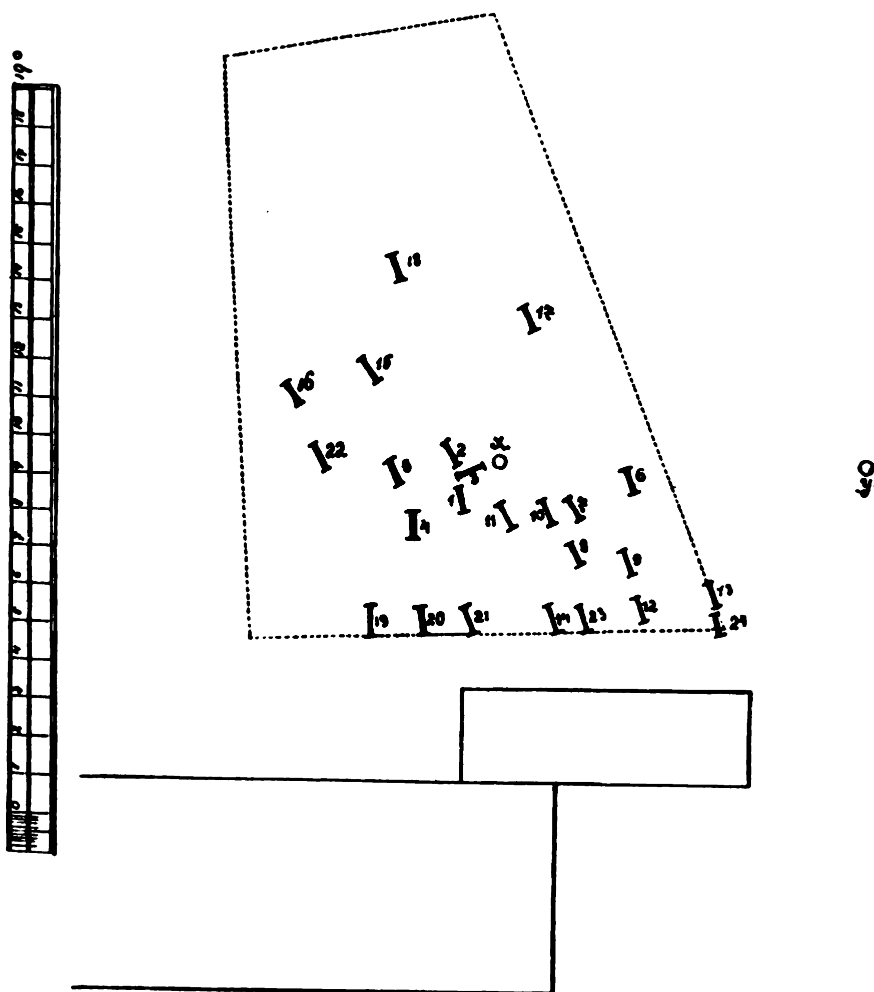
Prost. mus. — Ant. G. — Č. M. mus. z. 1902 s. 74.

Vrbovec (u Znojma). V cihelně Langově vyskytují se častěji hroby se skrčky v prosté zemi na pravém boku od sev.-záp. k jih.-záp. i opáčně uloženými. Při nich stávají nádobky; z bronzu nalezeny dýka s nýty, kroužky a spirálka z drátu. Také objeven hromadný hrob se zbytky čtyr mrtvol, které patrně sotva současně byly pochovány. (Tab. XXIII.)

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 129. — M. anth. G. 1894 s. 32.

Veškeré hroby byly ploché, na povrchu nyní nijak nepoznačené, na větších pohřebištích v řadách ovšem méně pravidelných (obr. 79.) ukládané. Často vyskytují se jednotlivé hroby v sídlištích mezi jamami příbytkovými.

Kostry mají více méně přitažená kolena k prsům a leží obyčejně na pravé straně, zřídka na boku levém. Ruce zahnuty jsou v lokti ku hlavě, někdy bývá jedna podložena pod hlavou,

Obr. 79. Rozloha pohřebiště se skrčenými kostrami u Oblekovic.

jindy skříženy jsou obě na prsou nebo položeny přes kyčle. Směr uložení není pravidelný, nejčastěji leží hlava k západu. Kostra v hrobě bývá zpravidla jediná, někdy však objevují se

dvě, tři ba i čtyry v jediném hrobě a tu též zjištěno, že byly pohřbeny čas od času.

Hroby vykopány jsou v zemi do nestejné hloubky, někdy až 1·50 m, kostry do nich ukládány buď prostě, někdy bývá pod hlavu položen kámen, anebo častěji celá kostra obložena a překlenuta velkými kameny. Všechny způsoby tyto bývají pozorovány na jediném pohřebišti, není z nich tedy žádný význačným; možná že namáhavé obkládání hrobu kameny podmiňováno bývalo láskou pozůstalých.

Skoro v každém hrobě bývají milodary: hliněné nádobí, kamenné, kostěné a bronzové nástroje nebo šperky.

Nádobky rozmanitých tvarů (hrníčky, mísy, šálky a pod.) stávají za hlavou, před tváří, u kolena, u břicha nebo v nohách po jednom, dvou až devíti kusech. Nádobí jest pracováno zběžně vesměs jenom v pouhých rukou z jemnější avšak vždy hrubými zrny křemenitého písku mísené hlíny a bývalo nestejné páleno. Povrch bývá barvy šedé, hnědé, červené a nejčastěji černé, avšak tato lesklá čerň nebývá skoro nikdy nátěrem tuhovým.

Nejvýznačnějším tvarem bývá uchatý hrníček: nízký a do široka vyhnětený okřín súžuje se od ostré hrany na nejširším rozdutí táhlým krkem k hrdlu, jehož okraj bývá málo vyhnut. Ucho upevněno je na ostrou hranu břicha a na okraj anebo jen uprostřed krku. Sličné jsou též ostatní nádobky, zvláště nízké mísečky s krčkem, uchaté šálečky, pohárky a j. Řídké okrasy sestávají obyčejně jenom z vytažených pupíků a růžků buď na okrajích anebo na ostré hraně břicha proti uchu. Ryté nebo důlkované ornamenty objeveny jenom v málo případech, ovšem v nejmladších hrobech a sídlištích jeví se už v keramice značný vliv kultury popelnicových polí, na př. známé kanelování, ornamenty na vnitřních stranách misek, tvary hrníčků a j. p.

Hrubší nádobí má podobu velikých hrnců s vyhnutými okraji, bývá uvnitř vyhlazeno a na zevnějšku rýhováno prsty, také vyskytují se hrubší mísy a j. p. nádobí pro potřebu domáci hotovené. Připojené obrazy spodobňují nádobky mnohem lépe než důkladné popisy. (Obr. 75., 80., tab. XXII. a XXIII.)

Z bronzu nejčastěji vyskytují se šperky, zřídka nástroje nebo zbraně. Typickými jsou náušnice, náramky nebo závěsné kroužky z dvojitého drátu stáčené rourovitě. Větší náramky bývají stáčeny cylindrovitě ze silnějšího plechu bronzového až do 20 cm

zdélí. Na krku koster bývají často trubičky z roztepaného drátu stočené.

Jehlice šavlovitě zahnuté mívají roztepanou hlavičku do kličky stočenou, někdy kulovitou hlavici dírou opatřenou; v Mikulově nalezli jehlici s velikou hlavicí a tělem šroubovitě stočeným, jakéž jehlice častěji v depôtech mladší doby bronzové přicházejí. Jehlice tvaru únětického objevila se pouze jednou (v Měníně).

Ze zbraní nalezeny jenom ploché dýky trojúhelníkové s nýtky v týle. V hrobě u Bánova nalezen byl u kostry, jejíž poloha nebyla zjištěna, bronzový oštěp a sekyrka s ohrnutými okraji, jaké v Čechách u skrčků častěji se objevily*).

Obr. 80. Nádobky z hrobů u Skoronic.

Kostěné nástroje a závěsky objeveny byly na Moravě jenom v pohřebišti Příkazském; byly to jehly s dírkou v okrouhlé hlavici, kostěné perly a provrtané zuby kančí (obr. 81.). Podivno, že ve hrobech skrčků moravských jantar v Čechách tak hojně objevovaný, posud nalezen nebyl.

Pokud se týká určení časového našich hrobů s kostrami skrčenými, závažny jsou zejména pohřebiště Hájanské, Vrbovské a Příkazské.

Ve hrobu u Hájan nalezl Dr. Wankel kamenné nástroje, kostěné šídlo a baňatou nádobku podobnou neolithickému nádobí ze severních Čech a z hrobů na Sále. Archaická nádobka tato, jakož i kamenné nástroje svědčí, že pohřebiště zdejší — ostatní

*) Ve sbírce p. A. Fadrusa, hosp. správce v Bánově.

hroby obsahovaly už bronzové nebo měděné milodary — jest z nejstarších mezi skrčky moravskými.

Mezi nejstarší řadí p. J. Palliardi, jenž nejpodrobněji zkoumáním hrobů se skrčky u nás se zabýval, dále pohřebiště Těšatické; keramika tamnější liší se ovšem od neolithické a jsou tu také vzory nádob na pozdějších pohřebištích obvyklé, přes to však shodují se tu mnohé džbánky s nádobkami známými z hrobů s poháry zvoncovými. Ze stejných příčin náleží do téže doby rozsáhlé pohřebiště Oblekovské, již proto, že tamnější kovové milodary zhotoveny jsou z pouhé mědi, obsahujíce jenom nahodilé příměsky cínu a stříbra (0·76 a 0·83% cínu, 1·33 a 1·00% stříbra). Bronzy Vrbovské vykazují však už 4·98 a 2·07% cínu, a že pohřebiště mladším jest Oblekovského, svědčí již také celkový ráz keramiky pokročilejší.

Do stejné asi doby klásti lze hroby u H. Dunajovic, Kyjovic, Skoronic, Kyjova a j. Ostatní hroby nebyly posud podrobněji prozkoumány a jednotlivé věci z nich nestačí posud k zevrubnějšímu určení stáří celého pohřebiště. Některé bronzy z hrobů u Mikulova (jehlice, masivní náramky) jsou rázu pokročilejšího, proto dlužno je považovati za mladší; kostry Příkazské pak jsou z hrobů našich skleněnými korály nejmladší.

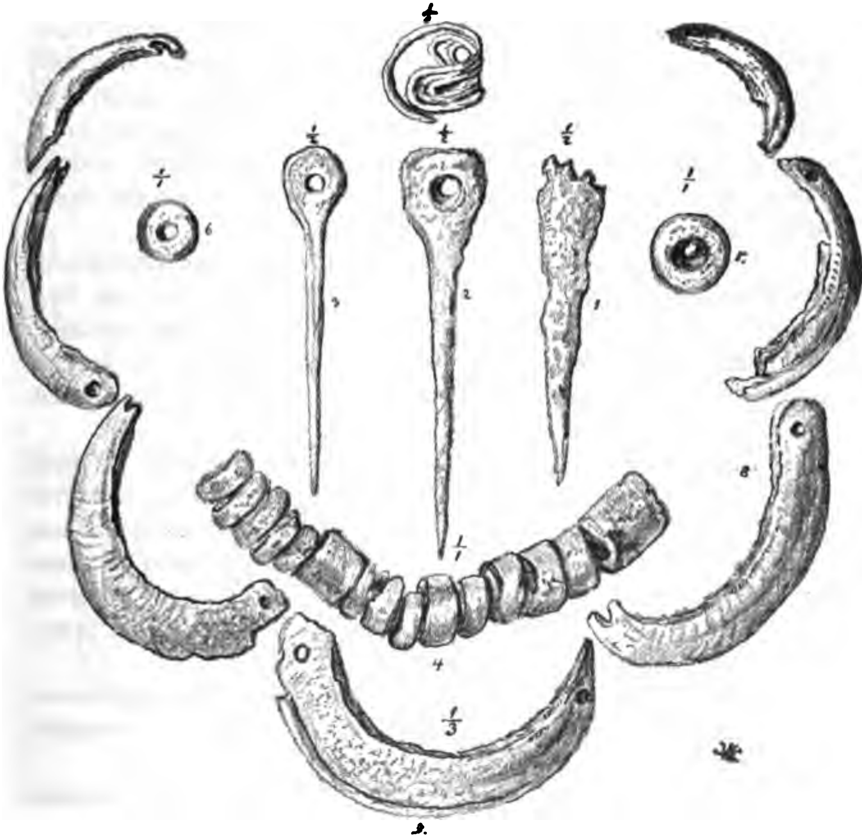
Dají se tedy všechna naše pohřebiště zařaditi do doby bronzové; pohřební tento obřad, keramika hrobů a svérázná bronzová kultura jejich udržely se ještě do doby, kdy do krajů našich vnikala již kultura Hallštattská. Rozkvětem této kultury mizejí však u nás pohřebiště se skrčenými kostrami úplně; v cihelně Recké (Dolní Rakousy) objevil Spöttel ojedinělého skrčka se železnými přídavky typu Hallštattského poblíž hrobů popelnicových.

Vymíralo-li toto pokolení koster skrčených tou dobou nebo přejímalo-li znenenáhla šířící se po celé vlasti vzdělanost i obřad spalování mrtvol pokolení t. zv. popelnicových polí, zůstává u nás ještě vděčnou ulohou budoucímu bádání zrovna jako řešení neméně důležité otázky o původu této kultury.

V Čechách zdá se řešení otázky prvé výzkumem na skvostném pohřebišti Bylanském ukončeno; obyvatelstvo tamnější zachovávajíc svůj starobylý obřad pohřební přejímalo pouze nové

kultury, jak Hallštattskou tak i Tènskou a mizí patrně pod vlivem pokolení hrobů žárových ve spalování.*)

Pozoruhodným je náhled českého archaeologa V. Schmidta, že jednotlivě se vyskytující kostry skrčené na pohřebištích první doby křesťanské jsou snad posledním pozůstatkem původního pokolení skrčkův.**)

Obr. 81. Šperky a nástroje z hrobu u Příkaz.
Bronzová náušnice (na hoře). — 1. Kostěné šídlo. — 2., 3. Kostěné jehlice. — 4., 5., 6. Kostěné koraly. — 7., 8. Provrtané zuby kančí.

U nás dálo se asi podobně; hrobů s doklady proto ještě neznáme, avšak sídliště u Komína, Kunovic, Sobůlek a j. zřejmě

*) Srov.: Dr. J. L. Píč, Výzkum II. s. 64.
**) Pam. arch. XVIII. s. 144. a 234.

nasvědčují, že kultura popelnicových polí nezůstávala na keramiku skrčkův beze značného vlivu, což je prozatím cennějším dokladem než jednotlivé předměty bronzové nebo železné, ačkoliv ani těch neschází.

Sídliště.

S rozlohou hrobů s kostrami skrčenými souhlasí skoro všude poblíž nich objevované jámy příbytkové a odpadkové a obyčejně velmi mocné vrstvy kulturní obsahující odpadky kuchyňské, ohniště, hromady popela, vypálenou mazanici s vtlačenými pruty a kůly, pohozené nástroje kamenné a kostěné, ztracené ozdoby bronzové a hojně rozbitého nádobí s keramikou pohrobní úplně souhlasícího.

Člověk tohoto období žil podobně jako jeho předchůdce neolithec, vyhluboval si stále své příbytky ještě do země (obr. 82.), lovil zvěř i ryby, choval dobytek a pěstoval i orbu a jako neolithec své nuzné živobytí opatřoval, pouze s tím rozdílem, že již znal a sám asi uměl robiti některé nástroje a ozdoby ze zlata, mědi a bronzu.

Kámen, kosť i paroh byly neustále ještě lacinou a vždy pohotovou látkou ku výrobě četných nástrojů a náčiní, s jakými jsme se shledali v neolithu; pokroku tu neshledáváme pražádného: předměty jsou jen zachovalejší, poněvadž jsou mnohem mladší. Jinak jsou to táž kladiva z parohu opatřená provrtem, někdy i ostřím, stále táž šídla, dláta, hladidla, dýky, hroty a šipky, jaké jsme v neolithu krátce vylíčili.

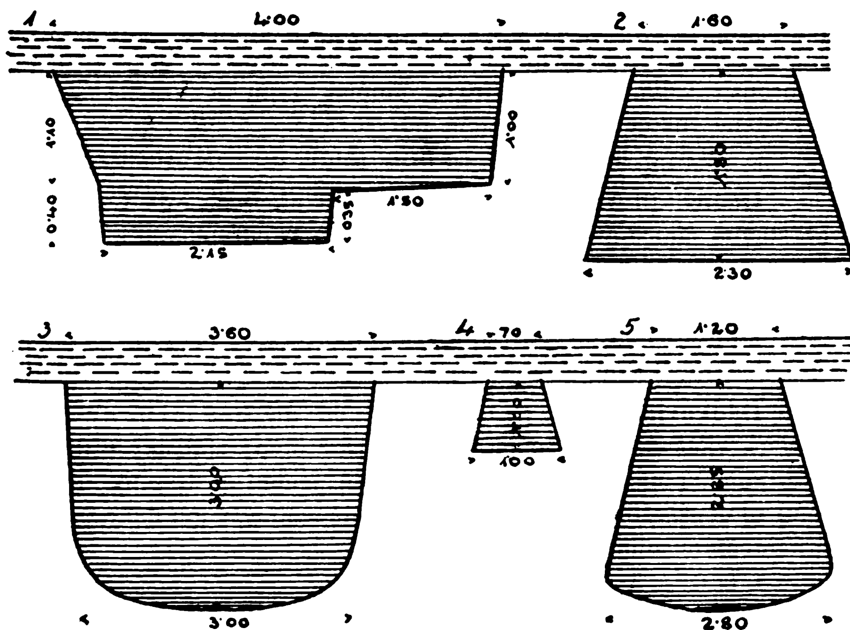
Nádobí podobá se úplně hrníčkům a mísám pohrobním, vyskytuje se jen větší množství hrnců a mis velikých rozměrů, jaké se zpravidla upotřebují v domácnostech.

Větší hrncovité nádobí je pracováno z hrubé hlíny promíchané hojně křemenitým pískem, bývá jen uvnitř vyhlazené, zevnčí pak hrubě omazané. Okrasy sestávají jenom z vytažených pupíků a bulek nebo prstem vtlačených důlků a pásů; hrnce jsou tvaru baňatého, súžují se ku krátkému krku s převaleným nebo vzpřímeným okrajem. Veliké tyto hrnce bývají někdy i na celém povrchu leštěny a hlazeny do hněda nebo do černa. Také vyskytují se veliké misy, jen uvnitř hlazené.

Nádobí menší má tvar podobný; je celkem lépe vypracováno z hlíny jemnější, pískem míchané, bývá po obou stranách

hlazeno a leštěno. Okraje bývají dovnitř zahnuty anebo s prohnutým krčkem o jemných stěnách, barvy hnědé, černé nebo světle červené, avšak obyčejně bez ornamentů; černý nátěr ten zřídka bývá tuhový.

Na pokročilejších sídlištích objevují se hrníčky s velkými uchy a baňatými břichy podélnými pásky rýhované, jsou na povrchu buď červené anebo tuhou leštěné; u některých zdvíhá se krk válcovitě nad břichem na způsob osudí a popelnic z hrobů

Obr. 82. Průřez příbytkových a odpadkových jam u Kunovic.

rázu lužického, nebo krásných osudí slezských a nádobí typu Hallštattského.

Často nalézají se v sídlištích pokrývky na nádoby v podobě plochých kulatých desek hliněných, někdy důlky nebo pásky rýsovaných. Mnozí považují je za kotouče, mezi nimiž se ve žhavém popelu pekly placky z mouky.

Jinak vyskytují se z hlíny ještě četné jehlance a závaží buď válcovitá nebo koulovitá, i tvarů docela malounkých. Přehojné přesleny bývají různotvarné, jednoduché i ozdobnější.

Dosti často vyskytují se sošky zvířátek (oveček, prasat a medvědů).

Uherský Brod. Nad mlýnem „Vazovým" jsou v březích Olšavy kulturní jámy a vrstvy s četnými zbytky nádob a s vypálenou mazanicí; mezi nimi nalezena kamenná sekyra, kus osekaného jeleního parohu, přeslen a t. p.[1])

Na „Panském lánu" blíž Havřic objevil p. Kučera rozsáhlé osadiště se zajímavými jamami příbytkovými a vydobil z nich mimo překrásnou keramiku z hrobů od skrčkův známou přesleny, sošky zvířecí, lidské nohy z hlíny modelované, kostěné nástroje, z bronzu šídla, jehlice, šipku, úlomek srpu a vzácné šídlo v kostěné rukojeti ornamentem porýsované.

K. m. v Uh. Brod. — [1]) Č. lid III. s. 551.

Dědice (u Vyškova). V srpnu 1893 otevřeno „na Lánech" při stavbě silnice několik jam odpadkových se střepinami hrubých i tuhou leštěných a ornamentovaných nádob; mimo to byly tam pazourkové úlomky a parohové kladivo. — Fauna: Pes, koza, skot, kůň a jelen.

I. L. Č. — M. S. B. — Č. Ol. m. 1900 s. 14.

Dědkovice. „Ve Skaličníkoch" od městské myslivny pod obcí a zpět až po „Spálený mlýn" jsou stopy sídliště; v dížovité jámě plné mazu vykopán veliký jehlan a střepiny, mezi nimi úlomek džbánku žlutohnědě vyleštěného a tuhou naneseným ornamentem zdobeného.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 25.

Drysice (u Vyškova). V poli u cís. silnice v levo do Brodku vedoucí vrstvy kulturní se střepinami a kam. nástroji.

I. L. Č.

Hodonice. V cihelnách objevily se jámy a vrstvy s kulturou skrčkův. Mimo kostěná šídla, rohovcové úštipky nalezeny hliněné kotouče, nádobky, lžičky a četné střepy nádobí celkem shodného s keramikou hrobovou, ačkoliv tu byly již i nádoby, které lépe lze přirovnati k nádobám známým z některých žárových hrobů. (Tab. XXIV.)

J. P. — Č. Ol. m. 1895 s. 126.

Hradisko (u Kroměříže). Mezi okresní silnicí a hřbitovem je rozsáhlé sídliště s četnými jamami s kulturou skrčených koster;

mimo známou keramiku objeveny tu četné přesleny a korálky hliněné, kamenné sekyrky, paz. nožíky, bronzové jehlice, dláto, šipka, jehla, náušnice, velká sekyra s laloky, jiná s dutinou a úškem, kadlub ku lití hvězdicových okras, množství kostěných šídel, dlát a t. p. Mezi jamami objeveny i 3 hroby se skrčenými kostrami. Západně kostela táhne se mocný obloukový val znatelný v polích na 400 m; oba jeho konce spadají k severu srázným břehem k močálovité rovině, protékané řekou Hanou. Trať pole s náspem zove se „Na Hroubech". Pokud hradiště zdejší souvisí s osadištěm z doby bronzové, nemůžeme podle posavadních nálezů posouditi.

P. L. Ledvina na Hradisku. — V. M. O. — I. L. Č.

Hradšovice (u Uh. Brodu). Na statku Fr. Cahla otevřeny tři kulturní jámy se střepinami a kamenným mlatem. Vrstvy podobné jsou i v cihelně nad nádražím.

K. m. Uh. Brod. — Č. lid III. s. 551.

Charvaty. V obecním hliníku otevřeno množství dížovitých jam a z nich vydobyta drtidla i mlýny, kostěná šídla, jehlice, přesleny, bronzové kroužky, střepiny i celé nádoby této kultury, závaží, jehlany, lidská soška a j.

A. Telička. — V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 38., 51., 1891 s. 87.

Kobylí. Od Pavlovic až ku Kobylí nacházely se v průkopu železničním hojné zbytky nádobí, pazourkové nástroje, kosti zvířecí a j.

F. Novák. — Lidové noviny 1896 č. 260.

Količín. V cihelně jsou stopy osadiště se silnými vrstvami i dížovými jamami, z nichž vydobyty karakteristické hrníčky, parohové kladivo s čtyrhrannou dírou, hladidlo, kus bronzu a pod.

I. L. Č.

Komín. V trati „Nivy" otevřel jsem jámu příbytkovou s keramikou pokročilé kultuře skrčkův karakteristickou, s přesleny, větší mísou uvnitř kanelováním zdobenou a kostru ovce.

I. L. Č.

Kobeřice (u Slavkova). V „Nových polích" sídliště, z něhož zachráněny hrnečky, misky, pazourkové nožíky a kamenné sekyrky,

kostěné šípy, šídla, hladidla a j. Mezi jamami otevřeny i tři hroby se skrčky chatrně zachovanými a bez přídavků.

Al. Procházka.

Křepice. Na „Hradisku", návrší bez valů, na němž se střídají skoro všecky fáse kultury pravěké, zastoupena také keramika shodná s nálezy z hrobů se skrčky a také vyskytly se tu takové hroby.

J. P.

Kunovice. V knížecí cihelně objeveny velké příbytkové jámy (obr. 82.) s karakteristickými střepinami, přesleny, osekanými parohy jeleními a kostěnými nástroji. Menší jámy díživité obsahovaly pouze čistý bílý popel nebo černou hlínu s malounkými úlomky nádob. Mezi střepinami ornamentovanými vyskytl se hrot z parohu vyřezaný a dutinkou opatřený a také dva železné nožíky.

Podobné nálezy vyskytují se i v sousední cihelně Nedbalově. Část keramiky jeví nepopíratelně vliv kultury popelnicových polí.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 120. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Lovčice Velké. Na panském lánu rozsáhlé sídliště s jamami. Mimo střepiny a nádoby nalezeny bronzové kruhy, šidélka a hladidla kostěná, brousky, drtidla, ruční mlýny a j. Ve dvou jamách byly mrtvoly lidské; v jedné ležela kostra skrčená na boku s kostmi ze selete a pěkným hrníčkem; druhá ležela na znaku nohama k východu, u ní byly pazourkové odštipky a nožík, břidlicový brousek, rozsypaná míska a bronzová sponka (?). V jiné jámě nalezeny ve spodu kosti z domácího psa, tura, ovce, dvě lidské kosti stehenní a jedna loketní s ukousnutými klouby na jednom konci.

Dr. M. K. — Děj. m. Ž. s. 112.

Mařatice. Na úpatí kopce pod kaplí sv. Rocha jsou jámy se střepinami, přeslénky a opracovanými parohy v popeli a uhlí.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 113.

Staré Město (u Uh. Hradiště). „Na Kruhách" v břehu řeky Moravy objevují se po každé povodni jámy příbytkové i odpadkové. Prokopáváním jich nalezeny: parohy jelení v sekyry přibroušené a provrtané, kostěná šídla i hladidla, zvířátko medvídku podobné, četné přesleny, závažíčka, cívečky, kamenné sekyrky

a mlaty, pazourkové nože a pilky, velká závaží, z bronzu spiralovitě stočená náušnice, jehlice s kličkou, jiná s hřebovitou hlavicí, šídlo, uzounké dlouhé dláto, kousky suroviny a velmi hojné střepiny nádobí všech velikostí, jevící jednak podobnost s nádobím z Mírovce nad Grešlovým Mýtem, jednak vlivy keramiky popelnicových polí. (Tab. XXV.)

I. L. Č. — F. Myklík, naduč. v Nové Vsi. — Č. Ol. m. 1890 s. 85., 1897 s. 144. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Milotice. R. 1897 vykopali u panské sýpky hrníček, misku s třemi úšky pod krčkem a význačné střepy.

F. M.

Modřice. Při kladení kolejí do cukrovaru otevřeno několik díŽových jam se střepinami, kostěným šídlem, paz. šipkou a zvláště četnými škeblemi sladkovodními.

J. Hladík. — I. zpr. č. paed. 1897 s. 91.

Mořice. Na „Panském lánu“ jsou mocné vrstvy a jámy s kulturou skrčkův.

A. Telička.

Němčany. V „Pratlosové zmole“ jsou jámy kulturní se sporými střepinami; v jedné z nich byla lidská kostra, jejíž lebka byla na spánku, čelisti i na kosti loketní zeleně zbarvena; z bronzu nalezen zlomek náramku z drátu stočeného.

F. M. — M. anth. G. 1891 s. 84.; 1892 s. 34.

Obr. 83. Džbáneček z Vrahovic.

Němčice (na Hané). V obecní cihelně otvírají se častěji příbytkové i odpadkové jámy.

V. M. O. — A. Telička.

Oblekovice. Při samém pohřebišti se skrčky jsou stopy osadiště soudobého. (Tab. XXVI.)

J. P. — Č. Ol. m. 1892 s. 33., 1893 s. 99.

Opatovice (u Rajhradu). U samé vesnice a v ní objeveny hroby skrčků s jamami odpadkovými, v nichž nalezeno hojně předmětů význačných pro tu dobu mezi jinými též zvoncovité poháry.

M. S. B. — Al. Procházka.

Opatovice (u Vyškova). V hliníku a nad ním „Na hójezdě“ jest sídliště, z něhož vydobyty přesleny, střepiny, paz. nožíky, lastury, škeble říční a z nich vybroušené závěsky, kusy cezanu a podobné.

Al. Procházka, uč. v Blažovicích. — Č. Ol. m. 1900 s. 11.

Předmostí. Nad palaeolithickým tábořištěm objevil Dr. Kříž také dížovité jámy s hrníčky a střepinami této kultuře přináležející a kosti domácích zvířat.

Dr. M. Kříž. — Č. Ol. m. 1896 s. 55.

Seloutky. V trati „nad Žlíbkem“ stopy osadiště se střepinami, kus zvířecího trupu, zoubkovaný přeslen a četné rozštípané kosti jelena, srnce a zuby koňské.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 26.

Smržice. V písečníku u mlýna nalezeny nádobky kultuře skrčkův karakteristické.

Ant. Gottwald. — Arch. výz. na P. s. 26.

Slatinky. V trati „Pod Hájem“ stopy osadiště na rozoraných polích i v otevřených jamách v úvozové cestě na Malý Kosíř vedoucí.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 26.

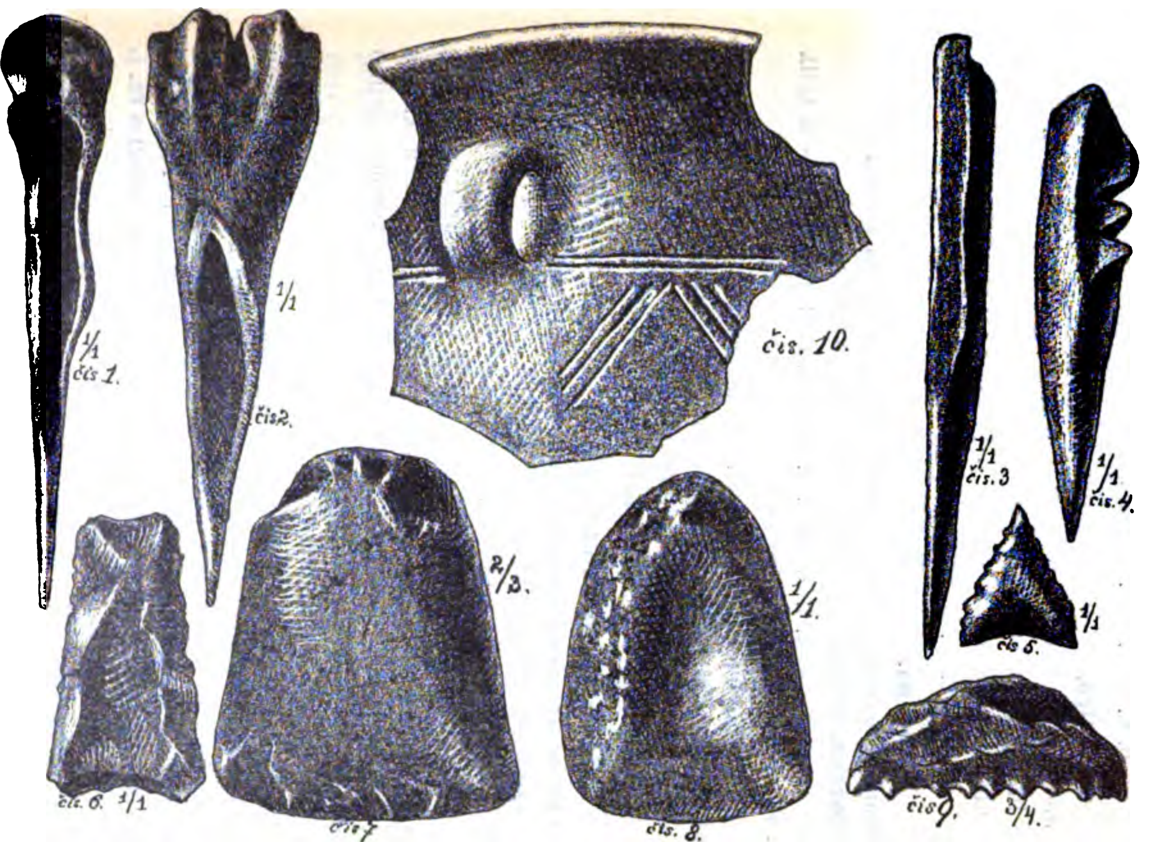
Sobůlky. V hliníku jsou mocné vrstvy kulturní s četnými jamami příbytkovými i odpadkovými. V jedné jámě se stěnami kolmými bylo mnoho popela, kostí lidských i zvířecích, množství střepů, několik celých nádob, 8 velkých jehlanů vedle sebe nastavených, dvě kostěné jehlice a bronzové závitky. V jiné jámě díže nalezena lebka lidská se třemi kusy žeber, klíční kostí a bronz. závitky mezi střepinami nádob a kostmi zvířat. Nádobí je význačné pro kulturu skrčkův se zajímavými stopami vlivů kultury Hallštattské.

Mezi jamami vyskytly se už i hroby se skrčky.

Dr. M. K. — I. L. Č. — Kůlna a K. s. 351. — Dějiny měst. Ž. s. 116.

Šatov. Popelové jámy s mazanicí, pazourkovými nástroji a hlazenými sekyrami, se střepy hrubých nádob a bronz. obojky.

D. M. — M. anth. G. 1890 s. 35., 97.

Obr. 84. Ze sídliště u Vrhovce.

1.—4. Kostěná šídla. — 5. Paz. šipka. — 6. Paz. nůž. — 7., 8. Kamenné sekyry. — 9. Paz. pilka. — 10. Úlomek nádoby.

Telnice. V cihelně Královĕ jámy s kulturou skrčkův, kostěnými i kamennými nástroji.

J. B. K. — Č. lid I. s. 563.

Těšatice. V cihelně objevují se hojné kulturní jámy v podobě zvonů i kotlů s četnými zbytky keramiky souhlasící s onou ve hrobech skrčkův, rohovcovými šipkami, kamennými sekyrami a mlaty, kostěnými nástroji a j. (Tab. XXII.)

J. P. — Č. Ol. m. 1896 s. 16.

Tvarožná. V obecní cihelně příbytkové jámy se střepinami keramiky skrčkův; jinak vydobyto hojně přeslenů, závaží, nástroje z parohu, pazourkové nože, kamenné sekyrky a j.

I. L. Č. — K. J. M. — J. B. K. — M. C. C. 1890 s. 47. — Č. l. III. s. 461. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Vrahovice (u Prostějova). Pode dráhou uhodilo se častěji na nádoby, zachráněny však jenom dvě: hrubý čtyruchý hrnec a džbánek jevící zřejmě kulturu skrčkův. (Obr. 83.)

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 26.

Vranovice (u Prostějova). V „Dílech" objevují se poblíž hrobů se skrčenými kostrami chudé jámy příbytkové i odpadkové se souhlasnou keramikou.

A. Gottwald. — Č. M. m. z. 1902 s. 74.

Vrbovec. V cihelně, mimo zmíněné už pohřebiště, vyskytují se i rozsáhlé vrstvy kulturní i jámy současné a v nich krásné nástroje kostěné, pazourkové (šipky, pilky) a kamenné mimo zajímavou keramiku. (Obr. 84.)

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 129.

Vrchoslavice. Těsně za domky nad silnicí Mořickou jsou ve březích mocné vrstvy kulturní a jámy všech tvarů a druhů. P. naduč. J. Zikmund vydobyl z nich vzácné předměty kultury skrčkův: kostěná šídla, jehly, bronz. nůž, dýku, jehlice, paz. nože a pilky, hlazené sekyry a mlaty kamenné, přesleny, závaží a m. j.

V. M. O.

Výmyslice. Na „Výhoně" prokopal jsem r. 1901 několik jam se střepinami rozmanitých nádob, pazourkovými nožíky a škrabadly a kam. sekyrou.

Na „Horním polouděli" jsou podobné vrstvy.

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 73.

Žešov. V bývalém hliníku nad školou jest sídliště a zbytky pohřebiště se skrčky.

A. Gottwald. — Č. Ol. m. 1901 s. 28., 1893 s. 77.

Znojmo. Na „Hradě“ zjištěno původní pravěké osídlení a ze šesti vrstev kulturních obsahovala nejspodnější dosti četné památky kultury skrčených koster.

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 53. a násl. 1894, s. 104.

Hradiska.

Lidstvo mladší doby kamenné sídlelo u nás docela pokojně po dlouhé doby, ohrazujíc příbytky a osady své snad jenom ploty a dřevěnými zásekami proti dravé zvěři. Teprve když hustě zalidněné země naše hojněji byly cizím lidem navštěvovány a snad i útočně napadány, hledali praobyvatelé na návrších a na blízku v lesnatých horách útočiště. Snad už tehdy počala se tato ochranná místa opevňovati zásekami, valem a příkopem z hlíny nebo kamene naneseným, avšak s jistotou toho o našich hradištích tvrditi nelze. Prvá hradiska zakládalo u nás pokolení skrčených koster.

Na takové pravěké opevnění poukazuje už obyčejně jméno samo: Hradiště, Hradisko, Hrad a p. znamenajíc ohrazené místo, kde lidé delší dobu obývali a za opevněním se proti nepřátelským útokům bránili. U nás vyskytují se opevnění taková někdy v úžasných rozměrech na osamělých značnějších výšinách; mnozí považují je za opevněná města, správněji v nich však dlužno viděti dočasná útočiště. Jindy nacházíme je na srázích u řek, na ostrozích při stoku dvou řek a někdy v rovinách na ostrovech v bažinách. Nespatřujeme na nich mimo stopy příkopů jiných starých zbytků kromě umělých náspů ještě vždy až několik metrů vysokých, nasypaných z hlíny nebo z kamení. Půdorys náspů bývá zpravidla okrouhlý, bez ostře lomených úhlů.

Na počet bývají náspy jeden nebo dle potřeby až tři i čtyry; tam, kde příkřejší sráz takového opevnění nevyžadoval, bývala jenom hradba z naražených kolů a zásek; za to tím mohutnějšími bývají náspy i příkopy na místech snadněji dostupných. Potřebná hlína dobývána z příkopů někdy zevně, jindy uvnitř se nacházejících, anebo snešeny vhodné balvany a kamení s celé hory,

kteréž stavivo za dob obležení bývalo zajisté i vhodným prostředkem obhajovacím. Náspy bývají nahozeny z hlíny kamením promíchané, jak to téměř každé místo podává. Někdy nabyl val zvláštní tvrdosti a pevnosti tím, že hráze z kamení, písku a hlíny nahozené střídavě proloženy byly dřevem a zapáleny; ohněm dlouho udržovaným kameny a písek se tavily a spékaly, čímž vznikly t. zv. valy spečené (skleněné hrady).

Mnohé z těchto opevnění bylo obyvatelstvu širých krajů okolních po dlouhé věky útočištěm v dobách nepokojů, a paměť na ně uchovala se daleko do pozdního středověku (Kotouč, Hostýn); jiná, zvláště níže položená, byla ještě počátkem doby historické (Rokytná) ba až do našich časův obydlena (Znojmo, Olomouc).

Pokolení skrčených koster založilo u nás tato opevnění: „Na Hradě" u Bílovic, Leskoun u Olbramovic, „Obersko" u Loštic a „Obrovu nohu" u Otaslavic.

Bílovice (u Prostějova). „Na Hradě" nebo v „Háji" zove se kopec nad Běleckým mlýnem; ostroh tento velmi strmý nad říčkou Jesenkou je tam, kde pozvolna schází, obklíčen obloukovitým náspem a příkopem asi 200 m dlouhým, z hlíny nasypaným a nyní trochu lomem porušeným. Náhradí nevykazuje téměř žádných kulturních památek, jen ve valu vykopány střepinky a hojně vypálené mazanice. Za to svah jihozápadní obsahuje dosti silnou avšak úzkou vrstvu popela s velmi četnými střepinami, rozštípanými kostmi zvířecími, nápadně hojnými kostěnými i kamennými nástroji, přesleny, závažími a pod. (Tab. XXVII.) Zajímavá vrstva tato povstala ze smetiště, do něhož obyvatelé hradu odhazovali nepotřebné věci, kuchyňské odpadky a pod.

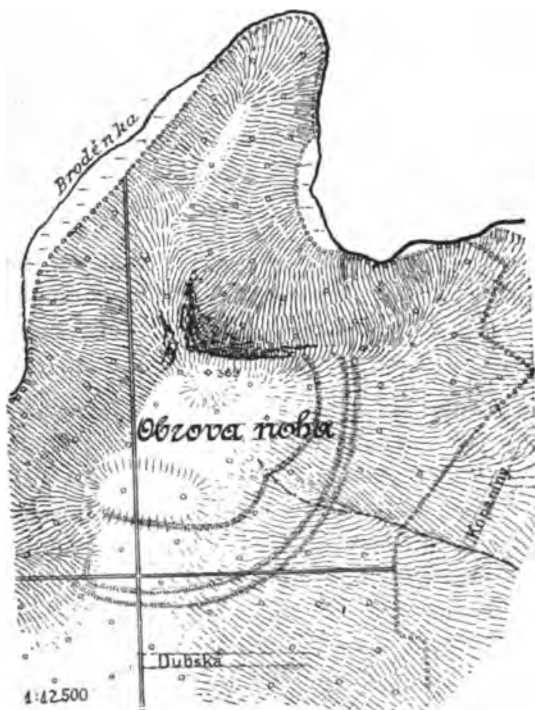
I. L. Č. — Ant. Gottwald. — Prost. m. — Č. Ol. m. 1884 s. 53., 1886 s. 142., 1887 s. 187. — Arch. výz. na P. s. 27.

Leskoun (u Olbramovic). Dr. Wankel popsal zajímavé toto hradisko už r. 1872 a kladl dobu tamnější osady do prvé doby bronzové.

Prof. Dr. Woldřich, jenž Leskoun podrobněji ohledal, píše, že vrchol hory je obklíčen kamenným náspem; na svahu jihovýchodním nasypán je kratší druhý val a něco níže val třetí. Čtvrtý, nejspodnější násyp počíná na straně jihovýchodní, objímá

náspy vnitřní a končí se na severu na srázném svahu; od jihu je přerušen a zdá se, že tam bývala opevněná vrata.

Na Leskounu bývala dojista větší osada, jak svědčí silná popelitá vrstva s kamennými, kostěnými a hliněnými výrobky. Teprve později nanesen nejvnitřnější násyp spočívající na popelité zemi a s hlínou dostaly se do něho četné starožitnosti.

Obr. 85. Plánek hradiska na Obrově noze u Otaslavic.

Dr. Woldřich pokládá sice část nálezů z nejspodnější vrstvy za neolithické, tomu tak ale není. Ráz všech velmi četných starožitnin zdejších je vlastní kultuře skrčených koster a do té náleží různé nástroje kamenné štípané i hlazené a vrtané, z kostí: šídla, jehly, dýky, hladidla, z bronzu: dýka, šídlo v kostěné násadě, jehlice s laloky trubičkovitě stočenými, plochá sekyrka s vysedlými kraji, šipky; nádobí je hrubé i jemnější, četné jsou závaží a přesleny. Fauna: skot, brav, prase, kůň, pes, jelen a medvěd.

V pozdějších dobách bylo místa toho užíváno za útočiště, jak svědčí v hořejších vrstvách nalezené předměty Hallštattského rázu.

Dr. J. N. Woldřich. — F. M. — D. M. — M. S. B. — J. B. K. — K. J. M. — M. anth. G. 1872 s. 207. 1890. — Č. Ol. m. 1890 s. 157., 1885 s. 105. — Dr. Kříž, Kůlna a K. s. 360.

Obersko (u Loštic). R. 1884 zjistil tu prof. Havelka velmi rozsáhlé hradisko podoby ledvinité. Vnitřní val byl spečený, struskový, i nad srázem k řece Třebůvce; všude jinde jest veden druhý val ještě a od severozápadu též třetí, oba poslední z hlíny.

Z nálezů zaznamenány jenom střepiny, kusy vypálené mazanice, kosti a zuby koňské a provrtaná prstní kosť medvědí.

V. M. O. — Č. O. m. 1884 s. 29., 1885 s 60. a 109.

Oslavany. Na ostrohu „Náporky" zvaném, na němž jsou stopy opevnění valy a příkopy z doby jistě mnohem pozdější, zjistili pp. V. Čapek a J. Knies sídliště z doby bronzové.

J. B. Knies. — Č. Ol. m. 1893 s. 17.

Obrova noha (u Otaslavic). Na nejsevernějším ostrohu Obrovy nohy jest rozsáhlé hradisko. Na jeho východním a jižním boku táhnou se trojnásobné valy obloukem s příkopy uvnitř; nejzevnější z nich měří asi 1600 m. Náspy nahozeny jsou z hlíny a kamene, někde na nich naskládány celé zdi kamenné. Svahy západní a severní jsou nesmírně příkré a nebylo tu proto náspů třeba. (Plánek na obr. č. 85.) Ohromné skalisko z boku na severním srázu trčící zove se „Obrova šlapa".

Větší část hradiště byla zdělávána ještě do nedávna na pole; při polních pracích nalézalo se množství památek, avšak mimo „hromové kameny" bylo vše pohozeno. Později zdejší vrchnost zaměnila pole za jiné pozemky a hradiště zalesnila.

R. 1899 zjistil jsem kopáním, že mocná vrstva kulturní pokrývá celé náhradí za nejvnitřnějším valem. Mimo nečetné ztrouchnivělé kosti vykopány kamenné nástroje štípané, hlazené i vrtané, také vývrtky, drtidla, žernováky, velmi četné přesleny, závaží, malinká nádobka, zvířátko z hlíny, množství vypáleného mazu a střepin z nádob úplně podobných oněm z „Hradu" nad Běleckým mlýnem.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 29.

Lidstvo.

O tělesné povaze pokolení skrčených koster jsme díky vzornému výzkumu p. notáře J. Paliardiho přece lépe zpraveni, než o lidstvu neolithickém. Je tu zvláště připomenouti potřebí, aby při otevírání hrobů nebylo pátráno pouze po nádobách, bronzech a milodarech, nýbrž aby se též zachovaly tělesné pozůstatky těch, kteří ve hrobech odpočívají, aby věda anthropologická na základě dostatečného materiálu mohla vyšetřiti podrobně tělesnou povahu a plemennou příslušnost lidstva pravěkého. Je proto povinností každého, kdo nemíní jenom z lakoty pleniti hroby dávných předků, zachovávati nejen celé lebky, nýbrž pokud to jde, i dlouhé kosti a kyčle, v mnohých případech snad i kostry celé.

Z dosavadního materiálu pronáší p. Palliardi o člověku skrčku následující úsudek: „Individualná velikost těla při stejném stáří i pohlaví pohybuje se v mezích dosti širokých (muž 1·76 až 1·64 m, žena 1·69 až 1·55 m). Všecky kosti svědčí o plemeni, tělesným namáháním otužilém, silném a svalnatém, neboť násadce svalů jsou při kostech mužských i ženských velmi vyvinuté a význačné, kosti jsou pak silné a na povrchu drsné. Kosti holenní (tibiae) jsou z pravidla značně sploštělé (platyknemické), kosti lýtkové (fibulae) jsou ploché a podélnými hlubokými žlábky opatřené (kanelované), kosti ramenní (humeri) jsou mohutné, nejsou však na dolním konci v pánvi, do níž kosť loketní zapadá, děravé, kosti loketní (ulnae) jsou silné, po stranách hluboce žlábkované, proto vnitřní podélné hrany neobyčejně vystouplé.

Lebky jsou kromě obou mesocefalních lebek z hrobů příkazských vesměs dlouhé a většinou nad míru dlouhé (hyperdolichocefali), což souvisí patrně s tím, že lebky mají dlouhé kosti temenní a vysedlá záhlaví; v pohledu s hora vykazují zpravidla tvar vejčitý, mají velmi široké čelo, jsou celkem prostředně vysoké, ač se vyskytují tvary vysoké i nízké. Obličej mají dlouhý a úzký, očnice jsou šikmé, při lebkách mužských zpravidla nízké, při ženských prostředně vysoké. Nosní otvor bývá u lebek ženských široký, u mužů celkem užší.

Několika slovy dlužno se zmíniti ještě o t. zv. resekci posmrtní. Na pohřebištích se skrčenými kostrami vyskytují se častěji lebky oddělené násilným bodnutím nebo seknutím od těla. Je pravdě podobno, že tato resekce souvisí s pověrou o vlko-

dlacích a čarodějnicích a prováděna bodnutím do tyla na mrtvých osobách, podezřelých z podobných provinění; oddělením hlavy od těla mělo se zabrániti, aby zemřelý nevrátil se ještě jednou na svět.

Okolnost tato svědčila by tedy o jistém stupni duševního života, snad už i o náboženství, které věřilo na život posmrtný. Druhým dokladem toho bylo by pečlivé pohřbívání nebožtíků s obřady, jimž do hrobů dávány nejen jejich šperky a jim milé věci, nýbrž i nádobky snad s jídlem i nápojem. Jinak možno snad předpokládati i jakýsi kult přírody, jak jej shledáváme u všech prvotních národů.

O rodině a životě v ní nelze pověděti ničeho určitého, snad směli bychom souditi z hrobů, v nichž 2, 3 i více koster nad sebou uloženo, že zvyk ten podmiňoval také výše vyvinuté vztahy rodinné i společenské. Podobně málo určitého víme o společnostech a jejich útvarech. Z rozsáhlých sídlišť a mocných vrstev kulturních soudíme, že se žilo pospolitě i ve velikých obcích a snad i městech po dlouhá a dlouhá staletí.

Ani o řeči a příslušnosti kmenové nelze nám posud ničeho určitého sděliti. Pohřebiště s kostrami pokolení skrčkův i s příslušnými sídlišti a hradisky u nás souhlasí s kulturou podobnou nejen v Dolních Rakousích úplně, a mohou se dobře srovnati se skupinou Unětických hrobů v Čechách, kde se hroby se skrčenými kostrami obmezují pouze na severní a střední část země. Odtud sledují se na severozápadě v Duřinsku, Braniborech, Prusku, Pomořanech, Meklenbursku do Francie. Poněvadž největší poměrné množství skrčeně pohřbívaných lidí připadá na Francii, zvláště západní a poněvadž se starší naše sídla i hroby takové shodují archaeologicky s hroby a sídlišti ve starověké Galii, tedy zemi bez odporu keltické, soudilo se, že náležely jednomu národu, totiž Keltům.

Rozšíření skrčkův nabývá však stále novými nálezy vždy většího rozsahu po Evropě, činíc dojem, jako by pokolení to bylo vlastně původním, autochtoním obyvatelstvem v celé Evropě, — soudí tak aspoň Dr. J. L. Píč a proto nazývá jej *„homo protoeuropaeus“*.

Je-li úsudek tento oprávněným, není tuto na místě rozhodovati, pro poměry v naší vlasti nelze ho však uznati, neboť poznali jsme, že u nás před pokolením skrčených žilo lidstvo

mladší doby kamenné, mezi oběma není však zjištěno dosud nejen žádné spojitosti, nýbrž ani žádného příbuzenství, ovšem pokud nám budoucí soustavný výzkum nezjedná jasnějšího o tom vysvětlení.

Kultura popelnicových polí.

V poněkud pokročilejší době bronzu šíří se u nás nenápadně nová kultura vyznačená hlavně svérázným nádobím v žárových hrobech, které tvořívají rozsáhlé hřbitovy, nazvané proto popelnicová pole.

Hroby ukládány do země v nepravidelných řadách buď prostě nebo s kamenným obložením, někdy i do mohyly. Kosti spálené mrtvoly nasypány do hrubé hliněné popelnice, která bývá obstavena a naplněna četnými nádobami menšími, hrnky, džbánky, miskami a také štěrchátky. Nádobky tyto obsahovaly prý nápoje a jídla; správnějším však zdá se, že byly nebožtíku přistaveny pro potřebu na onom světě, nebo bývají obyčejně obráceny dnem vzhůru. Mezi kostmi bývají milodary bronzové, železné nebo i ještě kamenné, také už skleněné perly, všecko skoro vždy ohněm porušené nebo násilně zničené. Každý hrob chová zpravidla mrtvolu jedinou. Sídliště k těmto pohřebištím příslušná jsou buď otevřená, buď hrazená.

Přehlédneme-li území, v němž se popelnicová pole nejstaršího rázu ve střední Evropě nacházejí, vidíme, že vedou nepřetržitě državami západních Slovanů, totiž od Sály a Labe Horní a Dolní Lužicí, Branibory, Poznaňskem, Slezskem a Haličí západní do severozápadních Uher a celou Moravou do Dolních Rakous po Dunaj; v Čechách zabírají pouze nejvýchodnější část země po Labe až k ústí Ohře. Na šírém tom prostranství musily se ovšem během doby a různými vlivy vyvíjeti různé typy keramiky, tak na př. v Lužici, ve Slezsku, v Uhrách a j., avšak změny ty více méně lokální způsobeny jsou jenom hrnčířskou technikou; základní tvary, jakož i zejména složení hrobů shoduje se všude úplně po dlouhé věky.

Nejhojněji zastoupen je tento ráz hrobů v obojí Lužici; tu mezi Sudetami, Labem, jezerním pruhem severním až za řeku

Vartu je také nejstarším způsobem pohřbívání. Rozšíření jeho ve Slezsku a v Poznaňsku jest jenom mladší rozvoj rázu lužického, avšak s tak nápadnými rozdíly, že lze oba rázy přesně stanoviti, ovšem jenom v keramice; seskupení hrobů, či ritus pohřební se nezměnil.

Keramika *hrobů lužických* vyznačuje se zvláště hlavní popelnicí ve tvaru dvojitého kužele, pak nádobami džbánovitými nebo baňatými s nasazenými táhlými krky. Úška upevněna tam, kde břicho přechází v krk, na mísách při okraji, nad něž nikdy nevyčnívají. Ozdoby jsou řídké a velmi jednoduché: pásky z důlků prstem vytlačených, nebo rýhy prsty tažené kolmo po nádobě, hrbolky v podobě ženských prs v rytých obloucích, přímé a mělké žlábky, dolíčky, vždy jenom na zevnější straně nádob. (Obr. 89., tab. XVIII.—XXX.) Tuhou leštěné nádobí je v Lužici řídké.

Naproti tomu keramika *hrobů slezských* vyniká rozmanitostí forem, je menší a jemnější práce, skoro vždy tuhou leštěna; baňaté nádoby jsou v poměru k šířce velmi nízké, vázovité, ozdoby ryté velmi hojné, přímočárné i kruhovité, žlábkované, nápadně krásné na vnitřních stěnách plytkých mísek. (Tab. XXXIII. a XXXV.) Mladší keramika bývá mnohdy žlutou, bílou nebo šedou hlinkou pomalována.

Na Moravě vyskytují se popelnicová pole velmi četně jak s keramikou rázu lužického tak i slezského, nechybí však ani pohřebišť, kde se oba typy stýkají, neschází k nim ani sídlišť ani hradišť. Bohužel nezkoumají se tak, jak by toho pro svou důležitost zasluhovala. Jenom poněkud prozkoumaná máme pohřebiště tři, čtyry, ostatní jsou více méně nahodile objevena, nepatrně vykořistěna a zřídka popsána a oceněna.

Ráz lužický

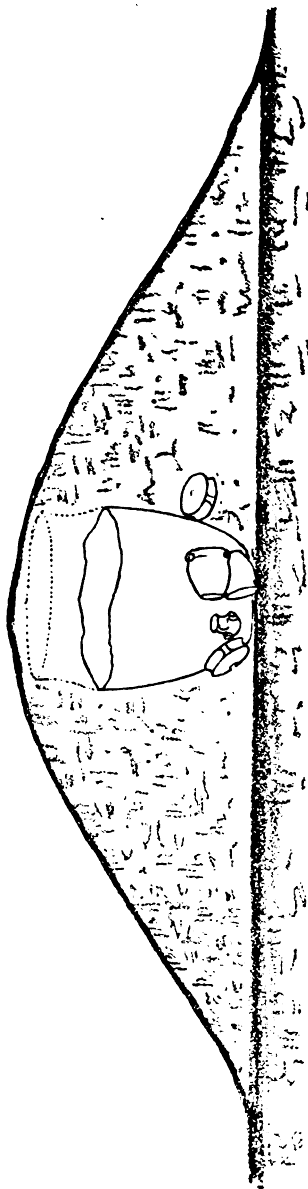
v popelnicových polích zjištěn u nás jednak v mohylách, jednak v otevřených polích. Domnívají-li se mnozí, že snad všechny nebo většina popelnicových hrobů tohoto rázu ukládána bývala původně pod mohylu, která se během dob rozlezla nebo zúmyslně rozvezena byla, jsou na omylu potud, pokud tak soudí též o hrobech do země (ve hnízdech) zakopaných, nebo hroby žárové v mohylách uložené stávají dle dosavádních zkušeností na

zemi pouze urovnané a na ně teprve mohyla nasypávána; pro hroby bez mohyl vykopávány bývaly více méně hluboké jámy.

Mohyly

zkoumali P. Fr. Přikryl a Ed. Peck na Záhoří a u Kvasic, odjinud nejsou posud oznámeny. Největší prozkoumaná skupina je v lese „na Spáleném“ u Kostelce.

Mohyly byly až 2 m zvýší a 15 m v ochoze. Hrob obsahující skupinu nádob stál asi uprostřed. Obyčejně byla tu veliká, hrubá popelnice a při ní s boků misky, hrníčky, osudí, hrnce (látky či květináče). Popel nebo kosti spálené mrtvoly nasypány na dně veliké nádoby. (Obr. 86.) Mimo drobné porušené milodary bronzové bývaly uvnitř i drobnější nádobky.

Obr. 86. Průřez mohyly v lese u Kostelce.

Kostelec (u Holešova). V lese „na Spáleném“ nad Líšnou je skupina mohyl, počtem asi 30. P. naduč. Ed. Peck otevřel jich roku 1890—1893 celkem 20. Mohyly obsahovaly skupinu nádob: veliké hrncovité popelnice nebo břichaté popelnice s konickým dlouhým krkem, při nich nastaveny podobné nádobky menší (mísky s důlkem místo dna, hrnky, šálky, osudí s bulkami na břichu, nádobku s nožkou, hrubé hrnce (květináky) a j.). Z milodarů

nalezeny bronz. jehlice, koralky, kroužky a trubičky, skleněné korálky a j.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 160.

Německe (u Lipníka). V lese „Doubravě" objeveno 5 mohyl roztroušených. V jedné z nich nalezen hned pod povrchem hadcový mlat, vedle něho jaspisový nožík a teprv 1 m hloub ve vrstvách popela a dřevěného uhlí rozpadlá popelnice s dvéma uchama, bez ozdob. Střepy jsou uvnitř černé, na povrchu červené.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 21. — M. anth. G. 1891 s. 16.

Pavlovice (u Přerova). V lese „Pálenině" nad Šišmou objevil P. Fr. Přikryl 20 mohyl různé velikosti, z nichž 4 prokopal. Největší mohyla měla 12 m v průměru a 1·5 m výšky. V obvodu jejím stály: na sev. straně tři nádoby rozpadlé a neornamentované, na vých. stála břichatá mísa a v ní byly zvápenatělé kosti a dva větší a dva menší náramky bronzové. Asi 1 m západně od mísy bylo ornam. osudí a při něm větší popelnice s kostmi. Vlastní brob byl na celině uprostřed; tam stála veliká hrncovitá popelnice, v ní na dně byl popel s kusem bronzového drátu, závitek a náramek, misečka, obrácený hrnek a vedle podobné dva. V kypré hlině nad popelnicí byla rozpadlá lebka a vedle ní mnoho tenkého drátu svinutého z bronzu a v popelu několik modrozelenavých perel ze skla.

V mohylách ostatních byly rozpadlé nádoby podobné, bronzové jehlice, prsteny a dráty.[1])

Také v lese „Záhoří" byly tři větší mohyly; kustos Szombathy prokopal z nich dvě. Prvá byla kdysi už rozebrána, v druhé bylo na úrovni popeliště a uprostřed květinák s kostmi.[2])

[1]) V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 20. — M. anth. G. 1891 s. 16., 1898 s. 52. — [2]) D. M. — M. anth. G. 1898 s. 53.

Týn (u Lipníka). U „Kaple" na kraji týnského lesa stojí kříž a nedaleko něho otevřel P. Fr. Přikryl tři mohyly. V jedné z nich byla nalezena ve vrstvě popela sekyra z pazourku a vedle ní obuch z hadce. V mohyle druhé byla na celině skupina nádob: baňatá popelnice s úzkým hrdlem a třemi oušky plná kostí; vedle ní ležela miska a hrnec.

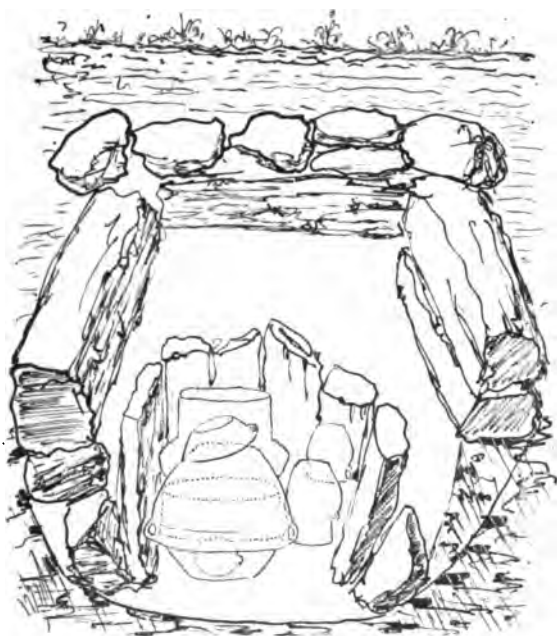
V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 73.

Vrbka (u Kvasic). V lese „Za starou ohradou" rozkopáno 5 mohyl. Mimo veliké nádoby se spálenými kostmi byly tu menší

hrnky tuhou leštěné a úškem opatřené. Jedna velká popelnice s meandrovitou (?) ozdobou obložena byla kameny. Mezi kostmi byly bronzové prsteny a j. drobnosti.

Také ve trati „Jeřabiny“ a na „Zvražci“ (asi 1 km západně od Staré ohrady) jsou mohyly. P. Fr. Přikryl prokopal jich několik, avšak mimo slabou vrstvu popela a několik střepin nebylo v nich ničeho více.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 21.

Obr. 87. Průřez hrobem skřínkovým z Mostkovic.

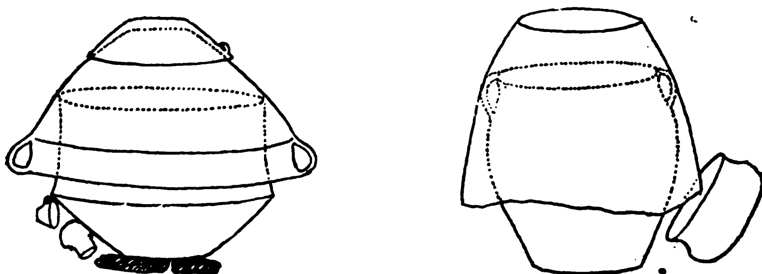
Pole popelnicová.

Vzorem popelnicového pole typu lužického je rozsáhlé pohřebiště na „Saraském kopci“ u Mostkovic. Uložení hrobů nejeví nijaké pravidelnosti, zdá se, že sledovány byly řady směřující od západu k východu, avšak jednotlivé hroby jsou od sebe v rozmanitých vzdálenostech ukládány a nejsou na povrchu nijak označeny, ačkoliv byl původně nad každým jistě nějaký růvek, nebo neshledán ani jediný hrob porušený uložením hrobu nového,

což by se dojista stávalo, kdyby hroby shora nějak nebyly znamenány.

Hloubka jednotlivých hrobů kolísá od 50 do 180 cm; zpravidla určovala ji velikost nádob pohrobních zrovna jako šířku i délku hnízda. Pohřby ukládány do prosté země a jen v málo případech obloženy kameny, někdy v takovém množství, že jich bylo dosti na dva povozy. (Obr. 87.) Někdy byly popelnice pokryty plochými kameny anebo na nich postaveny.

Každý hrob obsahuje několik nádob, obyčejně 3 až 8, někdy však až přes 30. Hroby o třech nádobách byly hroby dětské, jak drobné kosti a zoubky svědčí; menší popelnice s kostmi bývala pokryta misou a s boku přistaven byl hrníček,

Obr. 88. Jednoduché hroby u Mostkovic.

nebo osudí. (Obr. 88. v pravo) Ve hrobech větších stávaly skupiny tyto: Větší popelnice pokryta misou obrácenou dnem vzhůru, obsahovala kosti, na nich ležela někdy misečka nebo hrnek; s boku při popelnici stály obyčejně dnem vzhůru dvě osudí či slzničky, větší neb menší misečka, větší osudí a látka či květináč. (Obr. 88. v levo.) Bylo-li nádob více, byl způsob rozestavení nádob týž, kosti byly i ve třech popelnicích, ostatní nádobí pak vždy převrhnuté dnem vzhůru nebo na bok povalené. Množství pohrobních nádob podmiňovala asi zámožnosť aneb četnosť příbuzenstva. (Obr. 90.)

Milodary bývají hlavně z bronzu; také se vyskytují skleněné perly a vzácně kamenné mlaty. Ukládány bývají na kosti při povrchu nebo jsou pomíseny v nich, někdy i mezi nádobím.

Kosti bývají nad obyčej dobře zachovány, jeví však vesměs známky žáru a dodatečného násilného drobení a lámání; do popelnic nasypávány byly čistě vybrané, bez popela.

Popel a uhlí z hranice nebylo tu do hrobových jam nasypáváno, a jak jsem z rozsáhlého žároviště zjistil, mělo několik hrobů žároviště společné; byla to neckovitá prohlubeň se dnem silně do červena vypáleným, vyplněná černou kyprou hlinou, v níž bylo množství drobných úlomků bronz. šperků, střepinky a kusy dřevěného uhlí.

Bílovice (u Prostějova). Západně osady v „Padělcích" otevřel jsem r. 1899 v úvoze porušený hrob s hrubou popelnicí s kostmi a bronz. jehlicí.

I. L. Č. — Arch výz. na P. s. 54.

Veliké Bílovice. R. 1890 v poli „pod Předníma" nalezeny tři baňaté popelničky a při nich drobné kroužky bronzové.

J. Novák, uč. hosp. školy na Hradisku u Olomouce. — Lidové Noviny 1896 č. 258.

Stará Břeclava. R 1893 vykopány v písečníku Breitenwaldském okřínové popelnice.

H. Kuffner v Břeclavě. — I. zpr. č. paed. 1897 s 87.

Čechy (u Přerova). U Vávrů v č. 30. vykopali v zahradě hrob, ze střepů vytaženo však jen osudí.

V. M. O.

Čelechovice. Při rigolování chmelnice p. Grmelovy objeveny dva hroby s bronz. jehlicemi.

Mus. Prost. — Arch výz. na P. s. 54.

Charváty. Popelnicové pole skoro úplně netknuté.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 150.

Ivanovice. U stráž. domku čís. 50. bylo r. 1893 na „Hrubém panském lánu" objeveno pět hrobů těsně při sobě; mimo rozmačkané nádoby, které částečně přikryty byly misami, nalezeny perly ze zeleného skla, otevřený bronz. kroužek, jehlice a j.[1]).

V poli p. Koutného „za Štrekou" vyorána r. 1898 popelnice hrubá s kostmi, bronz. náramky a jehlicí.[2]).

[1]) F. M. — M. anth. G. 1894 s. 32. — M. C. C. 1893, zpráva č. 150. — Annales 1898 s 70. — [2]) Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1900 s. 31.

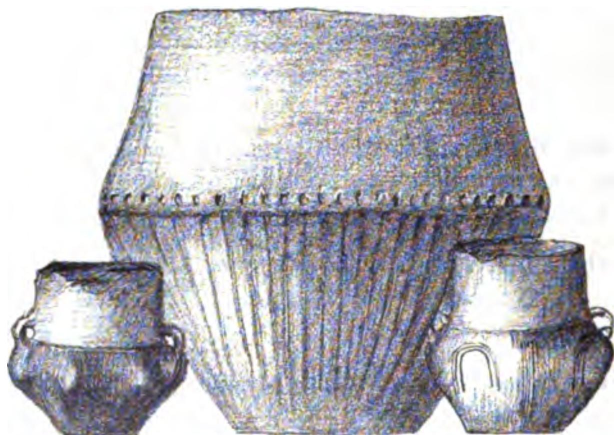
Kožušany. Pod pevnůstkou je rozsáhlé pohřebiště. R. 1891 otevřeno několik hrobů s četnými velkými i drobnými nádobami, bronz. jehlicemi, perlami a skleněnými korály. (Obr. 89.)

Z nahodilých nálezů dřívějších zaznamenáno závaží, nádobky, střepiny, přesleny, bronz. jehlice, kus měděného nože a j.; nejspíše jsou to stopy sídliště k pohřebišti náležejícího.

V. M. O. — Č. Ol. M. 1886. s. 187., 1891 s. 171., 1892 s. 28., 1896 s. 49. — M. C. C. 1890 s. 225. — M. anth. G. 1892 s. 25.

Krumlov. U cukrovaru vykopal Dr. Woldřich hrncovitou popelnici hrdlem dolů obrácenou na velkém plochém kamenu, u ní byla mísa tuhou leštěná.

D. M. — Č. Ol. m. 1890 s. 151.

Obr. 89. Z popelnicového pole u Kožušan.

Líšná (u Přerova). Na „Kamenci“ nad hájem vykopán r. 1894 hrob s velkou kotlovitou nádobou; v ní byla miska a osudí.

V. M. O.

Měrovice (u Kojetína). R. 1883 vykopáno v cihelně u dráhy několik popelnic s bronz. spirálami, dráty a půlměsícovými ozdůbkami.

Struschka s. 14.

Staré Město (u Uh. Hradiště). R. 1896 objeveny při stavbě domku u silnice v trati „Čtvrtě" dva hroby, z nichž zachována velká popelnice a v ní okřínová nádobka.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1897 s. 143.

Mezice. V poli k Náklu se táhnoucímu jest popelnicové pole. P. Vyvlečka vykopal tu několik chudších hrobů obsahujících pouze jednu nebo až tři látky s nedopálenými kostmi pokryté miskami.

V. M. O. — K. Fišara. — Č. Ol. m. 1885 s. 150., 1896 s. 42.

Mostkovice. Na „Saraském kopci" objevil † řid. Brandl z cukrovaru Čelechovského rozsáhlé pohřebiště popelnicové. R. 1898 jal jsem se tu soustavně kopati a otevřel jsem celkem 87 hrobů; z nich byly 32 oráním a kopáním rozrušeny, ostatních 55 velmi zajímavých a poučných hrobů s překrásně zachovanými popelnicemi a nádobkami pohrobními, četnými milodary bronz. a j. jest nesmírně důležitým materiálem pro ocenění našich popelnicových polí rázu lužického. Jest to ostatně jediné pohřebiště toho druhu u nás důkladněji probádané.

V 87 hrobech zjištěno celkem na 400 nádob, zachrániti z nich dalo se však jenom asi 260 kusů rozmanitých popelnic a mis, osudí, osudíček, hrnců, džbánků, hrníčků a misek, na 400 kusů bronz. milodarů: jehlic, náramků, prstenů, naušnic, knoflíčků, knoflíků, závitků, točinek a brejlovitých okras, perel; také byla tu okřídlená šipka, kamenný mlat a skleněné korále. (Obr. 87., 88., 90., tab. XXVIII.—XXXI.)

I. L. Č. — Mus. Prost. — Ant. G. — Arch výz. na P. s. 33.

Náměšť. R. 1885 rozorán na panském poli u „sv. Janů" hrob s většími popelnicemi, misami a j., dále vyskytl se tam silný bronz. náramek navlečený na kosti, 2 jehlice, prsten a 2 dráty zahnuté.

V. M. O. — V. Houdek, Č. Ol. m. 1885 s. 180.

Oplocany. V cihelně na „Svárově" objeven hrob s velikými nádobami.

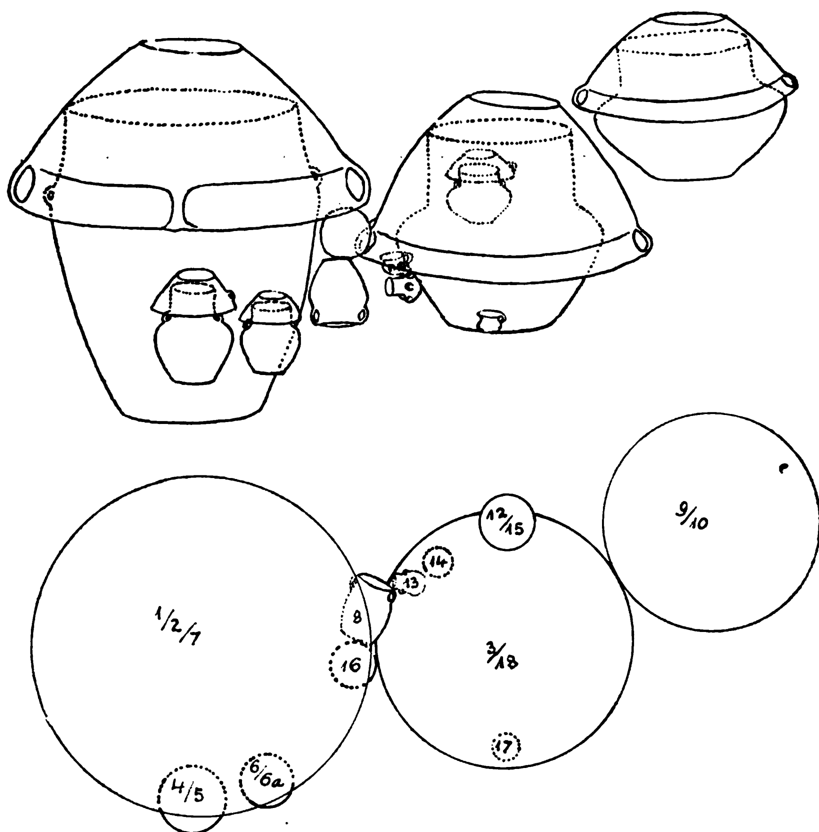
Ant. Gottwald.

Pavlovice (u Nezamyslic). Na trati „Mezihoří" rozorávají se hroby.

Č. Ol. M. 1885 s. 91.

Pustiměř. V cihelně několik hrobů z pokročilého období rázu lužického: okřínové nádobky ornamentovány krokvicovými obrazci. Bronz. nůž s dlouhým řapem a jehlice.

Al. Procházka. — Národop. spol. ve Vyškově.

Obr. 90. Pohled a půdorys hrobu u Mostkovic.

Rakodavy. Ve hliníku objeven hrob o 5 nádobách luž. tvaru.

A. Telička.

Roketnice (u Přerova). R. 1883 uhozeno na „Lipové“ na žárové hroby s drobnostmi bronzovými.

Struschka s. 13.

Rozvadovice (u Litovle). Popelnice s bronzovým náramkem a jehlicí.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1894 s. 160.

Slatěnice. Popelnicové pole nad lomem.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 92., 142.

Těšetice (u Olomouce). Rozsáhlé pole popelnicové mezi stavem a hřbitovem v roli „Hliník", z něhož častěji celé nádoby se vydobývají. R. 1899 prozkoumán hrob o 15 typických nádobách s bronz. jehlicí, 3 knoflíky a osmičkovou točinkou. (Tab. XXXII.)

V. M. O. — A. G. — Č. Ol. m. 1885 s. 150., 1896 s. 49., 1901 s. 13.

Tovačov. „Na basách" u cukrovaru a při stavbě dráhy otevřeno několik hrobů s keramikou luž.

A. Telička.

Uhřičice. Při stavbě dráhy uhozeno na pohřebiště s četnými nádobami.

Mus. Prost.

Václavovice (u Prostějova). R. 1894 objeveny tu u cukrovaru hroby s bronz. jehlicemi a kleštěmi.

Výstava národop. v Kroměříži. — Arch. výz. na P. s. 54.

Věrovany. Mezi osadou a silnicí objeveno několik hrobů s bronzovými závěsky, prsteny, jehlicí, knoflíčky, náramky a t. d.

V. M. O. — A. Telička. — Č. Ol. m. 1892 s. 68., 1900 s. 81. — M. anth. G. 1892 s. 25.

Vrahovice. V zahradách pode dráhou rozkopáno pohřebiště, zachována však z něho jenom miska a úlomky nádob.

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 54.

Vranovice (u Prostějova). R. 1900 a 1901 prokopáváno rozsáhlé pole popelnicové povětšině s kamenným obložením v trati „Čtvrtě" pod křížem. Jiná skupina mladších hrobů objevena nad úvozem poblíž pohřebiště se skrčky.

A. Gottwald. — Prost. mus. — Č. M. m. z. 1902 s. 74.

Vrchoslavice. P. naduč. Zikmund objevil tam, kde nyní nový hřbitov založen, a dále za ním v polích, zvaných od nepaměti „Za hrobárňó", větší pole popelnicové s typickými nádo-

bami i milodary. Zajímavý hrob o 4 nádobách vykopal tu roku 1891 p. E. Peck.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 75.

Všetuly (u Holešova). U cukrovaru v trati „Zdařilovsko" prokopáváno popelnicové pole s typickými nádobami lužickými, bronz. jehlicemi a naušnicemi.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1893 s. 96., 1894 s. 64.

Obr. 91. Popelnice z Bořitova.

Žešov. Pod hřbitovem za silnicí Vrahovskou na svahu polí vymlela voda při průtrži mračen r. 1890 několik popelnic; kopáním nalezeny tu mimo nádoby bronz. náramky a jehlice.

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 54.

Nádobí

ve hrobech rázu lužického je pracováno veskrze pouhou rukou a dle tvarů, jakož i z účelu, k jakému bylo ho užíváno, dá se rozděliti dle různé velikosti na tyto hlavní druhy: popelnice, mísy a misečky, osudí, šálky, hrnce, látky či květináky.

Popelnicí nazývám důsledně pouze ty nádoby, které obsahovaly kosti nebo popel spálené mrtvoly; ostatní nádobí jsou vlastně milodary, pohrobní nádobky. Tvar popelnic dá se seřaditi do 3 hlavních druhů:

a) Nejobyčejnější je popelnice okřínová v podobě dvou zkomolených kuželů. Část spodní je hrubě prsty rýhována, horní však pravidelně hlazena a tuhou leštěna. Velikost je rozmanitá, největší bývají 30 cm vysoké, nejmenší sotva 8 cm. (Obr. 89., tab. XXVIII. č. 2., 3., 5., 8., 11.)

b) Popelnice v podobě báně s dlouhým konickým hrdlem jeví už větší rozmanitost jak ve formě, tak i ve výzdobě, závislé obyčejně na velikosti. Největší nádoby přes 60 cm vysoké bývají po nejširší rozpjetí rýhovány a odtud nahoru vyhlazeny a tuhou leštěny. Na břichu bývá přilepen důlkovaný proužek a na popelnicích velikosti prostřední bývají dvě protilehlá ucha připevněná tam, kde se z vydutí zdvihá krk. Výzdoba sestává z vytlačených bulek po 4 nebo po 6 podkovitými rýhami okreslených. Tvar popelnic mění se kratším nebo delším krkem, nízkým nebo širším vydutím a pod. Nejjemnějších tvarů a výzdob nabývá při rozměrech nejmenších, jsouc někdy jen 5 cm zvýší. Drobné takové nádobky obsahují zřídka kosti a milodary, častěji bývají prázdné a do hrobů převráceně přikládány; mnozí považují je za slzničky. (Tab. XXVIII. č. 1., 4., 5., 9., 10., 12.—14., 17.)

c) Třetí tvar popelnic má podobu hrnce s krátkým hrdlem a poněkud přehnutým okrajem. Na povrchu bývá buď rýhován a důlkovaným pásem, někdy uchy a pupíky ozdoben, někdy celý vyhlazen. Výška bývá 65 cm u největších. (Obr. 91., tab. XXVIII. č. 15., 16.)

Popelnice těchto tvarů obsahujíce zpravidla kosti mrtvoly, bývají pokryty misami nebo plochými kameny. Pozoruhodno, že mnohé na dně mívají okrouhlé otvory; mnozí vysvětlují tento otvor vírou na posmrtný život; duše nebožtíkova měla jím vejíti do svého hrobu při z mrtvých vstání.

Mísy jak tvarem tak velikostí jsou velmi rozmanité, výška jich stoupá od 6 cm až do 36 cm a průměr od 10 do 65 cm u hrdla. Obyčejný tvar je okřínový s rovným dnem, jindy hnízdovitý s důlkem do vnitř vtlačeným místo dna; na tyto formy pak vsazen bývá krček rovný nebo prohnutý. Ucha bývají na velkých

misách čtyry neb dvě, na malých pak jediné, nikdy však přes kraj zdvihnuté. Větší misy bývají na povrchu rýhovány prstovými žlábky a jenom uvnitř jsou vyhlazeny a tuhou leštěny. Misečky menší bývají vždy jemně vyhlazeny; mimo důlečky anebo rýhy nebývá na nich žádných ozdob. (Tab. XXIX.) Vzácně vyskytá se misečka posazená dnem na lidskou nohu (Kostelec, Charvaty).

Šálky jsou vyšší obrácené kuželovité misečky s rovným dnem a poměrně velkým uchem. Hrníčky podobně; jsou dosti četné, vždy vyhlazené a brázdami nebo hrbolky v obloucích zdobené, větší hrnky nabývají tvaru džbánkovitého. (Obr. 92.)

Osudí jsou menší popelnice tvaru u b) popsaného; do hrobů bývala převrhnuta neb ležatě ukládána. (Tab. XXX.) Osudí, jejichž menší tvary nazývají slzničkami, nalézají se z pravidla v každém hrobu, taktéž

látky (či květináky), dvouuché hrubé hrnce podobné venkovským hrncům kuchyňským nebo látkám na mléko. Na povrchu bývají hrubé, uvnitř však vyhlazeny a tuhou leštěny. Ve hrobech bývají vždy překlopeny; na pohřebišti v Mezicích a také v mohyle u Pavlovic užito jich za popelnice. (Tab. XXIX. č. 25., 28.)

Obr. 92. Džbánek z Bořitova.

Jiného nádobí ve hrobech rázu lužického nebývá.

Jak už řečeno, je veškera tato keramika pracována pouhýma rukama z hlíny promísené hrubým pískem křemenitým, nádobí jemnějších stěn hněteno bylo z hlíny čistější. Každá nádoba větší natírána byla zvenku i zevnitř jemnější čistou hlinou a po vyschnutí náležitě hlazena. Vypalování je méně dokonalé.

Téměř všecko nádobí bývá ve hrobech úplně nové, zdá se tedy, že nádoby ty ve stavu netknutém ukládány do hrobů, nebyvše před tím upotřebeny v domácnosti. V zemi je většina nádob rozdrcena a rozdrobena, avšak vybíráme-li pozorně jed-

notlivé kusy, nescházívá mimo drobný úlomek ani zbla; nádoby pohrobeny tedy v celku, teprve při zahazování hrobů nebo později tlakem, vlhkem, rostlinnými kořeny nebo pluhem byly rozdrceny.

Milodary kovové jsou skrovné a bývají žárem nebo zúmyslně porušeny; nejvíce nacházíme šperky, zřídka nástroje nebo zbraně obyčejně jenom z bronzu, někdy ještě i z kamene, kosti a též už ze skla. Z bronzu vyskytly se i nůž, dýka, jehlice rozmanitých tvarů, náramky, prsteny, náušnice, brýlovité ozdoby, knoflíky, korály a p.; z kamene: závěsky, brousky, mlat, šipky; z kosti: závěsky, provrtané zuby zvířecí; ze skla modrého nebo zeleného: perly a korálky. (Tab. XXXI.)

Ačkoliv z předmětů bronzových mnohé neklamně jeví archaický tvar a starší svůj původ, přináleží už přece větší jich část mladší době bronzové, žádný z nich však nejeví ráz kultury Hallštattské.

Ráz slezský.

Popelnicová pole s keramikou hrobů slezsko-poznaňských jsou u nás četnější a také jich bylo zkoumáno už více. U Obřan otevřeno na 220 hrobů, u Krumsína 26, u Bařic 20, u Domaželic asi 35, velmi mnoho u Tršic, Mohelnice, Horky a j.

Uložení jednotlivých hrobů je podobné jako na pohřebištích s rázem lužickým, hroby jsou v nepravidelných řadách (obr. 93.), nejsou na povrchu nijak označeny, a nebyly dosud u nás v mohylách objeveny. Hrob ukládán byl do kotlovité jámy černou popelnatou hlínou zasypané, často obkládán kameny (obr. 96.), někdy je hnízdo vymazáno hlinou (Obřany) anebo vypáleno (Přáslavice).

Počet nádob ve hrobě nebývá určitý, málo kdy stává popelnice jedna, obyčejně nastaveno jich 5, 8, 12 ba i 26 těsně kolem popelnice; leckdy jsou však zase v hnízdě jako rozsypány. (Obr. 94. a 96.)

Obyčejná skupina nádob bývá asi tato: Větší popelnice obsahující nedopálené kůstky s drobnými milodary pokryta je mísou; při ní stojí jedna nebo dvě menší podobné popelnice buď také s trochou kostí anebo prázdné; k nim pak přistaveny nebo převrhnuty misky s vysedlými uchy anebo bez nich, kterých bývá do sebe i pět vloženo. Malounká osudíčka nebo rachlátka bývají mezi nádobím nebo i uvnitř v popelnicích na kostech.

Obr. 93. Rozloha hrobů na popelnicovém poli pod Hradiskem u Obřan.

V každém hrobu přistavena jedna neb i několik látek, s misečkou nebo hrníčkem uvnitř. Někdy bývají popelnice pokryty poklicemi nebo plochými deskami. Dětské hroby jsou nápadny skrovnými rozměry nádobí (obr. 95.).

V popelnicích svrchu na kostech nebo mezi nimi nacházejí se milodary bronzové, kamenné nebo kostěné závěsky (obr. 104.) nebo skleněné perly; ve hrobech mladších vyskytují se již i milodary železné.

Žároviště nebo ustrina byla buď pro každý hrob zvláštní, anebo pro několik hrobů společná; hroby z pravidla zasypávány nejprve popelem a uhlím ze žárovíšť a teprve hlínou, která bývala asi udupávána, poněvadž mnohé popelnice nalézáme smáčknuté na koláč. Mimochodem jen připomínám, že po divokých tryznách a hodech pohanských při pohřbu, jak rádi líčívali starší archaeologové, není na našich pohřebištích stopy.

Keramika

z hrobů rázu slezského je mnohem rozmanitější, jemněji provedena, ačkoliv ještě bez hrnčířského kruhu, a velmi vkusně ornamentována. Co do tvarů, vyskytují se rovněž popelnice větší hruběji pracované a menší ozdobnější, větší osudí a osudíčka, slzničky, hrníčky, mísy a misečky, džbánečky, nádobky dvojité, štěrchátka, látky či květináče a poklice.

Veliké popelnice mají podobu baňatých hrnců se štíhlejšími krky a vyhrnutými okraji jako ve hrobech čistě lužických rázů. Popelnice menší robená z čisté obyčejně plavené hlíny nabývá velmi sličného tvaru nízké vázy. Velmi zajímavá je výroba těchto nádob. Původně byla vyhnětena ve volných rukou nádoba z čisté hlíny a teprve na ni zevnitř nanášena byla silná vrstva hlíny silně tuhou promísené. Po náležitém vyschnutí byla nádoba takto urobená s obou stran vyhlazena, vyleštěna a rytými ozdobami opatřena a teprve vypálena. Mnoho podobných nádob pracováno je z pouhé hlíny a jenom zevnitř opatřeno tuhovým nátěrem. (Obr. 103., tab. XXV. č. 1., 2., 6., 8., 19.)

Osudí jsou nádobky podobné popelnicím, jenom menší, někdy praskrovných rozměrů s úšky pod krkem; bývají dokonale vyleštěny a umělecky rytými jemnými ornamenty vyzdobeny. mají vypouklé dno opatřené obyčejně dovnitř vtlačeným důlkem.

Hrníčky celkem řidší mají podobu šálků s rovnými stěnami a uchem pod okrajem, bývají někdy ornamentovány.

Mísy jsou v hrdle širokého průměru a úzkého dna, mívají okraj dovnitř zahnutý a také šikmo vroubený; úško sedí pod okrajem. Menší misky jsou tvaru hnízdovitého s vysedlým velkým uchem a dovnitř vhloubeným dnem. Někdy jest okraj nádoby s uchem dovnitř vmáčknut, čímž misečka nabývá podoby oválné. Jiné misky větší i menší mívají okraj poněkud ven vyhnutý, jsouce jak uvnitř tak i zevně velmi uměle ornamentovány. Ornamentované misky bývaji bezuché, tvaru polokoulového a jsou ve hrobech do sebe naskládány anebo vloženy do nádob jiných, řidčeji pak jiné nádoby poklopují. (Obr. 97.)

Džbánečky jsou vzácné titěrné nádobky do popelnic ukládané.

Nádobky dvojité někdy i trojité v podobě osudí bývají spojeny dutinami břišními a opatřeny ve spoji velkým uchem. (Obr. 98.) Měly nejspíše asi účel obřadný jako t. zv.

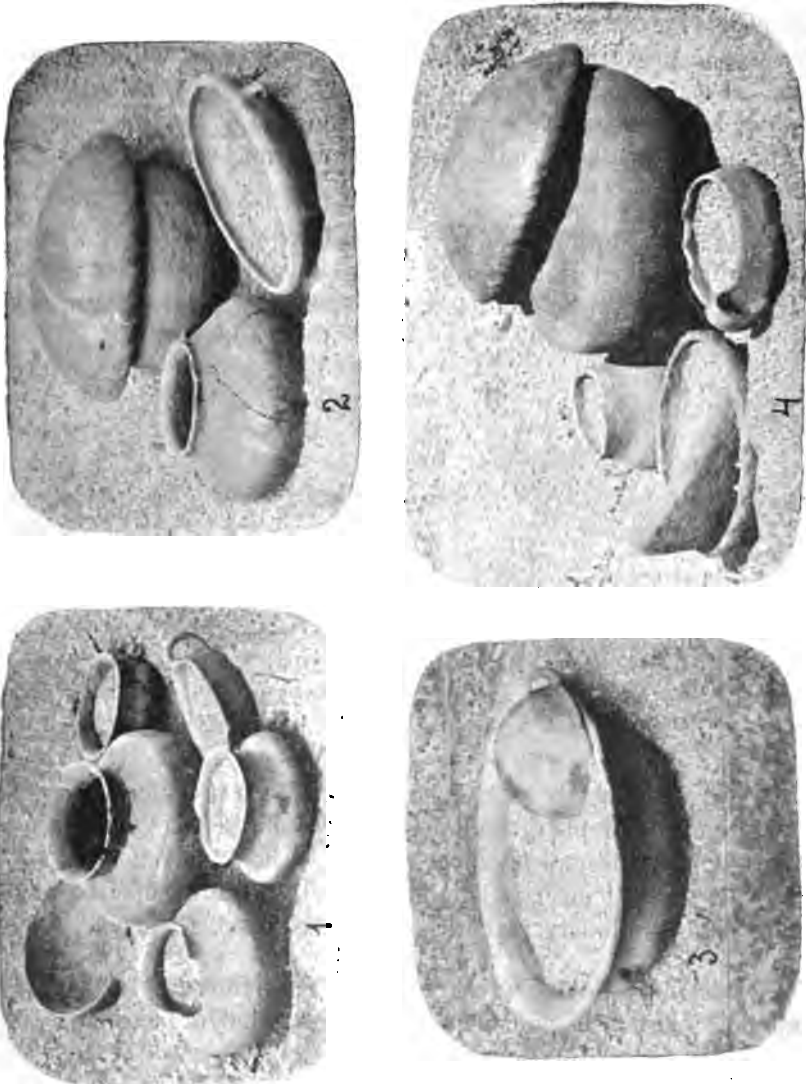
štěrchátka podoby hruškovité, ve tvaru ptáků i lidské hlavy; jsou duté a kuličkami nebo kaménky naplněné. Jiní pokládají štěrchátka za dětské hračky a tedy milodary z hrobů dětských. (Obr. 99.)

Látky jsou hrubé hrncovité nádoby z písčité hlíny do červena vypálené s dvěma menšími úšky pod okrajem a někdy i pupíky. (Obr. 100.) Bývají pokryty pokličkami ve tvaru plytkých misek s důlkovaným držadlem nebo úškem na dně, jindy ve tvaru plochých okrouhlých desek s pupiky nebo uchy.

Vzácněji vyskytují se mezi nádobami pohrobními zvláštní pohárky v podobě rohů, krabičky i s víky, ornam. přesleny, závěsky a j. p.

Ornament na nádobách, popelnicích a misách tuhovaných je velmi rozmanitý, rytý, žlábkový (kanellovaný) nebo plastický, avšak vždy vkusný a přiměřený. Nejobvyklejší ornament jest asi tento: od uch táhnou se po hrdle pásky rytých nebo vtlačovaných brázd, nad uchy nebo v různých vzdálenostech mezi nimi jsou ryté trojúhelníčky vyčárkované, důlky, soustředná kolečka a j. Břicho nádoby bývá často profilováno, pod uchy pak a do kříže k nim bývají zevnitř vytlačovány bulky mezi oblouky, čarami a t. d. Podobně ornamentována jsou osudí i slzničky a j. Skvostně působí jednotlivé obrazce na ornamentovaných miskách

v podobě růžic, kol a různotvarých hvězd buď ryté nebo tuhou vyleštěné anebo ornamentem perličkovým či knoflíkovým prove-

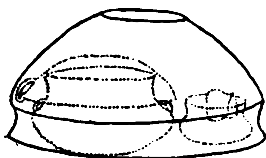

Obr. 94. Skupiny popelnic a pohrobních nádob na pohřebišti pod Hradiskem u Obřan.

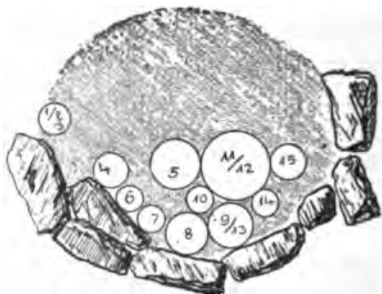
dené. (Obr. 101—102.) Tu byly totiž jednotlivé obrazce vypíchány šídlem do kopečků se strany protější, důlky pak zamazány a teprve rytým obrazcem opatřeny.

Typické milodary kovové a s nimi hlavně keramika datují nám jednotlivá pohřebiště v dobách rozvoje kultury slezské určitěji. Popelnicová pole lužického rázu železa se u nás nedočkala, také pole jevící křížení obou kultur či lépe řečeno vývoj typu slezského, provázena jsou stále ještě bronzy beze stopy po železe, ač už rázu mladšího: nože měsícové, šipky okřídlené, sekyry s laloky, náramky a prsteny s točinkami na koncích, jehlice s hlavicemi hruškovitými a makovičkovitými. (Obr. 104., 106., tab. XXXIV.)

Do doby druhé kladl bych pohřebiště už s určitějšími stopami vlivů kultury Hallštattské: s vroubkovanými jehlicemi bronzovými, knoflíky s delšími nosci, se slezskými jehlicemi s labutími

Obr. 95. Dětský hrob z Krumsína.

Obr. 96. Hrob obložený kameny z Krumsína.

krčky (u nás vyskytly se u Doloplaz (F. M.) a u Určic, neznámo však, zda v pohřebišti), nádobí hnědě leštěné a snad i pomalované (Obřany, Heršpice, Žerůvky), pak s hojnými milodary železnými: hroty, meči, sekyrami (Louky), do doby úpadku pak pohřebiště s milodary rázu těnského (Biskupství, Chylice).

Bařice-Těšňovice (u Kroměříže). P. J. Slovák prozkoumal zajímavé pohřebiště popelnicové podobné velmi obřanskému.

J. Slovák.

Bohuslavice (u Kyjova). Na Popelově v trati „Písky“ otevřeno r. 1885 popelnicové pole. Hroby byly v řadách asi 2 m od sebe vzdálených a obsahovaly větší menší skupiny nádob

a v popelnicích mezi kostmi rozlámané jehlice a kroužky bronz., závěsný brousek a j. (Obr. 103.)

V. M. O. — Dr. M. K. — Č. Ol. m. 1885 s. 194., 1886 s. 33., 142., 1887 s. 163. — M. C. C. 1890 s. 47. — Děj. M. Ž. s. 115.

Bořitov. Mezi říšskou silnicí a obcí na „Druhém dílu" panského pole objevena rozsáhlá dlažba kamenná a při ní nepravidelně rozložené hroby s popelnicemi, misami, šálky nebo poklicemi přikrytými a bronz. (šipka, nůž, břitva, jehlice, kroužky) milodary. (Tab. XXXIII. a XXXIV.)

F. M. — M. anth. G. s. 1888 s. 122., 1896 s. 196. — Č. Ol. m. 1892 s. 8. — Annales. 1898 s. 72.

Domaželice (u Přerova). Na „Žeráví" otevřeno bylo asi 35 hrobů. Buď objevovaly se popelnice vázovité přikryté misou se skupinou hrnků a misek drobnějších až 7 na počet, anebo vyskytly se veliké hrubé nádoby kotlovité s jedinou miskou tuhou leštěnou a také popelnice břichaté s válcovitým hrdlem a při nich osudíčka. Vyskytovaly se tu tedy hroby s keramikou slezskou mezi hroby s lužickým rázem. Z milodarů objevily se jehlice s velikými hlavicemi, opotřebovaná dýka s řapem a nýty, kroužky, skleněné perly a pod.

Obr. 97. Miska s rytým ornamentem uvnitř z Obřan.

V. M. O. — I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 72.

Holasice (u Rajhradu). Popelnice.

F. M.

Horka. „Nad skalkou" vykopal v zimě r. 1901 p. Kar. Fišara na 60 hrobů rázu lužického už i se slezskou keramikou, mezi milodary je mnoho jehlic, knoflíků, prstenů z bronzu, kamenný mlat a skleněné korale. Velkou část pohřebiště prokopalo několik amaterů z okolí a nové Městské museum Olomucké.

K. Fišara.

Hulín. V cihelně u dráhy do Kroměříže vedoucí objevil jsem několik hrobů s keramikou rázu Krumsínského ve hnízdech tmavé uhelnaté prsti.

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 75.

Ivaň (u Tovačova). Na „Předních dílech“ rozorává se popelnicové pole s krásnými nádobami.

J. Radda, nadučitel v Ivani.

Klentnice. Na polích západně hřbitova vykopáno r. 1817 několik hrobů, z nichž arch. Wenzelides popsal něco nádob, bronz. jehlice a železnou dýku.[1]) R. 1883 objeveno tu opět několik hrobů s četnými popelnicemi a bronzy.[2]) Keramika má ráz obřanský a souhlasí úplně s nádobím na Sirotčím vrchu (Tafelberg) objeveným. Tu jsou též stopy rozsáhlé osady.

[1]) Klemm, Handbuch germ. Alterthümer, Anhang s. 440. — [2]) K. J. M.

Obr. 98. Spojené nádobky z Obřan.

Krásno. Na „Kaštýlu“ (či „Helštýně“) otevřeny hroby s většími popelnicemi a drobnějšími miskami sličně ornamentovanými.

M. s. Val. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 64. — M. C. C. 1893 s. 77. — M. anth. G. 1894 s. 25.

Krumsín. Na „Kamenici“ otevřel jsem r. 1898 celkem 26 hrobů buď v prosté zemi uložených (obr. 95.), anebo s kamenným obkladem ve hnízdech černé prsti (obr. 96.). Obsahovaly popelnice a nádobí drobnější ve skupinách o 3—25 kusech (tab. XXXV.) s drobnými milodary bronz., kamennými a kostěnými závěsky (obr. 104.).

I. L. Č. — Prost. m. — Arch. výz. na P. s. 54.

Mohelnice. Při stavbě škrobárny r. 1861 odkryto rozsáhlé pohřebiště s rázovitými nádobami (vázovité popelnice, koflíky, misy, misečky, štěrchátka) a bronzy: náramek, nákrčník, jehlice, prsteny, šipky a pod.

D. M. — F. M. — M. C. C. 1863 s. 20., 1891 s. 122. — Annales 1898 s. 72.

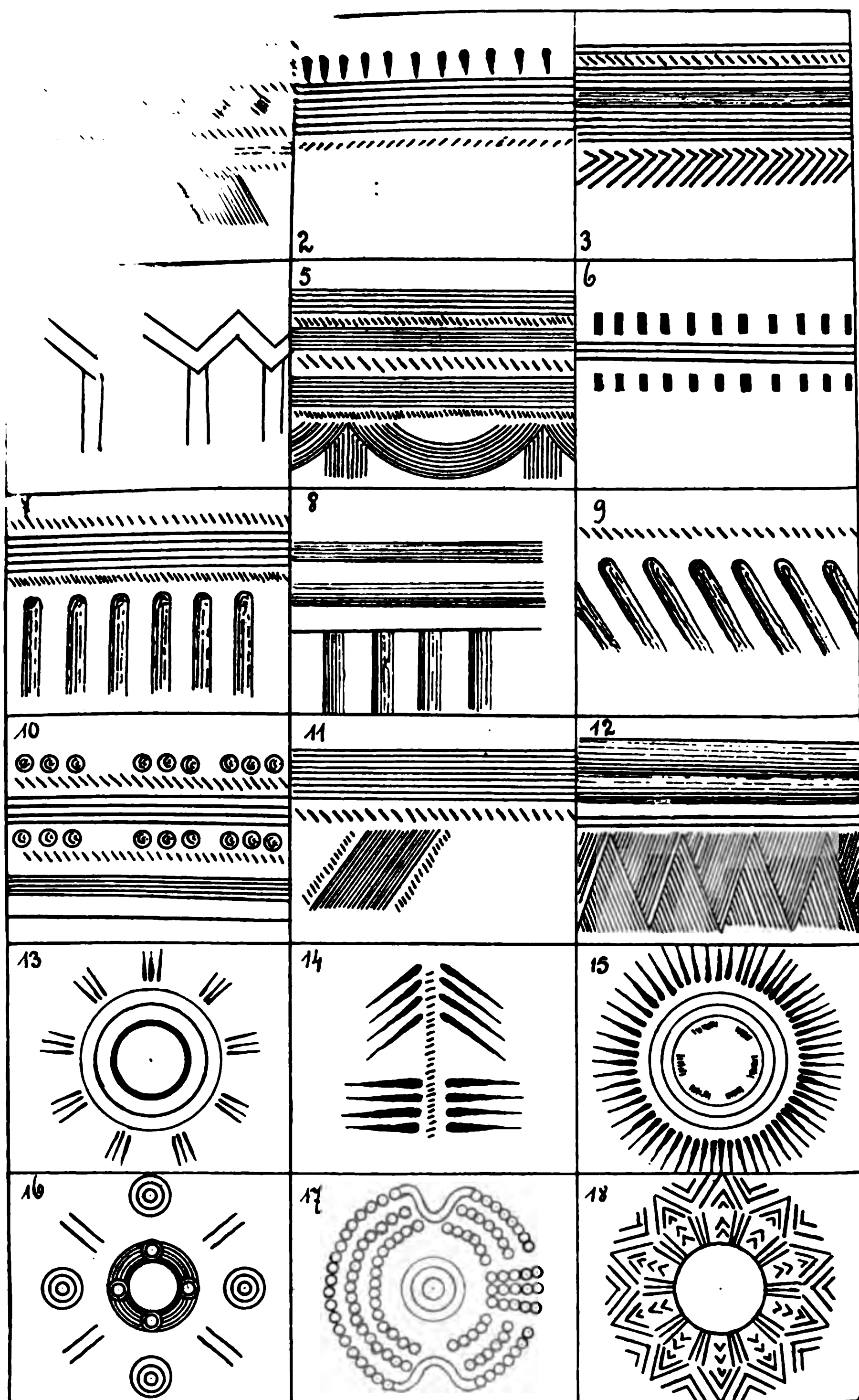
Obr. 99. Štěrchátka z popelnicového pole u Tršic.

Obřany. Pod „Hradiskem" k severu táhnou se polní tratě „Příční, Široké a Úzké". R. 1885 otevřeny tu prvé hroby žárové, které svými nádobami a mnohými milodary souhlasí úplně s nálezy na Hradisku svědčíce, že obyvatelé tamnější tu měli svůj hřbitov.

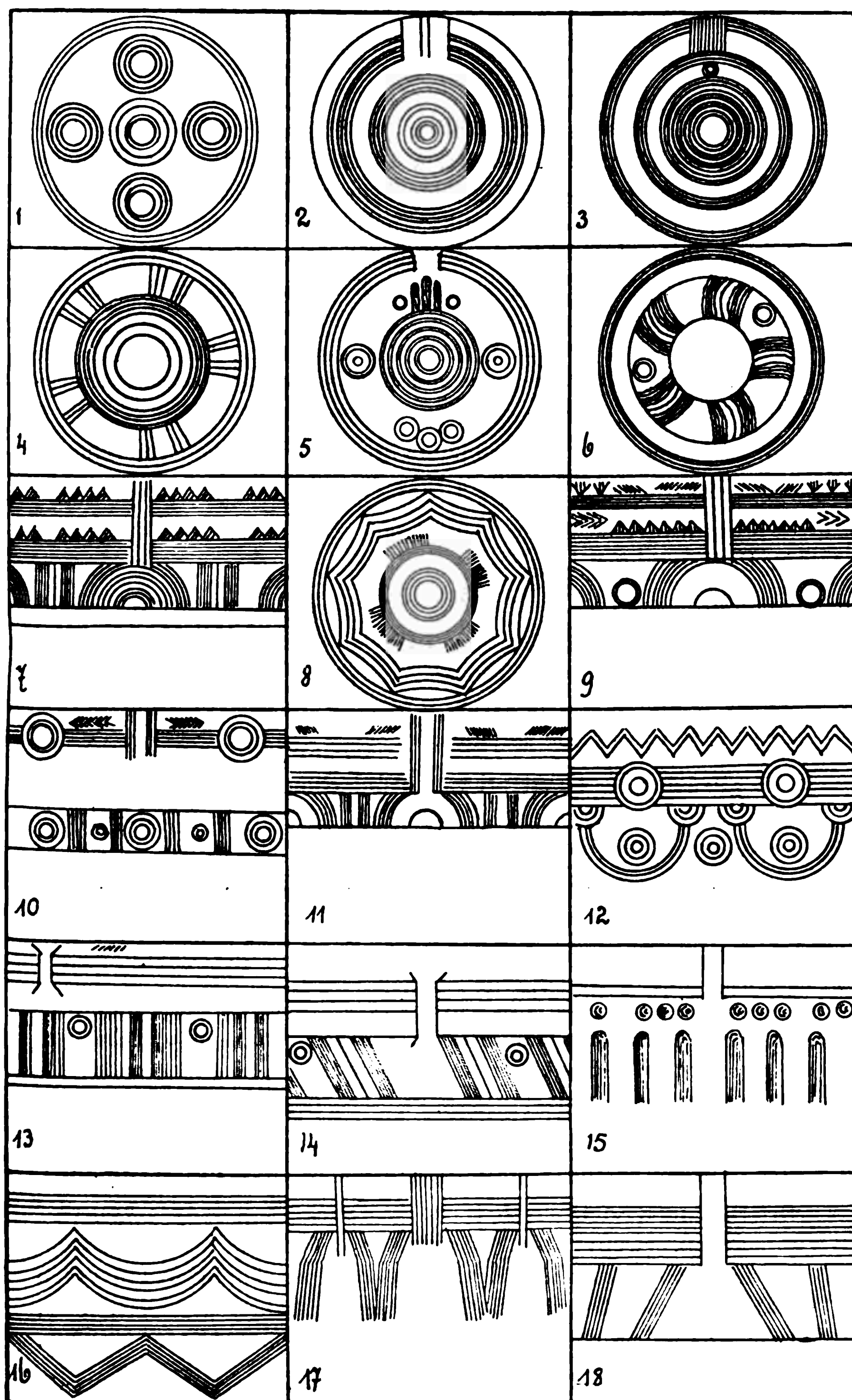
Výzkumných prací súčastnili se pp. Fila, Koudelka, Fiala, Jindř. Slovák, Zouhar, Maška, Vitkovič, J. Hladík a Dr. Frant. Dvorský a otevřeli celkem do r. 1898 na 220 hrobů. Pohřby ukládány do prosté země, jen dva byly obloženy kameny a tři vymazány hlinou; nádoby v nich v počtu od 1 do 13 stály pohromadě, zřídka roztroušeny. Popelnice byly pokryty misou, někdy střepy a ve dvou případech kameny, kolem nastaveny menší

Obr. 100. Látka (květinák) z hrobů u Bohuslavic.

Obr. 101. Ozdoba nádob na Hradisku u Obřan.

Obr. 102. Ozdoba nádob z pohřebiště u Obřan.

popelnice, osudí, misky, šálky, slzničky a j.; zajímavé jsou dvojité nádobky (obr. 94., 98. a 105.). Mezi milodary shledány bronz. nože tvaru měsíčkového i protáhlé s řapem, kamenné závěsky, jehlice, šídla, dlátka, náramky, nákrčníky, náušnice, krásná spona typu severního a jiné rázu uherského, tyto napodobené už i v železe, knoflíčky. Zvlášť zajímavým jest bronz. koníček (obr. 69.).

F. M. — M. S. B. — J. Hladík, Annales 1897 s. 130. — A. Rzehak und F. Fiala: „Eine prähistorische Ansiedlung bei Brünn", Verhandl. d. naturforsch. Ver. in Brünn 1881.

Olomouc. Popelnicové pole s hrubšími nádobami a štěrchátky.

D. M. — M. V. O. — Č. Ol. m. 1880 s. 28.

Polešovice. Popelnicové pole rázu tršického zkoumal P. F. Koželuha v l. 1883.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1895 s. 37.

Police (u Val. Meziříčí). R. 1886 vyorány na „Nivě" popelnice rázu slezského s bronz. nákrčníky a jehlicemi. (obr. 106.) Blízký potok sluje „Bolavec".

V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 86.

Přáslavice. U vsi při rigolování chmeliště otevřeny popelnicové hroby p e c o v é t. j. v jámách, jejichž stěny byly ohněm vypáleny. Z milodarů objevena jen bronz. jehlice.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 96., 140. — M. C. C. 1890 s. 227.

Příkazy (u Nákla). Jihozápadně osady v hliníku u cís. silnice otevřeno několik žárových hrobů rázu slezského.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1889 s. 49.

Slatěnice. Při samé škole otevřen hrob se štěrchátkem v popelnici a nedaleko ní menší nádobka.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 92., 142.

Tršice. R. 1876 objeveno na návrší směrem k Lipňanům pohřebiště a kopali na něm od té doby mnohokráte: Dr. Wankel, Dr. B. Dudík, J. Uhlíř, J. Bém, A. Telička a j. vždy s výsledky příznivými. Hroby tamnější založeny v řadách, hrob od hrobu na tři kroky vzdálené. Hroby sestávají ze skupin nádob všech tvarů a mezi četnými milodary objevují se bronz. jehlice, nože, kroužek s poloesovitým zatočením jednoho konce, hliněné kroužky,

vejčitý amulet z hliny s bronz. úškem, skleněné perly, kamenné závěsky a j.; štěrchátka v podobě ptáčka, jiná hruškovitá atd.

R. 1887 vykopal p. J. Bém na „Díle za hruškou" několik popelnic a ornam. nádob, při nich bronz. kolečko slunné, náramek, kotouče drátu, jehlice, točinky a 3 jakési hřeby.

D. M. — V. M. O. — A. Telička. — Č. Mat. m. 1878 s. 169. — M. C. C. 1878 s. 61., 1881 s. 51. — Č. Ol. m. 1886 s. 35., 1887 s. 88.

Obr. 103. Z popelnicového pole u Bohuslavic.
1., 2. Bronzová jehlice. — 3. Kamenný brousek. — 4. Popelnice. — 5. Misečka.

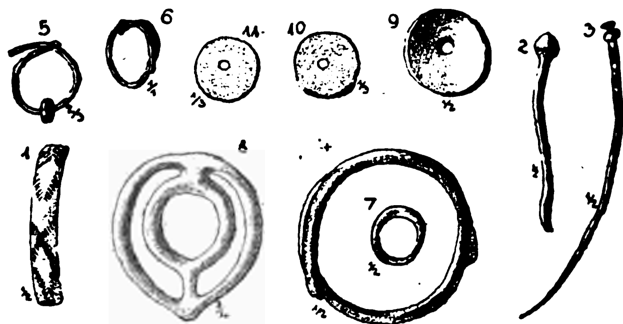
Sídliště

s kulturou popelnicových polí jsou velmi nedostatečně zaznamenána, prokopávána pak téměř docela ne. Mnohým badatelům zdá se proto, že popelnicová pole postrádají sídlišť. Poněvadž si však není možno mysliti rozsáhlá pohřebiště beze stálých sídel, je zřejmo, že ku každému pohřebišti přináleží bližší nebo vzdálenější sídliště, po případě hradiště, jakž na př. zjištěno u Domaželic (pohřebiště na „Žeráví", sídliště přes cestu v trati „Strže"), u Obřan (obyvatelé „Hradiska" pochovávali své nebožtíky na svahu pod náspy) a j. v. Schází-li nám tedy ku mnohým pohřebištím (Krumsín, Tršice, Mostkovice) na ten čas sídliště a ku některým sídlištím zase naopak příslušná pohřebiště (Bílovice, Držovice, Hodonice), nesmí nás okolnost tato sváděti k domněnce, že by jich vůbec nebylo. Budoucím soustavným bádáním záznamy jich nejen se doplní, než zároveň všechny zkušenosti, jichž jsme posavádním nahodilým zkoumáním získali, podstatně potvrdí.

Pokud smíme o sídlištích kultury popelnicových polí dle dosavádních pozorování souditi, vyznačují se právě jako sídliště period dřívějších skupinami kulturních jam příbytkových, odpadkových i silnějších vrstev a to buď v polohách otevřených nebo ve hradištích.

K sídlištím vyhledávána ovšem nejpříhodnější místa na svazích poblíž vod, hradiska pak zakládána na návrších anebo na vysokých a daleko viditelných horách.

Památky, které se v sídlištích nebo na hradištích vykopávají, jsou nejhojněji hliněné (nádobí, jehlance, závaží, přesleny, kotouče, pak misky s oválným dnem, mazanice); často vyskytují se ještě nástroje kamenné (mlaty, sekyry, nožíky, šipky),

Obr. 104. Milodary z popelnicového pole u Krumsína.
1. Úlomek bronz. náramku. — 2., 3. Jehlice. — 4. Náramek. — 5., 6. Náušnice. — 7. Kroužek. — 8. Ozdoba. — 9. Kostěná a 10., 11. Kamenné terče závěsné.

z kosti (šídla, jehly, hladidla, šipky), nástroje a šperky bronzové (sekyry s laloky, srpy, dláta, náramky, jehlice, prsteny), řídčeji zbraně (dýky, šipky), velmi četné jsou rozštípané kosti zvířecí (skotu, kozy, ovce, prasete, jelena, srnce, bobra, škeble), někdy pak i kosti lidské.

Kulturní jámy podobají se kotlinám rozmanitých obrysů a nestejných rozměrů; na průřezu bývají tvaru lichoběžníků nebo kotlů, okřínů, rozměrů někdy větších, tak že snadno mohly pojati i větší rodinu, někdy však jsou tak těsné, že v nich lidé bydleti nemohli; ale příslušely k lidským příbytkům buď jako ohniště, buď jako sklípky a zasobárny.

R. 1894 otevřel jsem na sídlišti ve „Dvorských“ u Předmostí mezi jinými zvlášť zajímavou jámu, kde zůstal celý inventář pravěké chýže, ohněm zašlé, pochován. Když jsme odebrali ornici, objevila se kopka vypáleného mazu jako nějaké klenutí nad velikou hromadou jemného popela. Vespod skoro na dně byly tři misky a k nim příslušné kotoučové podstavce, větší vázovitá nádoba v podobě popelnice, jiná žárem úplně skoro spečená, střepy z rozmačkaných dvou hrubých hrnců, dva veliké jehlance, mlýnský kámen a v nejnižších vrstvách drobné úlomky rozličných nádob, rozštípané kosti zvířecí a vypálená hlína. Rozměry této jámy 4 m v průměru měřící a 12 m hluboké potvrzují, že se nad ní klenuly stěny z kůlů kulatých i ze silnějších stromů naštípaných a s obou stran blatem omazaných. Kusy mazanice jeví otisky sloupů i prutů s listím olše nebo lísky. Asi 3 kroky opodál byla dížová jáma 1 m v průměru plná popela a drobounkých úlomků, střepin a kostí.

Velmi zajímavé jámy příbytkové prokopal řid. J. Hladík na Hradisku Obřanském. Jáma prvá byla kruhovitá v průměru 7 m a hluboká 64 cm, třetina jí však v podobě trojúhelníka byla o 8 cm hlubší. Při stěně byla prohlubinka na 0·5 m naplněná popelem, střepinami a rozštípanými kostmi. Dno jámy bylo jako upěchováno; zasypána byla hlínou, popelem a mazanicí s otisky proutí a tyčí. (Obr. 107.)

Jáma druhá byla čtvercová se zaokrouhlenými rohy v průměru 7·2 m a nestejné hloubky (0·25—1·2), jsouc vykopána na svahu. Při stěnách byly výstupky a jamky a také popeliště se střepinami a kostmi. Jamky mohly být zbytky dolíků po kůlech svisle zaražených. (Obr. 108.)

Obě tyto jámy byly jistě příbytkem prostranným a docela vhodným; že také byly asi dlouho obývány, svědčí množství střepin a kostí (z kozy, prasat, psa, hověziny, koně, hlodavců, jelena, srny).

Bílovice (u Uh. Hradiště). Na „Ploštinách“ vyorali r. 1895 depôt bronzových srpů v rozsáhlém osadišti s četnými jamami i rozsáhlými vrstvami kulturními. Keramika je vesměs rázu slezského; hojně se tam naskytují paz. nože, pilky, kamenné

sekyrky, drtidla a žernováky a také bronzy (sekyra s laloky, dýka, srp, jehlice, prsten a kus suroviny). (Tab. XXXVI.)

I. L. Č. — Č. O. m. 1896 s. 114. — Č. M. m. z. 1902 s. 75.

Obr. 105. Skupiny nádob ve hrobech na popelnicovém poli pod Hradiskem u Obřan.

Bořitov. Nad potokem Lysickým objevena kulturní vrstva a pod ní jámy kotlovité se střepinami nádobí slezského, přesleny,

závaží a jehlance. Sídliště souvisí patrně s pohřebištěm poněkud výše položeným.

Fauna: skot, prase, jelen, srna.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1892 s. 9.

Bzenec. Na „Babí" rozsáhlé sídliště s četnými popelovitými jamami. V jedné jámě objevil p. naduč. Myklík čtverhranné ohniště, ustavené z velmi dlouhých cihel nepálených, jednou vrstvou na písčinu položených. Spousta nádobí hrubého i menšího byla silným žárem roztavena a všelijak pokroucena. Mezi střepinami z nich leželo 8 drtidel a svorový žernov.

Jinak nalezeny přeražené i celé nástroje kamenné, hlazené, vrtané i štípané, četná drtidla, přesleny a úlomky bronzových nástrojů.

Podobně i okolní trati až po Vracov a na opáčnou stranu až k nádraží Severní dráhy obsahují souhlasné vrstvy i jámy.

I. L. Č. — F. Myklík, naduč. v Nové Vsi. — Č. Ol. m. 1887 s. 87.

Domamyslice (u Prostějova). Na „Kopaninách" jsou rozsáhlé vrstvy s četnými střepinami rázu slezského, přesleny, kostěnými nástroji, bronzovými jehlicemi, spirálami a kroužky, také úlomek pískovcového kadlubu se tu vyskytl.

Mus. Prost. — Ant. G. — Arch. výz. na P. s. 63.

Čechůvky. Sídliště se slezskou keramikou vých. osady v hliníku; bronzový nůž, parohové kladivo a j. p.

Ant. G. — Arch. výz. na P. s. 63.

Držovice (u Prostějova). Od osady až ku Vrahovicům táhne se rozsáhlé sídliště na svahu polí s mocnými vrstvami kulturními v zářezu nové silnice zjevnými. Keramika rázu lužického i slezského a také nádobí na kruhu pracované z tuhové hlíny se stlustělým okrajem.

V sídlišti vykopána kostra s galským náramkem.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 63.

Hnanice. V cihelně objevují se jámy s keramikou slezského rázu; mezi jiným nalezena tu i kamenná sekyrka.

J. P. — M. anth. G. 1890 s. 96, 1894 s. 15. — Č. Ol. m. 1892 s. 33.

Hodonice. Stopy sídliště s keramikou objeveny ve všech čtyrech cihelnách; jámy jsou většinou kotlinové. Mimo množství

střepin z hrubých červených nádob a menších tuhovaných a ornam. rázu slezského byly tu četné přesleny, paz. nožíky, kost. šídlo, kusy závaží a j. (Tab. XXXVII.)

J. P. — Č. Ol. m. 1895 s. 129.

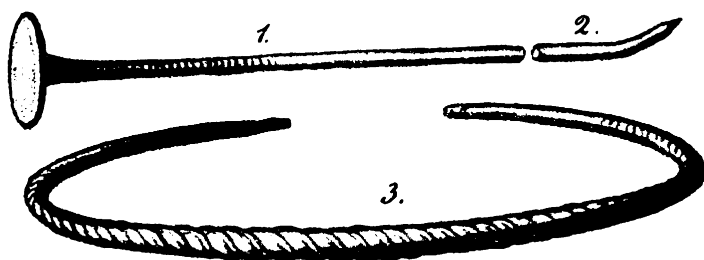
Hrubčice. V „Košíkách“ v cihelně jsou stopy sídliště s keramikou rázu lužického i slezského, přesleny a j.

Také na „Ostrově“ je množství střepin rázu lužického na rozoraných polích.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 63.

Kostelec (u Prostějova). Na panském poli „Trněnce“ blíž mlýna je rozsáhlé sídliště s keramikou slezskou, broz. jehlicemi, závažími kulovými i jehlanci atd.

I. L. Č. — Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 64.

Obr. 106. Z popelnicového pole u Police.
1., 2. Jehlice. — 3. Nákrčník.

Kroměříž. Mezi sladovnou a Kotojedskou zástavkou je v Zajíčkově cihelně sídliště s mocnými vrstvami kulturními a četnými jamami; dobyty z nich kam. mlaty, sekyry, paz. nožíky, kostěná šídla, dláta, zpracované parohy, přesleny, závaží, slitky bronzu, dláta, jehlice, sekyra s laloky, kadlub na lití bronz. srpků, a hojná keramika rázu slezského.

I. L. Č. — J. S. — M. S. B. — Č. Ol. m. 1884 s. 119, 167; 1893 s. 27.

Ledkovice. V březích řeky Jihlavky vrstvy s keramikou rázu lužického.

I. L. Č. — V. Čapek.

Líšná (u Dřevohostic). Na „Stržích“ prokopal jsem několik jam odpadkových i příbytkových s keramikou lužickou a slezskou, k nimž soudobé pohřebiště prozkoumáno bylo v sousední trati

„Žeráví“ na Domaželsku. Jámy byly buď polokoulové větších rozměrů anebo nízké, díživilé.

V. M. O.

Mařatice. Kult. vrstvy s keramikou slezskou táhnou se v zahradách č. 9. a 10. a přes restaurační zahradu ku stodole Protzkarově.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 114.

Staré Město (u Uh. Hradiště). V trati „Špitálky nad „Čertovým koutem“ jsou stopy sídliště s keramikou lužickou. Přes silnici na „Čtvrtích“ objeveno pak současné pohřebiště.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1897 s. 143.

Náklo. Při stavbách domů u kostela vyskytují se často nádoby a střepy rázu popelnicových polí; tu v těch místech nalezen také pískovcový kadlub na lití bronz. knoflíků.[1])

V rovině mezi Náklem a Hynkovem jsou stopy sídliště s keramikou rázu slezského na nevysoké výspě, která za pravěku dojista odevšad močály byla chráněna. Místa ta zovou se „na Ohradě“.[2])

[1]) V. M. O. — D. M. — Č. Ol. m. 1889 s. 52, 1891 s. 47. — [2]) K. Fišara. — Č. Ol. m. 1900 s. 68.

Oplocany. V cihelně na „Svárově“ objevují se jámy s nečetným inventářem.

Ant. Gottwald.

Předmostí. V trati „Dvorské“ rozkládá se sídliště s četnými jamami příbytkovými i odpadkovými. Mimo několik nádob a množství střepin vykopána závaží, přesleny, jehlance, kotouče pod mísky, mlýnské kameny i drtidla, ve vrstvách pak kousky bronzu, delší srp a krásný kadlub pískovcový ku lití bronz. sekyr a okras (obr. 49.). Keramika jeví pouze ráz slezský.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1895 s. 34.

Prusy (u Přerova). „Na Závrbkách“ pozorují se rozsáhlé vrstvy s keramikou rázu slezského; z nich vyorávají se nožíky paz., šipky, kostěná šídla, bronz. jehlice, dýka, pinceta, drtidla, ploché kameny mlýnské a j.

Podobné vrstvy a jámy zjištěny i východně osady ve tratích „Podlániska“ a „Odříča“.

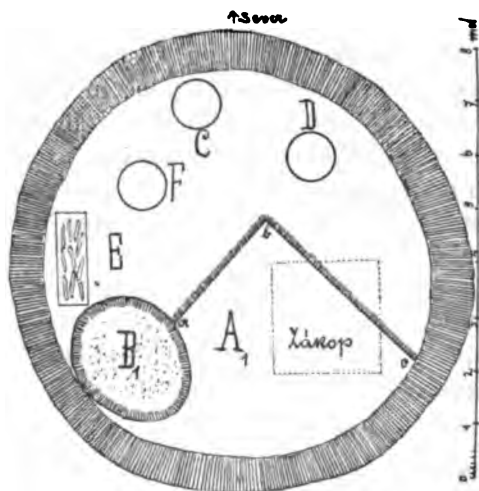
V. M. O.

Senička (u Náměště). R. 1881 objeveny „na Padělku" zbytky nádob, kostěné šídlo, přeslen, lidské kosti a j. Podobné vrstvy jsou i na „Rozsochách" a „Za humny".

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 78.

Slatěnice. „Nad skálou" táhnou se mocné vrstvy kulturní s keramikou lužickou; vykopáno tu množství kostí domácích zvířat, žernovy, přesleny, úlomky kamenných koulí, bronz. jehlice, šíp, kostěný přeslen a spousty vypáleného mazu.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 92, 1889 s. 93.

Obr. 107. Příbytková jáma na Hradisku u Obřan.
A_1 (a b c) prohloubené dno. — B_1 Popeliště. — C D E F. Nálezy kuchyňských odpadků i různých výrobků.

Slatinky (u Olomouce). Na trati v „Močílkách" vykopáno v sídlišti rázu popelnicových polí kus tyglíku se stopou bílého roztaveného kovu a dva ozdobné náramky bronz.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 133.

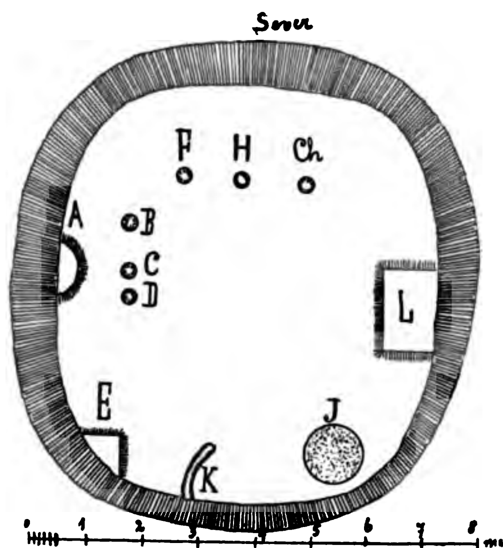
Smržice (u Prostějova). Na „Šimanově" sídliště s keramikou lužickou i slezskou; bronz. jehlice, přesleny, parohové kladivo a j.

A. Gottwald. — Arch. vyz. na P. s. 84.

Šatov. V cihelně Schillerově objevují se jámy s keramikou popelnicových polí, podobné jámy též v cihelně Grubrově.

J. P.

Tovačov. Sídliště s mohutnými vrstvami v cihelně nad Hradeckým rybníkem: četné nádobky, misky a vysedlými uchy rázu slezského, kostěná šídla, hladidla, opracované parohy, parohové držadlo k noži, kam. sekyry, vývrtky, mlaty, paz. nože,

Obr. 108. Příbytková jáma na Hradisku u Obřan.
A, E, L. Výstupky. — B, C, D, F, H, Ch. Stopy kůlů, nejspíše střechu nesoucích: — J. Popeliště. — K. Příkop.

bronz. jehlice, nůž, kroužky, srp, tyglík hliněný se stopami bronzu, přesleny, kolečka, kruh pod misky, plochá křidla, závaží jehlancová, válcovitá nebo vejčitá, kus jantaru a t. d.

A. Tel. — V. M. O. — J. B. K. — I. L. Č. — Č. Ol. m. 1886 s. 128, 1887 s. 98.

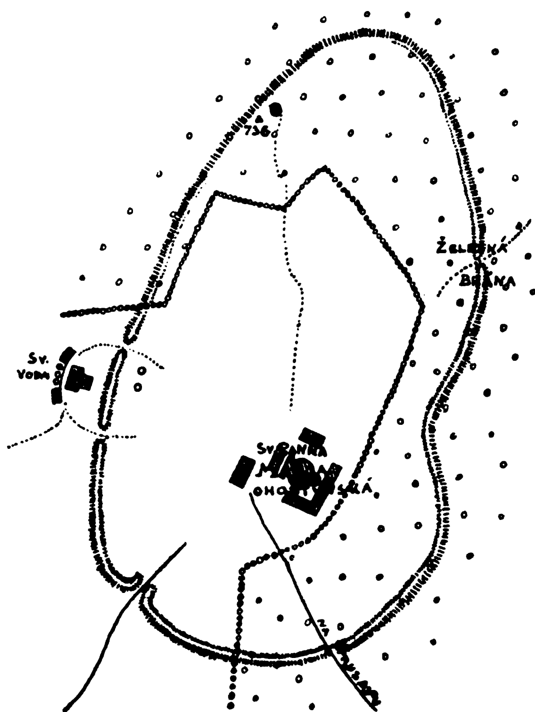
Tvořihráz. Jámy se střepinami polí popelnicových, tuhou leštěných.

J. P.

Určice. Pod větřákem v poli nad farskou zahradou jsou stopy osadiště se střepinami nádob popelnicových polí, závažími, úlomky bronz. náramků, jehlic, kroužky a také kusy bronz. litiny.

Podobně na protějším návrší na „Kumberkách" zjištěny jámy i vrstvy s podobnými nálezy; keramika slezská. Odtud asi pochází jehlice s krkem labuťovým.

V. M. O. — Prost. Mus. — F. Heidenreich. — Č. Ol. M. 1886 s. 142. — Arch. výz. na P. s. 22., 64.

Obr. 109. Hradisko na Hostýně.

Velehrad. U samého lesa nad rybníčkem jsou řídké stopy sídliště s keramikou lužickou a slezskou; při povrchním ohledání nalezeny bronz. jehlice, přer. mlat a pod.

I. L. Č. — K. J. M. — Č. Ol. m. 1895 s. 149.

Hradiska s kulturou polí popelnicových.

„V Rynku“ na **Holém kopci** (u Buchlovic). Roku 1897 objevil jsem veliké hradisko ledvinité podoby na Holém kopci; opevněno je ze tří stran mohutným náspem, ze strany severní pak strmým hřebenem hory a mohutnými skalisky. Val je nahozen z hlíny, použito však všude ze země vystupujících skalisk. Od východu vchází se do hradiska „Rynkovou cestou“ a nad ní zdvihá se na hřbetě táhlé hory silně opevněná „Bašta“. Západní část valu je nyní přetrhnuta lomem a nazývá se v „Bránkách“. Ochoz celého valu měří 1600 kroků.

Obr. 110. Vchod do hradiska na Hostýně.

Při odstraňování hlíny ve skále nalezen byl kamenný mlat, všude pak objevují se při valu střepiny rázu popelnicových polí a zejména u bašty je silná kulturní vrstva. Hradisko je celé zalesněno.

Hostýn (u Bystřice). Po celé Moravě proslavené místo poutnické hora sv. Hostýn bylo dojista nemalé důležitosti už za pravěku. Vrchol jeho obklíčen je mohutným valem podoby ledvinité v délce asi 1800 m, místy až 15 m vysokým. (Obr. 109.) Největší délka hradiska obnáší 800 a největší šířka 400 m. Na svahu západním je původní brána se stopami někdejších věží (obr. 110.),

se strany východní pak průlom „Železná brána“ zvaný. Val nasypán je z hlíny, štěrku a kamení, při prokopávání nalezeny tu střepy rázu slezského, uvnitř vykopány různé střepy tuhované podobného rázu, přesleny a také zlatá duhovka, kus bronz. meče, ruční mlýn kamenný a hrbolovitý náramek galský.

K. J. M. — Sbor. mus. spol. ve Val. Meziříčí 1884. — Č. Ol. m. 1888 s. 1. — Č. Mat. mor. 1875 s. 9. — Dr. M. Kříž, Kůlna s. 359. — M. C. C. 1890 s. 47. — M. Anth. G. 1896 s. 90.

Hradiště nad Znojmem (Pöltenberg). Hned naproti hradu Znojemskému pne se ostroh mezi Dyjí a jejím přítokem Hradnicí (Granitz) od ostatní roviny mocnými náspy oddělený. Městečko jest z části rozloženo po hradisku.

J. P.

Sirotčí vrch (Tafelberg) u **Klentnic** je z význačných vrcholů Pavlovských zajímavým už rozsáhlou náhorní rovinou na temenu. Náhorní tato rovina pokryta je mocnou vrstvou kulturní, místy až 1 m mocnou, což svědčí o velmi dlouhém a trvalém osídlení. Mimo nápadné množství keramiky rázu slezského s určitým vlivem Hallštattské kultury nalezeny tu mlaty, sekyry a brousky kamenné, pazourkové nástroje, bronzová sekyra a t. p. Hora téměř se všech stran nedostupná má stopy náspu obloukového nad jižním srázem, poněvadž tu výstup je nejméně nesnadný.

Svahy severní rozorávají se a kulturní vrstvy jsou neméně značné a bohaté. Rozsáhlé sídliště táhlo se celou touto kotlinou až ku skalnímu hradu Rozenštejnu, kde všude jsou po polích stopy pravěkého osídlení přehojné.

Nálezy srovnávají se úplně s vykopaninami z pohřebiště u hřbitova Klentnického.

V těchto polích západně hradní zříceniny nalezeny r. 1850 bronzy: krátký meč, dvě dýky, několik sekyr, šipek, srp, nožík, udice, kroužky, spiralové náramky a j.

Zám. knihovna v Mikulově. — M. anth. G. 1873 s. 135.

Kotúč nad Štramberkem. Nejvyšší hřbet hory je kolem svého jihozápadního výběžku, na němž teď trojhranný obelisk s křížem se vypíná, opevněn dvojnásobným příkopem a valem; opevnění toto přerušeno je zbytky jezovitského kostela. Odtud asi 200 kroků níže počíná se od příkrého úbočí, „Krásné zátiší“ zvaného, mohutný val, který uzavírá rozsáhlé prostranství k severo-

západu se svahující, a táhne se více méně porušen směrem severovýchodním, „na Brdách“ zatáčí se k jihu a končí srázem nad vápenkami. V tomto ohybu je nejmocnější. Skoro veškeré vnitřní prostranství jeví mocné vrstvy kulturní a zvláště k sídlišti nejvýš způsobilá kotlina „Pod křížem“ chovala kromě četných spřerážených kostí vepře, skotu a bravu, koně, jelena a srnce, ohromné množství zbytků nádob hliněných s ozdobami rázu popelnicových polí slezských, korály a přesleny hliněné, kolečka ze střepin vykroužená, brusy a drtidla, závěsky, nožíky, škrabadla a šipky paz., jehlice a hladidla kostěná, bronzové srpy, náramky, jehlice, šipky, železné přazky, srp (obr. 111.) hroty a t. d.

Podobné nálezy učiněny na svahu nad býv. „Psím kostelíkem“ a při stavbě dráhy pod Kotúčem.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1880 s. 16., 1886 s. 59. — Kravařsko s. 42.

Hradisko u **Křenovic** (okr. Kojetín). Na nevysokém ostrohu zdvihá se nad silnicí důležité „Hradisko“, opevněné příkrým okopem a příkopem. Celý ostroh se rozorává, příkop je však přes to dosti znatelným. Opevnění má tvar ledvinitý a měří v ochoze asi 1050 kroků. Uvnitř rozorávají se mocné vrstvy kulturní s četnými střepinami rázu popelnicových polí (tab. XXXVIII.); jinak objevují se tu četné přesleny, paz. nožíky, kam. sekyry, brousky, kostěné i parohové nástroje, bronz. drobnosti a velmi mnoho zvířecích kostí.

Jámy a také silnější vrstvy s podobnými starožitnostmi táhnou se od samého náspu po celém severozápadním svahu v „Trávnikoch“ až po silnici.

I. L. Č. — J. B. K. — J. Slovák. — Ant. Telička. — Mor. Orlice 1890 č. 52. — Č. Ol. m. 1893 s. 69., 1894 s. 1. — Č. lid II. s. 690.

Hradisko u **Křepic**. Mladší vrstvy tohoto rozsáhlého Hradiska obsahují velmi hojné zbytky kultury polí popelnicových.

J. P.

Rmíz u Laškova jest ostroh horský od severozápadu uzavřený trojitým valem s příkopy. Řídké nálezy střepin tuhovaných. Lid zove místo toto „Staré valy“.

V. Houdek, Č. Ol. M. 1884 s. 52., 1896 s. 83.

„Hradisko“ u **Obřan**. Severovýchodně osady na ostrohu, jenž vypíná se na pravém břehu Svitavy naproti kopci Hadímu, prostírá se rozsáhlé „Hradisko“, jedno z nejbohatších a nejvíce

zkoumaných míst pravěkých na Moravě. Rozsáhlé toto návrší chráněno je ze tří stran roklemi a sráznými svahy, na severu pak, kde scházelo v rovinu, zřízen byl okopem mohutný val. Největší délka horní plochy Hradiska měří 900 m, šířka pak asi polovici; rovnala by se tedy jeho výměra asi 40 hektarům.

Téměř celá plocha hradiska obsahuje zbytky dlouhověkého osídlení jednak v silných vrstvách kulturních, jednak v příbytkových jámách a pak také ve smetištích na vých. svazích. Nálezy jsou: četné kamenné nástroje štípané i hlazené, vývrtky, kostěné i bronzové nástroje a ozdoby, přesleny, závaží, drtidla i mlýny ruční, a zvláště četné zbytky nádobí rázu slezského.

Dle dosavadních nálezů sídlelo tu lidstvo v mladší době bronzové, užívajíc stále ještě nástrojů kamenných, poznalo však už i první výrobky železné buď vlivem kultury Hallstattské, anebo jsou to prvé stopy známosti blízkých železných ložisk; nebožtíky

Obr. 111 Bronz. srp z hradiště na Kotúči.

své pochovávalo obyvatelstvo zdejší pod samým hradištěm ve hrobech žárových do popelnic typu slezského.

Kultury galské hradisko Obřanské asi nedožilo, neboť památek tuto dobu karakterisujících nebylo ani ve hrobech ani na hradisku.

F. M. — M. S. B — Popelka, Obrazy z pravěku evrop. lidstva, Vel. Meziříčí 1889 s. 80. — Dr. M. Kříž, Kůlna a K. s. 332., 360., 462. — M. C. C. 1890 s. 47. — Č. Ol. m. 1888 s. 178., 1893 s. 28 a 66. — J. Hladík, M. F. Annales 1897 s. 104.

Skrbeň. V polích od Nákla je nepatrná zvýšenina „Hradisko“ v objemu asi 1000 kroků bez valů, okolní voda a bažinatá půda byla tu dostatečnou ochranou. V mocných vrstvách objevují se střepy rázu slezského, úlomky bronzových náramků a j. v.

K. Fišara. — V. Houdek, Č. Ol. m. 1887 s. 155.

Týnec Velký. Prof. Havelka zjistil nad osadou hradisko — nyní všeobecně „Kalvarií“ zvané — s nasypanými valy hliněnými,

oráním skoro úplně shlazenými. Vyskytují se tu četné střepiny pouhou rukou pracovaných nádob tuhovaných.

Č. Ol. m. 1885 s. 99., 108., 1887 s. 157. — M. C. C. 1890 s. 226.

Hrad **Znojemský**. Pátá vrstva od shora obsahovala zbytky kultury popelnicových polí: četné střepiny, kostěné i kamenné nástroje i drobné bronzy a p., také jantarová perlička a růžička ze skla se tu objevila. (Tab. XXXIX. a XL.)

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 115.

Popelnicová pole a jejich kultura.

Považuji popelnicová pole a kulturu v nich vypěstěnou za nejdůležitější skupinu pravěkých památek na Moravě objevovaných a proto dlužno o nich pojednati aspoň poněkud obšírněji.

Jak už zpředu naznačeno, vyskytují se popelnicová pole nejstaršího rázu ve střední Evropě na území východně Labe v Lužici, Braniborsku, ve Slezsku a Poznaňsku, Haliči, přecházejí do severních Uher, Dolními Rakousy a Moravou do severovýchodních Čech.

Švédský učenec Dr. J. Undset důkladněji prostudoval ráz této kultury před 20 lety a první pokusil se o její ocenění a datování.

Dle jeho bádání počala se popelnicová pole šířiti z jihovýchodních Uher do rakouských zemí a jižně do severní Italie. Rozšíření toto dálo se snad k severu za poslední doby bronzu, na jihu však, kde se železo tak brzy vyskytuje, lze to těžko dokázati. Pohřebiště z Uher severozápadních zdají se s poli moravskými přináležeti do období hallštattského, odtud pak vnikají Moravou a Čechami do celého severního Německa údolími větších řek. Tu v různých okrajích vyznačují se též různým rázem. Východišti svému bližší jsou patrně starší, nejmladší pak jsou pohřebiště na severozápadu a severovýchodu.

Význačně karakterisovaná skupina šíří se horním poříčím Odry a Visly, Slezskem do starých zemí polských a vyniká nápadným bohatstvím skvostné keramiky. Na východě přesahuje sice Vislu, stává se však velmi chudou a nedá se její nejzazší hranice zatím pro nedostatek materiálu určiti. K západu splývá s příbuznou skupinou lužickou ztrácejíc se na severu ve výši města Frankfurtu nad Odrou mezi t. zv. skřínkovými hroby.

Skupina lužická šíří se k severu až po severní pruh jezer, k západu pak přechází ve skupinu saskou, rozšířenou hlavně v poříčí Labe až asi k řece Sále. Odtud postupuje v pokročilejší době skupina nejmladší, velmi vyvinutá, až k ústí Labe, a rozlívá se po severním Hollandsku a po celém Holštýnsku.

Stopy doby bronzové daly se zjistiti nejlépe ještě v polích lužických a saských, pohřebiště slezskopoznaňská však vykazují mezi milodary více železa než bronzu. Veliká část železných předmětů má svůj původ v kultuře Hallštattské, zrovna jako krásné nádobí pomalované nebo s tuhovými ornamenty na dnech. Mimo železné milodary přidávány četné bronzy karakteristické kultuře nordické.

Bronzová kultura nordická je ovšem o něco mladší než kultura středoevropská, neboť popud k ní dá se stopovati téměř těmiže cestami, po kterých se brala popelnicová pohřebiště k severu. Nejstarší taková cesta vedla od pradávna z jihu Moravou, Slezskem a Poznaňskem k jantaronosnému pobřeží. Shledáváme-li tedy na zdejších pohřebištích železné předměty rázu hallštattského a skvostné bronzy jakož i jiné fabrikáty železné kultury jižní v depôtech v tak ranné době už, nelze jinak souditi, než že v celém tom území až po ústí Visly bylo železo nejen známo, ale obchodními styky valně rozšířeno už v dobách, kdy nejbližší západ žil ještě úplně v čisté době bronzu.

Tolik Undset.*) Ovšem od té doby obohacena srovnávací archaeologie novým a hojným materiálem z popelnicových polí, zvláště v našich vlastech, a na základě toho proneseny nové a nové domněnky jak o původu polí popelnicových, tak i o jejich národopisné příslušnosti. Nás zajímají nejvíce úsudky týkající se domácích nalezišť.

Dr. J. L. Píč pokládá hrobový ráz lužický za původní a nejstarší, neboť zastoupen je nejčistěji v obojí Lužici, kde mimo to je nejstarším způsobem pohřbívání v době halštattské. V dalším vývoji datuje se starší a mladší dobou tènskou. Největši rozmanitosti forem a výzdob na nádobách nabývá v t. zv. mladší době hallštattské a ve starší době tènské se sponou s volnou patkou; v mladší její periodě, datované železnou sponou

*) Das erste Auftreten des Eisens in Nord-Europa. Deutsche Ausgabe von J. Mestorf (Hamburg 1882.)

těnskou, jsou nádoby už téměř bez ozdob. Z této užší své vlasti rozšířil se teprve v době úpadku do Saska až k řece Sále v době těnské a pak i do Pomořan; na východ sahá až na Bug a na San. Do Čech záplava pokolení žárových hrobů šíří se po odchodu galského pokolení a před vniknutím kultury provincialně římské, tedy buď v druhé polovici I. stol. př. Kr. anebo v prvé polovici I. stol. po Kr.

Srovnáváme-li typ lužický s jinými, shledáme jistou podobnost s typem hallštattským i ve složení hrobů; je tedy na snadě, že buď typ lužický vyvinul se samostatně z typu hallštattského, nebo že oba povstaly pod stejným vlivem kultury třetí, starší a snad sousední, a rozešedše se, každý svým způsobem se vyvinul. Poslednější zdá se pravděpodobnějším, poněvadž oba typy v hlavní fási vývoje jsou současné a na současnost tu přece jen příliš samostatně svérázné. Mimo to považuje Dr. Píč i místní rozlohu a postup za důležité, nebo kdyby se byl typ lužický vyvinul z halštattského, dalo by se očekávati, že šířil se typ lužický od Dunaje postupně na sever, kdežto bádání (do r. 1893) dotvrzuje, že hroby typu lužického v Čechách i na Moravě jsou postupem typu lužického k jihu a sice v pozdější fási jeho.*)

Naproti tomu zdá se Dru L. Niederlovi důležitým faktem, od něhož dlužno vycházeti, že na severu Karpat nalezena již popelnicová pole s inventářem, jejž přes některé stopy vlivů pokročilejších klásti třeba ještě do doby kamenné. Zde na severu Karpat žilo obyvatelstvo, které neznajíc ještě bronzu anebo ho teprve jako vzácnost poznávajíc, mělo už obyčej pochovávat mrtvé své dle způsobu popelnicových polí dob pozdějších.

Pole popelnicová středoevropské skupiny náležela pravděpodobně jednomu lidu, který se patrně z užší vlasti na všechny strany rozšiřoval. Nic nebrání tvrzení, že vlast tuto možno hledati pod Karpaty, kde podobný obyčej pohřbívání prováděl se již za doby kamenné. Odtud počal se buď obyčej sám, spíše však i lid stěhováním šířiti tak, že na konci doby bronzové měl už osazeny nynější Branibory a Lužici, vnikl snad už do severovýchodních Čech a zaujal sídla na Moravě a v Podunají rakouském i uherském. Dr. Niederle spíše soudí na tento postup šíření, než

*) Dr. J. L. Píč, Arch. výz. 1893 s. LVI. — Čechy předh. s. 186.

na směr od jihovýchodu Evropy, jak jej pojal Undset, nebo kolébku lužickou, jak soudí Dr. Píč, Behla, Buschan a j.*)
Výzkumy a podrobnější studium popelnicových polí v posledních létech na Moravě vnášejí aspoň poněkud jasnější světlo do těchto záhad.

Kultura popelnicových polí rozšířila se záhy po celé téměř Moravě v čisté době bronzu a potrvala hluboko do mladší doby železné. Důkazy toho nalezeny v pohřebištích, sídlištích i hradištích.

Ráz lužický zastoupen úplně čistě na př. v rozsáhlém popelnicovém poli u Mostkovic, Těšetic a v mohylách u Kostelce. Ráz slezský již úplně vyvinutý známe z polí u Tršic, Mohelnice, Krumsína, ze sídliště u Bílovic, Kroměříže a z hradišť na Hostýně a Kotúči.

Porovnáme-li bronzy hrobů Mostkovských (Ivančických, Všetulských a j.) s nálezy jinými, shledáváme, že většina jehlic, náramků, knoflíků a jiných předmětů podobá se úplně bronzům ze sídlišť a hrobů s kulturou skrčených koster čisté době bronzové náležejících, brejlovité okrasy, pak válečkové prsteny a náramky s točinkami, jehlice s velikými hlavicemi a jiné shodují se nápadně s domácími depôty bronzů, které řadíme do mladší doby bronzové.

Mnozí podceňují spůsobilost bronzových milodarů k určování stáří hrobů, pokud prý neumíme určiti, které bronzové věci byly doma hotoveny a které dováženy z ciziny (kde prý se vyráběly v archaických tvarech pro vývoz) a považují na ten čas za nejspůsobilejší měřítko složení hrobů či obřad pohřební a zejména nádobí pohrobní, bezpochyby doma vyráběné. Než i tu máme dosti dokladů.

V lese „Spáleném“ u Kostelce prozkoumáno několik mohyl z veliké skupiny se žárovými hroby, jejichž obsah nápadně souhlasí s plochými hroby Mostkovskými jak bronzy tak i složením hrobů a keramikou zvláště. Asi hodinu cesty odtud pod lesem prokopáváno také popelnicové pole na „Žeráví“ u Domaželic. Ačkoliv tu většina nádobí souhlasí s popelnicemi z mohyl Kosteleckých, přichází už mnoho popelnic, mis, misek a osudí typu slezského. Křižují se tu tedy oba rázy, lužický a slezský. Z bron-

*) Dr. L. Niederle, Lidstvo předhistorické s. 373 a násl.

zových milodarů nalezeny tu jehlice s roztepanou a stočenou hlavicí, úzká dýka s nýty v delším řapu a skleněné perly. Podobně zjištěno na polích u Bořitova, Vrchoslavic a j. v.

Na „Ploštinách“ u Bílovic je rozsáhlé sídliště. Mimo jiné vyoralo se tam osm bronzových srpů nejstaršího tvaru, jednotlivě zlomek podobného srpu, sekyra s laloky, úzká dýka s nýty v delším řapu, jehlice, kus suroviny a j. zdvihl jsem sám mezi nádobím kusy vesměs jen rázu slezského; sekyry kamenné a pazourkové nožíky a pod. nejsou tu vzácností (podobně na Obřanech).

Obě okolnosti ty a pak dlouhověké pohřbívání s čistým rázem mostkovským, snad delší jestě než v Lužici samé, přivádějí mne na domněnku, posud ovšem nezávaznou, že k nám na Moravu ráz pohřebišť těch nevnikal během doby z Lužice, nýbrž, nestalo-li se tak opačně, zaujalo pokolení popelnicových polí sídla jak v Lužici, tak i na Moravě stejnou dobou a to ještě v období čistě bronzovém.

Dávaje tedy Undsetovi s ostatními badateli domácími i cizími za pravdu, že původ keramiky a snad i kultury popelnicových polí hledati dlužno v jihovýchodních Uhrách, kde na středním Dunaji dána byla možnost, aby pod stejným kulturním vlivem Balkanského poloostrova povstala dvojí kultura, hallštattská a lužická, současná, v základních rysech obdobná a přece každá pro sebe úplně svérázná, domnívám se, že tento severní okruh nad Dunajem nevyvíjel se pouze v obojí Lužici, nýbrž i na celé Moravě a severovýchodních Čechách zároveň. Tento „lužický“ okruh zůstal naproti příbuzné oblasti v rakouských alpských zemích zdomácnělé v jakési konservativní nehybnosti, poukázán jsa na výrobu kovovou do cizozemska, hlavně do Uher, nemohl se rozvíjeti tak bohatě a čile, jako jižní okruh v území rozkvétajícího průmyslu živé a továrnické kultury italsko-hallštattské.

Teprve vlivem této stále intensivněji se šířící kultury továrnické a velkoprůmyslnické spůsobeny značné změny hlavně v keramice a znenáhla vynucen jak v Lužici tak i u nás určitější pokrok — mladší ráz slezských polí. Nepovažuji tedy ráz slezský za novou modu k nám vnikající, nýbrž za poznenáhlý vývin keramiky lužické koncem doby bronzové dále k severu přenesený a lokálně vypěstěný. Doklady čistého rázu lužického počínají se

hojněji objevovat už i v Čechách (Třebešovice, Čáslav, u Král. Hradce a j.), kde až do nedávna nebylo tak přesně od sebe odlišených pohřebišť ještě známo.

Jenom tak mohu si vysvětliti rozsáhlou periodu polí lužických na Moravě čisté době bronzové přináležící, neboť v těchto hrobech nebylo posud zjištěno železa, ani u nás v zemi, kterou procházela prastará stezka obchodní z jihu k severu*). Železo objevuje se v našich polích popelnicových, když po keramice čistě lužické už zbyly jenom skrovné památky. Zajímavým dokladem toho jest, že na př. v celém Slezsku mimo jediný případ u hranic Lužických není okřínové popelnice, která lužické keramice jest tak význačnou.

S objevováním se železa nabývá keramika popelnicových polí u nás největší rozmanitosti ve tvaru i výzdobách nepopíratelnými vlivy kultury halltštattské. Kovových předmětů nachází se ve hrobech našich nepoměrně málo; výjimku činí tu zatím jen jediné známé popelnicové pole u Louk (u Malenovic), kde je ostatně také zjištěno nápadné nápodobování obřadu hallštattského v jednotlivých hrobech: v oválné kotlině obložené kamením jsou v popele hojné železné milodary čisté práce hallštattské (dlouhé meče, kopí, sekyry, kruhy a j.).

Datování pohřebišť s keramikou slezskou je už o něco snažší; známe za jedno více materiálu a také typičtější milodary; Pohřebiště Obřanské na př. poskytlo mimo řadu typických náramků a nožíků, mladší době bronzové připisovaných, také krásnou sponu typu severního a spony uherské; tyto poslední byly nápodobeny už i v železe, jisté to asi stopy prvé známosti blízkých železných ložisk.

Zatím počínají se vyskytovati už prvé stopy nové kultury od západu sem vnikající nejprve tènskými sponami bronzovými i železnými (Slatinky, Biskupství), náramky a jinými šperky a nástroji. Odtud jeví se pak už v keramice úpadek. Ozdoby znenáhla mizí, nádobí stává se hrubším a jednotvárnějším a jenom tvar a technika a na konec už jen obřad pohřební připomíná její původ a ráz.

Podobný zjev shledáváme i na sídlištích a hradištích. V okolnosti té shledává se také důkaz, že lidstvo domácí žijící od doby

*) Zpráva v Čas. Ol. m. 1901 str. 198 o podobném hrobu z Biskupství není zaručená, jak mi sděluje p. sekč. rada V. Houdek.

bronzové v kultuře popelnicových polí během doby přejímalo pouze nové kultury kovové v ozdobě i nástroji a zbrani, neměníc valně svých zvyklostí a tradic; objevování se galských šperků a nástrojů způsobilo sice jistý úpadek hlavně domácí keramiky, zatlačiti ji však dovedla teprve kultura římsko-provinciální. —

Přirozeno, že nemálo zajímavou zůstává otázka národopisná, neboť vše, co o středoevropských popelnicových polích víme, poukazuje na jeden a týž lid. Kdo jím asi byl? Dle zeměpisného rozšíření této kultury — praví Dr. L. Niederle — není těžko odpověděti a také veškerý spor, který se od let poutá k pochopení a ocenění našich popelnicových polí, točí se jen o to, jsou-li německá nebo slovanská. Než o tom až na konci.

O tělesné povaze lidstva popelnicových polí nevíme docela ničeho. Zvyk spalování mrtvol způsobil, že nám nezůstává ani jediné lebky, ani jediné kostry k posouzení, neboť kosti z popelnic i sebe více nedopálené nehodí se ani ku měření, ani ku sestavení jednotlivých kostí celých. Jediná naděje získati kostry tohoto pokolení zbývá při prokopávání soudobých sídlišť, kde snad náhodou uhodí se na kostry lidí nějakou nehodou zahynuvších ve svých příbytcích, jak podobné případy už častěji se zjevily na sídlištích dob jiných.

Pokud smíme dle nálezů souditi o životě a všedním zaměstnání lidstva tohoto, seznáváme valný pokrok proti lidstvu neolithickému a snad i proti pokolení skrčených koster, o němž víme, že bylo za určitého vlivu kultury popelnicových polí a že, podle všeho, s lidstvem tímto během dlouhých dob splynulo.

Také o duševním životě jakož i o náboženství neumíme ničeho sděliti, nechceme-li se octnouti v říši domněnek a kombinací. Pečlivé úpravy hrobů dají tušiti, že se věřilo na život posmrtný, pročež přidávaly se četné nádobky pro tamnější potřebu. Někteří učenci spatřují v obřadu spalování mrtvol valný pokrok ideí náboženských. Lidstvo dospělo již ku poznání rozdílu těla a duše a k jejich rozloučení bylo prý třeba posvátného ohně; anebo měl nebožtík vstupuje do nadzemského žití podrobiti se očistění ohněm.

Uctívání božstev omezovalo se jistě jen jednoduchým kultem přírodním, na uctívání slunce, měsíce, hvězd a t. d., čehož stopy mnozí spatřují v bronzových okrasách t. zv. „slunečních kolech"

(kroužek s křížem uvnitř), půlměsíčkových ozdůbkách a také v různých ornamentech jak na kovech tak i na nádobí.

Pokud se týká určení časového vzniku a trvání kultury popelnicových polí, vyjadřuje Undset výsledky svého bádání v letopočtech takto: Rozkvět kultury hallštattské spadá do let 500 př. Kristem, do stol. V., IV. a III. nejstarší doba železná, jak se objevuje ve slezskopoznaňských polích popelnicových, a kolem r. 200 př. Kr. počíná tênská kultura na středním Labi. Kultura římské doby císařské vytlačuje tênskou kulturu železnou koncem I. stol. po Kr. v severním Německu a tu jsou pro tuto periodu římskou zvláště karakteristické hroby žárové s popelnicemi zdobenými tečkovaným meandrem.

Datování tohoto lze se celkem přidržeti i u nás. Klade-li se rozkvět kultury bronzové podle nálezů Mykénských do století XV. př. Kristem na poloostrově Balkánském, nebude doba bronzová v Uhrách příliš mladší. Dovozuje-li J. Szombathy existenci dvou period doby bronzové v Uhrách, z nichž mladší současná je první době železné ve vedlejších zemích jihozápadních totiž době hallštattské, smíme dle toho objevení se prvých popelnicových polí u nás klásti aspoň do století VIII. před Kristem, přibližně ovšem, vliv kultury hallštattské dá se tedy naznačiti stoletím V. a IV., konec pak popelnicových polí asi I. stoletím po Kristu. Pokolení popelnicových polí tu ovšem nemizí, přejímá jen nové zvyky a řády působením nové intensivnější kultury než byly všechny dřívější.

Kultura hallštattská.

Mírumilovné pokolení, pochovávající své nebožtíky v popelnicových polích rázu slezského, dosáhlo největšího rozšíření u nás právě v dobách, kdy se seznamovati počalo s prvými výrobky železnými. Stalo se to styky s národy podunajskými a jižními, kde zatím vyvinula se nová kultura, která se vyznačuje větším množstvím železa než bronzu se zvláštní vyspělou, velkotovárnickou technikou a uměleckým vkusem. Jméno své vzala od velikého a dobře prozkoumaného pohřebiště u Hallštattu (v Hor. Rakousích) nad známým jezerem, ačkoli vznik její i středisko dlužno bude hledati v Illyrii, jižních Alpách rakouských a v horní Italii.

Tu rozvíjela se za nepopíratelného vlivu starořeckého (čehož stopy nedají se sledovati dráhou pomořskou přes Italii, nýbrž suchou cestou přes balkánské země) od konce druhého tisíciletí př. Kr. Mimo tento okruh nacházíme široko a daleko její vystřelky a stopy jejího vlivu. Rozkvět, jehož ve své kolébce dosáhla, spadá podle švédského učence J. Undseta do r. 500. před Kristem; v rakouských zemích alpských udržela se hluboko do počátku I. tisíciletí př. Kr., zatlačena jsouc novou kulturou galskou, vnikající tam od západu a severu, a brzy na to význačnější kulturou římskou, zanášenou sem z jihu.

Obr. 112. Emblem z nálezů hallštattské kultury v Býčí skále.

V dobách svého rozkvětu zaujímá kultura hallštattská téměř celou střední Euvropu, Balkán a až střední Italii. K nám na sever za Dunaj proniká silněji pouze tam, kde šly obchodní cesty k moři Baltickému, nebo jantar a železo jsou hlavními průvodci a příznaky této podivuhodné kultury. Jedna z cest, po nichž hallštattská kultura své výrobky k severu vyvážela, byla stará obchodní stezka, vedoucí Moravou, Slezskem a Poznaňskem. Na západ lze stopovati na pobřeží horního Rýna a Vesery druhou přirozenou dráhu spojovací mezi severem a jihem evropským. Po těchto cestách dostávaly se nejen četné výrobky průmyslu bronzového, nýbrž též i železného velmi záhy k severu. Undset aspoň tvrdí, že nejstarší železné věci ve větším množství a význačných tvarech nalezené v severní Evropě náležejí středoevropské kultuře hallštattské, jsouce patrným importem z jihu.

Kulturu hallštattskou karakterisuje hlavně šperk a zbraň. Šperk bývá z bronzu, často též ze zlata, velmi hojně z jantaru a ze skla. Typickou okrasou je sponka s brejlovitými točinkami z bronzového drátu nebo loďkovitá fibulka s dlouhou patkou pro jehlici. (Obr. 120.) Náramky a nákrčníky jsou buď masivní s vroubky a uzlíky nebo duté a rýsované krásnými geometrickými ornamenty. (Tab. XLI. a XLII.) Mimo četné jehlice se sukovitou ozdobou vyskytují se i knoflíčky, hojné závěsky, jehly s úškem, udice a pod. Zbraň a nástroj jsou částečně ještě bronzové, hojněji však už železné, podobou i slohem svým vzorům bronz. nápodobeny; meč a dýka objevují se už s pochvou, nože menší s vypouklým břitem nebo v podobě sekáčů, bronz. sekyra s laloky bývá už častěji nápodobena ze železa (obr. 122. a 125.), šipky bronz. bývají trojhranné s dutinkou a krátkými křidélky (obr. 121.), hroty na kopí zpravidla už ze železa. Přilbice bývá tepána z bronzu.

Koní užívalo se už k tahu, častěji nacházejí se železné součásti úzdy (obr. 122.), kování vozu a kol (obr. 115.).

Nádobí hliněné, stále ještě z volné ruky hnětené, nabylo tvaru baňatého s nízkým hrdlem jsouc na povrchu tuhováno nebo červeně a žlutě pomalováno (obr. 119., tab. XLIII.). Velmi často přichází už nádobí z bronzu tepané: vědra, kotly, cisty, mísy (obr. 126.) a j. p.

Hroby s touto kulturou jsou kostrové i žárové. Mrtvý leží v hrobu kostrovém natažen buď v pouhé zemi nebo obložen kameny. Hroby žárové obsahují nádoby s popelem; některé hroby kryjí mrtvoly částečně spálené. Milodary ve hrobech bývají přehojné. Velmi často pochováváno v mohutných mohylách.

Vniknutí hallštattské kultury k nám nelze připisovati invasi nového lidstva. U nás obývalo totéž lidstvo, co v době bronzové, pochovávajíc jednak své nebožtíky ještě v poloze skrčené, jednak je spalujíc a v popelnicových hrobech rázu slezského k odpočinku ukládajíc; pozvolna jen přejímalo a přisvojovalo si kulturní vymoženosti od jihu k nám se šířící, které obchodníky k severu anebo jenom do našich vlastí putujícími přinášeny byly, jak nálezy bronz. nástrojů a šperků i ve hrobech i v pokladech svědčí, jednak však i čelnějšími a trvalejšími návštěvami jižních průmyslníků, kterým země naše svými mocnými ložisky rudy železné nebyla neznáma. Naše krajiny v okolí Brna bohaté na

železo — myslí Dr. Hoernes —, jako Hallštatt svými solnými ložisky, takřka magnetický působily na jižní průmyslníky, kteří tu záhy brali surovinu snad v podobě oněch lupenitých škvárů ze starých kováren a přinášeli sem za to rozmanité své výrobky.

A tyto hornaté kraje nad Brnem, bohaté na rudy železné, byly jistě mnohem dříve už vyhledávány a využitkovány, jak svědčí zvláště předsíň jeskyně Býčí skály, kde delší dobu byla

Obr. 113. Bronzová ozdoba (spona) náprsní z Býčí skály.

železářská dílna před tím, než tam složen byl hrob s bohatými poklady rozkvetlé doby hallštattské.

Domněnka, že známost železa dosti záhy se uchytila i u nás, a že zde povstával domácí průmysl železný, je sice pravděpodobnou, avšak podle dosavadního stavu bádání nedokazují nálezy z tamnějšího okolí, že by se byla už tehdy vyvíjela nějaká kultura s lokálním přibarvením ať u lidstva domorodého nebo z jihu sem se přistěhovalého, spíše se podobá pravdě, že zdejšího

těžení železa se zmocnili na čas cizí horníci a průmyslníci, že se pilně pracovalo v kovárnách v Býčí skále a že práce ty zarazilo teprve uložení hromadného hrobu v jeskyni a je snad nadobro zastavilo. Epochální tento nález DraWankla svědčí aspoň zřejmě, že z věcí v hrobu vykopaných skoro nic nebo jenom velmi málo bylo shotoveno na místě samém; největší část všech těch předmětů přesvědčuje nás o svém jižním původu, a také ti, kteří věcí těch užívali anebo jimi byli ozdobeni, nebyli lidé domácí. A tu lze si snadněji vysvětliti hromadný tento hrob; všech 40 koster lidských vedle sebe a na hromady v neladu nakupených a všemožně zmrzačených svědčí spíše o nějakém nepřátelském přepadu, o pomstě, než o obřadném pohřbu domácího pohlavára se vším jeho zástupem žen a otroků. Domnívám se,

Obr. 114. Železný prsten dutý z Býčí skály.

že domorodé obyvatelstvo z nějaké neshody utkalo se tu s cizími obchodníky, snad i s kováři v jeskyni pracujícími, pobilo vše, co z nich se nezachránilo útěkem, a v jeskyni zaházelo kamením a balvany, a zamezilo tím snad na delší dobu všem stykům s jihem.

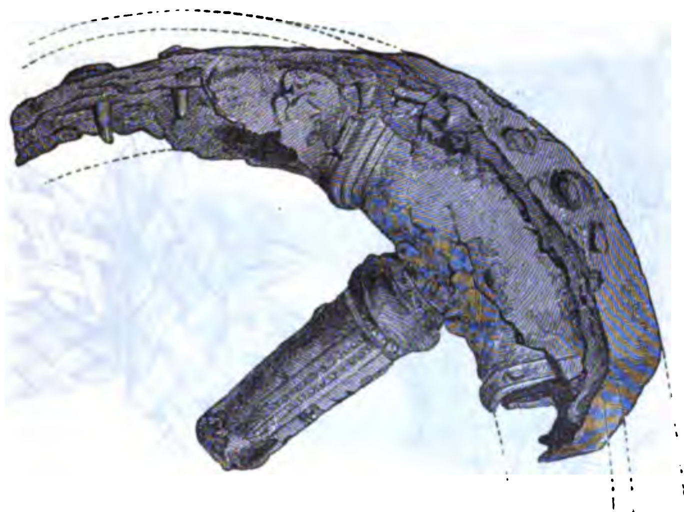
Skvostný tento nález, chlouba sbírek Wanklových, zaslouží obšírnějšího popisu.

Býčí skála jest imposantní stěna skalní s jeskyní v Josefovském údolí u Adamova. Jeskyně, do níž na úpatí vedou dva vchody, má směr od jihozápadu k severovýchodu a délku asi 360 m. R. 1869 o prázdninách navštívili Býčí skálu dva studující, medik Felkl a jeho příbuzný, a hrabali se ve hromadách štěrku, který zanechali tu dělníci dobývající z mocné naplaveniny křemenný písek pro blízké sklárny. Při tom našli v rozbité hliněné

nádobce bronzového býčka ve spečeném prose. Celá soška 11 cm zvýší, byla prý upevněna na jakousi bílou destičku.

Dr. Wankel nález ten r. 1872 získal, scházely však na sošce už tři nohy, pravé ucho a pravý roh. Býček ten je zajímavým proto, že má znaky ze železa vsazené, které se na egyptské modle Apisa žádaly.

Na to podniknul v říjnu 1872 Dr. Wankel soustavné kopání a ohledání veškeré Býčí skály a zejména předsíně. Tu zjištěny byly v prostranné klenbě tři vrstvy. Shora byl nános štěrku

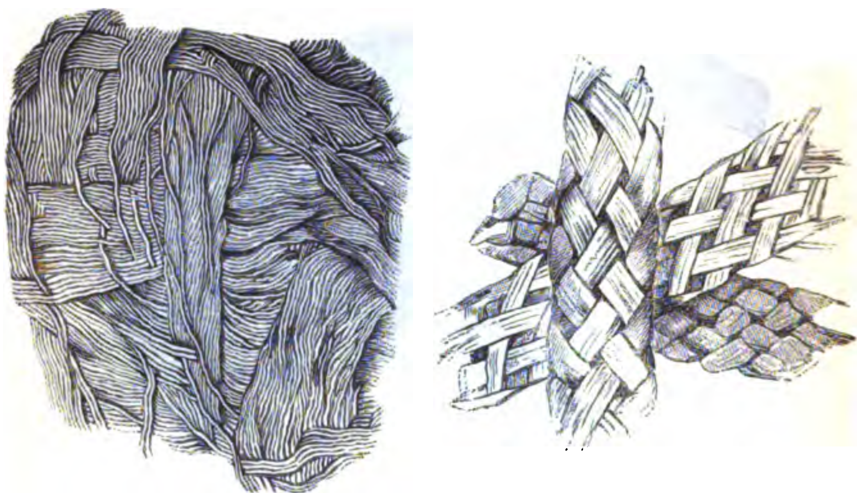

Obr. 115. Část kola z Býčí skály.

a písku nestejně mocný; druhá vrstva složena byla z kamenů a balvanů vápencových; ve spod pak táhla se mocná vrstva hlíny jeskynní. Při stěně severní ležela hromada páleného vápna a pod ním asi půl metru vysoký násyp spáleného obilí, smíchaného s uhlím dřevěným a prstí. Poblíž bylo jiné žároviště menší a mezi spáleninou mimo střepiny z velkých nádob leželo něco spálených perel skleněných a dvě železné sekyry. Hned svrchu nalézány spálené kosti zvířecí, přepálený bronz. plech ornamentovaný, střepiny z nádob, jednotlivé části vozu, železné nákolce, loukotě a pod. V uhelnaté vrstvě i na ní byly kusy kol, železné písty bronz. plechem pobité (obr. 115.) a mezi nimi neúplná kostra lidská

z části zvápenatělá, z části na uhlí spálená. Na pokrajích uhelnaté vrstvy byly svinuté kusy látky vlněné, složená příza, košatiny a rohožky (obr. 116.), vše zuhelnatělé, pak proso, réž, ječmen a pšenice; v těchto vrstvách nalezeny bronz. náramky, závitkové prsteny, perly skleněné a jantarové, ohromné duté náramkům podobné předměty bronzové (tab. XLII. č. 1., 3., 4.), spínadla, hliněné přesleny a j.; na jednom místě ležela směs pásů a tyčí železných divně stočená.

Asi uprostřed sluje poblíž tohoto většího žároviště pod balvany leželo přes 40 lidských koster na udupané hlině všelijak

Obr. 116. Lněná příza a košatina z Býčí skály.

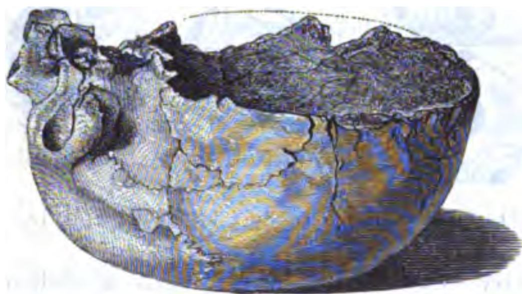
proházených. Některým scházela lebka, jiným ramena a nohy. Při některých nalezen hojný šperk; po většině byly to kostry ženské. Také ležely tu dříky dvou koní. Mezi kostrami smícháno bylo spálené obilí a v něm často bronzové náramky, kruhy, pestře vykládané perly z hnědého, zeleného a modrého skla, jantarové perly, zlaté čelenky, vesměs pomačkané, zlaté prsteny a náramky.

Při straně jižní objevena na dláždění kostra mužská a vedle ní kosti prasečí. U samé stěny stálo bronzové vědro naplněné spáleným obilím, žitem a pšenicí se střepy hliněné misky; vědro druhé, silně smáčknuté, chovalo lidskou lebku s kusou spodní

čelistí; ve vědře třetím, ohněm zpola ztráveném, bylo spálené proso a úlomky hliněné mísy.

Mezi dlážděním a větším žárovištěm byl oltářík, z otesané desky kamenné, která na dvou menších kamenech spočívala. Na něm ležela pravá polovina lebky, zrovna středem rozetnuté, a kosti dvou uťatých ramen ženských, bronz. náramky a zlatými prsteny ozdobené.

Jinde v popele a uhlí ležely různé plechy bronz. na hromadu naházené, pořezané a sohýbané, větší desky bronz. hřebíčky spojované, kusy držadel násilně od bronz. kotlů odtržených, pruty bronzové i kadluby kamenné ku slévání okras. Na tom místě vykopány kusy nepravidelně kutého železa, velká i menší železná kladiva, dláta, kleště, kovadlina, srpy, nože, háky, hřebíky a j. Stopy to dojista velké kovárny.

Obr. 117. Lebka lidská upravená na číši z Býčí skály.

Blíže vchodu do jeskyně vlastní vykopáno několik hliněných nádob, koflíčků a střepin. Mnohé měly pokličky a naplněny byly ječmenem, rží, pšenicí, prosem a vikví. Mezi nimi ležela seříznutá lebka (obr. 117.), které se jistě za číši užívalo.

Jinak objevily se ještě žernováky a drtidla, provrtané závěsky kamenné, brousky, parohová kladívka, mezi jantarovými perlami byly provrtané medvédí drápy a zuby a t. d.

Zbroje bylo v Býčí skále velmi málo; hladká bronzová přílba, široký pás, trojhranné šipky s dutinami, železné sekery s dutinou nebo s křížovitými rameny v týle a železný meč se zbytky dřevěné pochvy. (Tab. XLI.—XLIII.)

D. M. — Dr. Wankel, Bilder aus d. mähr. Schweiz s. 380. — Č. Ol. m. 1886 s. 81.; 1885 s. 156. — M. anth. G. 1877 s. 125. — Dr. M. Kříž, Kůlna a K. s. 355.

Hroby,

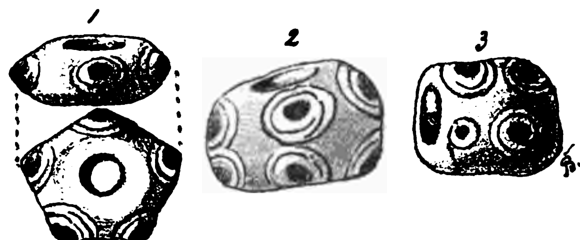
které bychom u nás měli zařaditi do období této kultury, jsou celkem velmi vzácné. Snad patří sem *hrob s kostrou* u

Klentnic. U hřbitova vyorána kostra obložená velikými kameny; na rukou byly náramky a v hrobě na drát navlečené neprůhledné skleněné perly modré.

Klemm, Handb. germ. Alt., Anhang s. 440.

Popovice (u Rajhradu.) R. 1838 v cihelně objevená kostra ležící na znak na krku měla šňůru koralů ze žlutého skla s intensivně modrými oky s bílou obrubou (obr. 118.).

J. B. K. — Č. l. II. s. 686. — Č. Ol. m. 1896 s. 64.

Obr. 118. Skleněné koraly z hrobu u Popovic.

Vedrovice—Zábrdovice. V trati „Za Kostelem" otevřeny letos dva hroby kostrové, které jsou svým ritem ode všech posud známých hrobů rozdílné, keramikou však spadají do této doby i kultury. Kostry leží na zádech, hlavou k severu; u jedné ležela k levému rameni dvě železná kopí, u pravé ruky nádobka a o něco níže břichatá velká nádoba a kolem ní ještě 10 menších nádobek podobných. Ve hrobě druhém byla kostra s roztaženýma rukama a u pravé ruky měla bronz. jehlici s kličkovou hlavicí a nádobky jako ve hrobu prvém.

F. M. — Dle sdělení Dr. Fr. Dvorského.

Žárové hroby v mohylách jsou u nás rovněž jen ojedinělé. Spálený nebožtík pochován v nádobě; vedle ní nebo i mezi kostmi vloženy milodary. Nad hrobem složen bývá obyčejně plášť z kamení. Mohyly tyto jsou velmi hojny v Čechách v poříčí Berounky a po obou stranách horní Vltavy. Odtud šíří se do západních Rakous a přes Šumavu, která tu tehdy netvořila jistě

hranice národopisné, do Bavor až po řeku Lech a jednotlivě až po Rýn. Starší patří čisté době bronzové, větší díl jich však vykazuje kulturu hallštattskou, která dle nejnovějších výzkumů potrvala tu snad až do I. stol. př. Kr.

Z moravských mohyl patří sem snad:

Horákov. Velikou mohylu „Hlásnica" zvanou otevřel řid. K. J. Maška. Pod kamenným příkrovem byl v ní mimo lidskou kostru také žárový hrob s popelnicí a četnými bronzy, jmenovitě se dvěma ornamentovanými misami, zbytky pancíře, knoflíky, kroužky, pak zlatý prsten, jantarová perla, železný sekáč a kopí.

Nedaleko této mohyly byly málo značité pahrbky s nádobami, zbytky to menších mohyl žárových.

K. J. M. — Ottův slov. nauč. XVII. s. 711.

Šaratice (u Slavkova). Severovýchodně osady jest uprostřed rovných polí asi 5 m vysoký „Kopeček" 90 m v objemu měřící s hlubokým příkopem a valem do kola. Dr. Wankel z části ho prokopal (1885), považuje ho však za pouhý památník nějaké důležité události, ne tedy za hrob.

Hlína v Kopečku byla na několika místech do červena vypálena, na ní nakupeny byly kameny a mezi nimi rozbité nádoby, jemným popelem naplněné; v popele byly bronzové knoflíčky a kousky roztaveného bronzu. Tuhované střepy, některé okrášlené pruhovanými trojhrany, jsou z mis, hrnečků a uchatých, džbánkovitých nádob. Uprostřed mohyly nakupeno bylo množství balvanů v homoli.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 149., 1889 s. 130., 1891 s. 1.

Žárové hroby ploché jsou význačné popelnicemi nízkého baňatého tvaru s krátkým válcovitým nebo vyhnutým krčkem. Ozdobeny bývají trojúhelníčky šrafovanými nebo malovanými krokvicemi špičkou dolů obrácenými. Malované ozdoby nanášeny bývají na červené nádobky buď tuhou, buď hnědou neb černou barvou. Mísy pravidelně ve hrobech se vyskytující bývají uvnitř ornamentovány rýsovanými trojúhelníky, meandry a pod. Znám takové pohřebiště u nás teprve na dvou místech.

Němčice (na Hané). „Nad hliníkem" objeveny žárové hroby s krásnými popelnicemi tuhovanými a malovanými černou barvou

buď na červený nebo bílý povlak; mezi milodary bronzovými a železnými objevují se šperky i zbraně. (Obr. 119.)

A. Telička.

Výmyslice. Na „Ledvici“ oráním dostaly se na povrch kameny a střepiny s tmavou popelitou hlinou. Kopáním objevena kotlina hrobová s tmavou prstí obložená a překlenutá ka-

Obr. 119. Nádoby z hrobů žárových u Němčic na H.

meny. V hlíně byla mísa ornamentovaná na vnitřní straně meandrovitou ozdobou a dvě nádobky koulovité s rytými trojúhelníčky šrafovanými pod hrdlem. Mezi nedopálenymi kostmi lidskými nacházely se železné prsténky, bronzové knoflíky a perly skleněné, které se na vzduchu rozpadly. Pátrání naše po druhých hrobech zůstalo zatím bez výsledku.

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 75.

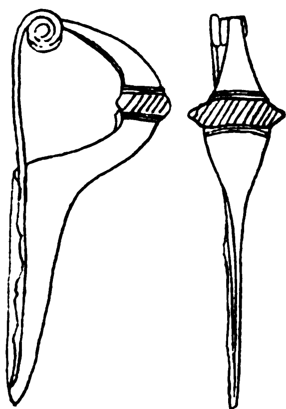
Dle milodarů náležejí sem hroby žárové, z nichž keramiky však nezachováno:

Biskupství (u Náměště). Z hrobu žárového, jehož uložení blíže nezjištěno, vybrány železné sekyry, šipky, kopí, kroužky a kusy rozlámané uzdy. (Obr. 122.)

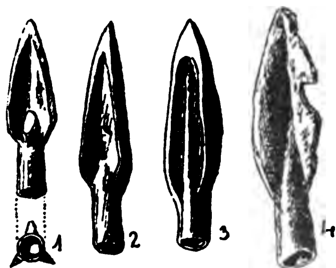
V. Houdek. — Č. Ol. m. 1901 s. 128.

Trboušany (u Brna). Z popelnicového hrobu zachován bronzový náramek s vypouklými ozdobami, kruh a drobné kroužky.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 87.

Obr. 120. Bronz. sponka z Leskouna.

Obr. 121. Bronz. šipky z Čertovy díry.

Vícoměřice. R. 1816 odkryt hrob, z něhož zachován dutý náramek hallštattský, jiný hrbolkový, delší sukovitá jehlice a šídlo z bronzu či z mědi.

F. M. — Annales 1898 s. 78.

Střepiny podobné keramiky hallštattské vyskytly se také na

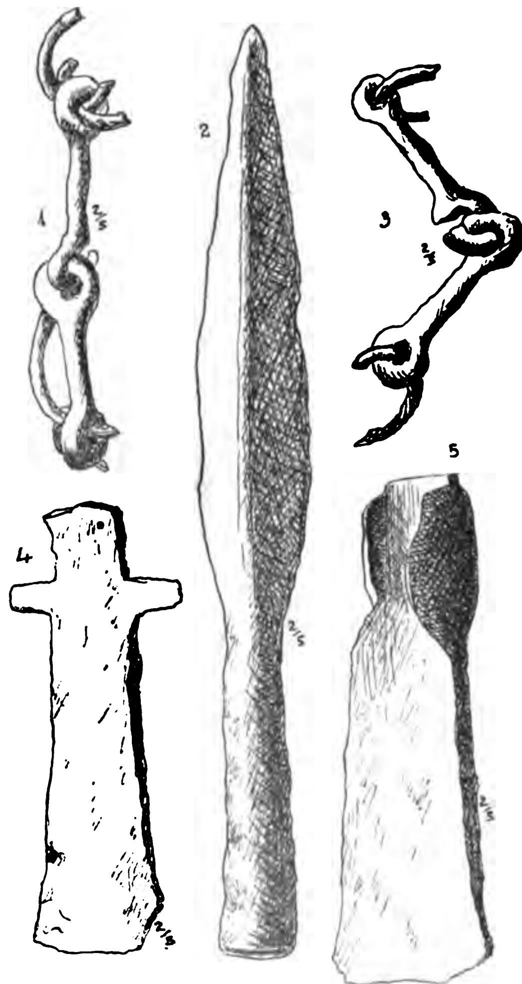
sídlištích.

Budkovice (na Rokytné). P. V. Čapek objevil mocnou vrstvu kulturní se střepinami nádob tuhou pruhovaných.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1884 s. 125.

Krumlov. V cukrovaru objeveny jámy kulturní se střepinami nádob na červeno pálených a černými krokvicovými ornamenty pomalovaných.

Něm. techn. v Brně. — Č. Ol. m. 1889 s. 73., 1890 s. 153. — M. anth. G. 1890.

Obr. 122. Z hrobu u Biskupství.
1., 3. Úlomky uzdy. — 2. Kopí. — 4., 5. Sekyry. Vesměs ze železa.

Leskoun. Na hradisku nalezena bronz. spona lodičková (obr. 120.) se střepinami nádob podobných oněm z Býčí skály.

Dr. J. N. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 160.

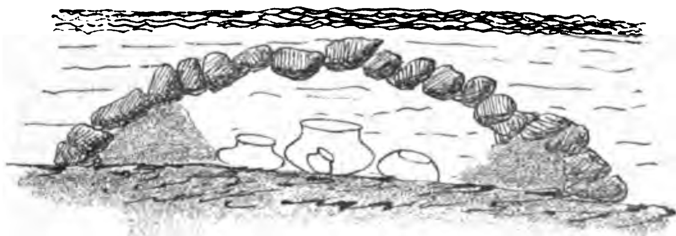
Štramberk. V jeskyni „Čertově díře“ bylo v hořejších vrstvách něco střepin tuhovaných z nádob podobným oněm z Býčí skály a 4 trojkřídlé šipky bronz. s dutinou.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1886 s. 57., 123.

Židenice. Při státní dráze severně osady objeveny v písečníku mocné vrstvy kulturní a pod nimi jámy v podobě kotlů nebo kuželů ½—2 m hlubokých se stěnami někdy cihlovitě vypálenými. Nádobí vesměs volnou rukou vyráběné, tuhou hlazené se stopami malovaných pásů připomíná kulturu hallštattskou. Z nástrojů vykopány hliněné kruhy, přesleny, kostěné hroty, přisekané parohy jelení, pazourkové nožíky, kamenné sekyrky a drtidlo, bronzové jehlice a drát s drobnými skleněnými perlami.

Fauna: skot, jelen, kůň, prase a pes.

F. M. — M. S. B. — J. B. K. — Č. Ol. m. 1894 s. 67.

Obr. 123. Průřez hrobu u Louk.

Popelnicová pole.

Stopy kultury hallštattské jsou zřejmy i na pohřebištích popelnicových polí jak v milodarech tak i na keramice, podobně i na sídlištích a hradištích.

Popelnicová pole s kulturou slezskou na př. v **Heršpicích, u Olomouce, Václavovic, Žerůvek** zachovávajíce úplně archaický tvar nádobí vykazují už nádobky pomalované. Podobné nádobí pomalované známe i z hradišť v Mokrém Žlebě u **Vedrovic**, z Hradiska **Křenovského, Křepického** i **Obřanského.**[1])

[1]) Č. Ol. m. 1889 s. 73.

Na pohřebišti v **Předměstí** Uh.-Ostrožském objeveny milodary hallštattské (spona, knoflíčky, udice) a podobně v **Měníně.**

Zvláštní zmínky zasluhuje popelnicové pole u **Louky** (u Malenovic). Na „Kamenných dilcoch“ je pod lesem „Šárovou“ popelnicové pole, častěji už vykořisťované. Hroby elliptické as $^1/_2$ m hluboké bývají obkládány kameny (obr. 123.); v popelitém hnízdě nalézají se silně rozmačkané popelnice s četnými železnými milodary čisté hallštattské práce: dlouhý meč bronzovým plechem na jílci ozdobený (obr. 124.), kopí, sekyry, kruhy, bronzové knoflíčky a j. Nádobí jeví jakýsi úpadek, pracováno je zběžněji volnou rukou a jest buď červené nebo tuhované bez ozdob, pouze nádobky menší bývají ještě ornamentovány, jsouce jinak shodny s keramikou popelnicových polí úplně.

F. M. — M. C. C. 1879 s. 107. — M. anth. G. 1894 s. 32.

Obr. 124. Železný meč z hrobu u Louk.

Nálezy jednotlivé nebo hromadné.

Mařatice. Nožík se závěsným kruhem na držadle, jehož boky vybrány jsou pro dřevěné nebo kostěné střenky nýty připevňované, nalezen v cihelně p. Štanclově.

Fr. Kretz, red. v Uh. Hradišti.

Pytín. Dlouhá sekyra bronzová s laloky pod samým týlem vyorána na poli u vsi. (Obr. 125.)

I. L. Č.

Šarovy. R. 1890 vykopána v lese „Hlubočku“ nádoba s bronzovými náramky uzlovitými a ozubenými a vedle ní množství jantarových perlí.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 119.

Stavby kolové.

Stavby kolové vyskytují se téměř ve všech krajinách a u všech národů od dob nejstarších až po časy nynější jak na stojatých tak i na tekoucích vodách anebo v bařinách a rašeliništích; zakládány z obavy proti častým povodním nebo z obrany proti náhlým přepadům nepřátelským.

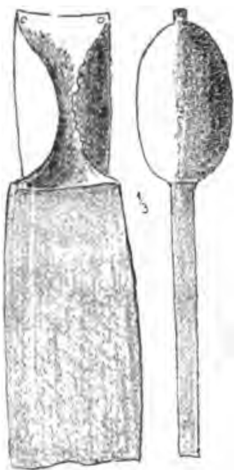
Prováděly se dvojím spůsobem; koly raženy byly buď ostrým koncem do bahna, anebo stavěny kolmo a obsypávaly se hromadami kamení. Shora nad vodou upevněna na nich jakási

lešení z trámů anebo tlustších prken a teprve na této podlaze stavěny jednoduché chýže; s pobřežím spojena nákolní osada mosty.

Mezi koly usazovaly se během dlouhých dob osídlení odpadky kuchyňské a jiné zbytky kulturní; dle nich zjištěno, že kolové stavby vznikly už v období neolithickém; koncem doby bronzové řídnou sice, avšak udržely se v mnohých krajinách až do dob historických.

Na Moravě objeveny stopy osad nákolních v městě Olomouci a v okolí. Místní poměry jsou pro stavby podobné úplně přispůsobeny, nebo Morava za tehdejších dob zalívala jistě celou rovinu okolní, ještě dnes více méně močálovitou.

Olomouc. R. 1864 zjistil prof. Jeitteles v průkopech pro plynové roury zbytky pravěké nákolní osady. Na Horním náměstí vykopány z bahnité vrstvy 6' zhloubí roztříštěné kosti, rohy, zuby z krávy, ovce, kozy, koně, vepře divokého, zpracované parohy, sanice z koňského metakarpu, nůž z kusu zkamenělého dříví, úštipky pazourku, přesleny, úlomky nádob ve volné ruce robených, zbytky pšenice a ječmene, ořechy lískové, listí dubové, hruškové a bukové.

Obr. 125. Sekyra s laloky z Pytína.

Na Dolním náměstí a v Dolní ulici objeveno něco málo kostí, bronz. kruh, jehlice, náramek a kusy suroviny, úlomky nádob, přeslen, kůže a j., pak dřevěná píšťala se 3 dírkami, nějakým hrubým nástrojem vyhloubenými.

Ve Školní ulici nalezena lidská kostra, kosti prasete, zlomek hadcového nástroje, dlouhé dláto pískovcové, něco bronzu, střepiny a množství polospáleného prosa a pšenice.

U biskupského paláce vykopány zpracované parohy a krásná sekyrka kostěná.

Nálezy mladšího rázu objeveny v nákolí odkrytém při stavbě „Národního domu“ 1887.

D. M. — V. M. O. — M. anth. G. 1873 s. 243. — Č. Ol. m. 1885 s. 14; 1887 s. 68.

Náklo. Když r. 1883 zakládán byl nedaleko kostela rybník, vykopáno bylo množství zvířecích kostí, lastur a střepů z pravěkých nádob; vše to leželo mezi koly, kolmo tu a tam v řadách nebo skupinách stojícími; ze všeho zachovaly se však jenom tři

Obr. 126. Bronzové misky z Nákla.

brusle z koňských kostí. Na severozápadním konci rybníka vytažen veliký bronzový kotel (cista) (obr. 127.) a v něm 8 pěkných misek, z bronzového plechu tepaných (obr. 126.).

Jinde v močálu nalezena vkusná sekyra železná.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 30., 1889 s. 54.

Nemilany. Při rybnících objeveny zbytky nákolí. Kůly raženy byly pěti řadami v močálovité půdě. Starožitností tu však nalezeno nebylo.

M. anth. G. 1885 s. 120. — Č. Ol. m. 1887 s. 174.

Charváty. Jihovýchodně osady jsou v nižinách stopy nákolí; opětně vytaženy tam byly ze země zuhelnatělé koly se

Obr. 127. Bronzové vědérko z Nákla.

zpracovanými parohy jeleními, kamennými nástroji a střepinami nádob.

Č. Ol. m. 1887 s. 129.

Kultura galská

vyznačuje se vyvinutým již zpracováním a zužitkováním železa. Kultura tato rozvíjela se ve východní Francii asi současně s kulturou hallštattskou. Nálezy ve vojenské stanici u Marinu na

jezeře Neuchatelském, „La têne“ (mělčina) nazvané, daly této kultuře jméno, ačkoliv neméně bohaté nálezy objeveny ve starých galských městech Alesii a Bibrakte. Zobecnělý ten název „latênské“ kultury neznačí tedy výrobky pouze v La Têne snad pracované a jinam rozvážené, nýbrž veškeré podobné předměty železné a bronzové, podobné tvarem, úpravou a celou technikou oněm nálezům z Tênu, jak se po celé střední Evropě vykopávají ve hrobech, sídlištích, hradištích a pod., označujíce tak určitou dobu kulturní hlavně ovšem v její původní vlasti. Ostatně znamená tento název jenom jisté období a vývoj této význačné kultury, nejstarší její fási zovou ve Francii kulturou marnskou, — poněvadž jakési ústředí její zjištěno na řece Marně —; je tedy pro celkový ráz této kultury jméno *kultury galské* rozhodně nejsprávnější a nejvíc vystihující, nebo lze ho odůvodniti i historicky.

Kultura tato má ráz zřejmě válečný, karakterisují ji tedy hlavně zbraně, ačkoliv šperk je velmi četný a význačný.

Zbraně. Dvojbřitný *meč*, asi 90 cm dlouhý, končí delším řapem, na němž upevňován jílec kostěný či dřevěný. Pochvy jsou železné nebo bronzové, ze dvou pruhů plechových hotovené. Výroba mečů doznala během doby význačnějších změn a dle nich dají se rozeznati tři období kultury galské. Meč tvaru nejstaršího má úzkou čepel a ostrou špici, pochva v nákončí ozdobena okrouhlým kováním. Meč tvaru středního má špici skoro zaokrouhlenou a na přechodu řapu v čepel podkovovitý vroubek; vrchní část pochvy je taktéž podkovovitě vykrojena. Meč pozdního tvaru bývá širší s tupou špicí a rovným křížem, pochva končí obloukovitě nebo opatřena knoflíkem. Pochvy bývaly také okrašlovány tepaným ornamentem, strana protější pak opatřena přinýtovaným plátem, jímž provlíkán pás nebo řetěz.

Hroty na kopí a oštěpy jsou železné, avšak tvarů mnohem rozmanitějších než za dob bronzových. Jsou buď kratší a tlustší s nepatrně vysedlým žebrem a dutinou dosti dlouhou, anebo delší a velmi útlé s vynikajícím žebrem. Dřevěné toporo bývalo častěji na konci okované. Šipky zanikly na dobro.

Štíty bývaly dřevěné, koží potažené, na okrajích okované a uprostřed puklicí s bodcem opatřené. Držadlo bylo z lýka i též ze železa.

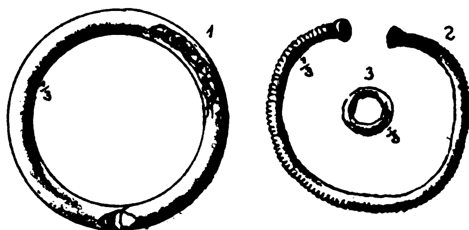
Nástroje. *Nože* jsou rovné se silným hřbetem a krátkým řapem, který bývá knoflíkem nebo závěsným kroužkem ukončen. Občas objevují se široké nože — sekáče. *Nůžky* mají úplnou podobu nůžek ovčáckých, do dnes užívaných.

Dláta mají buď dutinu pro topůrko anebo prsten uprostřed, aby hloub do násady nezapadala.

Sekyrky jsou kovány ze železa s dutinou obyčejně čtyřhrannou, na boku rozpoltěnou, bez úška, nápodobeny bronzovým celtům. (Tab. XLVI. č. 5.)

Srpy jsou delší a větší bronzových a méně zaokrouhlené než tyto (tab. XLVI. č. 1.); také se vyskytují už delší kosy.

Kleště (pincety) jsou buď z bronzu nebo ze železa, obyčejně velmi úzké a teprve při koncích rozšířené.

Obr. 128. Z hrobu s kostrou v Čechůvkách.
1. Lignitový náramek. — 2. Bronz. nánožník. — 3. Bronz. kroužek.

Šperky. *Jehlice* do vlasů mají obyčejný tvar, jsouce buď z bronzu s prostou hlavičkou, anebo ze železa se zatočeným koncem do očka a t. p.

Řetízky zdobily pásy kožené nebo zavěšovány na ně meče a dýky. Ať bronzové, ať železné, vždy jsou velmi krásně a jemně vypracovány. Skládají se z profilovaných článků a rozmanitě modelovaných ohnivek; jsou tu sloupky bronzovými kroužky spojované, vkusně vyřezávané, jindy jsou dvoj- až trojnásobně splétané a na koncích háky k zapnutí do kroužků opatřené. Háčky takové mívají podobu ptačí hlavy s dlouhým zobákem nebo zvířecí hlavy s ušima a táhlým krkem. (Obr. 138.)

Sponky (fibule) v podobě moderních pojišťovacích jehel jsou velmi důležitým šperkem pro archaeologii srovnávací. Galská spona vykována je z jediného kusu drátu buď železného nebo bronzového v těle do obloučku zahnutého, jehož horní konec svinut je do několika závitků a přehnut obloučkem přes závin na protější stranu opět utvoří kotouček a končí jehlicí, která se do žlábku na dolním konci těla opírá. Dolní konec od žlábku bývá prodloužen a zpět k tílku zahnut. Tělo fibulky bývá zpravidla sesíleno a vkusně plasticky, někdy i rytinou neb emailem ozdobeno, podobně končívá i patka pěkně modelovanou hlavičkou, makovicí, terčovitou ploškou a j. (Tab. XLVI. č. 1.—4.)

Veliká rozmanitost galských fibul dá se dobře seřaditi do tří typů. Nejstarší tvar má prodlouženou část patky zpět nahoru zahnutou a k tělu nepřipojenou (t. zv. spona duchcovská v Čechách). Spona pozdější, těnská, má prodloužený konec k tělu připevněný asi v polovici obloučku. (Obr. 138. č. 3.) Pozdní spona galská má konec zahnutý a připevněný od spodu k obloučku a roztepaný v patku. Z této fibulky vytvořila se veliká řada spon provinciálně římských. (Tab. XLVIII. č. 13., 14.)

Náramky a nákrčníky velmi rozmanité nosily se všeobecně i na nohou. Puklicové náramky z dutých polokoulí jsou lity z bronzu v podobě buď kruhu v celku uzavřeného nebo ze dvou nestejných dílů spojených zámkem a čípkem (obr. 131.); někdy bývají tyto polokoule okrášleny plastickým hlemýžďovitým ornamentem. Hrbolkovité náramky jsou podobnými články drobnějšími a různě modelovanými na zevnější straně posety (obr. 133., 134.). Sukovité náramky jsou vytvořeny v podobě navlečených perel. (Tab. XLIV. č. 8.) Zvláštním znakem galských náramků i nákrčníků otevřených jsou paličkovitě ukončené konce. (Tab. XLV. č. 2.—5.)

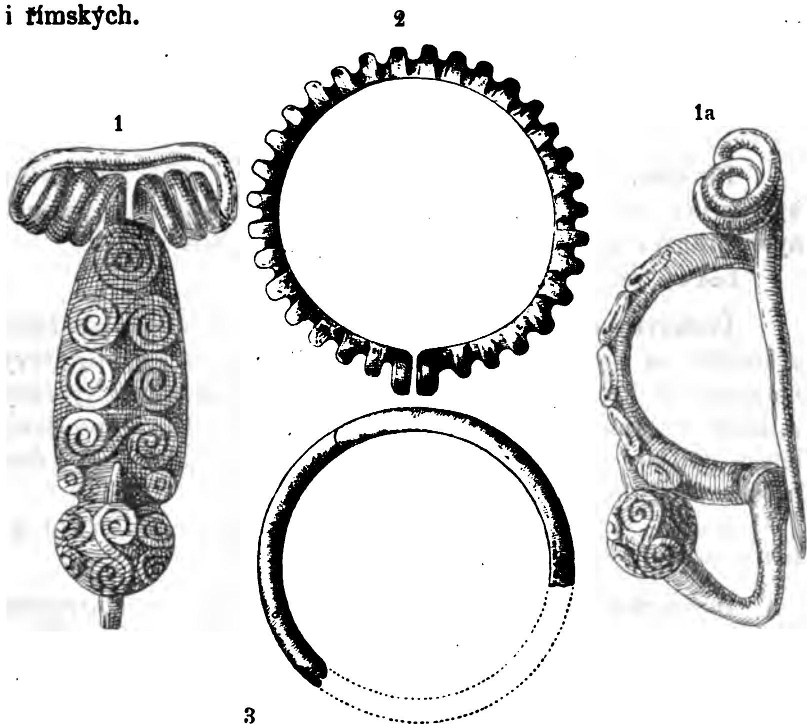
Karakteristickými pro tuto periodu jsou náramky vyřezávané z lignitu (obr. 128. č. 1.) a uzavřené náramky skleněné, někdy velmi pestré (obr. 130. č. 3.).

Prsténky bývají buď stočeny z drátu nebo hladké a uzavřené z plechu.

Ornament v kovu omezuje se na propletené linie s motivy zvířecími a rostlinnými, hlavně na pochvách, náramcích a pásech, zvláštního slohu. (Tab. XLV., č. 2a, 3a.)

Jinak vyskytuje se na sídlištích hojně nástrojů z kosti, parohu, pazourku ba i ještě hlazené a vrtané nástroje kamenné. Z kosti nalézají se ještě šídla, jehly, škrabadla a také hřebeny; tyto jsou krátké, po jedné straně zuby opatřené a mezi dvě destičky nýtky železnými nebo bronzovými připevněné.

Poprve objevují se v tomto období skutečné **peníze**, zlaté, stříbrné i bronzové, nápodobeniny mincí řeckomakedonských i římských.

Obr. 129. Z kostrového hrobu u Dobročkovic.
1. a 1a. Bronz. sponka. — 2. Bronz. náramek. — 3. Lignitový kruh.

Starožitniny galské kultury objevují se na Moravě buď ojediněle jako předměty ztracené nebo pohozené, buď ve hrobech kostrových aneb i žárových typu popelnicových polí slezských a jim souhlasných sídlištích.

Novými jsou tu tedy jenom *hroby kostrové*; mrtvoly jsou vesměs na znaku pochovávány obyčejně v prosté zemi; dary pohrobní: náramky, kruhy na nohou, spony bronzové, zlaté

[illegible] hrobech mužských mimo to hojně železných [illegible] kultuře galské. Nádobí při kostrách jest [illegible] XLV. a obr. 130.)

[illegible] nový tento druh pohřbů objevuje se častěji [illegible] polovici ve skupinách několika koster, místy však [illegible] hřbitovy. Na Moravě nálezy kultury galské roztrou[illegible] po celé téměř zemi, celkem zůstávají však stále vzácnými. [illegible] kostrové objevily se posud vždy ojediněle, zřídka dva [illegible] sebe nebo dokonce snad sebe menší hřbitov.

Hroby s kostrami.

Blučina. R. 1848 odkryt hrob kameny obložený a pokrytý; byla v něm mužská (?) kostra se skleněnými perlami a pozlacenými bronzy: sponkou, dvěma náramky a prsténkem.

Dudík s. 487. — Č. Mat. m. 1875 s. 10.

Čechůvky (u Prostějova). V zahradě Bendově vykopán hrob s kostrou na znaku ležící od severu k jihu; u ruky byl lignitový náramek, 3 kroužky bronzové a struska železné spony vybrány z hlíny z hrobu vyhozené. Na nohou, které teprve po dvou letech (1898) vykopány byly, navlečeny byly nad kotníky dva hrbolkové kruhy bronzové. (obr. 128.)

Prost. m. — P. J. Slavíček, Selské listy 1898, 1. února. — Č. Ol. m. 1899 s. 53. — Arch. výz. na P. s. 65.

Dobročkovice (u Bučovic). R. 1895 nalezeny v kostrovém hrobě bronz. sponka „duchcovská“, uzlovitý náramek a hladký lignitový kruh.[1]) Po kostře zbyly jen chatrné stopy. (Obr. 129.)

R. 1900 vybrali pp. učitelé v obecní cihelně dva hroby s kostrami; kostry ležely na znak hlavou k západu, nohama k východu; u jedné nalezen bronzový prstének, náušnice, železná sponka s volnou patkou a železný řetěz v několik záhybů spečený. Lebka řadí se mezi střední (index 77·7). Druhá kostra byla bez milodarů, chatrná lebka však je krátká (index 84·8).

Al. Procházka.

Držovice. Na „Dílech Odvrahovičních“ v sídlišti s kulturou popelnicových polí nalezl jsem na rozoraném poli ruku s hrbolkovým náramkem z porušené kostry, před lety už rozorané.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 65.

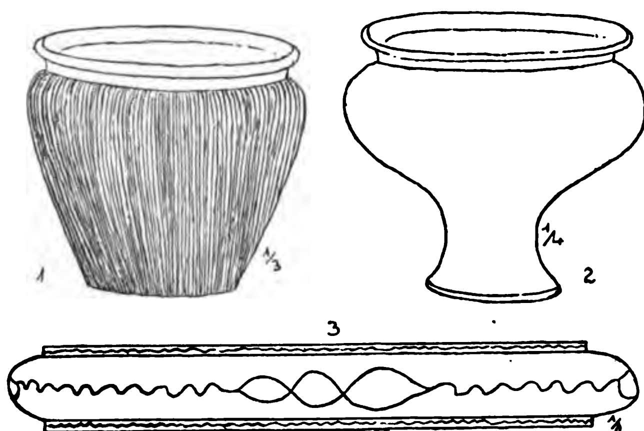
Hrušovany (Grussbach). R. 1887 vykopána kostra se zlatým náramkem na pravé ruce a po jednom kruhu bronz. na nohou.

D. M. — M. C. C. 1887 s. 170.

Hrušovany (Rohrbach). Při nádražní práci vykopána kostra a při ní bronz. spona s přehnutou patkou a kuličkou uprostřed hladkého obloučku, dva náramky.

F. M. — M. C. C. 1890 s. 265. — M. anth. G. 1891 s. 15. — Č. Ol. m. 1899 s. 25.

Charváty (u Dubu). Při silnici u sv. Jana vykopána kostra (?) a při ní: železný meč s bronz. pochvou, několik náramků, pěkné

Obr. 130. Z hrobů u Pasohlávek.
1. Nádoba z hlíny tuhové. — 2. Nádoba z hlíny plavené. — 3. Skleněný náramek.

ozdoby závěsné, bronz. kroužky, osm částí bronz. pásu, dvě železné fibule a zlomky jiných a j. Vše uloženo bylo ve vrstvě se střepinami nádob slezských a také už vlnovkou zdobených.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 101., 1887 s. s. 98., 129. — M. C. C. 1890 s. 226.

Krumlov. V cukrovaru z kosterných hrobů, o nichž bližší záznamy scházejí, zachovaly se železné spony i bronzové, hrbolkové náramky, ploché prsteny, žel. kroužek a dva žel. oštěpy.

Také v blízké cihelně Hafnerově vykopána kostra s bronz. kruhy na nohou; taktéž kosti ruky v zápěstí byly zbarveny zeleně.

Dr. J. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 152., 162.

Kurdějov (u Hustopeče). R. 1887 vykopána u rybníka kostra s nádobou a dvěma náramky s dutými polokoulemi.

K. J. M. — M. C. C. 1887 s. 172. — Praeh. Atlas tab. LXXX. č. 9.

Lednice. R. 1899 objeven v cihelně u Neudecku kostrový hrob s bronz. řetězem, spiralovým náramkem, korály z modrého skla a třemi nádobkami: menší hrníček z tuhové hlíny pracován je z volné ruky a ozdoben pupíky; z ostatních dvou — na kruhu pracovaných misek — zachovány jen úlomky.

V poli poblíž městečka vyorána téhož roku větší popelnice s pokrývkou. V ní na nedopálených kostech byly silně ohněm poškozené milodary: bronz. náramek z dutých polokoulí, úlomky náramku z jednoduchého drátu, kus řetízku ze železných a bronzových ohnivek a dvě spony bronzové. Z popelnice však nezachováno ani střípku; nelze proto tento hrob přesněji zařaditi.

Něm. technika v Brně. — M. C. C. 1900 s. 123.

Hluboké Mašůvky. V obecní cihelně vykopána ženská kostra ležící od severozápadu k jihovýchodu; při ní bylo pět bronz. spon, na levé ruce a na obou nohou po hrbolkovém kruhu bronzovém; poloha spon ani kruhů nebyla přesně zjištěna. (Tab. XLIV.)

J. P. — Č. Ol. m. 1899 s. 11.

Náklo. Z kostrového hrobu zachovaly se 2 spony bronzové.

V. M. O.

Němčice (na Hané). V hliníku „Za hájkem" při odebírání hlíny nalezena kostra, jejíž jedna ruka měla v zápěstí bronzový náramek a na prsou železnou sponu.

J. B. K. — Č. lid II. s. 691.

Němčičky (u Hustopeče). Z kostrového hrobu zahnutá bronz. jehlice a masivní rýhovaný náramek.

K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 47.

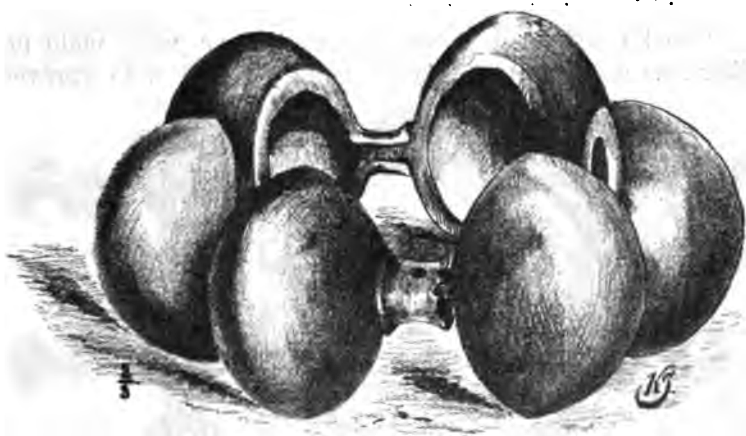
Pasohlávky. R. 1899 objeveny na místě řekou Dyjí zaplavovaném kostrové hroby a z nich zachoval c. k. inž. R. Dvořák nádoby, skleněný náramek, koňské zuby, kusy zrezavělého železa a několik kousků zpracovaných jeleních parohů. Nádoby tvaru vázovitého pracovány jsou na kruhu z hlíny světle žluté a jedna hrncovitého tvaru z nečisté hlíny tuhou mísené se stlustělým okrajem a svislými rýhami. Tato nádoba stála prý v pravo

u hlavy jedné kostry a v ni byly strusky železa. Na ruce jiné kostry byl bronz. náramek a jinde skleněný náramek kobaltově modrý, ozdobený na zevnější vyklenuté ploše vlnitým proužkem žlutavé barvy. (Obr. 130.)

F. M. — Zeit. Gesch. Ver. 1899 s. 402.

Rajhrad. R. 1838 vykopána kostra s polokoulovými náramky na rukou.

F. M. — Dudík 1854 s. 477.

Obr. 131. Náramek s polokoulemi z hrobu u Šardic.

Slatěnice. R. 1883 objeven hrob s kostrou s bronz. náramky, dutými polokoulemi zdobenými, dvojitým náramkem zámečkem spojeným, sponkou s volnou patkou a bronz. přazkou.

V. M. O. — Much, Praeh. Atlas, tab. LXXXIX. č. 10—13. — M. C. C. 1884 s. 95.

Slavíkovice. R. 1887 vyorána na poli „Smolesu“ od Velešovic kostra, od níž zachován jen hrbolkový náramek.

F. M. — M. anth. G. 1891 s. 64.

Slavkov. V městské cihelně objevena kostra s bronz. náramky na rukou, kruhy na nohou a větší nádobou v nohách; v hlíně z hrobu vyhozené nalezena sponka s volnou patkou a kruh bronzový. (Tab. XLV.)

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1902 s. 1. — Č. M. m. z. 1902 s. 76.

Šardice (u Kyjova). R. 1886 vyhrabal pasák „na Kopci“ jeden celý a polovici druhého bronz. náramku s dutými polokoulemi, které prý obepínaly ramenní kost. (Obr. 131.)

V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 130.

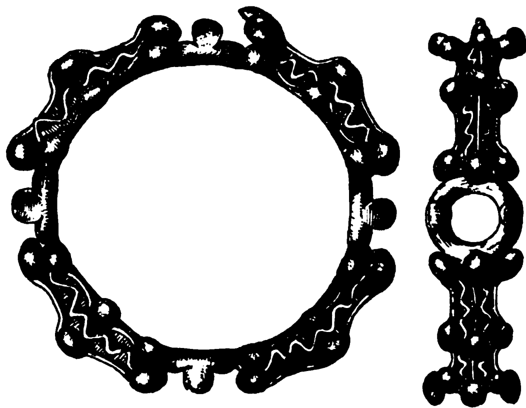
Ústín. Na „Kouskách“ objevena nádobka rázu keramiky římskoprovinciální v kostrovém hrobě.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 str. 141.

Žerotice (u Znojma). Na „Rabštejnkách“ vykopána kostra.

J. P. — Č. Ol. m. 1899 s. 15.

V celku bylo tedy objeveno na Moravě něco málo přes 20 kostrových hrobů s přídavky kultury galské a to zpravidla

Obr. 132. Bronzový náramek z Hostýna.

vždy pouhou náhodou, tak že mimo něco milodarů nebylo si při tom povšimnuto tělesných zbytků vůbec až na jediný hrob z Hlubokých Mašůvek a nověji ze dvou hrobů u Dobročkovic.

Lebky z Dobročkovic jsou střední nebo krátké (index 77·7 a 84·8); lebka Mašůvecká je poměrně krátká (index 81·86), vysoká, s úzkým obličejem, prostředně vysokými očnicemi a taktéž širokým nosem; podobně lebka z hrobu Žerotického je rozhodně krátká. Holenní kosti z obou hrobů těchto nejsou platyknemické, nýbrž docela normální. Násadce svalové na všech kostech dlouhých jsou dosti vyvinuté.

„Srovnáme-li s tím — píše J. Palliardi — výsledky zkoumání koster z hrobů se skrčenými kostrami z doby bronzu,

poznáváme, že lidé, jejichž tělesné pozůstatky ve hrobech u Hlubokých Mašůvek a Žerotic se nám zachovaly, byli rozhodně jiného typu, než dlouholebé obyvatelstvo starší doby bronzové."

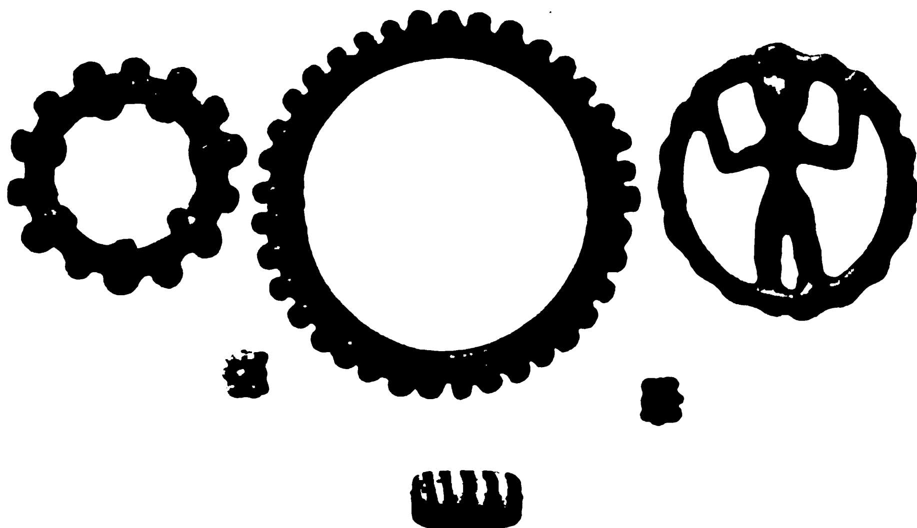
Nálezy ojedinělé nebo hromadné.

Bohuslavice (u Kyjova). Hrbolkový náramek nalezen u staré školy.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 143.

Boskovice. Náramek s dutými polokoulemi.

F. M. — Annales 1898 s. 81.

Obr. 133. Z nálezu u Ptení.
Bronzové kroužky a skleněné korale.

Domšice (u Znojma). Ve vinohradech vykopán hrbolkový náramek.

J. P. — M. C. C. 1891 s. 52. — Pam. arch. XIV. s. 249. — Č. Ol. m. 1899 s. 15.

Hostýn. Pod valem nalezen překrásný hrbolkový náramek bronzový. (Obr. 132.)

Něm. technika v Brně. — M. anth. G. 1896 s. 90.

Chvalkovice (u Vyškova). „Na Harmovém kopci“ vyorány byly četné železné předměty galské kultury: kopí, špičáky, nůžky, šipky a j.

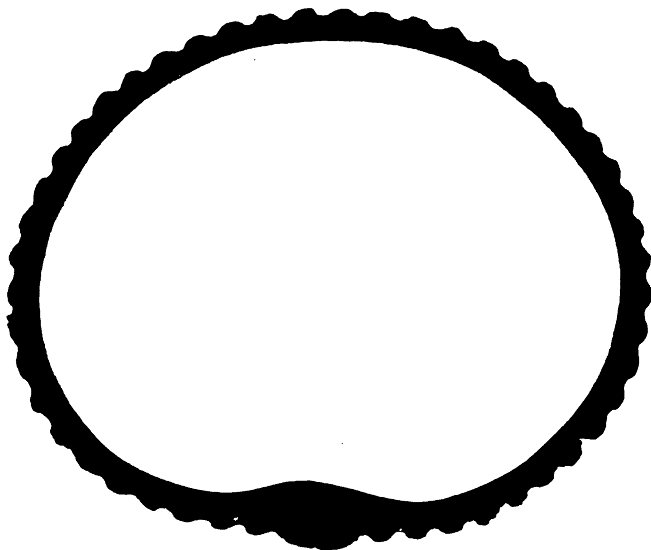
V. M. O. — Č. Ol. m. 1886 s. 101.

Kroužek (u Slavkova). Hrbolkový náramek bronzový.

F. M. — Č. Ol. m. 1896 s. 16.

Kunovice (u Kelče). Pod „Hradem“ vyorán hrbolkový náramek bronzový.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 17.

Obr. 134. Hrbolkový náramek z Puntovic.

Lesonice (u Krumlova). Bronzový náramek sukovitý.

Dr. J. N. Woldřich. — Č. Ol. m. 1890 s. 162.

Modřice. Šnekovité náramky.

Č. Ol. m. 1899 s. 16. — Č. lid IV. s. 556.

Ptení. R. 1869 vykopáno při kácení lesa nad „Hrochovem“ asi 10 bronz. kroužků sukovitých, v jednom postavička se zdviženými rameny, skleněné perly a jantarové korále. (Obr. 133.)

F. M. — M. m.-schl. Ackbg. 1869 s. 390. — Zeitsch. Gesch. Ver. 1899 s. 407.

Puntovice. Dva hrbolkové náramky s paličkovitými konci. (Obr. 134.)

K. J. M. — F. M. — Dr. M. Kříž, Kůlna, t. IV. č. 10. — Zeitsch. Gesch. Ver. 1899 s. 411.

Tulešice (u Krumlova). Hrbolkový náramek.

K. J. M. — Kříž, Kůlna s. 462, tab. IV č. 6.

Mince.

Mnozí archaeologové pokládají různé bronzové nebo zlaté kroužky, které nejsou právě podobny ani náramkům ani prstenům, za pravěké peníze a jmenovitě hromadný nález bronz. kruhů a kroužků od Uh. Hradiště, čtveré velikosti, navlečených na ozdobné náramky, uveden bývá jako důkaz pro nejstarší evropské peníze.

Kroužky a kruhy podobné nelze u nás považovati vážně za platidlo; název *peníze* jim naprosto nepřísluší, náležejí všechny podobné věci u nás době, kdy ještě o penězích, v pojmu nyní všeobecně rozšířeném, mluviti nemůžeme. Podobně je to s tak zv. *penězi střepinovými,* jak mnozí nazývají kotoučky velikosti asi našeho zlatníku i větší ze střepin vykroužené a obyčejně dírkou uprostřed opatřené.

Skutečnou mincí nejstarší u nás v českých zemích, jejíž cena a poměr jaksi „zákonitě“ stanovena a zaručena byla, jsou t. zv. *duhové misky.* Nacházejí se často, známy jsou však obecněji z velikého nálezu hromadného v Podmoklech (r. 1771) u Berouna.

Jsou raženy ze zlata v podobě tlustých knoflíčků o 3 druzích; největší váží po $2^1/_4$ dukátu (7·6 gr.) a mívá na straně vhloubené vypouklý srpek měsíce, od něhož vychází paprsková záře (obr. 136.); menší vážily $^2/_3$ dukátu (2·3 gr.) a měly místo srpku klikatou obrubu kolem dvou terčovitých hrbolků. Druh nejmenší (0·8—1 gr.) má v důlečku trojúhelník, z něhož po obou přeponách vycházejí paprsky a pod jehož základnou bývá as 5, 6 kuliček. Strany vypouklé nemívají obyčejně ani ozdob ani žádného rázu.

Moravské duhovky shodují se s těmito podmokelskými úplně, nálezy jich jsou však řídké. Zaznamenány jsou:

Svísedlice (u Olomouce). Duhovka nejmenšího druhu.

V. M. O. — I. L. Červinka, Mince a mincovnictví markr. Moravského (Brno 1897) s. 11.

Od **Holešova** uvádějí Miltner, Volný a Boček zlaté duhovky, mám však za to, že pocházely všechny z naleziště u

Všeminy, kde se ode dávna nalézají v trati „Zlatné". Dle paměti bylo jich dosud nalezeno asi 14 vždy po jednotlivém kuse. Bývají druhu středního a nejmenšího.

V. M. O. — F. M. — Mince a minc. s. 11.

Na **Hostýně** vyorali r. 1876 duhovku.

Sbírky Benedikt. kl. v Rajhradě. — Dr. Kříž, Kůlna s. 359.

Malé Hradisko (okres Plumlov). Na „Starém Hradisku", valy opevněném horském vrchu, nalezeno už několik duhovek druhu prostředního i nejmenšího[1]); r. 1899 získal jsem jednu malinkou s obrázkem primitivního kančíka[2]). (Obr. 135.)

[1]) F. M. Dr. Kříž, Kůlna a K. s. 303. — [2]) I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 69.

Obr. 135. Zlatá duhovka z M. Hradiska.

Náklo. Duhovka největšího rázu.

V. M. O.

Prostějovičky. R. 1890 nalezena „Pod sádky" skvostná duhovka největšího druhu. (Obr. 136.)

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 68.

Puntovice. R. 1890 vyorána valně otřelá duhovka.

Dr. M. Kříž. — M. C. C. 1891 s. 134.

U **Lipníka** nalezena r. 1866 zlatá mince s jakousi hlavou s jedné strany, s druhé je postava s kopím na rameni, u nohou má s boků po 3 bodech.

E. Miksch v Praze.

Obr. 136. Zlatá duhovka z Prostějoviček.

O původu mincí těch psáno bylo už velmi mnoho; avšak všechny úsudky nemálo se rozcházejí. Je totiž rozhodnutí, kterému národu by se tyto mince měly přisouditi, tím nesnadnější, protože nemůžeme s jistotou odpověděti ani k otázce: ve které době misečky ty raženy byly a kdy u nás šly? Vyskytují se ony u nás obyčejně jenom jednotlivě, jako ztracené, anebo jako

poklady zemi svěřené, tedy bez jakýchkoli jiných rázovitých předmětů některé ze zjištěných kultur.

Hledáme-li analogické nálezy v sousedství, zjistíme, že v západních Uhřích, kolem N. Města Vídeňského a pak v Sedmihradsku objevují se častěji i ve větším počtu podobné duhovky, které mají na vyduté straně nápis BIATEC nebo zkráceně BIA, BIAT. S podobným opisem BIATEC vyskytují se hrubé těžké mince ze stříbra ražené, na jejichž líci bývá hlava, častěji dvě, na rubu pak jezdec s ratolestí a pod ním zmíněný opis. Takové a podobné stříbrňáky kladou numismaté mezi t. zv. „nummi barbari" a někteří přikládají je Batovi, knížeti pannonských Breukerů, jenž za cís. Augusta s dalmatským králem, rovněž Batem, proti Římanům válku zdvihnul.

Naproti tomu shledával prof. Boček ve slově BIATEC slovanský zvuk, a vykládal ho za „bitý (ražený) peníz". Druhá záhada je tu s podobnými zlaťáky, na nichž kolem postavy bojovníka lze čísti slovo ПЕГИΛZE (pegnaze = peňáze). (Pěkný exemplář z nálezu od Holešova). Podobných zlaťáků mají v museu král. Českého 16 kusů a na těch jest na líci kolem opřilbené hlavy slovo PΛCTHCΛ (Rastica = Rastislav). Boček dokazoval ovšem, že je to „obvyklá zemská mince moravských Slovanů před i za časů slavné epochy Velkomoravské říše".

Bavorský učenec Streber připsal všechny duhovky Keltům, kteří v Bohojemu a Vindelicii sídleli, po něm Vocel považoval tyto mince a zvláště ony stříbrné za barbarské nápodobeniny mincí makedonských z dob Alexandra Velikého až do Gonata I. a pokládaje duhovky za starší stříbrných, hledal jejich původ až v prvé polovici IV. nebo V. století př. Kr. u galského kmene Skordisků.

V Galii totiž byly skutečně napodobovány během stol. III. př. Kr. keltickými národy krásné drachmy massaliotské a snad i nejoblíbenější tehdy mince, stater a tetradrachmy makedonského krále Filipa II. Z imitací těch vyvinulo se záhy rozsáhlé mincovnictví keltické, avšak během I. stol. př. Kr. bylo už zase v úpadku. Na Moravě podobné nápodobeniny jsou celkem řídké:

U **Břeclavy** nalezeny r. 1879 dva sobě podobné stříbrňáky s hlavou a koníčkem.

Stavitel Kerzel v Břeclavě. — Dr. Kříž, Kůlna s. 307., 472., tab. VII. č. 15.

Dle zprávy podané J. E. Horkým z r. 1819 vykopán prý v **Mor. Budějovicích** v domě u západní brány pod stromem

hrnek obsahující asi 100 starých stříbrných mincí, které na líci měly hlavu, na rubu běžícího koně. Poklad prodán židům.

Hodonín. U nádraží vykopáno 7 velkých mincí ze špatného stříbra s hlavou a koníčkem. (Obr. 137.)

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 148.

Lechovice (u Znojma). Nápodobenina tetradrachmy Filipa Makedonského.

K. J. M. — Dr. Kříž, Kůlna s. 307., tab. VII. č. 13.

Podivín. Stříbrňák s hlavou a koníčkem.

M. S. B. — Dr. Kříž, Kůlna s. 307., tab. VII. č. 14.

Viceměřice. „Na Kopci" vyorána r. 1892 dvoudrachma s hlavou a koníčkem.

F. M. — Č. Mat. m. 1895 s. 369.

Tyto a podobné nápodobeniny barbarské pokládají se u nás za keltické a badatelům zvláště některým jsou klamným důkazem pro dávné osídlení našich vlastí národem Keltů, protože podobají se svou stříží mincím keltickým z Galie a Švýcar, dále protože vyskytují se jenom tam, kde dle dějepisu žili Keltové a pak i z okolnosti, že jich u nás není po r. 60. př. Kr. — t. j. od doby, kdy Boiové naši vlast opustili.

Obr. 137. Stříbrná čtyrdrachma z Hodonína.

Vracejíce se ještě jednou ku stříbrňákům s nápisem BIATEC podotýkáme, že líc jejich s dvěma hlavami zdá se být napodobena římským konsularním mincím rodiny Fufia z r. 61 př. Kr., na jiné s touže legendou vyryt kanec kopím probodnutý, vzor k tomu vzat byl také s římské mince rodiny Hosidia z r. 54. př. Kr.; dle toho pocházely by takové mince stříbrné s legendou BIATEC z polovice I. stol. př. Kr., duhovky pak dle souhlasících opisů jsou tedy současné, snad mladší, snad i starší.

Jak níže ukážeme, nalezeno bylo na Moravě aspoň stokrát více římských mincí než „keltických", usuzovati však z toho, že u nás také Římané sídleli a mince razili, bylo by tak odvážno, jako tvrditi, že také Arabové v Německu a v Rusku sídleli a svou minci vybíjeli, poněvadž nálezy jich jsou v tamějších krajích

velmi časté. Mince je předmět, který nejdále doběhne rukama obchodníků. A jako s římskými penězi, tak se to má i se záhadnými duhovkami a t. zv. keltickými mincemi. K nám na Moravu dostaly se jenom spojením obchodním a nemohou tedy býti jistým dokladem, že by byli Keltové žili tam, kde jejich mince vzácně se vyskytují.

Konečné rozřešení zajímavé a spletené této otázky o původu mincí barbarských lze očekávati jedině od pečlivého zkoumání pravěkých sídlišť. Dle stavu nynějšího bádání archaeologického u nás nalezené mince barbarské nejsou původu domácího, nebyly obvyklým plativem lidu na Moravě usedlého, nýbrž byly k nám jenom spojením obchodním od jihu a západu evropského zaneseny.

Popelnicová pole.

Jak jsme už shora naznačili, trvala a vyvíjela se kultura popelnicových polí nepřerušeně dále i když železo poznenáhla vytláčelo u nás bronz, přijímajíc novou kulturu galskou jako modu hlavně ve šperku a později ovšem v praktičtějších nástrojích.

Keramika slezská blíží se v této době svému úpadku a právě spony galské datují nám jej velmi přesně. Popelnice, v nichž vyskytá se fibulka s volnou patkou, jsou stále ještě pečlivě pracovány i krásně ornamentovány (Slatinky, Uh. Ostroh), jakmile se však počíná objevovati železná sponka tènská, s patkou s hora k oblouku připevněnou, pozbývá keramika jemných výzdob rytých, je hrubší a jen ledabyle robená. Nejmladší spona galská, dle mého vědomí, v popelnicových polích u nás ještě nalezena nebyla.

Biskupství (u Náměště). R. 1889 rozorán „na Vrších“ žárový hrob o několika nádobách a s nimi objeven bronz. řetěz k pásu a dvě železné sponky tènské. (Obr. 138.)

V. M. O. — Č. Ol. M. 1889 s. 167.

Blatec. Popelnicové pole nejmladšího rázu: mezi milodary byl bronz. kroužek a hliněný přeslen.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 99. a 101.

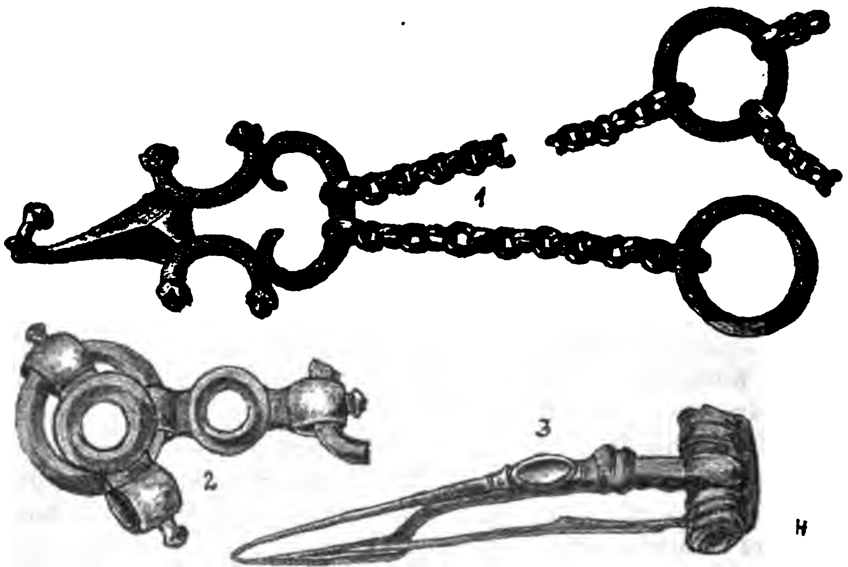
Brno. Na Nové ulici v cihelně objeveny žárové hroby nejmladšího rázu.

K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 45.

Bzenec. Při zakládání chmelnice pod zámeckým parkem objeveny žárové hroby; v jedné popelnici byl přeslének, v jiném džbánečku, v němž byly spálené kůstky, bylo asi 20 zuhelnatělých zrnek režných a několik součků slámy.

F. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 87.

Chýlice (u Uh. Ostroha). Při stavbě dráhy r. 1886 přišlo se „na Záhonech“ na žárové hroby; v popelnicích jevících již

Obr. 138. Z hrobu žárového u Biskupství.
1. Řetěz se spinadlem. — 2. Kus řetězu. — 3. Železná spona těnská.

úpadek techniky byla mezi spálenými kostmi truska pěkné spony železné a bronz. jehlice.

F. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 85.

Nová Ves (u Uh. Ostroha). „Na dolinách“ u břehů býv. rybníka otevřeno v pískovni popelnicové pole nejmladšího rázu.

Čes. gymn. v Uh. Hradišti. — M. anth. G. 1889 s. 31. — Č. Ol. m. 1887 s. 84.

Předmostí V popelnici uloženy byly spony časného rázu těnského s volnou patkou, náramky a řetizky.

K. J. M.

Ostroh-Předměstí. Při stavbě dráhy r. 1886 otevřeno u silnice Blatnické několik hrobů popelnicových s bronz. sponami i železnými, závitky drátu, železné kroužky a přeslínky.

F. Myklík. — F. M. — K. J. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 82.

Slatěnice. Ve vypálených hrobech kotlových nalezen železný meč těnský stočený se zbytky pochvy.

V. M. O. — Č. Ol. M. 1893 s. 126.

Slatinky. Popelnicové pole s krásnými nádobami v polích „U větráka". Mezi milodary bronz. jehlicemi, kroužky, šipkami byla už železná sponka s volnou patkou.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 150., 1890 s. 184., 1891 s. 133. — M. anth. G. 1890 s. 16

Tvořihráz. R. 1893 objeven popelnicový hrob o několika nádobách nejmladšího rázu a bronz. kroužkem.

J. P. — M. anth. G. 1894 s. 15., 33.

Sídliště.

Blatec. R. 1884 otevřeno v hliníku několik jam příbytkových vyplněných popelem, mazanicí, střepinami, železnými nástroji (nůžky, nože), bronzovými jehlicemi a kostěnými nástroji.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 171., 1887 s. 98.

Němčice (na Hané). V hliníku „za Hájem" objeveny mocné vrstvy kulturní s množstvím střepin a celými nádobkami rázu hallštattského (?) a také vroubkované náramky galské, železné sponky, srpy, nože a sekyra s rozpoltěnou dutinou.

J. B. K. — V. M. O. — Č. l. II. s. 691. — Č. Ol. m. 1899 s. 16.

Křenovice. V cihelně pod Hradiskem jsou mocné vrstvy kulturní, z nichž cihláři vykopávají mimo jiné starožitniny četně železných nožů, dlát, šidel, srpů, seker s rozpoltěnými dutinami, bronz. jehlic, sponek a náramků galského rázu. Keramika, neméně hojná, je trojího druhu a vyskytá se společně v neporušených vrstvách: nádobí rázu popelnicových polí s určitými vlivy kultury hallštattské, nové nádobí na kruhu hrnčířském pracované v podobě mírně baňatých hrnců s okrajem nápadně stluštělým z hliny silně tuhou mísené a pak nádobí z nečisté hliny, taktéž na kruhu pracované, dobře vypálené, červeného povrchu a novým ornamentem vlnitým zdobené. (Tab. XLVI. a XLVII.)

I. L. Č. — J. S. — A. T. — J. B. K. — Č. M. m. z. 1902 s. 77.

Malé Hradisko (u Plumlova). „Staré Hradisko" je 538 m vysoký horský ostroh mezi okresní silnicí a potůčkem Okluky zvaným; pouze na straně západní klesá znenáhla v náhorní rovinu k osadě Skřivánkovu. I tu je však v nejnižším sedle jednak ostřejšími srázy, jednak umělými hrázemi opevněno, ačkoliv tyto obděláváním polí valně jsou pozměněny. Strana východní jeví úmyslné zkopávání břehů zvláště v místech, kde jsou stopy „vlčích jam". O něco výše nad nimi kolem vrcholu nad cestou z myslivny sem vedoucí stopovati lze z kamene nanesený val v délce asi 300 m od jihu k severu běžící a pak lomící se k západu ještě v délce asi 100 m. Nad valem tímto zdvihá se nejvyšší bod hradiska, „Sklepy" zvaný. Celá ostatní prostora hradiště odtud k západu vzdělává se pluhem a v chudé kamenité půdě objevují se řídké úlomky nádob, bronzové kroužky, úlomky spon a jehlice, bronz. nožík a zlaté duhovky (obr. 135.). Nádobí je tvaru oněch tuhových hrnců se stluštělým okrajem a pak vyskytl se tu kus nehluboké misky na kruhu pracované, dobře vypálené, s rytou vlnicí mezi vodorovnými pruhy na vnitřní straně.

Pokud souvisí zdejší opevnění se stopami sídliště, nelze zatím rozhodnouti.

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 68.

Kultura doby císařství římského.

Starožitnosti římského původu jsou u nás dosti vzácné, ačkoliv bychom jich směli očekávati velikou hojnost vzhledem na nepatrnou vzdálenost římských provincií a tamnějších velikých tržišť pohraničných, a vzhledem ku historickým pramenům, které obšírně vypravují o dlouholetých válkách markomanských, stále na naši vlasť vztahovaných. Budoucí bádání musí vynésti dojista netušenou hojnost takových stařin, nebo stopy a vliv kultury římskoprovinciální, pokud už dnes víme, na domácí život a zvyklosti jakož i tehdejší vzdělanost byl tak mocný, že se mu zdařilo potlačiti záhy nejen všechny vymoženosti kultur dřívějších, nýbrž znenáhla i zvrátiti veškeré starodávné zvyklosti a řády.

Z té doby zachovaly se na nás i písemné zprávy, z nichž s jistotou smíme na naši vlast vztahovati ony, které vypravují o živém obchodu mezi provinciemi římskými a jantaronosným

pobřežím severním. Hojnost nalézaných u nás římských mincí císařských svědčí, že takové obchodní cesty vedly Moravou; také neschází nálezy sošek a šperků římských a v posledních létech podařilo se dokonce zjistiti římské nádobí na sídlištích.

Sídla mají sice ráz nám z dob popelnicových polí známý, avšak inventář nálezů této doby počíná jeviti už docela jiný život kulturní v domácnostech i ve společnosti, než na jaký jsme souditi směli podle nálezů v dobách předcházejících.

Již vlivy kultury galské spůsobují mnohem větší a rozmanitější potřeby, potřeby ty obchodními styky s čilými trhovci z římských provincií stávají se všednějšími, dostávají se k nám pánve, cezany, koflíky bronzové, ovčácké nůžky, ostruhy, udidla, přezky a množství jiných nástrojů tak i ozdob a užitečných věcí, hřebeny, škrabátka, rydla, závěsky a pod.

Obyvatelstvo domácí, držíc se pořád ještě starých svých zvyků a způsobu života, přece zvolna přejímá novou módu zprvu ve šperku, pak i v nástroji a zbrani a vliv této nové kultury spůsobuje pozvolna valně změn i na sídlištích. Počínají se budovati již pevnější stavení čtverhranná, z trámů nad zemí sroubená, stavení, která se dala uzavírati na klíč. Zda-li se také z kamene a cihel na maltu stavělo, nedovedeme z našich nálezů ještě doložiti.

I hroby nabývají vlivem nové kultury nezvyklé tvářnosti. Popelnicová pole s bohatými milodary keramickými mění se: v plytkých jamách objevuje se jen jediná nádoba, popelnice to nové podoby i výzdoby.

Keramika

jest jako vždy i v tomto období hlavním znakem nové kultury; nabývá tvarů i ozdob nových a podstatných změn v technice. Pracována je buď z jemnější neb i hrubší hlíny, též už na kruhu hrnčířském a vyskytujíc se zároveň se starším nádobím z volné ruky robeným, druží se k importovanému zboží hrnčířů římsko-provinciálních.

Mimo hrubší nádobí hrncovité vyskytuje se u nás i skvostné nádobí arretinské (nazvané po slavných kdysi dílnách hrnčířských v etruském městě Arretium, nyn. Arezzo) z t. zv. terra sigilata vyráběné (Uh. Brod, Hrubčice).

Malé Hradisko (u Plumlova). „Staré Hradisko“ je 538 m vysoký horský ostroh mezi okresní silnicí a potůčkem Okluky zvaným; pouze na straně západní klesá znenáhla v náhorní rovinu k osadě Skřivánkovu. I tu je však v nejnižším sedle jednak ostřejšími srázy, jednak umělými hrázemi opevněno, ačkoliv tyto obděláváním polí valně jsou pozměněny. Strana východní jeví úmyslné zkopávání břehů zvláště v místech, kde jsou stopy „vlčích jam“. O něco výše nad nimi kolem vrcholu nad cestou z myslivny sem vedoucí stopovati lze z kamene nanesený val v délce asi 300 m od jihu k severu běžící a pak lomící se k západu ještě v délce asi 100 m. Nad valem tímto zdvihá se nejvyšší bod hradiska, „Sklepy“ zvaný. Celá ostatní prostora hradiště odtud k západu vzdělává se pluhem a v chudé kamenité půdě objevují se řídké úlomky nádob, bronzové kroužky, úlomky spon a jehlice, bronz. nožík a zlaté duhovky (obr. 135.). Nádobí je tvaru oněch tuhových hrnců se stlustělým okrajem a pak vyskytl se tu kus nehluboké misky na kruhu pracované, dobře vypálené, s rytou vlnicí mezi vodorovnými pruhy na vnitřní straně.

Pokud souvisí zdejší opevnění se stopami sídliště, nelze zatím rozhodnouti.

1. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 68.

Kultura doby císařství římského.

Starožitnosti římského původu jsou u nás dosti vzácné, ačkoliv bychom jich směli očekávati velikou hojnost vzhledem na nepatrnou vzdálenost římských provincií a tamnějších velikých tržišť pohraničných, a vzhledem ku historickým pramenům, které obšírně vypravují o dlouholetých válkách markomanských, stále na naši vlasť vztahovaných. Budoucí bádání musí vynésti dojista netušenou hojnost takových stařin, nebo stopy a vliv kultury římskoprovinciální, pokud už dnes víme, na domácí život a zvyklosti jakož i tehdejší vzdělanost byl tak mocný, že se mu zdařilo potlačiti záhy nejen všechny vymoženosti kultur dřívějších, nýbrž znenáhla i zvrátiti veškeré starodávné zvyklosti a řády.

Z té doby zachovaly se na nás i písemné zprávy, z nichž s jistotou smíme na naši vlast vztahovati ony, které vypravují o živém obchodu mezi provinciemi římskými a jantaronosným

pobřežím severním. Hojnost nalézaných u nás římských mincí císařských svědčí, že takové obchodní cesty vedly Moravou; také nescházejí nálezy sošek a šperků římských a v posledních létech podařilo se dokonce zjistiti římské nádobí na sídlištích.

Sídla mají sice ráz nám z dob popelnicových polí známý, avšak inventář nálezů této doby počíná jeviti už docela jiný život kulturní v domácnostech i ve společnosti, než na jaký jsme souditi směli podle nálezů v dobách předcházejících.

Již vlivy kultury galské spůsobují mnohem větší a rozmanitější potřeby, potřeby ty obchodními styky s čilými trhovci z římských provincií stávají se všednějšími, dostávají se k nám pánve, cezany, koflíky bronzové, ovčácké nůžky, ostruhy, udidla, přezky a množství jiných nástrojů tak i ozdob a užitečných věcí, hřebeny, škrabátka, rydla, závěsky a pod.

Obyvatelstvo domácí, držíc se pořád ještě starých svých zvyků a způsobu života, přece zvolna přejímá novou módu zprvu ve šperku, pak i v nástroji a zbrani a vliv této nové kultury spůsobuje pozvolna valně změn i na sídlištích. Počínají se budovati již pevnější stavení čtverhranná, z trámů nad zemí sroubená, stavení, která se dala uzavírati na klíč. Zda-li se také z kamene a cihel na maltu stavělo, nedovedeme z našich nálezů ještě doložiti.

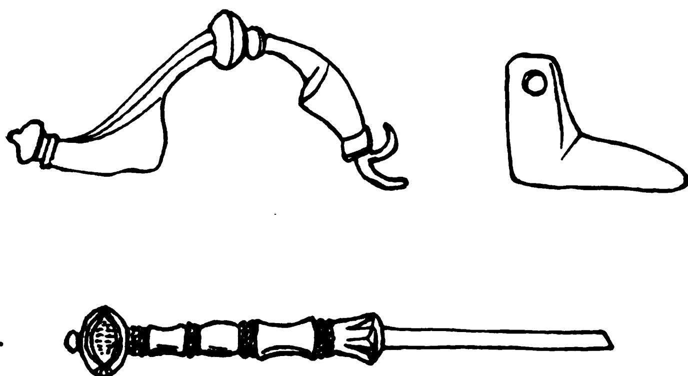
I hroby nabývají vlivem nové kultury nezvyklé tvářnosti. Popelnicová pole s bohatými milodary keramickými mění se: v plytkých jamách objevuje se jen jediná nádoba, popelnice to nové podoby i výzdoby.

Keramika

jest jako vždy i v tomto období hlavním znakem nové kultury; nabývá tvarů i ozdob nových a podstatných změn v technice. Pracována je buď z jemnější neb i hrubší hlíny, též už na kruhu hrnčířském a vyskytujíc se zároveň se starším nádobím z volné ruky robeným, druží se k importovanému zboží hrnčířů římsko-provinciálních.

Mimo hrubší nádobí hrncovité vyskytuje se u nás i skvostné nádobí arretinské (nazvané po slavných kdysi dílnách hrnčířských v etruském městě Arretium, nyn. Arezzo) z t. zv. terra sigilata vyráběné (Uh. Brod, Hrubčice).

Nádobí domácí vyznačeno jest proti onomu z popelnicových polí hlavně tím, že nabývá největší baňatosti pod krátkým krčkem, súžujíc se směrem ke dnu. Nádobí hrubší je hněteno z hlíny nečisté, nádobí a misky menší jsou jemněji vypracovány z hlíny plavené. Ornamentováno bývá buď hlubokými rýhami kolmo či šikmo vedenými anebo několika řádkovými oblouky, které jsou ryty hustě vedle sebe zubatým nástrojem z dola na horu po celé výšce nádoby, buď různě sestavenými dolíčky, vrypy a kroužky. Na jemnějším nádobí vyskytují se vysedlé pásy, vlny a často i řecký meandr s tečkovanými čarami, nejspíše zubatým kolečkem vedenými, různé kříže, zuby, krokve a p. Tvar jednotlivých nádob jest rozmanitý: zase větší a menší hrnce, baňky, mísy, šály i větší uchaté džbánky.

Obr. 139. Spona, závěs a jehlice z Dobročkovic.

Nádobí druhých dvou skupin je pracováno už na kruhu hrnčířském z nečisté hlíny obyčejně silně tuhou mísené v podobě nízkých baňatých hrnců anebo z plavené hlíny v podobě plytkých misek s nahnutým okrajem do vnitř. Okraje těchto hrncovitých nádob jsou tlustě ovalené nebo k zevnější straně šikmo seříznuté. Pod ovalkem bývá vysedlý pásek a na něm vytlačená ozdoba z obrácených ⊃⊃⊃ nebo SSS, odtud pak až ke dnu ryty jsou svislé, husté rýhy. (Obr. 130. č. 1.)

Nádobí toto mělo nepopiratelný vliv na současný vývoj keramiky nazvané ***hradištný ráz,*** které je tvarem a výrobou předešlému úplně podobné, většinou hrncovité a bezuché, na

kruhu robené a vlnovkou mnohonásobnou, všelijak vytvářenou a splétanou okrášlené.

Stále množí se doklady, že toto nádobí s vlnicí vyvíjelo se vlivem kultury římskoprovinciální z hrubého nádobí tuhového nejen ve starém Noriku a Rhaetii, nýbrž i u nás na domácích sídlištích, neboť všechny tyto naznačené druhy keramiky vyskytují se u nás v neporušených vrstvách pohromadě dokazujíce, že se jich užívalo zároveň v domácnostech, že je znalo a vyráběti umělo lidstvo jednoho a téhož plemene, lidstvo, které vypěstovalo u nás výraznou kulturu popelnicových polí.

Vzácné příspěvky k ocenění kultury římsko-provinciální a jejich vlivů na domácí vzdělanost tehdejšího lidstva slibuje výzkum na sídlištích u Hrubčic, Olšan, na Hradisku u Křenovic a j. v.

Mezi nádobím této doby vyskytují se též kotlíky, pánve a nádoby tepané z bronzu, také sklenice a láhve, které však u nás patří mezi nejvzácnější nálezy.

Zbraně. Výzbroj. Nástroje.

Meč dvojbřitný je dosti dlouhý a liší se od galského pouze tím, že nemívá mezi řapem a čepelem ani příčky, ani výkroje.

Hroty jsou velmi četné a v rozmanité velikosti; větší listového tvaru byly upevňovány na oštěpy, menších s listem širším nebo užším, neb tvaru hřebíku troj- či čtyřbokého užíváno asi za kopí, jimiž se v boji do dálky házelo. (Tab. XLVIII. č. 1.—4.)

Ze *štítů* zbyly jenom puklice a kování nebo držadla ze železa.

Poprvé vyskytují se *ostruhy* obloučkové s bodcem. (Tab. XLVIII. č. 10.)

Nože železné jsou rozmanité velikosti, obyčejně s rovným týlem i řapem. (Tab XLIII. č. 6.)

Nůžky, mající podobu nůžek ovčáckých, jsou dva nože spojené vespodu pružným obloukem. (Tab. XLIII. č. 5.)

Klíče bývají buď jednoduché z drátu, podobné našim paklíčům, buď vykované ze železa se zubem a kruhem.

Přesleny hliněné jsou rozmanitých více méně známých tvarů.

Šídla a *jehly* (obr. 140.) známých tvarů jsou z kovu, kosti nebo z parohu.

Řemeny a *pásy* nebývají už spínány očkem a hákem, nýbrž ozdobnými přazkami bronzovými neb železnými.

Šperky.

Z okrasných věcí nejčastěji se vyskytují *spony* či fibule ze železa, z bronzu a poprvé ze stříbra. Nejstarší tvar hotovený z jednoho kusu drátu jest obloukový, silně vypnutý s patkou pro jehlu na dolním konci; druhý konec je prodloužen v jehlici u vrchu těla otočenou v jednoduché péro dvoukličkové. (Tab. XLIII. č. 14.) Tvar tento považuje se také za nejmladší sponu tènskou, dle mého domnění však úplně neprávem.

Z této spony vyvinula se nekonečná řada nových tvarů. Tělo bývá rozmanitě profilováno, jindy páskovitě roztepáno, nad žlábkem rovné, v hořejší polovici polokruhovitě vypnuté a nahoře zobáčkem ukončené. Péro s jehlou není už vyklepáno z jediného kusu, nýbrž bývá provléknuto do dírky v konci vyvrtané nebo pod přiklepnutý háček upevněno (obr. 139., 140.).

Mladší fibulky mají široký oblouk po délce rýhovaný s hora na péro připevněný, žlábek pro jehlici ve spodu nápadně vyvinutý a pouzdru poněkud podobný. Tento tvar přechází již v podobu spon lukovitých (t. zv. vendických, tab. XLVIII. č. 7., 8.), nejmladší pak tvar podobá se ploténkám okrouhlým nebo vykrojovaným; se spodu připevněna na ně jehlice (v šarnýru) jako u moderních broží. Základní tyto typy spon římských vytvořují nesčetné množství variantů a rozmanitých přechodů. (Obr. 139., 140.)

Jehlice do vlasů bývají buď bronzové, železné nebo kostěné, s hlavičkou jednoduchou, častěji však kuželkovitě vroubkovanou a profilovanou. (Obr. 139.)

Přehojné a rozmanité jsou různé *závěsky* v podobě soudků, brousků, zámečků a j., *korály* jantarové, skleněné v barvě modré a zelené, kostěné i hliněné, *škrabátka* kostěná i kovová, *klešťičky* a j. v.

Jednotlivé nálezy.

Blažovice. V trati „Hrubé dvoje“ nalezena bronz. spona.
Al. Procházka.

Dobročkovice. Bronz. jehlice s umělecky pracovanou hlavicí, závěsek v podobě nohy, úlomky lukovitých spon, a 2 římské mince IV. stol.; nasbíráno jednotlivě na poli. (Obr. 139.)
F. M. — Zeitschr. Gesch. V. 1899 s. 418. Annales 1898 s. 83.

Měnín. Soška z bronzu (dolejší část), představující kráčejícího amoreta.

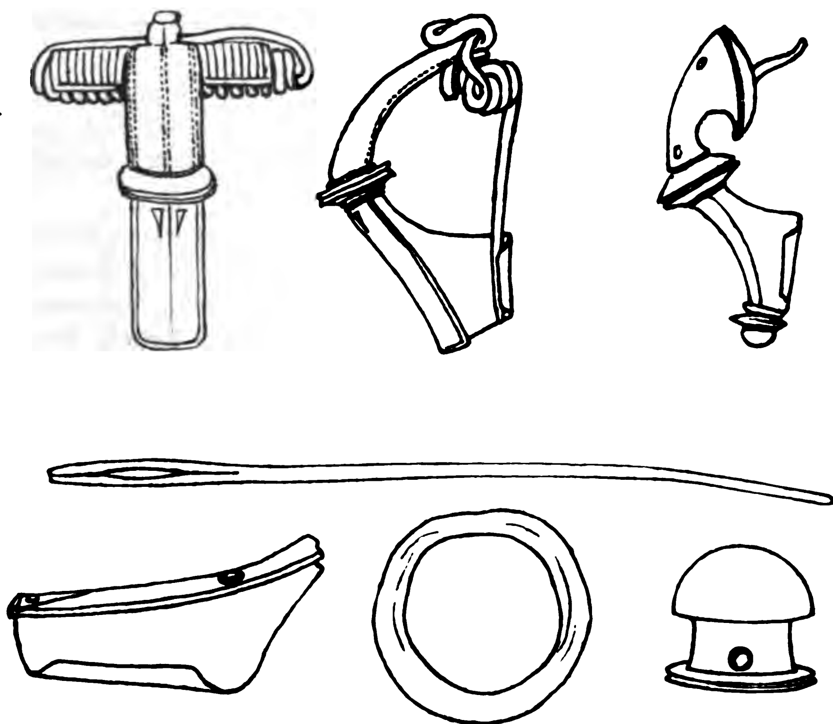
F. M.

Morkovice. Bronz. sponka.

J. Slovák.

Vrchoslavice. Bronz. i železné spony římskoprovinciální.

V. M. O.

Obr. 140. Římskoprovinciální sponky, jehlice, kroužek a knoflík z hrobů u Vracova.

Nálezy římských mincí.

Nejstarší zprávy o římských mincích z Moravy zachoval nám Jan Mirotický v knize „Obyčeje, práva, řády anebo zvyklosti všech národů“ z r. 1579, kdež připomíná, že na Hané častěji než jinde mince císařů římských Mark Aurelia, Kommoda

a j. jak zlaté tak stříbrné se vyorávají. Podobnou zprávu zaznamenává Pešina v „Mars Moravicus". Ullman ve své knize „Altmähren" (1702) připomíná římské mince z Hané a od Velehradu. R. 1786 popsal prelát Steinbach mnoho mincí z Mušova. O nálezu mincí římských u Olomouce píše Fischer (Geschichte v. Olmütz 1808). Větší část zpráv těchto opakuje Wolny ve své Mährens Topographie a uvádí též nové nálezy v Jedovnici: při stavbě fary r. 1784 vykopáno několik lidských koster, kříž z křistálu, stříbro s relikviemi, slznička, staré zdi a několik římských penízků.

V poslední době zaznamenány nálezy římských mincí dosti často a naleziště vnesená do mapy tvoří jakési stopy cest, po nichž římští obchodníci z Podunají ubírali se naší vlastí v údolích větších řek k jantaronosnému pobřeží.

Hlavní stezka táhla se udolím řeky Moravy, korytem Bečvy do údolí Odry a odtud k severu. Jiná stezka vedla od Mušova po Svratce k Brnu a odtud podél Svitavy do Čech. Spojovací dráha mezi oběma byla asi od Mor. Třebové na Konici, Prostějov a Tovačov do údolí Moravy, odtud pak korytem řeky Hané k Vyškovu a Brnu. Zde jsou nálezy římských mincí nejhojnější.

O těchto cestách obchodních zachoval nám Plinius zprávu a podotýká, že mezi Karnuntem, římským městem nad Dunajem (u Hainburka), a pobřežím Baltickým zavedeno bylo stálé spojení; jistý rytíř za vlády cís. Nerona vyslán byl z Karnunta ku břehům jantaronosným, aby je prozkoumal a obchod s jantarem zvelebil. Plinius odhaduje cestu tu na 4845 stadií. Itinerář této cesty měl už Řek Marinos z Tyru (okolo r. 100 po K.) a po něm Ptolemaios, jenž ho na své mapě také vyznačil.

Bílovice (u Prostějova). Denár cís. Hadriana.

Arch. výz. na P. s. 69.

Blansko. V zahradě Kretzově vykopána bronz. mince cís. Traiana.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1895 s. 158.

Blažovice (u Slavkova). Při stavbě dráhy nalezena mince cís. Konstantia II.,[1]) při stavbě silnice do Tvarožné objeveno

jich 16 kusů, později jednotlivě ještě penízky Hadrianovy a Antoninovy v trati „na Dílech".[2])

[1]) I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 148. — [2]) M. S. B. — Č. Ol. m. 1900 s. 70.

Bojkovice. Na jižním svahu hradiska „Valy" zvaného vyoráno množství mincí římských a řeckých, později nalezen tam ještě denár cís. Traiana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 68.

Borotice (u Znojma). R. 1892 vyorán na panské nivě denár rodu Postumiovců 215 př. Kr. ražený.

J. P. — Čl Ol. m. 1893 s. 31.

Břeclava. R. 1886 nalezeny v lesíku jižně města dva měděné penízky cís. Aureliana a Konstantina Vel. — Na polích Starobřeclavských vyorána r. 1887 mince Julie Mamaey.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70.

Březnice (u Zlína). Měděný peníz cís. Valensa.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 147.

Brno. Na nádraží vykopán denár cís. Faustiny starší, na „Červeném vrchu" pak veliká měď. mince Galleria Maximiana.[1]) — R. 1893 vykopáno na kolišti větší množství mincí cís. Galliena, Klaudia II., Proba, Maximiana, Konstantia, Konstantina Vel., Konstantia II., Konstanse, Valentiniana a Valensa.[2]) — Při kopání základů k učitelskému ústavu vykopán měďák cís. Konstantina.[3]) — Na Starém Brně v zahradě vykopán na udupané půdě peníz Traianův a slznička.[4])

[1]) F. M. — [2]) I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 147. — [3]) J. B. K. — Č. l. II. s. 686. — [4]) M. S. B. — M. Orlice 1890 č. 50.

Brodek (u Nezamyslic). R. 1892 vyorán na panském poli denár cís. Karakally.

I. L. Č. — M. anth. G. 1893 s. 54.

Bzenec. Ve vinohradech vykopána bronz. mince cís. Vespasiana, „na Falářikoch" zlatá mince, na „Předním háji" pak denáry konsulární a cís. Tita a Vespasiana.

I. L. Č. — Č. Ol m. 1894 s. 165.

Čelechovice. Na „Panském kopci" nalezena velká mince Germanikova z bronzu.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 30.

Čelčice. R. 1891 nalezen denár císaře Domitiana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 161.

Černovice (u Brna). R. 1868 nalezen v „Rajském lesíku“ denár cís. Antonina Pia.

F. M. — Č. Mat. mor. 1895 s. 207.

Od hradu **Cimburka** (u Koryčan) uvádí se veliký bronz cís. Antonina Pia.

J. B. K. — Č. l. II. s. 689.

Čučice. Měďák Konstantinův vykopán ve farské zahradě.

I. L. Č.

Derfle (u Uh. Hradiště). V čís. 36. uhozeno ve hloubce 2 m na starou zeď; na ní ležely 3 zlaté mince římské císaře Traiana.

J. Štancl, lékárník v Uh. Hradišti. — Č. Ol. m. 1893. s. 68.

Fryšták. Aureus (zlaťák) cís. Valentiniana.

Fr. Kretz, red. v Uh. Hradišti.

Herotice (u Vyškova). R. 1893 nalezeny na panském poli: konsulární denár C. Porcia Katona z r. 150. př. Kr. a denár cís. Hadriana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 161.

Hodonín. R. 1893 vykopáno ve škrobové továrně 6 denárů konsulárních z l. 179—15 př. Kr.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1894 s. 148.

Holštýn. R. 1859 vyorán poblíž hradu aureus cís. Traiana[1]). — V l. 1870tých nalezen ve zříceninách bronzový peníz cís. Nerona[2]). — R. 1892 na svahu hradním vykopán velký peníz cís. Faustiny mladší[3]).

[1]) Wolny II., 2 str. 386. — [2]) K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70. — [3]) I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 161.

Hrdibořice. Denár cís. Antonina Pia.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 162.

Hukvaldy. R. 1874 vykopány mince cís. Proba, Krispa a Valentiniana.

K. J. M. — Kravařsko s. 40.

Cholina. Jednotlivě nalezeny v poli denáry cís. Mark Aurela, Kommoda a r. 1889 měďák Aurelianův. — Při stavbě silnice

do Vilímova uhozeno na poklad, z něhož se zachovalo 38 měďáků cís. Klaudia, Faustiny jun., Galliena, Konstantina Vel., Konstanse, Konstantia, Valensa a Gratiana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 162.

Ivaň (u Hustopeče). Bronz. veliký peníz cís. Faustiny jun.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 68.

Ivanovice. Denár cís. Domitiana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 113.

Obr. 141. Ucho od bronz. kotlíku z hrobů u Měnína.

Jaroslavice. R. 1876—78 nalezeny jednotlivě měďáky cís. Augusta, Aureliana, Proba, Maximiana a Severa.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1873 s. 70.

Jevíčko. Tři měděné mince cís. Aureliana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 162.

Nový Jičín. Dvě drobné mince rázu IV. stol.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70.

Starý Jičín. R. 1854 vykopány ve zříceninách hradu mince cís. Hadriana, Galliena, Konstantina V. a Valensa.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70. — Kravařsko s. 40.

Jiřice. Bronzový peníz cís. Gordiana.

M. C. C. 1890 s. 47.

Klenovice (u Kojetína). Ve „Žlebích" vyorán denár cís. Aurelia, na „Čtvrtích" pak denár cís. Maximiana.

J. B. K. — Č. l. II. s. 692.

Kloboučky (u Bučovic). Denár Jul. Filipa Araba.

Al. Procházka.

Kněždub. Na „Šumárníku" nalezen denár cís. Mark Aurela.

Zám. knihovna ve Strážnici. — Č. Ol. m. 1888 s. 19.

Kobeřice (u Prostějova). Denár Antoninův.

V. M. O. — Č. Ol. m 1894 s. 115.

Konice. R. 1892 vykopán denár Mark Aurela.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 113.

Kostelec (u Prostějova). R. 1898 vyorány 3 bronz. mince římské rázu III. stol.

Prost. mus.

Křenovice (u Kojetína). Pod „Hradiskem" nalezen denár cís. Galby.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1894 s. 12.

Kroměříž. Římská mince.

V. M. Ol. — Č. Ol. m. 1896 s. 49.

Lešná (u Krásna). V zámku vykopán bronzový peníz cís. Augusta.

M. s. Val. Meziříčí. — Č. Ol. m. 1893 s. 65.

Lhota (u Vyškova). R. 1897 nalezena v „Zádílí" bronzová mince cís. Mark Aurela.

Fl. Koudelka. — Č. Ol. m. 1893 s. 14.

Lhota Hroznová. R. 1868 vykopán v čísle 30. poklad s měďáky cís. Vespasiana, Galliena, Tetrika, Konstantina V., Aureliana, Konstanse, Valenta, Gratiana a Theodosia. Mezi nimi jedna barbarská (současné falsum) nápodobenina mince Konstantiovy.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 162.

Líšeň (u Brna). Na „Starých zámcích" nalezen denár cís. Vespasiana a bronz. mince cís. Faustiny starší.

F. M. — M. C. C. 1864.

Malenovice. V zahradě u školy vykopán měďák rázu Konstantinovy doby.

A. Kříž, naduč. v Malenovicích.

Maloměřice. Měděný peníz cís. Konstantina.

M. S. B. - Č. l. II. s. 687.

Mařatice. Velká měděná mince cís. Justiniana vyorána na „Praporci".

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1885 s. 46.

Mezice. „Na Kopci" vyorán denár cís. Alexandra Severa a menší otřelá mince.

K. Fišara. — Čermákův Věstník III. s. 45. — Č. Ol. m. 1900 s. 70.

Náklo. „Na horním poli" nalezen denár cís. Faustiny jun. a v zahradě Streitově denár Kommodův.

K. Fišara. — Č. Ol. m. 1898 s. 71; 1900 s. 70.

Našetice (u Znojma). Denár cís. Vespasiana.

Č. Ol. m. 1893 s. 69.

Němčice na Hané. Denár cís. Galliena.

J. B. K. — M. anth. G. 1893 s. 54. — Č. l. II. s. 691.

Olomouc. R. 1864 vykopána na Blažejském nám. měděná mince cís. Gordiana.

D. M. - M. anth. G. 1873 s. 243.

Oslavany. Aureus cís. Mark Aurela.

Wolny II. 2. s. 256.

Uh. Ostroh. U „Bažantnice" vyorány dvě stejné mince měděné ze IV. stol.

A. Fadrus v Bánově. — Č. Ol. m. 1894 s. 149.

Otaslavice. „Na Chmelenci" vyorán denár Hadrianův, v hliníku nalezena bronz. mince cís. Juliae Maesy.

I. L. Č. — Č. Ol m. 1893 s. 113., 163.

Veliké Pavlovice. V poli u Větřáku vyorány denáry cís. Hadriana a Mark Aurela.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 30., 163.

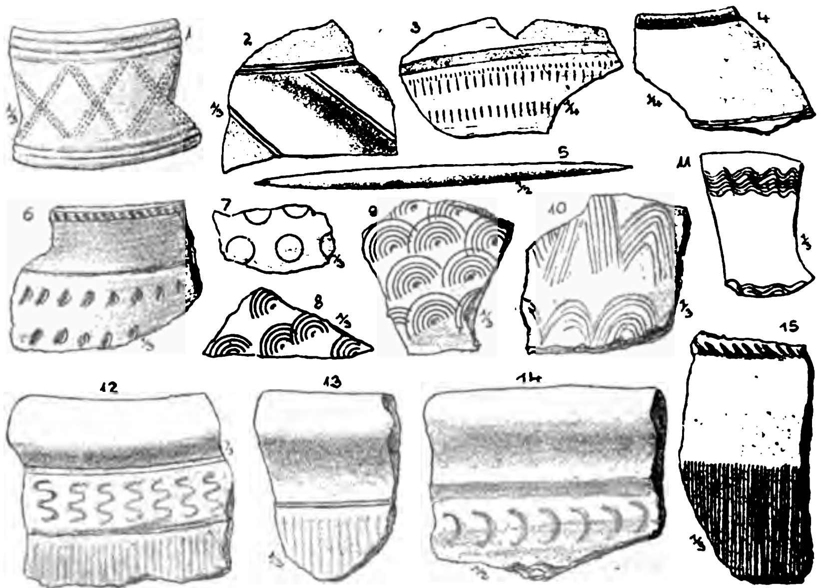
Pohořelice. Na „Šimicku" vyorána bronz. mince s rázem II. století.

I. L. Č.

Poleradice. Pod hradem v lese nalezen aureus Neronův.
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 69., 113.

Prostějov. Denáry cís. Traiana a Hadriana.
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 163., 1894 s. 30.

Mor. Prusy. Roku 1892 vyorán na „Hor. Újezdě" denár Traianův. — **Něm. Prusy.** Na „Dol. Odsvégartech" pak denáry cís. Gordiana III. a Volusiana
I. L. Č. — M. anth. G. 1893 s. 54.

Obr. 142. Ze sídliště na „Ostrově" u Hrubčic.
1., 2., 6.—10., 12.—15. Střepiny z nádob. — 3., 4. Římské střepy (terra sigilata). — 11. Střep s římskou vlnicí. — 5. Parohové šídlo.

Ptení. U hřbitova vykopán denár cís. Faustiny sen.
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 113.

Pustiměř. R. 1893 vyorány denáry císaře Gordiana III. a Alexandra Severa.
I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 113.

Sedlešovice (u Znojma). Denár cís. Traiana.
J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 31.

Sivice. Na „Předních dílech" nalezen r. 1896 denár cís. Hadriana.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1901 s. 94.

Skalice (u Boskovic). Pod Hradiskem denár cís. Vespasiana.

J. B. K. — Mor. Orlice 1890 v. 50.

Tasovičky (u Znojma). Mince cís. Nerona.

Wolny III. s. 126.

Těšetice (u Olomouce). Sedm penízků měděných cís. Konstantina Vel. a Licinia staršího i mladšího.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 163.

Tovačov. V písku z řeky Moravy vyveženém nalezen měděný peníz cís. Gal. Maximiana.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 164.

Újezd (u Byteše). V lese „Německý Čech" nalezen r. 1902 denár cís. Gordiana III.

Aug. Kratochvíl, koop. v Popovicích.

Vážany (u Kroměříže). Bronz. peníz cís. Mark Aurela.

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 85.

Vejšovice. Na „Dílech" nalezen denár cís. Faustiny a měďáky cís. Galliena a Valentiniana.

I. L. Č.

Veletiny. Bronz. mince rázu II. stol.

K. m. Uh. Brod. — Č. Ol. m. 1894 s. 31.

Veselí nad Moravou. Měďák cís. Konstantina.

České gymn. v Uh. Hradišti. — Č. Mat. m. 1895 s. 106.

Vicomělice. R, 1875 vyorán římský denár.

F. Tillich, poštm. v Nezamyslicích. — Č. Mat. m. 1895 s. 368.

Dol. Vistonice. R. 1890 vyorán velký bronz. peníz cís. Mark Aurelia.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 70.

Vranovice (u Židlochovic). R. 1882 vyorána na „Teplanech" bronz. mince Traianova.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70.

Vyškov. V městě vykopán bronz. peníz cís. Mark Aurela.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1893 s. 164.

Žarošice. Dva denáry cís. Ant. Pia a Gordiána, oba dírkované, nalezeny v poli.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1902 s. 52.

Zašovice (u Třebíče). R. 1782 vyorány dvě zlaté mince cís. Flavia Isaurika, jedna cís. Anastasia Dikora a čtvrtá Justinianova.

Abhandl. d. böhm. Gesellschaft der Wissenschaft. 1786.

Zlechov. Mince cís. Konstantina.

J. B. K. — Č. l. II. s. 687.

Znojmo. R. 1878 nalezeny u něm. domu: denár cís. Gordiana III. a měďák Konstantina Vel.[1]) Jinde vykopán denár cís. Faustiny starší[2]).

[1]) K. J. M. — Č. Ol. m. 1893 s. 70. — [2]) F. M.

Ždánice. Na poli „Klče" nalezena otřelá bronz. mince římská.

Dr. M. K — Dějiny m. Ž. s. 123.

Sídliště

této doby zjištěna jsou nověji na mnoha už místech, důkladněji však probádáno není ještě žádné.

O **Mušovském kopci** mluví se stále a píše, že býval Římany, ne-li obsazen a obydlen, tedy aspoň velmi často navštěvován. Při polních pracích nacházelo se tu dosti římských mincí císařských ze stol. I.—IV.; v létech 1850tých objeveny tam byly také dvě lampičky římské práce s nápisem FORTIS na dně. V létech 1880tých pak vykopána prý tu klenba na způsob cisterny, původu prý rozhodně římskeho a také úlomky cihel se signaturou XII. legie.*) Mimo množství popela, zbytků zvířecích a pod. přichází se na četné střepiny nádob volnou rukou i na kruhu pracovaných.

Mnozí kladou sem Ptolemaeovu Felicii, jiní zase Massovii a někteří pak Velkomoravský Děvín. — Pozoruhodné toto místo nebylo dosud podrobněji ohledáno, tím méně vědecky probádáno.

Při své obchůzce shledal jsem, že návrší toto mohlo míti nemalou strategickou důležitost, náhorní jeho rovina je dosti rozlehlá, aby mohla pojati nejen větší tábor vojenský, nýbrž

*) Nález cihel se signaturou XII. legie je tu vůbec nemožný, poněvadž legie ta nikdy v Pannonii na Dunaji neležela. (Srov. Jung Dr. J., Roemer und Romanen (Innsbruck 1887 s. 55).

i rozsáhlejší město. Avšak ani po nějakém opevnění není zde stopy, ani památky po nějakém trvalejším osídlení pravěkém; všude jen hnojivem zčernalá, kyprá ornice a zrigolovaná hlína vinohradů bez popelovitých míst, beze střepin a jiných zbytků starých kultur. A zakopá-li se hloub, vyvaluje se jen štěrk a skála.

Jestliže proto nevymazuji Mušovský kopec ze zajímavých našich měst Ptolemaeových, činím tak pouze z té příčiny, aby se především pomýšlelo na důkladnější odborné ohledání a prozkoumání jeho a aby se tím domněnka o zdejším městišti Ptolemaeovy Felicie buď odůvodnila anebo potlačila.

F. M. — M. anth. G. 1873 s. 135. — Č. Ol. m. 1898 s. 66. — Mor. Orlice 1890 č. 47. — Č. lid. II. s. 618. — I. L. Červinka, Děvín a Velehrad s. 5.

Bánov Ve „Žlebech“ objeveno několik tuhových střepin na tmavém popelitém místě a železný nožík sekáčkový.

A. Fadrus, hosp. správce v Bánově.

Blažovice. „Na dílech“ nalezeno několik sponek bronz., závěsek vědérku podobný, nůž a kus suroviny. P. Ondráček prokopal tu některá popelová hnízda a vybral z nich přesleny, korály, ornament. střepiny a tkalcovská závaží.

Al. Procházka. — Č. Ol. m. 1900 s. 70, 1901 s. 84.

Březolupy. Na „Pastvisku“ objevil jsem r. 1901 několik popelových jam se střepinami tuhových nádob se stlustělým okrajem a svislým hustým rýhováním (podobné na obr. 143.), černé leštěné nádobí podobné nádobám z hrobu s kostrou u Slavkova nebo popelnicím z hrobů žárových u Mezic, pak misky s přehnutým okrajem dovnitř a též střepiny z nádobí rázu hradištného.

I. L. Č. — Č. M. m. z. 1902 s. 79.

Uh. Brod. U „Kučovské lávky“ jest kulturní vrstva se zajímavou keramikou domácí i importovanou (arrretinskou), mimo to vykopány tu provinciální sponky bronz., skleněné korále a p.

K. m. v Uh. Brodě.

Čechůvky (u Prostějova). Na osadišti s keramikou slezskou vyskytují se střepiny rázu Březolupského.

I. L. Č. — A. Gottwald.

Čejč. P. říd. Maška objevil v průkopu železničním na panském poli mocné vrstvy kulturní se střepinami, přesleny, bronz. jehlicemi a zbytky domácích zvířat.

K. J. M. — M. Bezděk v Čejči. — F. Novák, Lidové noviny 1876 č. 260.

Domšice (u Znojma). U vsi odpadkové jámy s hojnými střepinami a kostěnými nástroji. Mezi střepinami jsou zajímavé dva kusy dokonalé práce s mnohonásobnými vlnicemi velmi jemně provedenými. Na poli vyorána poblíž jam římská spona provinciální.

J. P. — Č. Ol. m. 1889 s 79, 1894 s. 29.

Držovice. V dílech „Odvrahovičních" objevují se na osadišti s kulturou popelnicových polí střepiny tuhových, svisle rýhovaných nádob (Březolupských).

I. L. Č.

Hrubčice. Na „Ostrově" jsou stopy rozsáhlého osadiště se střepinami popelnicových polí rázu lužického, většina jich však vypracována byla na kruhu, je tuhou leštěna a tečkovanými pásy a meandry zdobena, nebo zůstala z hrnců tuhových, svisle rýhovaných se stluštělými okraji. Kopáním na zkoušku objevují se rozsáhlé silné vrstvy kulturní se všemi druhy jmenovaných keramik, také úlomky nádobí amforovitého z plavené a silně vypálené hlíny a kusy nádobí arretinského z t. zv. terra sigillata pracovaného. (Obr. 142.) Mimo to objevily se přesleny z hlíny i ze střepin vykroužené, parohové šídlo, ořezané parohy, úlomky železných i bronzových nástrojů.

I. L. Č. — Ant. Gottwald. — Arch. výz. na P. s. 70.

Klenovice. Na farském poli nad Valovou vyorává se četně střepin rázu Březolupského.

Ant. Gottwald.

Kopřivnice. Střepiny rázu Březolupského a Hrubčického.
I. L. Č.

Křenovice (u Kojetína). Pod „Hradiskem", o němž jsme se shora už zmínili, táhnou se na svahu mocné vrstvy kulturní, jejichž uložení dobře lze sledovati v březích obecní cihelny. Tu mimo četné výrobky hliněné, kostěné, parohové a bronzové, vykopává se mnoho železných nástrojů (nože, srpy, dláta, šídla, sekyry s rozpoltěnou dutinou a j. v.) a četné zbytky keramiky

trojího druhu: keramika známá z popelnicových polí slezského rázu s nepopíratelnými stopami vlivu hallštattského, ono hrubé hrncovité nádobí z tuhové hlíny a pak hrubší nádobí t. zv. hradištného rázu zdobené vlnicí. (Tab. XLVI.—XLVII.)

I. L. Č. — J. F. Slovák. — A. Telička. — J. B. Knies. — Č. Ol. m. 1894 s. 6.

Lesky (u Znojma). V cihelně střepy rázu Březolupského, ohlazený špičák jeleního parohu a železná šipka s jedním křídlem.

J. P.

Mařatice. V nejnižším cípu cihelny byly mocné vrstvy se střepinami tuhových nádob s ovaleným okrajem a svislými rýhami (pod. na obr. 143.), přesleny ze střepu vykroužené a t. d.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1896 s. 15.

Náklo. Veliké nádoby z tuhovité hlíny s ovaleným okrajem a střepy z nádob podobných vykopávají se v zahradách severně kostela a odtud na svahu až po Mezice.

K. Fišara.

Oblekovice. V zahradách u pohřebiště se skrčky jsou jámy s keramikou typu Mařatského. (Obr. 143.)

J. P. — Č. Ol. m. 1893 s. 102.

Olšany (u Prostějova). Při stavbě mlékárny objeveny vrstvy se střepinami typu Mařatského a Hrubčického. — Druhé sídliště téhož rázu je na svahu polí pod vojenským skladištěm.

Ant. Gottwald.

Petrov. Při stavbě dráhy objeveny nedaleko cihelny vrstvy se střepinami Oblekovského rázu.

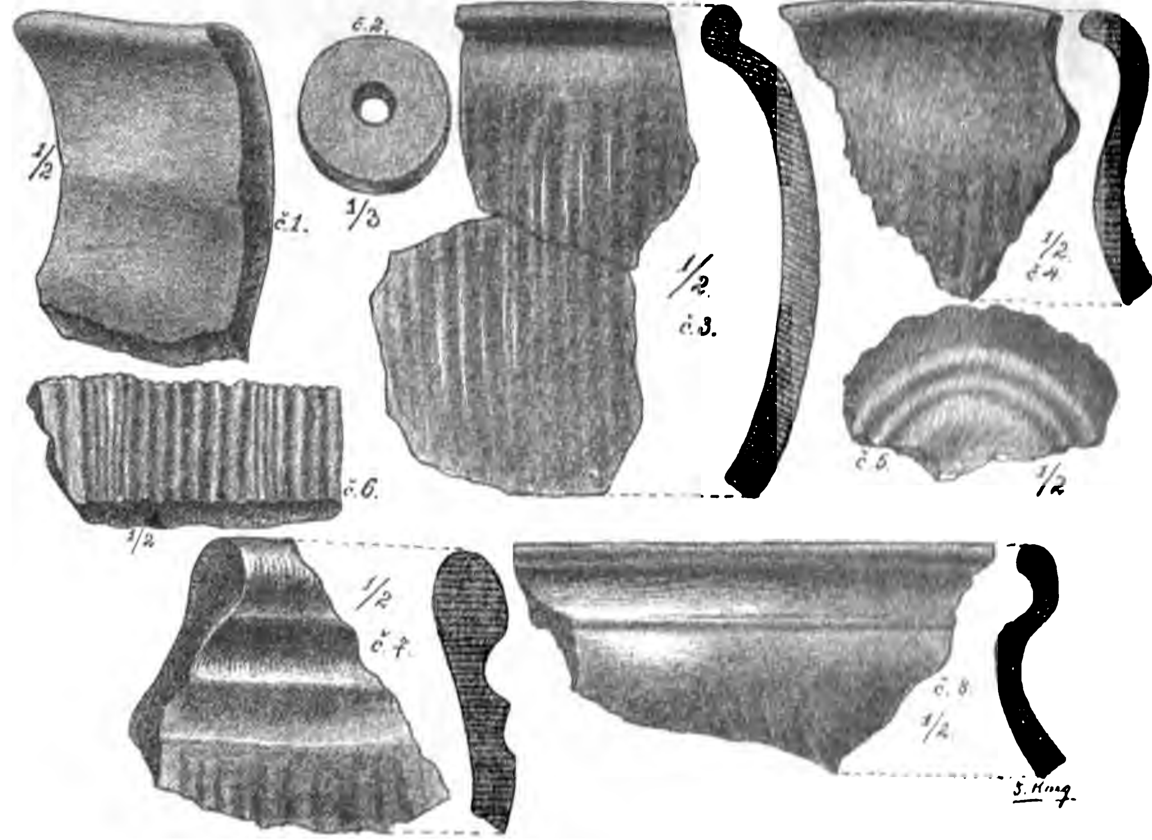
K. J. M.

Tovačov. Na sídlišti ve „Hraďouchu“ vyskytly se též střepy tuhových nádob se svislými rýhami.

A. Telička.

Vicoměřice. Na „Kratinách“ je rozsáhlé sídliště s mocnými vrstvami kulturními s hojnými střepinami rázu Mařatského i nádobí z hrobů Pasohláveckých známého (obr. 130.)

I. L. Č.

Obr. 143. Ze sídliště u Oblekovic.
1., 3.—8. Střepiny nádob. — 2. Kotouč ze střepiny.

Žálkovice. V cihelně „na Mrtvých“ byly také střepiny rázu Březolupského.

I. L. Č.

Hostýn. Také vyskytly se tu střepiny z nádob rázu Březolupského.

K. J. M. — J. Slovák.

Kotouč. Střepy rázu Mařatského.

K. J. M.

Hroby.

Římané pochovávali své nebožtíky obyčejně před branami osad a měst po obou stranách silnic. V prvých stoletích po Kr. mrtvoly spalovaly se na hranicích, později pochovávala se celá těla. Popel ukládán buď do prosté země nebo v popelnicích. Popelnice bývají obloženy cihlami nebo prkny, někdy nasypán popel do sklenice a vložen do kamenné urny. Ve hrobech kostrových spočívají mrtvoly v kamenném sarkofagu nebo zdělána nad nimi stříška z cihel. Mezi milodary nacházejí se drobnější nádobky skleněné nebo hliněné, mince, sponky, náušnice, prsteny, náramky, hliněné lampy a hojné korálky ze skla.

U nás hrobů podobných ještě objeveno nebylo; do období tohoto spadají však důležité žárové hroby lidstva domácího.

V takovém hrobě stává obyčejně jediná popelnice bez pokrývky naplněná nedopálenými kostmi z mrtvoly a na nich uloženy milodary dosti četné. Pohřby pochovávány byly do prosté země a nehluboko; někdy i bez nádoby zakopána jen hromádka nedopálených kůstek.

Popelnice bývají pracovány buď volnou rukou, častěji však už na kruhu hrnčířském; tvar připomíná typ slezských váz avšak se zřejmým již vlivem cizím, nejspíše asi galským; jsou to bezuché baňaté nádoby s mírně stahnutým krčkem a stlustělým okrajem a poměrně malým dnem, někdy s podstavcem. Na povrchu jsou leskle černé nebo hnědé jako lakované. Nádoby tyto podobají se pohrobní nádobě z hrobu kostrového u Slavkova s milodary galskými a pak popelnicím z pohřebiště žárového v Dobřichově „na Třebické“ i na „Pičhoře“.*)

*) Dr. J. L. Pič, Archaeol. výz. I. str. 107., II. str. 65.

Do stejné doby s nimi spadají žárové hroby z „Košíků" u Hrubčic, kde však popelnice na kruhu robené mají zvláštní ráz. Nízká váza na ouzkém ovaleném dnu šíří se náhle k hrdlu, je pod okrajem málo stáhnuta a silně profilována. Na nejširším vydutí vystupuje pás, na němž ryta několikanásobná vlnice. Vypáleny jsou z hlíny plavené dosti dobře, na lomu jsou barvy špinavě žluté, zevnčí pak šedé. Popelnice tyto u nás jsou osamoceny. Jiné z tohoto pohřebiště hrncovité z nečisté hlíny a ve volné ruce vypracované nádoby podobají se zase úplně popelnicím z „Třebické" u Dobřichova.

Překrásné popelnice s ornamentem meandrovým v Čechách a dále k severu tak časté, scházejí u nás posud, pouze malé střepiny z podobných nádob nalezli jsme v sídlištích u Hrubčic „na Ostrově" a u Čejče a zbývá tu tedy dosti naděje, že se nám také na pohřebištích objeví.

Podobně nádobí tepané z bronzu až na smačkaný kotlík z hrobů Měnínských dosud v nálezech našich schází.

Brumovice. Z cihelny „pod Haraskýma" mám popelnici džbánovitou rázu popelnic Dobřichovských.

I. L. Č.

Bzenec. Na „Faláříkoch" vyorána popelnice se železným nožem a kopím.

F. M. — F. Myklík, naduč. v Nové Vsi.

Domaželice. U Mikulů v zahradě objeveny hroby popelnicové bez milodarů. Popelnice podobá se úplně nádobě z hrobu Slavkovského.

V. M. O. — Ed. Peck.

Hrubčice. Nad Madrovou cihelnou objevil jsem 8 hrobů popelnicových. Nádoby, v každém hrobu jediná, jsou buď hrncovité a z volné ruky robené, nebo vázovité s nízounkou nožkou a vlnicí vyrytou na nejširším vydutí, pracované na kruhu z plavené hlíny. Na kostech naskládány byly milodary železné (nože, nůžky, kopí, sponky, jehlice a j.), bronzové (kroužky, spony, závěsky), stříbrná sponka, skleněné korále, a hliněný přeslen. (Tab. XLVIII.)

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 71.

Kožušany. Na „Vinohrádkách" vykopána popelnice se dvěma železnými noži a tříhranným hrotem.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1888 s. 171.

Luič. U dráhy vykopána mísa s kostmi a při ní smačkaný dlouhý meč železný.

D. M.

Mezice. Za „Kovárnou" vykopány byly dva hroby; v každém byla popelnice na kruhu točená a v ní mezi kostmi železný náramek hrbolkový, tènská spona a úlomky jiných šperků. Na poli vyorána část broz. fibule římskoprovinciální.

K. Fišara. — Č. Ol. m. 1901 s. 65.

Měnín. V l. 1849 otevřeno několik kostrových hrobů u silnice Blučinské, z nichž Eder zachoval bronz. sponu římskou (nejmladší tènskou), úlomky řetízku, náramky z hladkého plechu, rozmačkaný kotlík bronzový, závěsné ucho s lidskou hlavičkou (obr. 141.) a dvě vázovité nádoby.

F. M. — Eder, Chronik s. 220. — Dudík 1854. — Zeitschr. Gesch. Ver. 1899 s. 412.

Vracov. R. 1888 nalezeny při stavbě dráhy: úlomky nádob a kosti nedopálené v nich s římskoprovinciálními sponami, jehlicí, kroužky a knoflíky. (Obr. 140.)

F. M. — Zeitschr. Gesch. Ver. 1899 s. 415.

Kultury galská, římská a polí popelnicových a dějepis.

Archaeologie praehistorická pojednávajíc o těchto kulturách setkává se u nás poprvé s historií. Dějepiscové naši sestavují totiž ze zpráv spisovatelů římských a řeckých nejstarší dějiny našich vlastí pro několik prvých století před narozením a po narození Krista. Zprávy ty tvoří opravdový chaos, dovolujíce desaterý způsob výkladů; v novější době odvažuje se vším právem i praehistorická archaeologie, aby řešila tyto zajímavé a důležité záhady; jsou to dnes jenom pouhé pokusy, nebo není ještě po ruce tolik potřebného materiálu srovnávacího, aby výsledky ty byly naprosto platnými.

Nebude proto nezajímavo naznačiti zde alespoň stručně, pokud výsledky archaeologického bádání souhlasí s naší historií a pokud se rozcházejí. Pokus tohoto srovnání může nás zároveň poučiti o důležitosti vědeckých výzkumů archaeologie pravěké a o spolehlivosti údajů historických. Jestliže sídleli u nás všichni

ti národové,o nichž nám staří zachovali zprávy, zanechali po sobě zajisté množství památek své činnosti, zůstali také zde jejich hroby, jež nám mají samy podati svědectví o nich a dotvrditi vše, co o nich zaznamenali staří, opravujíce a vyvracejíce domněnky a výklady dějepisců nových.

Výzkumy archaeologické způsobily v poslední době, že byl historický materiál znovu revidován a kriticky rozebrán*), proto také výsledky a z nich odvozené výklady o nejstarších dějinách našich vlastí vypadly poněkud jinak, než jak jsme byli uvyklí čítati v dějepisech starších.

Ačkoliv není našim úmyslem dotýkati se nijak výsledků historického bádání, jsme přece nuceni použíti aspoň několika nejspolehlivějších zpráv klasických spisovatelů, má-li datování kultur galské a římskoprovinciální nalézti pevných podkladů a přesnějšího ohraničení.

Šíření kultury galské snažili se mnozí uvésti ve spojení se zprávou Liviovou ze starších záznamů, dle kterýchž Galové v době Tarquinia Priska, tedy asi koncem VI. věku před Kristem vytrhli z přelidněné své vlasti pod Sigovesem a Belovesem na východ vyhledat si nových sídel. Věštbou určeny byly zástupům Sigovesovým lesy Hercynské, Belovesovi pak naznačena cesta do Italie. Poněvadž tato zpráva Liviova je celkem bez věrohodnějšího zaručení, opravují historikové datum toto a kladou celé hnutí galské k létům 388—396, kdy Insubrové, Cenomani, Boji, Lingoni, Senoni a j. osadili severní Italii.**)

Tehdy obsadili Galové Sigovesovi lesy Hercynské a mezi těmi Bojové nynější Čechy, které až podnes zachovaly v cizině jméno „Boiohaemum — Bohemia". O Bojích těch dovídáme se ze Strabona, že prý přišli z Italie, a že odrazili útok Cimbrův,

*) Prof. R. Dvořák, Z nejstarších dějin moravských. (Čas. Mat. m. 1898 s. 9. a násl.) Kdy asi Keltové zabrali sídla v Čechách? (Č. Mat. mor. 1900 str. 117.) — Dr. L. Niederle, O počátcích dějin zemí českých. (Český časopis historický 1900, zvl. otisk)

**) Nověji vyvrací správnost Liviovy tradice B. Niese dokládaje, že severní Italii neobsadili Galové z Galie, nýbrž že přišli od severu, od Dunaje. Kelti jižního Německa, Pannonie a Čech jsou tak starousedlí jako Kelti porýnští. (Zeitschr. f. deutsches Alterthum T. XXIV. Berlin 1898.) — Také prof. Rud. Dvořák dokazuje starobylou usedlost Galů v Čechách. (Č. Mat. mor. 1900 s. 124., Dějiny Moravy str. 2.) Podobně A. Bertrand, D'Arbois de Jubainville, Niederle a t. d. (Věstn. slov. star. IV. s. 41.)

když tito, od severu se valíce, na ně narazili. Za doby Caesarovy však Bojů už v lese Hercynském nebylo; přešli už před jeho Galskou výpravou do Norika, část jich vyšla Helvetům na pomoc a po srážce s Caesarem nalezla sídla v zemi Heduů. Druhá část ve spolku s Taurisky poražena byla Dáky r. 48. tak ukrutně, že země jejich v severozápadní Pannonii nazývána dlouho Bojskou poušti.

V souhlase s tím hledali tedy archaeologové Boje v Čechách ve hrobech kostrových s předměty kultury galské jako v Italii, kde podobné hroby kostrové na Popádí se vyskytují ve slavné někdy Felsině, kterou Bojové před r. 389 opanovali a na Bonnonii přezvali. Hroby moravské téhož rázu měly by prý odpovídati galskému kmenu Kotinů, jejichž sídla v historických pramenech určena jsou za zády Markomanům a Kvadům mezi Marsigny a Osy; poněvadž Markomané a Kvadové tehdy zaměstnávali Římany na samém Dunaji, umístňují historikové tyto galské Kotiny na Moravu, jiní však na Slovensko z důvodů hlavně přírodozpytných, poněvadž Kotinové byli kovkopy.*) To však nemůže být rozhodujícím důvodem, neboť příznivých k tomu poměrů neschází ani na Moravě.**) Archaeologové pak rozhodují se pro umístnění jich spíše na Moravu, na základě těchto hrobů zejména.***)

Kotiny připomíná poprvé Tacitus; kdy přišli, neví se; dle zprávy Dia Cassia udrželi se ve svých sídlech až do r. 174. po Kr., kdy byli vyhubeni. V našich galských hrobech však, nebo lépe řečeno ve hrobech s přídavky kultury galské, není posud zjištěno význačných předmětů kultury provinciálně-římské z prvých dvou století po Kr., proto nelze jich u nás ani archaeologicky umístniti s naprostou jistotou.†)

Naše nejnovější nálezy osvětlují poněkud celou tuto záhadu a posilňují domněnku, že kulturu galskou nelze v Čechách veskrz uváděti ve spojení s vpádem Sigovesových Galů, poněvadž ráz

*) Müllenhoff, Deutsche Alterthumskunde II. Anh. I., II. 334. — Králíček, Die Donauvölker Altgermaniens (Brno 1897) str. 22.

**) Dr. L. Niederle, O počátcích dějin zemí Č. str. 12.

***) Dr. J. L. Píč, Arch. výz. II. str. 108. — Čechy předh. II. sv. 1. str. 136.

†) Srov. „Archaeologické výzkumy na Prostějovsku“ str. 68. a Čas. Olom. m. 1902 str. 8.

keramiky pohrobní ukazuje na období pozdější, mladší, tak že by kultura ta souvisela spíše s vpádem Marobudových Markomanů!

O Markomanech dovídáme se poprvé od Caesara. Byli mezi Svévy Ariovistovými v Galii. Když však přinuceni byli vrátiti se za Rýn, sídleli Markomané nějakou dobu na horním Dunaji a při středním Mohanu. Odtud vyvedl je Marobud, jak zaznamenal Vellejus Paterculus, do vnitř lesa Hercynského (12—8 př. Kr.), do země, jejíž jméno Boiohaemum jest. Podobně vypravuje Tacitus; Strabo však uvádí tam ještě svévský národ Kvadů: ti bydlí v lese Hercynském a v jejich zemi leží „Buiaimon", residence Marobudova, kamž on mnohé převedl, mezi jinými i své sourodáky Markomany.

Za doby Marobudovy bylo střediskem Markomanské říše a sídlem krále město, které Strabo Buiaimon, Ptolemaeus pak Marobudum zove. Dle Tacita bylo to město, kde i římští kupci a průmyslníci hojně byli usídleni, u města pak byla pevnůstka, kam Svévové veškerou svou kořisť ukládali.

Z dalších zpráv dovídáme se, že panství Marobudova bylo na krátce; soupeř jeho Arminius odloudil mu valnou část spojenců po bitvě v lese Teutoburském a když Katvalda s družinou Gotonův a jistě i za pomoci Římanů města Marobudova dobyl, nezbylo mu leč utéci se pod ochranu Říma (r. 17 po Kr.). Avšak Katvalda už po dvou létech dočkal se osudu podobného, když Vibellius, kníže Hermundurův, Marobudum zbořil a říši Markomanské těžkou ránu zadal. Tehdy ujal se císař Tiberius družin Marobudovy i Katvaldovy a vykázal jim sídla mezi řekami Marus a Cusus a králem jim ustanovil vznešeného Kvada Vannia. Tak zaznamenali Tacitus, Plinius, Vellejus Paterculus a j.

Ze zpráv těchto je tedy naprosto jasno, že kolem narození Kristova seděli Markomané v lese Hercynském v zemi, která i když své obyvatelstvo proměnila, stále zemí Boiskou (Boiohaemum), nazývána byla, za Tiberia však již o nich víme, že sídleli na Dunaji mezi řekou Gusen a Marus (mezi Moravou a přítokem Dunaje Gusen u Lince), vůdcovství pak že přešlo na Kvady. Odtud již nikdy v soudobých zprávách nečteme o jejich sídlech v Bohemii, nýbrž Římané mají stále s nimi co činiti při Dunaji a za císaře Mark Aurela již až na řece Hronu. Stálé tyto třenice měly nevyhnutelně za následek stahování a soustředění veškeré moci svévské na Dunaji. Tak jak posouvala se stále

sídla i moc Markomanů a Kvadů k východu, tak řídili i Římané své operace válečné proti nim. Víme z pramenů, že za Augusta vypravena byla dvě římská vojska (r. 6 po K.) proti Marobudovi, jedno po Mohanu od západu, druhé od jihu z Karnunta. Za Mark Aurela byla síla římská soustředěna ve Vindoboně a Karnuntu a r. 172 byli Markomané poraženi hned na samém Dunaji, při přechodu vojska římského u Řezna; patrně je Římané napadali už ze zad. Císař Valentinian pak podniká vypravy proti Kvadům už jen z Karnunta a Akvinka (Budín) a císař Constantius r. 358 po porážce Kvadů stojí se svým vojskem v Brigetiu (u dnešního Komárna) „ve středu rodné země Kvadské".

Tyto zprávy klasických spisovatelů opravňují tedy historiky naše klásti sídla Markomanův a Kvadův od stol. II. po Kr. na levý břeh Dunajský od Řezna až do Uher na Hron. O tom však, jak a kdy Kvadové obsadili Moravu, nevysvítá ze žádných zpráv; tvrdí-li tedy dějepiscové, že Markomané sídleli v Čechách a Kvadové na Moravě, až do století V. po Kr., vším právem smíme nazvati zprávy ty bezdůvodnými. Že sídleli při Dunaji, je historickým faktem, jak daleko však na sever sahala sídla jejich, může určiti pouze archaeologický výzkum.*)

Příchod Markomanů do lesa Hercynského spadá v dobu, kdy se už všeobecně užívalo železných zbraní a nástrojů. Vypravuje-li Caesar, že Markomané byli v I. stol. před Kristem v Galii s Ariovistem a potom v Pomohaní a na horním Dunaji, byli by sídleli patrně v okruhu kultury galské, tehdy největšího rozkvětu dosahující, i tenkráte ještě, když se až do lesa Hercynského prodrali. Potulný a nestálý život nedovoluje většímu rozvoji řemesel a průmyslu, je tedy samozřejmo, že Markomané a jejich nerozluční sousedé „moravšti" Kvadové toulajíce se s místa

---

*) Dr. Niederle soudí, že vnikli až na Moravu jednak na základě reliefů na sloupu Markově, kde vojsko římské po přechodu Dunaje překračuje ještě jednu řeku (Dyji?), jednak i z toho, že na Hradisku u Mušova při ústí Svratky do Dyje našlo se množství římských mincí císařských I.—II. věku, pak římské lampy, nádobí výroby římské a docela i cihly se znaky legionárními, což by ovšem postačovalo, aby na hradisko Mušovské smělo býti umístěno římské ležení buď z války samé anebo po jejím ukončení. (O poč. děj. zemí čes. str. 21.)

Opravuji úsudek v ten smysl, že stopy římského ležení nad Dunajem zjištěny posud nejvýše u Stillfriedu drem Muchem, zprávy o nálezech na hradisku Mušovském jsou docela nezaručené. (Srov. Annales mus. Franc. 1898 str. 83., „Děvín a Velehrad" str. 6.)

na místo a věnujíce se napořád jen životu válečnému, nemohli vypěstovati nijaké svéráznější kultury markomanské odkázáni jsouce ve svých potřebách na pokročilejší sousedy, na západu na výrobky galské, v Čechách pak a při Dunaji, stýkajíce se neustále s Římany, na kulturu římskoprovinciální.

Hledáme-li hroby Svévův Ariovistových za Rýnem — vykládá Dr. J. L. Píč — připadneme na řadu žárových pohřebišť typů Nierensteinského; pohřebiště tato jsou současná s pohřby kostrovými s inventařem kultury galské, staršími nádobami některými pak souvisí s pohřby žárovými na pravé straně Rýna. Tyto hroby žárové z doby Caesarovy karakterisované železnou sponou galskou střední doby, pro Alesii (i Těne) tak význačnou, pak též keramikou červenobíle nebo jinak dvoubarevně malovanou svědčí, že Svévové Ariovistovi byli jistě za svého pobytu za Rýnem ve spojení s Alesii i Bibractem nebo místem jiným, kde podobný průmysl byl ve květu.

Markomané sami galskému hrnčířství se asi nevyučili, neboť na horním Mohanu po něm není stopy. Teprve daleko odtud v Čechách vyskytuje se ostrůvek této keramiky. Avšak vlivy nového tohoto střediska kulturního po Čechách nejsou vůbec patrny, tedy je docela správno, že Hermunduři jako věrní spojenci Říma nejen přepadli a vyhnali Katvaldu, knížete Markomanů, nýbrž i zbořili střediště jich — Marobudum — na Hradišti u dnešních Stradonic (poblíž Berouna). Toto místo jest jediné na rozhraní našeho letopočtu, kde pohromadě bylo vojsko a průmyslníci a obchodníci a také je toto hradiště jediným místem, na které se hodí Tacitovo líčení města Marobudova.

Hradiště Stradonické bylo historické Marobudum a r. 19. po Kr. v něm nalezení markytáni a obchodníci z provincií římských, které chtivost peněz a zanedbání občanských povinností tam zavedla, byli nespokojenci z Haeduův a Sekvanův, kteří od Marobuda snad čekali pokoření Říma. Jenom tak lze vysvětliti tento vzdálený ostrov kultury galské.*)

*) Proti této domněnce Píčově vystoupil nedávno francouzský archaeolog Déchelette (Le Hradischt de Stradonic en Bohème et les fouilles de Bibracte, Mâcon 1901), nejlepší znalec galských starožitností tohoto období; nálezy Stradonické jsou tak shodny s vykopaninami z Bibracte, že odpovídajíce celkem úplně nálezům galské kultury středoevropské neopravňují prý nikterak existenci města toho prodlužovati až do r. 20 po Kr., po pád říše Marobudovy, zrovna

Tak vypravuje archeologický výzkum v souhlase s dějinami v Čechách. Pokud Markomané přenášeli kulturu galskou až na Moravu, nelze na ten čas ještě přesně zjistiti.

Podle dosavádního stavu bádání je hlavním kriteriem pro datování jednotlivých fasí kultury galské forma mečů a hlavně sponka. Jak jsme už shora uvedli, je spona galská vytepána z jediného kusu drátu buď železného nebo bronzového; horní konec s pérem zůstává stejný, patka však měnila svůj tvar nápadně. Při nejstarších sponách, jejichž vzor hledají někteří v t. zv. fibuli certosské*), bývá patka protáhnuta a konec zpět k tělu zahnut a hlavičkou, makovičkou nebo terčovitou ploškou ozdoben. Spona tato nazývá se „sponou s volnou patkou" (v Čechách sponou „duchcovskou"). Spona pozdější, t. zv. tènská (středogalská), je celkem štíhlejší a má z patky prodloužený konec vždy k tělu připevněný shora. Spona tato je pro stanici La Tène-Marin zvláště karakteristickou. (Stanice tato začíná vlastně touto sponou). V Alesii a v Bibracte zvláště velmi četně jest zastoupena, a jelikož na obou místech spona s patkou z pod zahnutou s rámečkem, tak zvaná pozdní tènská (vlastně nejstarší spona provinciální římská) se nevyskytuje, můžeme tvrditi, že spona tato je současná se zbořením měst Alesie a Bibracte.**)

Kostrové hroby s kulturou galskou či marnskou končí v Čechách touto střední sponou tènskou, kteráž je i v Galii samé

---

jak prý nelze ani jeho trvání určiti na pouhá tři desetiletí. Rozhodují tu mince a fibulky; ačkoliv tu přichází velké množství cizozemských ražeb z doby předřímské, je prý nápadným nedostatek mincí císařských; zrovna tak prý převládá spona tènská, kdežto nejpozdější typy spon z Bibracte doby cís. Augusta úplně scházejí. Z těch příčin dlužno prý konec hradiska Stradonického položiti do roku asi 11. před Kr., tedy o něco dříve, než opuštěno bylo Bibracte a osazeno blízké právě založené Augustodunum. Jasněji řečeno: na Hradisku u Stradonic bylo bojské město, které Markomany bylo ztroskotáno. (Srov. M. anth. G. 1902 st. 354). Podle mého mínění tyto důvody (mince a fibule) Píčova lokalisování Marobudum na Stradonice neseslabují, galské ražby tu nemohou rozhodovati, zrovna jako mince cís. Augusta (jiných tu přece být nemůže!), které jsou vůbec dosti řídké. Jinak jsou na Stradonicích přece soudobé stopy vlivů římských nepatrné.

*) Pohřebiště Certosské náleží k etruskému městu Felsině (pozdější Bonnonii), které zaniklo galskou invasí koncem IV. věku před Kr. Srov. Dr. L. Niederle, Lidstvo předh. str. 430. — Dr. M. Hoernes, Urgeschichte des M. str. 562.

**) Dr. J. L. Píč, Arch. výz. II. str. 117.

význačnou právě pro poslední dobu před annexí Caesarovou a udržuje se tu, arci již s příměsí římských věcí, až do doby Augustovy.*)

Do téže doby nutno tedy zařaditi naše kostrové hroby s přídavky kultury galské na Moravě, v nichž se dosud vyskytly vždy jenom spony s patkou volnou.

Ráz těchto hrobů je tedy každým způsobem starší než invase Markomanů, proto nelze je uváděti za doklad existence jejich v našich vlastech.

Dr. Píč má k tomu ještě tyto vážné důvody:

a) Není dokladů, že by staří Germáné mezi dobou Caesarovou a Tacitovou byli pochovávali své nebožtíky, naopak Tacitus (Germania c. 27) i hroby svědčí o spalování.

b) Nejmladší období kostrových hrobů galských v Čechách datováno je střední sponou těnskou, skleněnými náramky, bronzovými řetězy a j., kteréž věci pověřeně datovány jsou ve Francii a ve Švýcarech prvým stoletím před Kr. a končí prvou okupací římskou. Končí tedy hroby tyto v Čechách tam, kde Markomani počínají a nelze je tudíž spojovati.

c) Na Rýně, kam Markomané s Ariovistem pronikli, je zastoupena starší kultura galská zcela slabě, četněji vyskytá se tam mladší fáse její; hroby české s kulturou galskou vyrovnávají se však nejskvělejšímu rozkvětu podobných hrobů na Marně. kde končí okupací římskou; souvisí tedy hroby české s Marnou a nikoli s Rýnem.

d) Na Dunaji proti staré Vindoboně a Karnuntu, kam Markomané z Čech skutečně přešli, nevyskytují se galské hroby, jako pokračování českých hrobů galských, opět na doklad, že jich s Markomany nelze stotožňovati.

e) Lebky českých Galů jsou krátké a dlouhé a souhlasí s lebkami Galův v Galii a liší se zřejmě od lebek merovejských, nelze jich tudíž počítati mezi germanské.**)

O tom, že ve Švycařích a ve Francii jenom Galové byli šiřiteli kultury galské, není podnes nejmenší pochyby, avšak nebylo by správno, kdybychom všude tam, kde starožitniny rázu těnského nalezeny byly, předpokládali galské osídlení.

*) Dr. Píč, Čechy na úsvitě dějin I. str. 134.
**) Čechy předh. I. sv. 2. str. 134.

Z řečeného seznáváme, že do Čech a na Moravu kultura galská zanesena byla brzy po stěhování Galův, kultura ta však na počátku našeho letopočtu dosáhla v Čechách velikého rozvoje, ačkoliv galští Bojové kolem r. 50 před Kr. „Boiohaemum" již opustili, a podobně nebyla kultura galská neznáma pokolení popelnicových polí, o němž nám dějepis ničeho nevypravuje.

Shora pojednali jsme jasně o tom, jak už v době bronzové zaplavil naše úrodnější roviny a údolí národ mírumilovný se svérázně vyvinutou kulturou, který pochovával své nebožtíky v t. zv. popelnicových polích nejprve s rázem lužickým; během doby pak vyvíjely se nové typy keramické, až celá kultura ta přešla v t. zv. ráz slezský. S objevováním se železa nabývá tato kultura svého rozkvětu a největšího rozšíření.

A právě galské spony datují nám nejlépe keramiku popelnicových polí. Hroby, v nichž vyskytly se mezi milodary fibulky s volnou patkou, mají keramiku stále ještě pečlivě pracovanou i krásně ornamentovanou (Předmostí, Předměstí Uh.-Ostrožské, Slatinky).

Jakmile se však počíná objevovati železná spona těnská, s patkou shora k obloučku připevněvou, pozbývá keramika jemnějších výzdob, je hruběji a jen ledabylo robená (Biskupství, Brno, Bzenec, Chylice a j.).

Objevování se jednotlivých předmětů rázu galského v sídlištích a ve hrobech s kulturou popelnicových polí dá se vysvětliti jenom obchodním spojením a přátelskými styky; lidstvo popelnicových polí přejímalo novou kulturu v ozdobě i nástroji a zbrani jako novou modu, neměníc při tom podstatně ani živobytí ani ode dávna sdědėných zvyklostí a řádů.

Že lidstvo, které u nás pochovávalo své nebožtíky ve hrobech kostrových s přídavky rázu galského, bylo jenom potulným cizincem v naší vlasti, shledáváme v okolnosti, že není posud na Moravě známo ani jediného sídliště, které by karakterisováno bylo galskými šperky, nástroji a zbraněmi a zároveň i nějakou novou svéráznou keramikou, nebo nic není tak význačným pro rozvoj domácích fásí kulturních jako nádobí.

Při prokopávání galských měst Bibracte a Alesie, která byla Caesarem dobyta, vyskytlo se veliké množství význačné keramiky se štíhlými nádobami na kruhu robenými, červeně a bíle neb i v jiných barvách malovanými. Keramika tato vznikla

ze vzorů řeckých, které patrně přes Massilii dovnitř Galie byly dováženy. Nádoby tyto jsou z jemné plavené hlíny zhotovené a dobře v peci hrnčířské vypálené; povrch nádob potřen je červenou, někdy i hnědou nebo černou barvou, a na tomto nátěru naneseny jsou pruhy nebo kostky barvy bílé nebo někdy i hnědé; nádoby po natření byly v ohni, v čemž rovněž jeví se vlivy řecké techniky hrnčířské. Tvary takových nádob jsou počátkem císařské doby římské takřka modou pro střední Evropu, malování však jen málo přesahuje přes Rýn, teprve daleko odtud na východ objevuje se tato moda a technika na hradišti Stradonickém ve větším rozsahu a tak nápadně, že se zdá, jakoby sem kus města Alesie bylo přeneseno.

Keramiky takové na Moravě dosud neznáme; nádoba z hrobu Slavkovského má tvar poněkud jiný, podobně nádoba Ústínská i nádobky z hrobů u Pasohlávek.

Nádoba Ústínská podobá se úplně popelnicím z hrobů žárových u Mezic a Domaželic z doby císařství římského, nádobky Slavkovské jsou jim k zaměnění podobny a všecky pak podobají se úplně nádobkám z kostrových hrobů s kulturou galskou u Dobšic v Čechách*) a s popelnicemi ze žárových hrobů na Pičhoře u Dobřichova**) s přídavky kultury provinciálně římské.

Žárové pohřebiště Dobřichovské „na Pičhoře“ je datováno s úplnou a ověřenou jistotou mezi léta 190—50 př. Kr.***) Souhlasí-li tedy keramika tamější se vzácnými nádobami zachovanými z hrobů galských, bylo by tu opět o velikou záhadu národopisnou více, která by se dala vyložiti ovšem jenom míněním novější zastávaným archaeology českými Buchtelou a Niederlem, že se tu totiž jedná spíše o hroby markomanské než bojské.†)

K. Buchtela na př. poukazuje k tomu, že pro dobu kultury galské v Čechách nelze užiti rozdělení na tři období, nýbrž že je nutno děliti ji pouze na dobu starší a mladší s vlivy už římskými a datuje její příchod a trvání mezi léta

---

*) J. Hellich, Památky XIX. str. 89.

**) Dr. J. L. Píč, Arch. výz. II. sv. tab. XXIX., XXXV., XXXIX. a XL

***) Dr. J. L. Píč, Arch. výz. II. sv. str. 104.

†) Srov. Věstník slov. starož. I. str. 30., 65., 72., II. str. 33. — Věstník slov. fil. a star. I. str. 229. — Čes. Čas. hist. 1902 str. 204. — „O poč. děj. čes. zemí“ str. 5. — Český lid IV. str. 71.

50 př. Kr. a až 100 po Kr. Mimo keramiku shora zmíněnou, zřejmě nádobí římskému odpovídající, byly by tu též dokladem těnské spony (s připevněnou patkou) s duchcovskými (s patkou volnou) se vyskytující (na př. v Dobšicích, Kostomlatech, Novém Bydžově) ve hrobech kostrových a dokonce už i skleněné náramky, které se datují od polovice I. stol. před Kr. do první polovice I. stol. po Kr.

Záhada tato stává se ještě spletitější, vezmeme-li do počtu nádoby z kostrových hrobů u Pasohlávek. Tam byly u koster nádoby vázovité, barvy žluté a hrnce z hlíny tuhou prosycené, se stlustělým okrajem a svislými rýhami. Toto nádobí objevuje se hojně na hradišti u Stradonic v Čechách, na Dammwiese u Hallštattu, na Dürnbergu u Halleinu, v Gurině v Kraňsku a sice s artefakty galskými, ale vždy zároveň už i s provinciálně římskými starožitninami; sám jsem je nalezl v rozvalinách Karnuntských.

Také nezřídka se vyskytuje v sídlištích s kulturou popelnicových polí mezi keramikou slezskou (na př. Čechůvky, Tovačov, Olšany) nebo v sídlištích s nádobím periody císařství římského (Hrubčice, Křenovice, Uh. Brod) anebo úplně prosto přímësů na nových sídlištích (Březolupy, Mařatice, Vicoměřice). Na těchto sídlech nalézají se jednak i úlomky onoho nádobí vázovitého žluté barvy s podstavci a jednak i střepy z mis nebo černých, lakovaných hrnců, jak je známe z hrobu Slavkovského nebo žárových hrobů Mezických, z Domaželic neb u Dobřichova v Čechách.

Nové toto zauzlení dalo by se snad lehce z napovězeného luštiti, nepokouším se však o to, poněvadž posavadní vzácný materiál nezdá se nám ještě dosti k tomu přesvědčujícím.

Jinak okolnost tato brání nám vysloviti se závazně (jak jsem ještě nedávno s plnou jistotou učiniti mohl*) neznaje ještě nově objevených hrobů Pasohláveckých a Dobšických) o národní příslušnosti moravských hrobů kostrových s galskými přídavky; ráz milodarů bronzových s typickou sponou o volné patce svědčil by pro Galy, ať Boje, ať Volky Tektosagy, keramika však úplně ověřená pro století I. a II. po Kr., a snad i výše, svědčila by Píčově domněnce, že se u nás Kotinové přece

*) Čas. Ol. m. 1902 str. 10.

jen dožili kultury císařskořímské; ovšem bylo by opět nemožno soudobé hroby české (Dobšice, Libčeves, Bydžov, Sobčice, Přemyšlení) přičítati Bojům, neboť ti byli už dávno tehdy mimo les Hercynský. Proto pravdě podobnějším zdá se, že hroby ty přisouzeny budou z části Galům, z části Svévům, ať již Markomanům či Kvadům.

Jedná-li se tu však jen o zbytky — jak jiní archaeologové vykládají — domácího lidstva, které přijímalo cizí kulturu jak v modě tak i v ritu, nedá se to zatím nijak potvrditi pro naprostý nedostatek materiálu anthropologického s obou stran.

Zbývá nám pojednati ještě o příslušnosti popelnicových polí. Jak jsme shora už obšírněji vypsali, objevují se tato pohřebiště na Moravě již v čisté době bronzu, přetrvala kulturu hallštattskou i galskou a teprve římskoprovinciální kultura je dovedla potlačiti. Tato svérázná kultura lidstva popelnicových polí liší se naprosto ode všech našich starších kultur i od mladších, svým rázem a inventářem poukazujíc na lid velmi četný, nebojovný, mírný a hospodářský.

V Německu považovala se tato pohřebiště všeobecně za zbytky lidu slovanského, i lid je nazýval „Wendenfriedhöfe“, až Virchow teprve opíraje se o historii prohlásil je za hroby germanské a naproti nim postavil hroby s rázem hradištným za stopy osídlení slovanského. Undset viděl v polích popelnicových stopy kulturního proudu z jihu Moravou, přes Čechy do Slezska, Poznaně a do Lužice, o příslušnosti národní se však nevyslovil.

Zeměpisná rozloha této kultury přiměla v nejnovější době naše badatele hledati v ní kulturu západní větve Slovanské, nebo celého Slovanstva vůbec.

Tak dospěl Dr. Píč k výsledku, že hroby typu lužického nejsou Bojské, poněvadž hrobů takového rázu v Galii vůbec není, neboť přestávají západně řek Vesery a Sály. Nemohou však býti ani původu Markomanského nebo ti dle historických zpráv přišli do Čech od horního Dunaje, ze západní strany, tedy přes Šumavu, tam však hrobů rázu polí popelnicových vůbec neobjeveno, neboť vnikají do Čech z Lužice a přes Moravu ze Slezska.

Předpokládaje přechod jádra a středu Slovanů s Dunaje do východního Německa, do Lužice, a poněvadž tu nenalézá starších hrobů, klade sem kolébku Slovanstva vůbec. Odtud

objevují prý se Slované v Čechách v polovici I. stol. před Kr. a (k r. 58.) vytlačují galské Boje z Čech.

Dr. Niederle naproti tomu vidí sice v kultuře této stopy slovanského lidu, šířícího se k nám od Visly avšak v dobách už mnohem starších. V Zákarpatí byla jistě evropská vlasť Slovanů. Zde seděli již v době kamenné, třebas snad nebyli ještě vyvinuti tak národnostně, v takovém stupni, v jakém je vidíme již na počátku historie vůči jiným národům, odsud se i stěhovali na všechny strany. Tak soudí také Buchtela, Hladík a j., jediný L. Schneider na základě Plutarchovy zprávy (Vita Camilli cap. 15) domnívá se, že k nám tuto kulturu donesli Galové od severu, avšak tento výklad nemůže před řadou hořejších důvodů obstáti.

Jak jsme už několikráte shora naznačili, mění se kultura popelnicových polí téměř úplně vlivem provinciálně římským; ačkoliv máme na Moravě pro tento vývin ještě málo nálezového materiálu, přece již známe po něm určité stopy, které budoucím soustavným výzkumem jistě několikanásobně budou doloženy.

Jedná se totiž zjistiti věrohodnými nálezy (hroby, sídlišti s neporušenými vrstvami), že kultura popelnicových polí přechází v kulturu císařství římského a ta pak v t. zv. ráz hradištný, máme-li uhájiti proponovanou slovanskost popelnicových polí a tím zároveň rozluštiti otázku, kdy k nám vlastně Slované přišli.

Jak známo, kladou historikové příchod Slovanů do našich vlastí teprve do století VI., nejhlouběji k r. 450, na každý způsob však teprve až po vymizení Markomanů a Kvadů k roku hořejšímu stanovenému. Důvody k tomu čerpají jedni z letopisů, jiní z jazykozpytu a někteří dokonce i z archaeologie.

Pokud se týká zápisů svědků současných, není nikterak možno usouditi, že Markomané a Kvadové drželi země naše v celé jejich rozloze až do r. 450. po Kr. Naopak ukázali jsme citováním jich, že Markomanů sídla od II. stol. po Kr. neudávají se už v Hercynském lese, nýbrž vždycky jenom na Dunaji, a sice na Dunaji čím výše v letopočtu tím dále k východu. Archaeologicky prokázati, že u nás déle než do II. století sídleli, není možno, kdybychom se i nerozpakovali přiděliti jim nejmladší část hrobů kostrových s kulturou galskou a s vlivy římskými. Z obého pak následuje, že tu nestává docela žádné překážky, proč

by nemohl jiný národ zaujímati už od století II. větší díl našich vlastí.*)

A tu vypomáhá dějepisu opět archaeologie. Je nezvratně zjištěno, že všude tam, kde se na počátku historie zjevili Slované, zbyla po nich archaeologicky t. zv. hradištná kultura, ve hrobech, na sídlištích i ve hradištích a to na celém prostranství jejich rozlohy: od Smrčin až k Volze, od Baltu až k Dunaji. A to úplně již vyvinutá skoro bez lokálního zbarvení.

Jak jsme již shora napověděli a níže stručně ještě dovodíme, vyvinul se tento ráz hradištný působením kultury římskoprovinciální nejen v Pannonii a Rhaetii, nýbrž i zároveň u nás na Moravě a v Čechách se zavedením kruhu hrnčířského ve stol. II. a III. po Kr.

Jak lze tedy vysvětliti otázku, od koho nově k nám přibylé kmeny slovanské čerpaly poučení o výrobě římskoprovinciálního nádobí a výzdobě jeho vlnovkou, když prý se zjevily u nás o celá dvě století později již po pádu říše římské a po úpadku veškeré její kultury, když našly země naše úplně liduprázdné?! Či nesvědčí toto faktum nezvratně, že nádobí rázu hradištného všeobecně jen Slovanům přidělované, mohlo se uchytiti a dále vyvíjeti nerušeným postupem u toho lidu, který tu u nás již od stol. I. nebo II. po Kr. nepřetržitě sídlel?!

Jediný jiný možný výklad byl by ten, že Slované na Dunaji seznámili se s užíváním kruhu hrnčířského, osvojili si výrobu nádobí římskoprovinciálního a odtud teprve, když s Avary — jak mnozí historikové se domýšlejí — od jihu k nám vnikli a známost jí k nám donesli a od nás teprve rozšířili.

Výklad ten však nemůže obstáti proti studiu jazykozpytnému: Slovanská kolonisace Čech a Moravy nastala od severu z Lužice a ze Slezska, nač zřejmě ukazuje příslušnost Čechů k severozápadní jazykové skupině slovanské a celý systém šíření a rozvoje této větve od Visly na západ a na jih.**)

---

*) Jménem „Marcomanni" označovali Římané postupem času různé národy. Původně tak nazván národ svévský bydlící nad Mohanem; později jmenováni takto mnozí národové bydlící severně od Dunaje, jak dokazuje název válek „markomanských", ve kterých Římané s národy různými podél levého břehu Dunajského osedlými bojovali. Ve středověku znamenalo „Marcomannus" tolik co Moravan.

Kvadové sousedili dle zpráv starých spisovatelů římských a řeckých s Markomany; někteří jim vykazují sídla v Čechách, jiní na Moravě neb ve Slezsku, opět jiní na Slovensku. Nebylo původním jich sídlištěm „Kładsko", jež s tvrdým ł vysloveno vyznívá jako Kvadsko t. j. země Kvadů? Pozn. red.

**) Dr. L. Niederle, O poč. děj. z. Č. str. 44. — Prof. R. Dvořák, Č. Mat. mor. 1898 s. 2 7.

Prvopočátky tohoto rázu hradištného vyskytují se u nás v sídlištích s kulturou římskoprovinciální (Hrubčice, Křenovice a j., v Čechách Tuklaty, Podbaba a j. v.) zároveň s keramikou římskou a nádobím ze žárových hrobů té doby známých (Domaželice, Mezice, Dobřichov), střepy podobné sám jsem našel v jámě s keramikou hradištnou rázu dosti pokročilého ve Starém Městě („Kruhy"), Dr. Píč vykopal zase s keramikou čistě hradištnou římskoprovinciální sponu a t. d.

Tím a podobnými nálezy proveden by byl důkaz, že hroby rázu Dobřichovského jsou hroby předků pokolení hradištného, že jsou to tedy hroby České.

Důkaz pak, že hroby rázu Dobřichovského jsou zřejmým vývinem popelnicových polí lužickoslezských, provedl nade vši pochybu dr. J. L. Píč.*) Uvážíme-li pak hlavně zeměpisnou rozlohu této kultury, jakož i okolnost nemálo závažnou, že popelnicové hroby rázu lužickoslezského a rovněž popelnicové hroby rázu Dobřichovského vyskytují se jen tam, kde se kdysi slovansky mluvilo, a nikde jinde, nelze v tom neviděti stopy západního Slovanstva, šířícího se k nám od Visly. Věc konečně samozřejmá. Nebo kdybychom připustili, že Slovanům nelze jaksi historicky přiděliti žádné jiné kultury než hradištné a to od VI. nebo VII. století teprve: vždycky by zůstala nerozluštěnou otázka, jakou kulturu tito Slované v tak ohromném počtu a náhle kolem r. 600 ve střední Evropě se objevivší měli a do té doby vyvíjeli?

Kultura germánská.

Po úpadu říše římské tlačí se na jeviště dějin evropských Germani a s nimi šíří se nový ráz kulturní nazývaný obyčejně merovejským podle rodiny panovnické, která koncem stol. V. po Kr. při Rýně a v severní Francii založila rozsáhlou říši (481—751).

Ráz této kultury je domovem ve starých sídlech Gotů na jižní Rusi, odkudž s vlivy byzantskými přenesen do západní Evropy a tu rozšířil se zvláště v Německu, Belgii, severní Francii a Britanii ve stol. V. až VIII.

Hroby s rázem gotským jsou kostrové a to buď pod mohylami nebo v řadách; zbraň je železná: sekyra, meč, nůž, kopí,

*) Archaeol. výz. II. str. 121. — Dr. Niederle, Věstník slov. star. I. s. 29.

pukle štítové, ostruhy s malým bodcem. Šperk bývá ze zlata, stříbra nebo z bronzu drahokamy a sklem vykládaný; římská spona pozměněna do nejdivnějších tvarů, je ve hrobech velmi hojná, zrovna jako náramky, náušnice, jehlice, nůžky, kostěné hřebeny, lžičky a j. drobnosti. Nádobí hliněné je pracováno na kruhu, nezřídka objevují se už nádobky skleněné a kovové nebo jenom vědérka dřevěná železem kovaná.

Z podobných starožitností vyskytly se na Moravě:

Ve **Znojmě**: dvě sponky bronzové v podobě ptáčků, šest článků stříbrné ozdoby částečně zlacených, bronzová přazka, jiné dvě železné, bronzové obručí s dřevěného vědérka, několik korálů skleněných, přesleny kamenné a hliněné, kostěný hřeben a jehlice, není však známo, bylo-li toto vše nalezeno ve hrobech kostrových či žárových.

F. M. — Č. Ol. m. 1888 s. 53. a 157. — Annales 1898 s. 84.

Sem patří asi též nález u **Krumvíře** r. 1822 objevený: kopí, dvě záspony k pásu se šarnýrem a s figurální ozdobou a dvě železné mísy.

F. M.

O skvostném zlatém nákrčníku se závěsky od **Náměště** (u Brna) neodvažuji se rozhodnouti, patří-li této kultuře.

D. M.

Nahodilé tyto a vzácné nálezy kultury germanské neopravňují nás zařazovati ji vlastně mezi ostatní naše rozmanité fáse kulturní, popříti však nelze, že jisté vlivy této kultury dají se vystopovati v našich současných nálezech s rázem t. zv. hradištným jak v ozdobnictví, tak i ve změně života a hlavně ve zbrani.

Hradištný ráz

nebo „doba knížecí“ v Čechách patří už době historické, vymyká se tedy pojednávati o ní v rámci této knihy, avšak zprávy současných kronikářů týkající se naší vlasti jsou tak stručné a kusé, že se z nich o vzniku a původu tehdejší kultury našich předků ničeho nedovídáme a jsme proto zase odkázáni na „vědu rýče“, aby nám záhady ty osvětlila.

„Hradištný ráz“ slove keramika hotovená z hrubší hlíny zpravidla na kruhu hrnčířském v podobě vysokých a štíhlých hrnců bezuchých, jejichž okraj bývá ohrnut, a jejichž výzdoba sestává z vodorovných čar nebo nejčastěji z vlnité čáry. Zbytky tohoto nádobí objevují se často na hradištích, sídlištích a v řadových hrobech kostrových společně s esovitými záušnicemi, zbraněmi nebo nástroji železnými všude, kde hlaholil kdysi jazyk slovanský. Poněvadž keramika tato v Německu se vyskytuje na místech, kde Slované zcela jistě historicky jsou prokázáni, na př. v Arkoně, na Ráně, v Julině v Pomořanech, na jiných hradech a v městech slovanských, nazvali ji učenci a badatelé němečtí „hradištným rázem“ (Burgwalltypus), přiznavše ji a kulturu s ní spojenou štědře našim slovanským předkům. Srovnávajíce násilně výsledky výzkumů archaeologických s učením dějepisu, nepřestávají tvrditi, že se první Slované v Evropě střední objevili teprve ve stol. VI. nebo VII. po Kristu.

Nálezy této kultury jsou u nás četné a to jak ve *hrobech*, tak v *sídlištích* a na *hradištích*.

Hroby.

Víme bezpečně z pramenů písemných, že staří Slované původně své mrtvé spalovali a teprve přijetím křesťanství nebo aspoň jeho blízkým působením změnili tento zvyk v pochovávání celých těl z prvu ovšem ještě po způsobu pohanském a později „na hřbitovech věřících“ kolem kostelů a kaplí. Nasypávání mohyl bylo podobně přežitkem pohanství.

Dr. J. L. Píč sestavil řadu zpráv o spalování slovanských mrtvol. Nejstarší pochází od byzantského císaře Mauritia (582 až 602). Jistý Řek, Leo Diakon, díval se r. 971 po bitvě u Dorostolu, jak poražení Rusové své padlé spalovali. Podobné zprávy zanechali arabští cestovatelé, sv. Bonifác, Dětmar Meziborský a také Nestor. V ostatních pramenech jakož i v našem Kosmovi děje se zmínka vždy jen už o pochovávání.

V Čechách vyskytují se z této pozdní doby ještě mohylky se žárovými pohřby v nádobách na kruhu pracovaných, vlnicí nebo jiným ornamentem typu hradištného zdobených téměř po celé zemi.

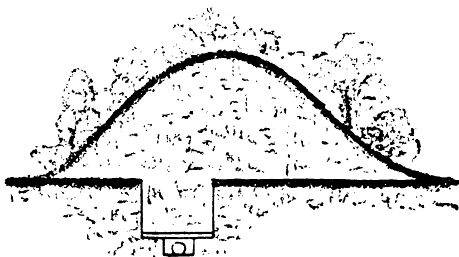
Ma Moravě takových hrobů žárových není ani v mohylách ani v prosté zemi zjištěno; tu následovaly na pohřby s pokro-

čilým rázem polí popelnicových a z doby císařství římského hned hroby kostrové pod mohylami anebo řadové dojista vlivy sousedství jihozápadního a nejspíše i působením křesťanství, které se u nás dříve a rychleji asi šířilo.

Hroby kostrové pod mohylami

vyskytly se větším počtem na Kroměřížsku.

Mohyly jsou nasypány z hlíny do výšky 2—3 m na úrovni; na ní (obr. 145.), v některých teprve ve vykopaném hrobu pod úrovní (obr. 144.), leží kostra na znaku natažená s hlavou k východu obrácenou.

Obr. 144. Průřez mohyl v lese u Jarohňovic.

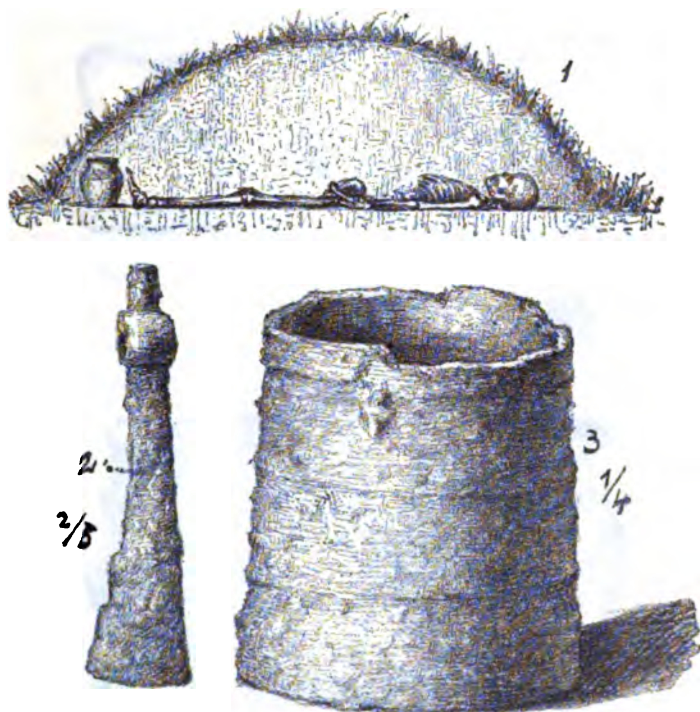
Drahlov (u Kroměříže). V lese „Oboře" objeveno r. 1885 několik mohyl patřících ku skupině jarohňovské. R. 1893 otevřeny dvě; bylo v nich po kostře ozbrojené železnými obušky, meči, noži; na nohou byly ostruhy s hrotem bez kolečka.

J. S — Č. Ol. m. 1890 s. 16, 1894 s. 26.

Jarohňovice. R. 1884 prozkoumali Dr. J. Wankel a P. Fr. Přikryl v lese „Oboře" celkem 17 mohyl; pod nimi byly uloženy ve hrobech do celiny vyrytých kostry tváří k východu. Při nich ležely po levé straně dlouhé meče železné, po pravém boku dýky, u nohou sekyry, ostruhy a nádoby; u pravého ramene ptačí kostra. Jinak objevily se někde i bronz. prsteny, závěsky, železné obruče s dřevěného vědérka, přilba (?) z kůže a železných obručí. (Obr. 146. a 152.)

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 126, 1890 s 14. — M. C. C. 1888 s. 243, 1890 s. 229.

Vrbka (u Kvasic). Na „Tabarkách" kopáno na pohřebišti s 30 mohylami častěji. P. F. Přikryl rozkopal jich 21. Kostry ležely na udupané zemi pod mohylami 1—6 m vysokými tváří k východu. (Obr. 145.) U pravé ruky bylo po sekeře, při levém boku dýka, na nohou ostruhy, u nohou jediná nádobka s vlnicí, jinak železné nádoby vykládané dřevem. U jedné kostry ženské na-

Obr. 145. — 1. Průřez mohyl na „Tabarkách" u Kvasic. — 2. Sekyra. — 3. Železné vědérko.

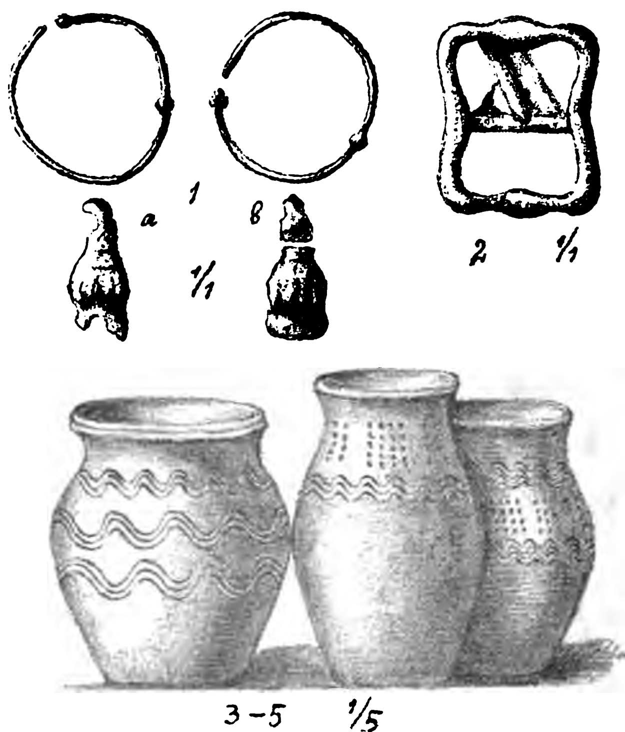
lezena zlatá náušnice hroznovitá a u dolní čelisti rozpadlé stříbrné zvonečky; v tom samém hrobu byly ještě dvě náušnice stříbrné.
V. M. O. — Č. Ol. m. 1890 s. 19.

Hroby kostrové v řadách.

Mrtvoly v řadových hrobech leží obyčejně v prosté zemi na znaku od západu k východu, ruce podle těla, zřídka bývají

obloženy kameny nebo v dřevěných rakvích. Shora patrně značeny byly většími neb menšími rovy, poněvadž se nenašel ještě hrob porušený hrobem pozdejším, častěji však už i dvě neb tři mrtvoly (snad příbuzných) nad sebou. Větší pohřebiště vykazují obyčejně hroby v pravidelných řadách.

Inventář je celkem chudý. Nejčastěji zjevují se bronzové záušničky u hlavy, někdy zlaté náušnice s knoflíčkovou prací,

Obr. 146. Z mohyl u Jarohňovic.
1. Náušnice. — 2. Přazka. — 3.—5. Pohrobní nádobky.

prsteny na rukou, korále skleněné nebo kazivcové, hliněné nádobí stává u hlavy nebo v nohou, někdy místo něho dřevěná vědérka železem kovaná. Častěji vyskytují se rovné železné nožíky u pasu nebo v dřevěných pochvách, ze zbraní velké sekyry válečné (t. zv. francisky) i menší obušky, kopí, ostruhy a t. p., přilby železné nebo kožené s železnými obručemi.

Nejedny hroby datovány jsou českými denáry knížecími (Břetislav I., Vratislav II., Konrad Brněnský a souč.), které jako mince domácí udávají mnohem určitěji dobu pohřbu, než mince římské nebo galské ve starších hrobech. Denár byl jistě v době pohřbu ještě v oběhu a proto — praví prof. Smolík případně — lze jej pokládati téměř za datum „úmrtního lístku". Přikládání mincí do hrobů vniklo na sever Dunaje nejspíše vlivem kultury císařství římského. Na Uh.-Brodsku a na Valašsku skoro do dnes dávají peníz nebožtíku do rukou, aby prý hospodářství nešlo za ním.

Bořitov. R. 1888 otevřeno „u Plhoňů" 6 hrobů s kostrami ležícími v řadě na znaku tváří k východu. Jeden hrob obložen byl plochými kameny, v jiném byly dvě kostry nad sebou, horní měla kolem dolní čelisti šest do sebe zavěšených záušnic bronz. a postříbřených. (Obr. 153.)

J. B. K. — Č. Ol. m. 1894 s. 11. — M. C. C. 1890 s. 46. — M. anth. G. 1892 s. 26.

Brno. V cihelně Fischerově otevřen hrob s lidskými, psími a koňskými kostmi se zbytky nádobí hradištného rázu.

K. J. M. — M. anth. G. 1891 s 16.

Uh. Brod. V „Zahradách" nad Těšovským stavem při lámání skal objeveno pohřebiště kostrové; jednotlivé kostry obloženy byly kamením, u nichž byly nádobky, u lebky kostra ptačí, při levé noze franciska, při pravé ruce nůž a t. p.

K. m. Uh. Brod.

Čelechovice. Při rigolování chmelnice nad silnicí od Kaple pod dráhu scházející vykopáno pohřebiště se 26 kostrami od západu k východu v řadách ležícími, avšak mimo dvě nádobky rázu hradištného nebylo při nich nalezeno ničeho.

Mus. Prost. — Arch. výz. na P. s. 74.

Dědkovice. U samé vsi při silnici je řadové pohřebiště; z jednoho hrobu vyrypán byl u kostry denár uherského krále Ondřeje (1047—1060).

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 75.

Drslavice. Pohřebiště kostrové s nádobami.

K. m. Uherský Brod.

Držovice (u Prostějova). V cihelně Konečného a Nedělníka objevují se nad kruhovkou kostry v řadách. Jsou pohřbívány v prosté zemi hlavou k západu, nohama k východu, tvář pak nachýlena bývá ku pravému rameni. V nohách bývá u některých koster nádobka s vlnicí, u jedné kostry nalezen jednoduchý kroužek bronz. s drobnou dutou kuličkou, u několika byly železné nožíky a u jedné železný obušek. V nádobkách bývají často skořápky z vajec a v jedné pak železná vlásenka. (Obr. 147.)

I. L. Č. — Mus. Prost. — Ant. Gottwald. — Č. Ol. m. 1896 s. 166. — Arch. výz. na P. s. 75.

Obr. 147. Z hrobů u Držovic.
1., 2., 3. Pohrobní nádoby. — 4. Železný obušek. — 5. Nůž.

Dunajovice Horní (u Znojma). Při stavbě nové budovy školní (r. 1889 a násl.) otevřeno pohřebiště. Hroby neležely tu v řadách. Někde nebylo milodarů vůbec, jinde byly ve hlavách hrnce, u lebek esovité kroužky, skleněné a kazivcové perly, prsteny na rukou, z nichž jeden opatřen byl nápisem; v jednom hrobě při dlani levé ruky byl denár z první polovice XII. stol. Jinak našly se u koster ještě železná obloučnatá rukojeť se zbytky kování dřevěného věděrka, železná sekyra, okrouhlá přezka a čtyry nože. Téměř při všech 38 kostrách shledáno setlelé dřevo z rakví. Záušnice byly měděné a postříbřené. (Tab. IL.)

J. P. — M. C. C. 1889 č. zpr. 171, 1891 s. 52. — Č. Ol. m. 1890 s. 69, 1893 s. 159. — Pam. arch. 1890 s. 249.

Heršpice (u Slavkova). Na poli v „Újezdě“ objeveny kostry, jejichž lebky kruhovitě obstaveny byly ploskými kameny; při nich nalezeny bronz. záušnice a střepy nádob rázu hradištného. Řid. Hladík otevřel tu několik hrobů.

J. Hladík. — I. L. Č. — Fl. Koudelka. — M. C. C. 1894 s. 141. — Č. Ol. m. 1895 s. 122.

Hradisko (u Kroměříže). Za kostelem vyskytují se kostrové hroby a při nich nádobí hradištného rázu, krátké nože a veliké sekyry-francisky; u jedné byly bronz. náušnice rázu Rybešovského.

I. L. Č. — P. L. Ledvina. — J. B. K. — Č. lid III. s. 545.

Cholina (u Litovle). R. 1884 objeveno u samé osady kostrové pohřebiště; kostry leží roztroušeny a to buď v poloze přirozené, buď se skrčenýma (?) nohama, hlavou vždy k východu. Z milodarů zjištěno esovité obuší ze stříbra i bronzu a nádobí na kruhu dělané.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 128, 1885 s. 99. — M. C. C. 1890 s. 228.

Kněžpole. R. 1899 vykopána na Hrádku kostra s velikou sekyrou, delším kopím, nožem, držadlem a obručemi s dřevěného vědérka a úlomky hrnce s vlnicí. Kostra ležela od západu k východu. (Obr. 148.)

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1901 s. 41.

Kroužek (u Slavkova). Na trati „Wajdlocker“ vykopána r. 1888 kostra s bronz. obuším ∽ovitým a hrncem.

F. M. — A. anth. G. 1891 s. 65, 1892 s. 34.

Kyjov. R. 1893 poblíž katol. hřbitova objeveny tři kostry na znaku pochované hlavou k východu. Prostřední z nich, kostra muže, měla na hlavě železné kování s přílbice, po pravém boku železný obuch, na levém boku žel. nůž, u nohou ostruhy a mezi nimi hrnek s vlnovkou. Po pravé straně ležela kostra ženská; po obou stranách lebky byly bronz. náušnice, u pravého stehna kostěný jehelníček s bronz. a ocelovou jehličkou uvnitř a hliněný přeslen, po levém boku žel. nůž a u nohou hrnek s vlnicí. Na levé straně kostry prvé byla kostra dítěte se skleněnými perličkami a hrníčkem nad hlavou.

Dr. M. K. — M. anth. G. 1894 s. 32. — Děj. m. Ž. s. 128. — M. C. C. 1896 s. 5.

Litenčice. Pohřebiště se stříbrnými a bronz. záušnicemi.

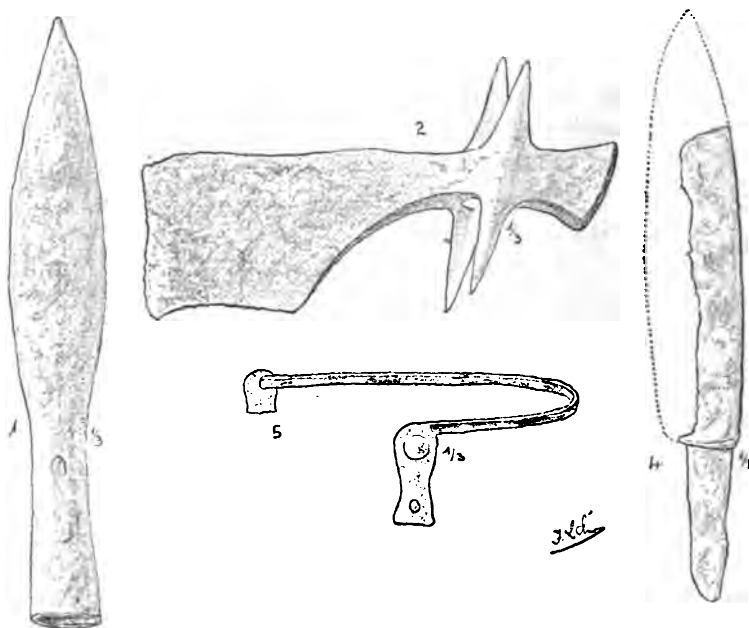
K. J. M.

Loděnice. U samé vsi pohřebiště řadové.

K. J. M.

Maloměřice. Pod železničním domkem objeveny tři kostry, z nichž dvě měly u hlavy esovité kroužky původně pozlacené.

M. S. B. — M. C. C. 1892 zpr. č. 169. — M. anth. G. 1893 s. 54. — Č. l. III. s. 466.

Obr. 148. Zbraně z hrobu u Kněžpole.
1. Kopí. — 2. Sekyra. — 3. Rukojeť k vědérku. — 4. Nůž.

Staré Město (u Uh. Hradiště). Na „Špitálkách" objeveny hroby; kostry ležely na znak s hlavou poněkud na levo obrácenou, nohama k východu a beze všech přídavků, pouze u jediné byl hrníček s vlnovkou a náušnička z drátu.

Také v osadišti „na Kruhách" objeveny v popelnaté vrstvě se starší kulturou čtyry kostry, které měly u boků po železném nožíku v pochvách z dubového dřeva.

F. M. — Č. Ol. m. 1890 s. 84, 1897 s. 140, 145. — M. anth. G. 1889 s. 30.

Mikulovice (u Znojma). R. 1890 objeveno u kostelní zídky několik koster s bronz. záušnicemi ωvovitými. Při kopání nalezen osamělý hrnec s vlnovkou a přeslen.

J. P. — Č. Ol. m. 1890 s. 173.

Předměstí—Uh. Ostroh. R. 1886 objevena opodál popelnicových hrobů kostra tváří vzhůru, hlavou k jihovýchodu položená; na pravém rameni měla železné kopí, po levém boku těžkou sekyru a u nohou několik obručí s vědra.

K. J. M. — Fr. Myklík, Č. Ol. m. 1887 s. 82.

Předmostí. Východně nynějšího hřbitova prokopal r. 1894 a 1895 dr. Kříž pohřebiště o 140 hrobech. Mrtvoly ležely vesměs bez rakví, bez obalu, na znaku hlavou k jihozápadu, nohama k severovýchodu. Ruce byly přiloženy ku kyčlím, jen jednou na prsou přes sebe. V některých hrobech uložcny i tři mrtvoly nad sebou. V žádném nebylo nalezeno nádoby, za to četné byly náušnice, korálky, prsteny, železné nože, ostruhy a také kus hedvábné (?) stužky. Náušnice byly buď esovité z cínu nebo bronzu, anebo knoflíčkové práce arabské buď zlaté, stříbrné silně pozlacené anebo bronzové. Prsteny byly bronzové a cínové, korálky sklenĕné, karneolové a křišťálové. Jedna mrtvola měla v ruce denár knížete Břetislava I.; pod ní ležely ještě dvě kostry, z nichž první měla železný nůž na pravém boku. (Obr. 149.)

Dr. M. K. — Č. Ol. m. 1896 s. 56., 1890 s. 135. — M. anth. G. 1891 s. 16.

Rokytná. V hliníku pod osadou objevovány (r. 1853) troje až i čtvery kostry dospělých mužů nad sebou, beze všech zbraní nebo ozdob; jediná z nich osamělá měla u sebe 7 denárů kníž. Konráda Brněnského († 1092) a několik esovitých náušniček.

F. M. — Schriften d. hist.-stat. S. 1854 s. 105. — Pam. arch. I. s. 240. — J. B. Knies, Č. Ol. m. 1892 s. 50.

Rousínov Nový. R. 1893 nalezena v cihelně kostra s hlavou k východu pochovanou; u hlavy byly železný nožík, v pravo u nohou železné kopí a v levo hrnek s vlnicí a v něm uhlí a zuhelnatělá sláma.

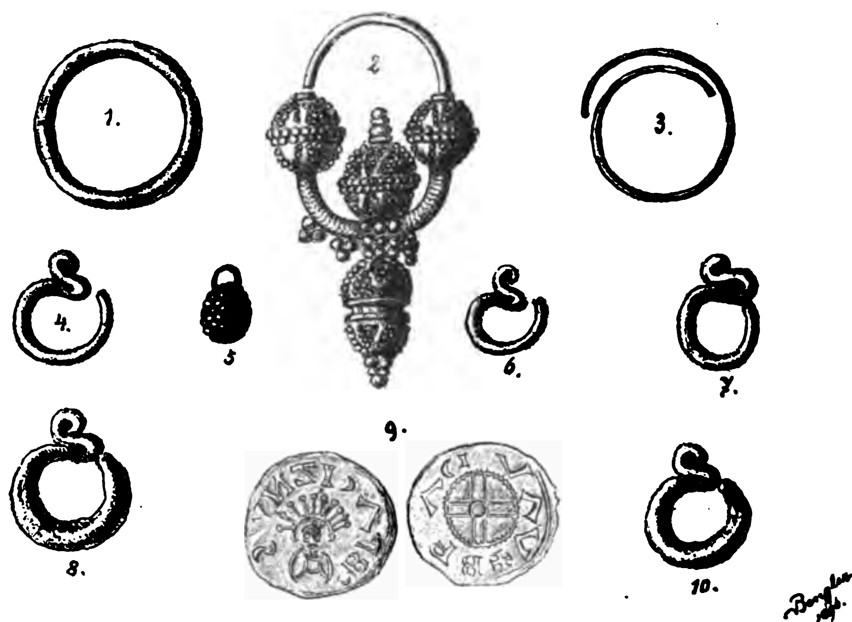
Podobné hroby objevují se též v nové cihelně.

F. M. — M. anth. G. 1893 s. 54., 1894 s. 31.

Rybešovice. R. 1846 prokopal tu Ř. Volný 25 hrobů s kostrami od severu k jihu ležícími, při nich shledány stříbrné

náušnice s roztepaným dolním okrajem, bronzové přezky a prsteny, jantarové, skleněné a kostěné korály, železné nože, ostruhy s krátkým ostnem jenom na levé noze, rukojeti a obruče s věder, sekyry, kopí a šipky, hrnky vlnovkou zdobené a pod. Mnohé hroby neměly milodarů vůbec.

Sbírky klášt. Benedikt. v Rajhradě. — M. d. mähr.-schl. Ackbg. 1850 s. 587. — Dudík 1854 s. 473. — Č. Mat. m. 1875 s. 17. — M. anth. G. 1877 s. 76. — Čes. lid III. s. 468.

Obr. 149. Z hrobů u Předmostí.

1., 3. Bronz. prsteny. — 3. Stříbrná náušnice pozlacená. — 4., 6.—8., 10. Bronz. náušnice s ∞ kličkou. — 5. Náušnice zlatá. — 9. Denár Břetislava I.

Starý Šaldorf. Ve Schweighoferově cihelně odkryty kostry v řadách hlavou k východu. U jedné nalezena žel. sekyra, nůž, kopí a nádoba s vlnicí.

F. M. — K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 45.

Střílky. Na Cerhově objevují se hroby s kostrami, při nich nádobky s vlnicí, sekyry a j.

Prost. mus.

Strážnice. Při stavbě dráhy objeveno na „Golgatě“ pohřebiště. Při kostrách byly nádoby hradištného rázu i dřevěná železem kovaná vědérka, přeslen, železné nože, sekyry, ostruhy, kopí, skleněné korále a bronz. záušnice.

F. M.

Tištín. V zahradách p. Taufra a sousedů jest pohřebiště s kostrami nepravidelně ukládanými; u jedné z nich nalezeno 5 esovitých záušnic bronz., u jiné v levé ruce celá kostra slepice.

A. Coufalík, učitel v Poleradicích. — A. Telička.

Tlumačov. U kostry r. 1882 vykopané nalezena železná sekyra, kopí, ostruha s bodcem a hrnek s vlnovkou.

F. M. — M. C. C. 1883 s. 70. — Praeh. Atlas t. XCVI. č. 12.—14.

Troubsko. V cihelně u Veselky vykopány kostry, při nichž byly hrníčky s vlnicí a bronz. náušničky s hroznovitou ozdobou.

F. M. — J. Hladík, I. zpr. č. paed. 1897 s. 94.

Vedrovice (u Krumlova). Za kostelem u hřbitovní zdi vykopány dvě kostry, z nichž jedna měla kolem krku asi 10 menších kroužků s esovitým zakončením.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1892 s. 50.

Vitonice (u Králic). V cihelně objevena r. 1901 kostra se skleněnými korálky modré barvy, náušničkou a se zajímavým pohárkem vlnicí zdobeným u hlavy.

Ant. G.

Vranovice (u Židlochovic). Poblíž vykopáno 36 koster nepravidelně pochovávaných hlavou k východu, některé měly v nohou po nádobce, u skráni pak stříbrné záušnice. Několik jich bylo i v rakvích a při nich 2 dosud nerozluštěné denáry a železný nožík.

D. M. — Č. Mat. m. 1875 s. 14. — Č. l. III. s. 466.

Ždánice. R. 1890 objeveny dvě kostry se skleněnými perlami, prstenem, železnou sekyrou a bronz. přezkou; u nohou jedné kostry byly střepy z nádoby vlnovkou ozdobené.

F. M. — M. C. C. 1890 s. 262. — Dr. M. Kříž, Kůlna s. 345. — M. anth. G. 1891 s. 15. — Děj. m. Ždánic s. 127.

Židlochovice. V létě 1846 objeveno rozsáhlé pohřebiště v zahradě č. 96. ve farní ulici. Mrtvoly byly tu pochovávány nad

sebou až trojnásobně, hlavami k východu. Kostry druhé vrstvy spočívaly na prknech. Při nejspodnějších nalezeny skleněné perly, náušnice z mědi, olova nebo cínu esovitě zakončené.

Druhé pohřebiště podobné je v břehu nad Svratkou, dosud nebylo však při kostrách objeveno typických nějakých milodarů.

Dudík, 1854 s. 478. – Eder, Chronik s. 215.

Sídliště

s kulturou hradištnou nacházíme u nás dosti často buď v krajinách otevřených na návrších i v údolí, velmi hojně poblíž nynějších osad neb i v nich, zvláště však na opevněných výšinách, na hradištích. Prozkoumáno bylo jich posud velmi málo.

Prozrazují se jako sídliště starší mocnými vrstvami kulturními i jamami odpadkovými s nebohatým obsahem odhozených rozbitých nádob hradištného rázu vždy téměř už jenom na kole hrnčířském robených, vlnovkou, mělkými rýhami a ornamentem větvičkovým zdobených; na dně bývají vypouklé značky. Jinak najdou se záušnice, přezky, jehlice, kostěné dvouřadové hřebeny, z nástrojů vyskytují se někdy kostěná šídla, železné srpy, dláta, nůžky, nože různé velikosti, sekyry a kladiva, četněji ostruhy s bodcem, drobné podkovy a j. v.

Sídliště otevřená a nálezy jednotlivé.

Blažovice. „Na dílech“ nalezeno bronz. postříbřené obuší s esovitým závitem na obou koncích.

T. Ondráček v Blažovicích. — Č. Ol. m. 1901 s. 84.

Brno. Na východním svahu Špilberka při upravování sadů otevřena jáma se skupinou hrnečků poklicemi přikrytých. V jiné jámě nalezen kamenný kadlub, dva kusy opracovaného parohu jelenního a j.

Podobné nádoby vykopány také v místech, kde se nyní poštovní budova nachází.

F. M. — Brünner Zeitung 1864 č. 593. — Č. l. III. s. 465.

Uh. Brod. V poli „Na kútě“ na pravém břehu Olšavy objeveno oráním mnoho jam a ohnišť se střepinami rázu hradištného.[1])

Na „Panském lánu“ blíž Havřic jest zajímavé osadiště s pokročilou keramikou hradištnou a četnými bronzovými kruhy

s esovitými konci, mezi nimi též jeden postříbřený, mimo to vykopána železná šídla, hrot, kostěná střenka nože ornamentovaná kroužky a skvostný dvojitý hřeben, na němž vyryty dvě postavy, muže a ženy, s dlouhými učesanými vlasy.[2])

[1]) Pam. arch. XVII. s. 67. — [2]) K. m. Uh. Brod.

Březová. Ve hliníku nalezena pod plochým kamenem rozmáčknutá nádoba, naplněná popelem a kousky uhlí; dále vykopáno tam četně střepin mladšího rázu hradištného a železná sekyra (franciska).

M. C. C. 1894 č. 105. — Č. Ol. m. 1895 s. 121.

Brumovice. V cihelně „na Haraskách" objevují se jámy podoby vejčité s nálevkovitým hrdlem; v jedné byly dva džbány pokličkami přikryté mladšího rázu hradištného.

I. L. Č. — Č. l. III. s. 481. — Lidové noviny 1896 č. 260.

Čechy (u Přerova). Na „Prostředních dílech" prokopány dvě kotlové jámy se střepinami a přeslenem.

V. M. O.

Čejč. Z jam příbytkových zachována: nádobka, miska a střepiny na kruhu pracované a při nich předměty železné.

V. M. O. — Č. Ol. M. 1891 s. 171.

Držovice. „Na dílech Odvrahovičních" uhodil jsem na jámu s keramikou rázu hradištného se dvěma kostěnými šídly. Nádobí zdejší souhlasí úplně s hrnky z hrobů v cihelně objevovaných (obr. 147.).

I. L. Č. — Arch. výz. na P. s. 74.

Hodonice. V nejsvrchnějších vrstvách kulturních v cihelnách vyskytalo se vedle kostí zvířat domácích mnoho střepů staršího rázu hradištného. Pod vrstvami objevovaly se také jámy tvaru hruškového 2 m hluboké a mělce kotlinové, jiné 2 m široké a jen 25—40 cm hluboké. (Tab. L.)

J. P. — Č. Ol. m. 1895 s. 132.

Ivanovice. Vyorán veliký nález železných zbraní: dvě dláta, dvě francisky, dva třemeny, čtyry sekyry s laloky, puklice se štítu a kroužek.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 194.

Kunštát. Severně městečka v kopci „Milenka“ usazeno hojně železné rudy. Na jižním svahu jsou tmavá místa složená ze strusek, železné rudy, uhlí a popela, v němž se hojně zbytků tyglíků a rourek nalézá.

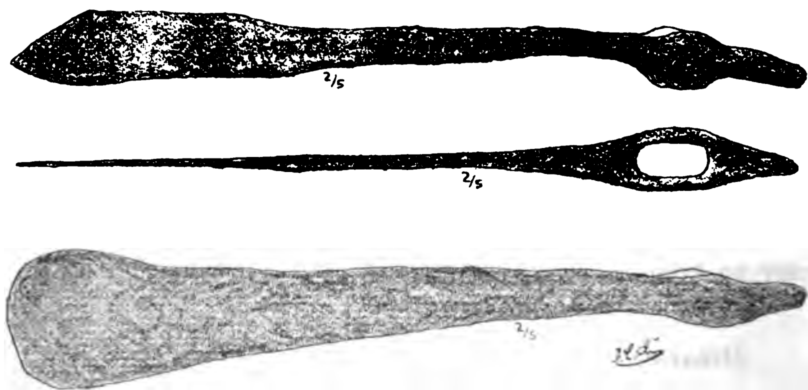
J. B. K. — Č. l. III. s. 549.

Lipůvka (u Tišnova). Na kopci sv. Klimenta objevena mocná popeliště s hojnými střepinami vlnovkou zdobenými.

Dr. Wankel, Bilder a. d. mähr. Schweiz s. 320. — Č. Ol. m. 1886 s. 28.

Maloměřice. Mezi osadou a řekou jsou vrstvy a jámy se střepinami rázu hradištného.

M. S. B.

Obr. 150. Sekyry ze „Špitálek“ u Starého Města.

Staré Město (u Uh. Hradiště). R. 1889 objeveno v zářezu dráhy na Špitálkách několik jam se střepinami hradištného rázu mladšího, přeslen a mlýnský kámen s dírou uprostřed. Na rozoraném poli zdvihl jsem tři útlé sekyrky železné, nejspíše tesařské nástroje (obr. 150.). Podobná naleziště jsou v zahradách Staroměstských poblíž hřbitova, mimo střepy a jednotlivé nádoby, vyskytla se tam celá hrnčířská pec.

Současné jsou jámy se střepinami, železnými nožíky a velikými žernovy s dírami v sídlišti doby bronzové ve břehu Moravy na „Kruhách“.

F. Myklík, naduč. v Nové Vsi. — I. L. Č. — Č. Ol. m. 1897 s. 140. — Č. M. m. z. 1902 s. 79. — I. L. Červinka, Děvín a Velehrad str. 54, 59.

Olomouc. Na proboštství dómském nalezena v bahnité půdě homolovitá přílba železná asi z XI. století pocházející.

D. M. (Ambrasská sbírka). — Demmin, Die Kriegswaffen IV. vyd. str. 502.

Prusy (u Přerova). V zahradě Mikulově jsou vrstvy s keramikou hradištnou; nalezeny tu železné nožíky a bronzový kruh s esovitým koncem.

V. M. O.

Náklo. Při stavbě domů poblíž kostela objeveny hromady popela s četnými kostmi zvířat domácích a střepinami rázu hradištného. Také tu objeveny stopy sléváren s hromadami železných strusek, rudy železné, úlomky tyglíků a rourek hliněných, ano i kusy litiny železné a bronzové.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 150, 1889 s. 49., 52.

Napajedla. V trati „Pod dubovou“ mezi silnicí a dráhou jsou vrstvy se střepinami rázu hradištného.

I. L. Č.

Horní Něčice (u Lipníka). Na jaře 1894 objevena kotlovitá jáma se střepinami mladšího rázu, poblíž ní vykopány dva srpy železné a úlomek srpu bronzového.

P. Fr. Přikryl. — Č. Ol. m. 1895 s. 74.

Německe. U „Stražiska“ vyorány r. 1890 střepiny rázu hradištného a mezi nimi kus ucha s nápisem v cyrillských literách.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 21.

Rudice (u Blanska). V lese k Habrůvce objevil Dr. Wankel r. 1878 slévárny na železo. Zbytky primitivních pecí stopovati možno podle hromad trusek celým téměř lesem blízko těch míst, kde žíly železné rudy až na povrch země se derou. Ve hromadách těch je hojně střepin z nádob buď pouhou rukou anebo četněji už na kruhu pracovaných nádob s vlnicí.

M. anth. G. 1878 s. 289. — Bilder a. d. mähr. Schw. s. 10. — Č. Ol. m. 1888 s. 106.

Velké Řeznovice. Kulturní vrstva v „Potěhově zmole“ přechází v jámy tvaru kotlů, často přes 2 m hlubokých, z nichž jeden byl i vydlážděn kameny částečně otesanými. Vykopáno v nich hojně železných předmětů, obroušené střepiny, brusle,

střepy nádobí rázu hradištného a mezi nimi i řídko střepiny volnou rukou hnětených nádob.

J. B. K. — Č. Ol. m. 1884 s. 124. — Č. l. III. s. 462.

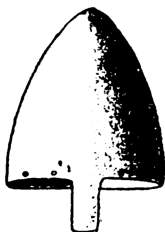
Veselí nad M. Tam kde přetíná řeka Morava státní dráhu, je vodou vymletý kout „Náklo“ zvaný se stopami odpadkových jam s keramikou hradištnou.

I. L. Č.

Tvořihráz. Severně osady jsou popelové vrstvy se střepinami staršího rázu hradištného.

J. P. — M. anth. G. 1893 s. 43.

Zbejšov (u Oslavan). Jižně vsi objevil p. V. Čapek r. 1882 kulturní jámy kotlovité s množstvím střepin rázu hradištného, železných hřebů, nožů a j. Mimo množství kostí koňských, kravích, kozích, prasečích a psích nalezeno tu také několik spálených částí lidských kostí lebečných.

Obr. 151. Přilba, nal. v Olomouci.

J. B. K. — Komenský 1883 s. 142. — Č. Ol. m. 1884 s. 124. — Č. lid III. s. 464.

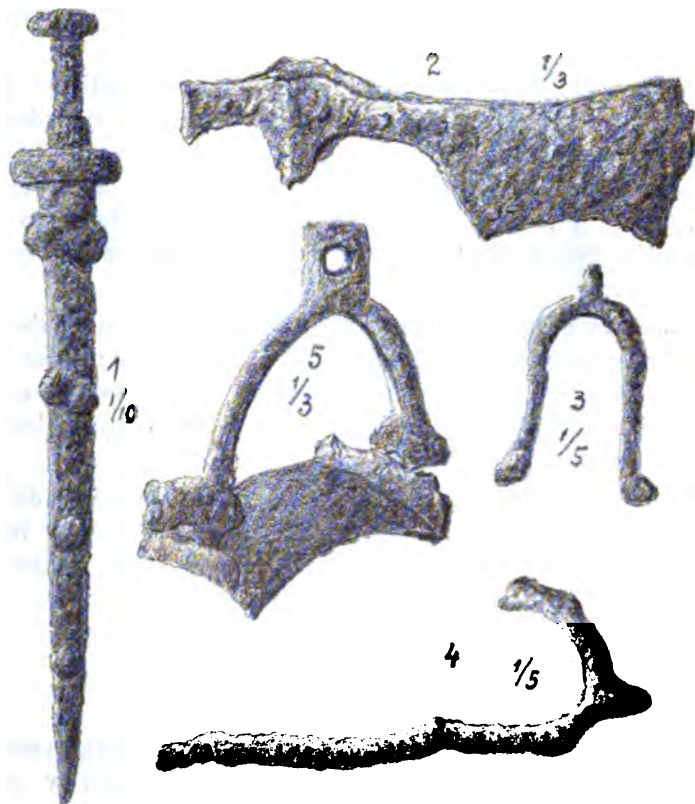
Hradiska.

Pravěká hradiska tohoto období dlužno rozeznávati od zřícenin středověkých rytířských hradů nebo zemanských tvrzí jako bydlišť nepoměrně mladších. Pravěké opevnění objímá pravidelně prostrannou rovinu náhorní, panské sídlo středověké je však na příkrém ostrohu, strmé skále a pod. anebo alespoň na nasypaném kopečku obyčejně skrovných rozměrů. Na hradisku předhistorickém měla velká osada dosti místa a pohodlí, na hradě středověkém bylo skoro jedné rodině těsno. A také, zakopáme-li, nacházejí se v těchto hlavně jenom zbraně středověkých tvarů, hojné podkovy a ostruhy, úlomky kachlů a polévaných nádob, kdežto na oněch pravěkých vykopávají se všeliké předměty potřebné ku pravidelnému a delšímu obývání osady, nádobí, nástroje kovové a kostěné, přesleny, závaží a j., kusy vypáleného mazu, odpadky kuchyňské a pod.

Bylo nutno toto připomenouti, protože oba tyto pojmy se přečasto zaměňují a tvrz, kde ještě na počátku třicetileté

války nějaký zeman seděl, mnozí prohlašují za pravěké obydlí s bohatým nalezištěm.

V prvotních dobách stačilo v zemi hradišť podobných patrně několik, časem však, když zalidnění nabývalo stále větších rozměrů, množila se i ochranná sídla a pořizována také nová opevňovaná útočiště, aby se tam lid venkovský a rolnický uchránil i s dobytkem, hlavním svým bohatstvím, za vpádů nepřátelských.

Obr. 152. Z mohyl u Jarohňovic (1. Meč. — 2. Sekyra. — 3., 4. Ostruhy) a u Vrbky (5. Třmen).

Větší jejich rozloha připouštěla tu i dobytek pásti, a při bránění jich nevadila, poněvadž se tu scházelo vždy větší množství lidu. Účast bráti při stavbě a opravách zemských hradisk povinen byl každý obyvatel. Hrady takové či vlastně „staroslovanská města" byla společným majetkem a společnou ochranou

celého národa. Tím se vysvětluje též povinnost lidu slovanského stavěti a opravovati zdi městské (hradozdění) jakož i povinnost stavěti a opravovati cesty od města k městu vedoucí, t. zv. „hradské“. Když pak někdejší župní hrady, bývalý to společný majetek národa, staly se výhradným majetkem zeměpanským, pozbyly roboty ony právní podmínky a staly se skutečným břemenem lidu. Proto záhy vymáhány úlevy a osvobození od takových robot zejména duchovenstvem; osvobození ta množila se, když počato stavěti hrady zděné.

Tyto nové hrady stavěny bývaly buď na hradištích pravěkých nebo župních (Olomouc, Znojmo), anebo vyhledávána pro ně příhodná místa nová (Uh. Hradiště). Lišily se od hradišť staroslovanských tím, že obklíčeny byly ne náspem a dřevěnými sruby, nýbrž příkopem a náspem venkovským a teprv za ním bylo několik věží kamennými hradbami spojených. Patří už ovšem době historické.

Hradiska pravěká s nálezy rázu hradištného jsou budována úplně tím způsobem jako hradiště s kulturou starší; mezi nimi máme hradiska s četnými stopami delšího pobytu lidského anebo jiná dosti rozsáhlá opevnění, jichž nikdy ku pobytu delšímu nebylo použito.

Mnohá hradiska starší zachovala se jakožto útočiště dlouho v tradici lidu a byla útulkem celým krajům ještě v době historické, za vpádů tatarských, švédských ba i ještě kuruckých. (Na př. Kotúč, Hostýn).

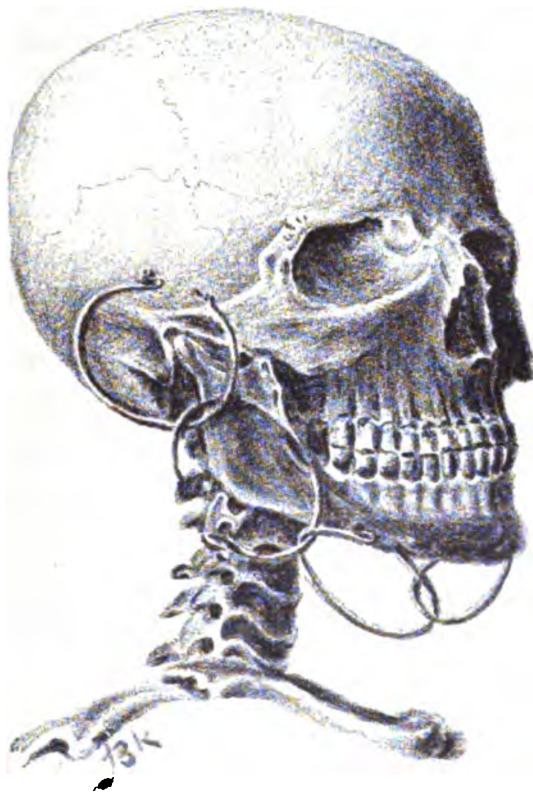
Hostýn. V náhradí stopy hradištné kultury.

K. J. M. — J. Slovák.

Hradisko (u Kroměříze). Obloukem od kostela směrem k Bezměrovu táhne se v poli mocný val znatelný v délce 375 kroků a místy až 3 m mocný. K severu chráněno bylo toto opevnění srázným břehem spadajícím k řece Hané, v těchto místech velmi bažinaté. Místa ta zovou se „Na hroubech“.

Celé okolí kostela pokryto kulturními vrstvami z doby pokolení skrčených koster i popelnicových polí, také tu vykopány hroby s kostrami z doby hradišť, přes to však není možno určiti blíže dobu vzniku zdejšího hradiska, poněvadž nálezy učiněny povětším díle jenom náhodou.

Hradiště nad Znojmem. Zajimavo tu, že val zevnitřní obsahoval výhradně střepiny mladšího rázu hradištného, kdežto při prokopávání náspu vnitřního shledáno, že spodní část náspu vykazuje pouze střepiny staršího nádobí z volné ruky pracovaného, hořejší pak, patrně později přisypaná část, opět jenom

Obr. 153. Hlava s řetězem obuší z hrobu u Bořitova.

střepiny mladšího rázu. V této přisypané části náspu nalezena byla také pec s několika celými nádobami bezuchými a vlnicí zdobenými.

J. P. — Č. Ol. M. 1891 s. 159., 1892 s. 33., 71. Č. lid III. s. 456. — M. anth. G. 1892 s. 25. — M. C. C. 1890 s. 45.

Ivančice. Na „Réně“ je zjištěno hradisko, které bylo na jihu a od severozápadu opevněno až trojitým náspem s příkopem,

dnes už valně porušeným. Nálezy ve vrstvách kulturních učiněné obsahují něco střepin staršího rázu, i kamenné a bronz. nástroje, větší část jich však přináleží kultuře hradištné.

F. M. – K. J. M. — M. anth. G. 1888 s. 49. — Č. Ol. m. 1892 s. 50. — Č. l. III. s. 455. — Mor. Orlice 1883.

Kněždub. Na kopci „Šumarníku" objeveno r. 1887 pravěké hradisko tvaru ovalného. Kolem celého temene vedou dva náspy s příkopy, na svahu východním jest ještě příkop třetí s předsunutým valem. Vykopány tu střepiny z nádob na kruhu točených a také něco starších. Před léty nalezen na Šumarníku denár cís. Mark Aurela.

K. J. M. — Č. Ol. m. 1888 s. 18. — M. C. C. 1890 s. 228.

Líšeň. Na pravém břehu Říky je na horském výhonu pravěké hradisko „Na Starých zámcích", které s ostatním hřbetem horským souvisí jenom úzounkou šíjí.

Na tomto nejužším místě nahozen val z kamení, s ním výše k lesu běží rovnoběžně val druhý a u samého lesa „Haleglétně" val třetí, z hliny nanesený. Val prostřední spočíval na vrstvách neolithických a teprve v něm vyskytly se i střepiny vlnovkou zdobené. Celé hradisko bylo až do let 1840tých porostlé lesem, při jeho mítění nalezeny bronz. sekyry, hliněné kotouče, přesleny, osekané parohy, železné šípy, nože a p., ornam. střepiny rázu popelnicových polí, nejvíce však přichází tu už střepin z nádob hradištných s vlnovkou a s nimi nalezen v neporušených vrstvách obchodní denár z X. stol. (Boleslav).

R. 1860 nalezeny tu také dvě římské mince.

F. M. — Dr. M. Kříž. — J. B. K. — Č. Ol. m. 1888 s. 33., 36., 178; 1892 s. 33.; 1891 s. 49; 1895 s. 90.; 1893 s. 73. — M. anth. G. 1895 s. 71. — Pam. arch. XI. s. 249. — Č. lid III. s. 453. — Kříž, Kůlna s. 361; Průvodce do mor. j. II. s. 176.

Olomouc. Při opravě dómu zjištěno a z části i prokopáno býv. župní a knížecí hradiště. Původně bylo asi opevněno valem spečeným, který za doby pozdější byl rozkopán a trosek z něho použito ku stavbě hradeb. Ve spodních vrstvách vykopáno mnoho nádob rázu hradištného, přesleny, kosti zvířecí a j.

V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 27.; 1885 s. 108.; 1896 s. 42.

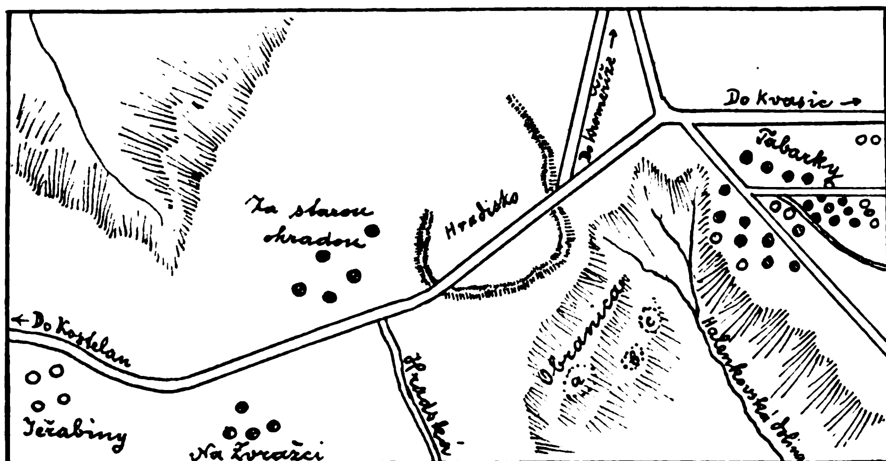
Rokytná. Osada leží na šíji srázného horského ostrohu odděleného nad kostelem ohromným příkopem. Pole tato zovou

se Velikým Hradiskem, vesnička Rokytná rozkládá se na Malém Hradisku. Obě Hradiska pokryta jsou popelovitou vrstvou se střepinami nádobí s vlnitými ornamenty, ozdobami na dnech, esovitými záušničkami a pod. Nalezena zde též ozdobná sekyrečka měděná.

Jsou to zbytky „urbs Rokiczen“, župy Rokytenské k r. 1052. vzpomenuté a Olomuckým biskupem Zdíkem sežehnuté.

J. B. K. — Č. l. III. s. 457.

Rudimov. Nad vesnicí zdvihá se „Gradca“ s dvojnásobným valem podkovovitým, mimo východní sráznou stranu na západě

Obr. 154. Hradisko u Vrbky a rozloha mohyl v okolí: „Jeřabiny“ a na „Zvražci“ mohyly prázdné (kaenotaphické). — Za „Starou ohradou“ mohyly rázu lužického. — „Tabarky“. Mohyly kostrové s rázem hradištným. — a, b, c. Popeliště.

už jen málo znatelným. Na severu protržen vnitřní val asi uprostřed a tu zdvihají se tři okrouhlé kopečky asi 1 m vysoké. P. Kučera prokopal dva z nich částečně a v každém nalezeny skoro ve stejných místech dvě proti sobě ležící jednoduché ostruhy, železná sekyra, střepiny a kusy na černo opáleného mazu.

K. m. Uh. Brod. — Č. Ol. m. 1889 s. 33.

Skrbeň. Rovinné „Hradisko“ s vrstvami starších kultur i s rázem hradištným a soudobým pohřebištěm.

K. Fišara.

Spytinov. Zbytek opevnění župního sídla „na Hradišťkoch", jehož založení spadá do r. 1030., je východně osady v nížině mezi koryty řeky Moravy. Zbyla tu pouze nejvýchodnější část okrouhlého valu velmi mohutného s mocnou vrstvou kulturní v zachovalém ještě náhradí. Nalezeny v ní střepiny mladšího rázu hradištného, přesleny, železné šípy a strusky a množství zvířecích kostí. (Tab. LI.) Kolem náspu táhne se hluboký příkop z venku.

I. L. Č. — Č. Ol. m. 1899 s 42.

Vrbka (u Kvasic). Z pravěkého hradiska blíž mohyl za Starou ohradou zachován v lese polokruhový val. (Obr. 154.) Stráň pod nim do Halenkovské doliny zove se „Obranica" a otevřena na ní popeliště.

Č. Ol. m. 1890 s. 14.

Znojmo. Ve čtvrté vrstvě na „Hradě" objeveno hojně keramiky hradištné mladšího rázu. Jinak vyskytla se tu řada přeslenů a koleček ze střepin vybroušených, dva bronz. kruhy s esovitými konci, železné nože, ostruha s ostnem a j. (Tab. LII.)

J. P. — Č. Ol. m. 1888 s. 53; 1894 s. 104.

Útočiště

nazývám hradiska, na nichž není nebo nebylo posavad zjištěno kulturních vrstev nebo stop delšího osídlení. Hradiska podobná zbudována byla jistě z opatrnosti, aby jich mohlo být použito za ochranu v nepokojných dobách, k čemuž buď nedošlo, anebo pobyt v nich netrval nikdy příliš dlouho. Ostatně, jak jsem už naznačil, vyžadují naše hradiska vůbec bedlivějšího ohledání a případně rozsáhlejšího výzkumu, aby doba jejich vzniku i užívání mohla být přesněji vymezena.

Bohuslavice (u Kyjova). Severně osady zdvihá se hora „Hradisko" s rozsáhlými náspy, nyní lesem porostlými.

K. Tvarůžek. Č. Ol. m. 1886 s. 32, 1887 s. 163, 1888 s. 127.

Chvalkovice. Nad Hvězdlicemi zdvihá se kopec Hradisko (518 m), který v časech nebezpečných býval útočištěm celého kraje jako sv. Hostýn.

Č. Kramoliš, Bučovský okres (Brno 1900) str. 87.

Kostelec (u Holešova). „Na Hradě" nazývá se opevnění nad Roštěním. Se tří stran obehnáno jest hradisko příkopem

až dva metry hlubokým, se strany jižní pak spadá příkře do roviny. Tvar je vejčitý a měří v obvodu asi 1000 m. Lid vypravuje, že prý tu kdysi nad příkopem bývalo dřevěné poruči.

Ed. Peck, Č. Ol. m 1891 s. 60.

Lulč. Západně osady pne se ostré návrší s kostelem sv. Martina. Rozsáhlé návrši po bocích zalesněné rozorává se kolem kostela. Nad kostelem vystupuje z rolí pahrbek zarostlý bořím. obtočený náspem a příkopem. Je to zbytek středověké tvrze pánů z Lulče a slove „na Starým zámku“. Pod ním na jižním srázu počíná nahozený val a objímaje celou náhorní rovinu v polokruhu končí od severu v lese nad žlíbkem, v němž je studánka „Libuše“. Na mírném tomto svahu val strojnásobněn a také při nich ještě znatelny příkopy.

Fl. Koudelka (I. L. Červinka, Pravěká hradiska s. 49).

Moravičany (u Loštic). Nad osadou je silně opevněné „Hradisko“, na němž však přes úsilné hledání ničeho nalezeno nebylo.

J. Havelka. – Č. Ol. m. 1885 s. 108.

Myslejovice (u Prostějova). Jižní ostroh horského hřbetu „Nivky“ zove se „Spáleny vrch“. V místech, kde je přístup na ostroh nejsnadnější, táhne se val ze spečených kamenů a země nahozený.

Fr. Faktor. Č. Ol. m. 1897 s. 120.

Osvětimany. Na kopci „sv. Kliment“ řečeném hluboko v lesích kolem zřícené kaple je pravěké hradisko opevněné náspy a příkopy, dosud dobře zachovalými, místy trojnásobnými.

P. Fr. Přikryl. — Č. Ol. m. 1887 s. 109.

Vysoké Pole. Na širokém temenu hory Chlášťova (754 m) jsou zbytky hradiska v okrouhlém násypu asi 1000 kroků dlouhém a 1--2 m vysokém. Nejvyšší vrchol tvoří homoli s „Čertovým kamenem“ na hoře.

J. Kučera, Č. Ol. m. 1890 s. 87., 124., 181.

Roštín. Na hoře „Brdu“ objeveno hradiště s 900 m dlouhým valem kol temene.

P. F. Přikryl, Sv. Kliment s. 13.

Velká. Celé témě vysoké hory „Hradisko“ (639 m) nad Javorníkem obklíčeno je mohutným náspem kruhovitým a téměř

po celé délce zachovaným. Někde je ještě patrný příkop před náspem a před ním násyp zevnější.

M. Beňa. Č. Ol. m. 1888 s. 124.

Záhorovice (u Bojkovic). „Val“ nebo „Starý Světlov“ je hradisko na vypínajícím se kopci horského hřbetu mezi Komnou a Záhorovicemi; na jeho temeni je krásně zachovalý val s příkopem podoby oválné v délce asi 600 kroků. Kulturní vrstva schází naprosto. V okolí se vypravuje, že v nebezpečných dobách okolní lid sem míval „běhy“.

J. Kučera, Č. lid III. s. 560., Č. Ol. m. 1888 s. 172.

Žárovice (u Plumlova). Na horském ostrohu „Brněnce“ jest hradisko opevněné jediným náspem asi 980 m dlouhým bez příkopu; val nanesen byl z hrubšího kamení.

F. Faktor. Č. Ol. m. 1896 s. 165.

Žopy. Na Lysině (596 m) je náhorní rovinka opevněná se strany od Hostýna mohutným náspem; počíná se na severním srázu, zatáčí se kolem temene a na jižním úbočí ztrácí se po délce asi 300 m.

I. L. Červinka, Pravěká h. s. 23.

Lidstvo tohoto období a jeho kultura.

Lidstvo s kulturou rázu hradištného, jejíž vývoj vlastně spadá do období historického, patří u nás ku velkému plemeni Slovanskému, ku větvi západní. O původu tohoto plemene, o jeho kolébce, o rozejití se na větve, nebudeme se rozepisovati, poukazujíce na „Dějiny Moravy“ prof. R. Dvořáka ve Vlastivědě Moravské, kdež o tom obšírněji pojednáno. Nám zbývá pouze promluviti o lidstvu tom na základě památek hmotných, tedy se stanoviska anthropologického a archaeologického.

O tělesné povaze Slovanů česko-moravských víme jednak ze zpráv starých cestovatelů a kronikářů, jednak z hrobů. Slované jsou líčeni u starých spisovatelů zrovna tak jak staří Germani nebo Galové. Jsou těla vysokého, silní, pleti ruměnné, zdraví, vlasů světlých, rusých, očí modrých a světlých.

Dle toho náleželi by tedy Slované, jako Germani a Galové původně k jednomu plemeni se světlou komplexí a lebkou

dlouhou (dolichocefali), a že byli ještě na počátku doby historické sobě dosti podobni.

Dnes jsou ovšem Slované kmenem brachycefalním, s krátkou lebkou a po většině tmavého vzezření: temných vlasů i očí. Dr. J. L. Píč soudí sice, že Slované byli ode dávna krátkolebí, ale naše pohřebiště s kostrami v řadových pohřebištích tomu nenasvědčují úplně. Ačkoliv jsou naprosto jistě z doby, ve které nebylo u nás lidu jiného než slovanského, přece je větší díl lebek typu „germanského" — dlouhého. Tak na př. mezi 12 lebkami z pohřebiště u Horních Dunajovic jsou 2 dolichocefali, 7 mesocefalů, 3 brachycefali. Lebky z pozdních hrobů u Příkaz, Rybešovic a z Nákla jsou dolichocefali, z hrobů Cholinských zaznamenány dolichocefali a mesocefali a t. d. Podobně v Čechách na pohřebištích z konce I. a počátku II. tisíciletí. Čím výše v letopočtu, tím více dolichocefalů ubývá u nás a nyní je dolichocefal skoro výjimkou.

Proměnu tu je těžko vysvětliti. Zdá se, že se stala hlavně křížením se starými krátkolebci středoevropskými, které známe už z neolithu a období galského, a pak s různými kmeny arijskými, které sem vnikaly od východu; jinou podmínku hledati dlužno ve změně bydliště a zajisté i ve zvýšené vzdělanosti. Tento proces udál se i u Germanů jako u nás; pouze na severu zachovalo se u Němců více čistoty typu — právě tak jako u Slovanů na východě.*)

Řeč. Souhrn slov, jichž kořen lze dovoditi vědecky u všech větví jednoho národa, neb u všech národů jednoho plemene, představuje kulturní stupeň, na němž stál onen národ, neb ono plémě, pokud se nerozvětvily. Jestliže zkoumáním všech jazyků indoevropských dospělo se ku poznání kulturního stavu pranároda arejského, jaká měl nářadí polní a domácí, která domácí zvířata, jakou zbraň, ano i jaké náboženství a zvyky: týmže postupem, srovnávacím totiž jazykozpytem poučíme se ze slovanské prařeči o životě starých Slovanů, pokud byli ještě nerozděleni.

Dr. Ř. Krek sestavil dle slov společných všem jazykům slovanským obraz kultury a života našich předků, pokud nebyli ještě rozděleni, asi takto: Základem života u starých Slovanů

*) Srov. Dr. L. Niederle, Lidstvo předh. str. 690. — Hroby s kostrami z konce doby praeh. v Č. str. 92. — Dr. B. Hellich, Lebky koster starokřesťanů z X.—XIII. století. (Pam. arch. XVIII. s. 433.)

byla orba, neboť u všech kmenů jsou názvy pro polní nářadí totožné (pluh, lemeš, hřídel, rádlo, brány a j.), dále stejné základní pojmenování pro některé druhy obilní (réž, pšenice, ječmen, oves, proso). Rovněž není pochybno, že uměli obilí ve snopy vázati, mlátiti je na humnech a uschovávati ve stodolách (žitnica). Vymlácené zrno mleli buď žernovy (ručními mlýnky) nebo vodním mlýnem v mouku, z níž pekli chléb; z mléka připravovali sýr. Maso nasolené pekli na rožni nebo vařili ve vodě. Z ovocných stromů znali již rozličné druhy (jabloň, hrušku, višni, třešni, slívu) a dovedli též plané stromy zušlechťovati (trěsnąti, čepiti, čepъ = štěp). Víno poznali prostřednictvím germanského západu. Měli dobře zřízenou usedlost (ves), v domech byly vedle jizby, sklepa a jiného příslušenství též chlév a dvůr, důkaz, že nebydleli se zvířaty v jednom prostoru. Z kamene sice domů ještě nestavěli, pojmenování cihly jest vzato z latiny a u rozličných kmenů slovanských rozdílné, za to stavěli příbytky své ze dřeva. Zbraní byl jim luk, tetiva, šíp, meč, kopí, sudlice, sekera, nůž, kyj, mlat, prak, obranou štít, přilbice, brnění. Obyvatelé vsi byli příslušníky jediného rodu (obština), majíce společné jméno a společný majetek, zvláště pozemkový. Správu obštiny vedl volený z ní starosta. Z obštin sobě příbuzných skládal se kmen (plémě), který měl společné jméno, a jehož vladyku volili starostové obštin; z příbuzných kmenů utvořil se národ (jazyk, pluk). Život rodinný byl dobře zřízen, monogamie převládala, neboť v původní řeči slovanské jsou již vyznačeny všechny, i vzdálenější stupně příbuzenstva; jenom vladykové mívali několik žen, jako bylo zvykem i u Germanů. Postavení ženy bylo důstojným; vynikající ženy voleny byly starostkami i vladařkami. V náboženství základem byl přírodní dualismus (bog, běs); duše nehyne s tělem, slovo ráj jest všem slovanským řečem společno. Provozovali různá řemesla a plavbu, spracovávali kovy (zlato, stříbro, železo, měď, olovo); obchod byl výměnný, peněz nebylo, což souvisí s tím, že Slované vůbec majetku osobního neznali.*)

Porovnáváme-li památky kultury hradištné na nás dochované, doplňujeme a potvrzujeme údaje a výzkumy jazykozpytné.

---

*) Srov. Dr. Ř. Krek, Einleitung in die slav. Literaturgeschichte (Lipsko 1887) s. 108 a R. Dvořák, Z nejstarších dějin moravských (Čas. Matice mor. 1898 s. 274).

Slované chovali hojně dobytka; na sídlištích a hradištích jsou spousty kostí koně, skotu, ovcí, koz, prasat. Bavili se lovem jelenů, srnců, zajíců, tura i divokého vepře Byli rolníky, vzdělávali půdu rádlem dřevěným i železným, osévali ji pšenicí, ječmenem, rží, ovsem, prosem a lnem; nedopálená zrnka, součky slámy a otisky zrn i plev ve vypálené hlíně to dosvědčují.

Obilí nerozemílalo se však na plochém žernováku drtidlem jako v dobách dřívějších, nýbrž na řádném mlýnu ručním, jenž sestával ze dvou pecnovitých kamenů zevně vyklenutých uvnitř rovných a uprostřed dírami opatřených; spodní kámen upevněn byl nepohybně, horní otáčel se pak asi klikou jako podnes u podobných ručních mlýnků.

Obydlí nebyla vyhrabována z pola v zemi, nýbrž stavěny již řádné domky dřevěné s okny a dveřmi na podezděných základech kamenných ale bez malty vápenné. Prostory mezi trámy vyplňovány mechem, listím i blátem, jak tomu nasvědčují nalézané kusy vypálené hliny s otisky velkých kůlů, listí a slámy. Střecha pokrývala se slamou. Krb složen z kamení.

Po chatkách takových nezbylo na nás mimo zbytky ohniště a kusů vypálené omítky ničeho; jen poblíž vyskytují se vrstvy popela a tmavé prsti s hromadou kostí zvířecích, sem tam nějaký odhozený nástroj a množství střepin pohozených nádob nepotřebných; jindy objevují se odpadkové jámy kotlového tvaru.

Keramika.

Nádobí rázu hradištného je pracováno z hrubší hlíny promíchané pískem, slídou anebo i tuhou, zpravidla na kole hrnčířském a jen zřídka z volné ruky. Nádoby jsou štíhlé hrnce, s vydutím v hořejší polovici, s nízkým krkem, jehož okraj bývá ohrnut na venek. Ucha chybí úplně. (Obr. 146., 147.)

Jako sám tvar tak i okrasy jsou význačné. Jsou ryté a sestávají z vodorovných čar a brazd, z řad teček a čárek šikmo pod hrdlem kladených, nejčastěji však vyskytá se jednoduchá nebo několikanásobná vlnitá rýha hned pod hrdlem nebo na vydutí. Někdy proplétají se dvě vlnice proti sobě anebo často bývají dvě neb i více podobných ozdob ve skupiny sestaveny.

Nádobí toto jest dobře vypáleno, neomalováno a na povrchu barvy červené, šedé až černé. Hlazení a leštění tuhou zmizelo úplně. Na dnech bývají v pokročilejší době různé značky: kříže,

kola, muři nohy a t. p. Mnozí považují je za hrnčířské známky, jiní však správněji za prostředek, jímž mělo být zabráněno smikání hlíny a nádoby při výrobě na kole hrnčířském.

Nejvýznačnějším znakem keramiky rázu hradištného je *vlnovka.* O žádném ornamentu na nádobách pravěkých nebylo tak důkladně pojednáváno jako o vlnovce, zvláště od té doby, co zjištěno, že ozdoba tato vyskytuje se na nádobí všude tam, kde Slované žijí anebo před germanisováním žili.

Původem svým vlnový ornament slovanským není, neboť patří mezi ozdoby primitivní a mohl a také vzniknul u národů různých, na různých místech od sebe časem i prostorou vzdálených, zdomácněl však u nás Slovanů se zavedením hrnčířského kruhu, zůstav oblíbenou ozdobou na naší keramice až podnes, a proto můžeme ho právem nazvati ornamentem národním.

Vlnitá čára shledána u nás už na rytinách v kostech z neporušených vrstev diluviálních v Kostelíku, v Předmostí a j. Rytou vlnovku na střepinách nádob neolithických známe z Dědkovic, Buchlovic, od Líšně, na střepinách doby bronzové z Leskouna a j. Četněji přichází malovaná vlnovka na nádobí na hradisku Stradonickém, rovněž rytá, o kterýchž střepinách Dr. L. Niederle soudí, že jsou najisto původu římského.

Tyto starší případy vlnovky jsou více méně nahodilé, neúmyslné, poněvadž se vyskytují jenom ojediněle, nelze je proto považovati za důležitější karakteristikon buď jednotlivých okruhů kulturních nebo jistých národů. Teprve s vynalezením hrnčířského kruhu byla vynalezena i vlnovka, neboť okružný pohyb nádoby na kruhu nutí mimovolně hrnčíře ozdobovati nádobu vodorovnými čarami; je třeba jen dotknouti se ostřejším předmětem točící se nádoby, aby na obvodu vyryta byla rýha. Pohybovalo-li se rýdlo, povstala linie s mělčeji nebo hlouběji prohnutými vlnami. Ozdob takových nabývají teprve nádoby na kruhu hrnčířském pracované v bývalých provinciích římských Noriku a Rhaetii.

Tam vyskytl se vlnitý ornament na popelnicích z mohyl u Patky (komitát Ráb), v žárových hrobech u Kilbu (okr. Sv. Hippolyt), v mohylách u Winklarn a Wasserringu (okr. Amstetten), u Laabu a v hrnčířské peci v Hellpfau, kde při-

cházejí současně spony provinciálně římské a mince II. století po Kr., na důkaz, že vzory nádobí hradištného v II. stol. po Kr. v římském Noriku zevšeobecněly. Odtud šířila se výroba tohoto nádobí v zemích jihoalpských až do Bosny a také v krajištích severoalpských. Na př. římské pohřebiště u Bürgelsteinu před branami Solnohradu poskytlo mezi 40 nádobami 16 vlnicí zdobených; pohřebiště toto datují římské mince od cís. Augusta do Konstantia. Kdyby nádoby zdejší byly nalezeny v Čechách nebo ve východních Němcích, ujišťuje Osborne, dalo by se bezpečně souditi na jejich slovanský původ, tak nápadnou je shoda těchto římskoprovinciálních nádob se slovanskými. Keramika tato nemizí pádem říše římské. Tak byly nalezeny na pohřebišti s germanskou kulturou v Keszthely na Blatenském jezeře čtyry nádoby podobné s vlnicí, jiné v mohylách u Nagyfalvu, které Hampel do V. stol. klade, podobně u Kettlachu v Dol. Rakousích*), u Reichenhallu v Bavořích a j. v.**)

Dnešní bádání archaeologické postavilo tedy už na jisto, že keramika hradištná má svůj původ v provinciální keramice římské v Noriku a Rhaetii v II. stol. po Kristu zevšeobecnělé***) a jedná se už jenom o rozluštění záhady, jak fabrikace nádob takových rozšířila se u Slovanů od Dunaje k Baltu a od Labe po Volhu; dostala se k nám přímo z provincií římských, či přešla k nám teprve později vlivem kultury merovejské anebo konečně vznikla snad u nás docela samostatně?

Wocel a Šnajdr domnívali se, že Slované už ve své pravlasti hotovili nádoby na kruhu a vlnovkou je zdobili; známost kruhu hrnčířského přenesena prý k nim osadníky řeckými. Domněnka tato postrádá však pravděpodobnosti, poněvadž rytá vlnovka je nádobám řeckým úplně neznáma.

*) Nedávno ozval se něm. archaeolog P. Reinecke s vážnými námitkami proti tak časnému (do V.—VI. stol.) datování hrobů Keszthelských a Kettlašských; prvější prý spadají teprve do doby Karolingův (tedy do stol. VII.—IX.) a ráz hrobů Kettlašských měl by býti nejmladším jich výhonem. (M. anth. G. 1899 s. 48.)

**) Nutno míti na zřeteli, že všechna tato uvedená místa leží v krajích tehdy Slovany obydlených.

***) K. Buchtela, Nied. Věstník sl. star. II. s. 65., 95., III. s. 46. — Dr. J. L. Píč, Pam. arch. XVIII. s. 147. a 393. — J. Jíra, Čas. přát. star. českých 1898 s. 151. — J. Palliardi, Č. Ol. m. 1894 s. 28. — Bř. Jelínek, M. anth. G. 1890 s. 146.

Dr. Niederle dospěl úsudku, že vlnitý ornament do pravěké keramiky slovanské přešel z provinciální římské a nalezl v krajích Slovany obydlených všeobecného rozšíření nejspíše v Uhrách (IV.—VII. stol.), odkudž se šířil k západním Slovanům.

Dr. Píč soudil naproti tomu, že kultura těnská, která v zemích podunajských rozšířila znalost hrnčířského kruhu, i vlnici tam zanesla, a že nádobí typu hradištného v době t. zv. stěhování národů nejen k nám, ale i do krajin baltických přešlo a kulturu provinciálně římskou vystřídalo.

Naše novější nálezy moravské záhadu tuto objasňují ještě určitěji. Popelnice z Hrubčic tvaru vázovitého ozdobené rytou vlnicí obsahovaly římské zbraně, lukovité sponky bronz. i stříbrné a jednoduché spony římské železné rázu II. stol. po Kr.

Nálezy střepin nádob římských s vlnicí na sídlišti na „Ostrově“ u Hrubčic, zvláště však v poučných vrstvách kulturních pod Hradiskem u Křenovic a pak i na sídlišti u Podbaby v Čechách jsou zřejmým svědectvím, že typ a ozdoba nádob rázu hradištného vyvíjela se u nás v Čechách a na Moravě působením provinciální kultury římské už během stol. II.—IV. po Kristu.

Ku podivu, že keramika hradištná od té doby, co k nám vnikla, až do stol. XII. nedoznala žádné význačnější změny, toliko že nádobí nejmladší bývá tenších stěn a na okraji značně vyhrnutém mívá ozub pro pokličku. Teprve během XIII. a v následujících stoletích nabývá nádobí hradištné rozmanitější podoby ve tvaru a ozdobě, jakož i v látce a ve způsobu zpracování.

Mimo hrnce přicházejí nejčastěji menší misky buď vyšších stěn nebo úplně plytké s jedním nebo třemi pysky. Nejmenších z nich užívalo se jistě jako kahanců. Pokličky v podobě nízkých misek s knoflíkovým držadlem na dně jsou rovněž původu římského.

Domácí nástroje

jsou po většině ze železa. Nejčetněji vyskytují se krátké i delší rovné *nože* s řapem, upevňované do násad dřevěných nebo kostěných. Násadky bývají vpalovanými ozdobami okrašlovány.

Nůžky zachovávají stále tvar starších nůžek ovčáckých, podobně *srpy* a *kosy* podržely starší tvary a podoby, také *sekyry* jsou jednodušší klíny s uchem pod samým týlem.

Jehly a *šídla* robeny byly nejen ze železa a bronzu, nýbrž zvlášť hojně z kostí. Jinak přicházejí v inventáři této doby *udice*, *ocílky* či želízka ku křesání a rozdělávání ohně, *břitvy* tvaru moderních břitev našich, *rádla*, *krojidla*, *motyky* a j. v. Pluh tehdejší ovšem byl po většině dřevěný, pouhá rozsocha zprvu jen sekáním přiostřená, později však železným rádlem v podobě nynějšího rýče zahnutými laloky připevněná.

Vozů na kolech užívalo se všeobecně.

Soudky a vědérka na vodu a jiné tekutiny byly ze dřeva obručemi stažené, někdy celé ze železa jen dřevem vystlané. Ze dřeva bývala robena jistě větší část drobnějšího nádobí: talíře, lžice, pohárky a j.; z hlíny bývají velmi vzácné.

Dosti četně se nacházejí *přesleny* z hlíny nebo ze střepin vykroužené, v pokročilejší době též ze skla nebo z kamene.

Zbraň. Výzbroj.

Meč byl dlouhý dvojsečný s knoflíkem na rukojeti příčkou od čepele oddělené. Pochva dřevěná nebo též ze železa (obraz 152. čís. 1.).

Kopí (původně slulo *sudlice*) bývá poměrně dlouhé ve tvaru širokého listu s násadní dutinou. (Obr. 148. č. 1.). — *Šipky* jsou okřídlené nebo listové s násadní dutinkou, celkem však vzácné.

Dýky jsou řidší, obyčejně objevují se však delší jednobřitné *nože*. (Obr. 148. č. 4.)

Hojnější všech zbraní byla pádná *sekyra* (*tesla*, *topor*) válečná rozmanitých tvarů. (Obr. 147. č. 4., 148. č. 2., 152 č. 2.)

Štít nosen dřevěný, koží potažený a na okrajích okovaný; na zevnější straně seděla uprostřed pukle.

Přilby bývají vytepávány ze železa (obr. 151.) anebo z kůže se železnými obručemi. Také *pancíře* železné tepané nebo řetízkové nebývaly vzácnými.

Přezky ku spínání řemenů bývají buď jednoduché nebo oválné a ozdobnějši ze železa i z bronzu. (Obr. 146. č. 2.)

Ostruhy železné mají jednoduché bodce místo koleček a připínány bývaly řeménky k obuvi. Také *třmeny* se už vyskytují. (Obr. 152. č. 3.—5.)

Zbraně takové nalézané pravidelně ve hrobech s kostrami svědčí vždy ještě o pohřbívání po způsobu pohanském, jejž církev jenom znenáhla dovedla zatlačiti teprve koncem stol. XII.,

kdy křesťanství na Moravě bylo už jistě náboženstvím veškerého národa. Hojnost zbraní ve hrobech slovanských vysvětlují nám dějiny této doby, vypravující o živých stycích s říší franckou. Styky ty byly na větším díle nepřátelské, nebo Velká Morava utkávala se po staletí v bojích s Franky; není tedy divu, že vlivy kultury západní byly především povahy válečnické. Neustálé nebezpečí nutilo naše předky, aby ku své záchraně přispůsobili jak svou výzbroj tak i zvyky válečné úplně nájezdným západním sousedům.

Známe podrobně ze zpráv soudobých, jakou výzbroj válečnou nosili Frankové. Dlouhý meč dvojbřitný (spata) nošen na pásu po pravém boku, po levém pak kratší sekáč (skramasax) — jednobřitný to nůž s rukojetí leckdy pro obě ruce — a za pásem kratší nožík (sax). Válečná sekyra na krátkém toporu (franciska) byla národní zbraní Franků a v zápasu házelo se jí po protivníku; též kopím (angon, pilum) házelo se v boji. Hroty těchto kopí bývají opatřeny na dutině křídly; v nálezech našich však takového posud zjištěno nebylo. Kulatý štít potažen byl vrstvami koží a opatřen zevnči puklicí a uvnitř rukojetí. Jezdcové nosili ostruhy — Langobardi na obou, Frankové a Alamani pouze na levé noze — a u sedla po věderku k napájení koní.

Porovnáme-li tuto výzbroj s nálezy v našich starších hrobech, vidíme, že naši bojovníci vyzbrojeni byli úplně po způsobu franckém. U koster na znaku ležících bývá meč s dvojitým břitem u levého boku — spata, pod pravou rukou u kolena sekyra — franciska, u pásu v levo nožík — sax, v levo u hlavy kopí — pilum, na nohou ostruhy a u nohou vědérko.

Šperky a předměty ozdobné

známe jak z nálezů jednotlivých, tak ze sídlišť a hrobů, jsou však v celku nehojné.

Na krku nosívaly se korále skleněné, kazivcové i hliněné, na prstech prsteny bronzové i stříbrné, jehlice ve vlasech řidčeji, hojněji se vyskytují vlásenky, hřebeny, v uších náušnice a pod bradou obuší.

Obuší či záušnice jsou nerozlučným průvodcem keramiky rázu hradištného. Jsou to bronzové kroužky skoro oválné, z drátu, neúplně uzavřené, s jedním koncem na plocho roztepaným a do ᔕ zahnutým, pročež se nazývají *„esovité záušnice“*. Velikost

i tloušťka jejich je rozmanita, větší činí dojem náramku, menší náušnice, avšak jejich poloha u koster poučuje nás o jiném.

Ve hrobech vyskytují se jenom u lebky po obou stranách zanechávajíce zeleně zbarvené místo vždy za sluchovým otvorem na spánkové kosti, nebývaly tedy zavěšovány v ušní boltce, nýbrž zaplétány buď do vlasů nebo upevňovány na stuhu nebo šátek; ve hrobech u Bořilova bylo jich zavěseno šest do sebe a visely od jednoho spánku pod bradou ku druhému. (Obr. 153.) Tím je odůvodněno jejich pojmenování *obuší* nebo *záušnice.*

Bývají z pravidla z bronzu, někdy z mědi, řidčeji ze stříbra, jindy jen z cínu nebo dokonce i z olova.

Také o tyto nepatrné záušničky veden byl dlouho spor mezi učenci, jsou-li původu německého či slovanského. U nás již Vocel prohlásil je za slovanské a po něm Lisch, Weinhold a j. hájili Slovanstvu podobné hroby proti Sackenovi, Virchowovi až celý ten spor rozhodl dánský archaeolog S. Müller ve prospěch Slovanů.

O chronologickém zařadění poučují nás četné nálezy mincí, které buď zároveň se záušnicemi ve hrobech se nacházejí anebo v nádobách rázu hradištného jako poklady uloženy byly. Podobné nálezy v Německu zvláště hojné obsahují hromady rozsekaných denárů řezenských, t. zv. vendických a soudobých cizích mincí, začasto arabské a kufické mince stříbrné, rozsekané záušnice a nejrozmanitější šperky filigranové. Tyto šperky arabské práce jakož i četné arabské mince jsou důkazem velmi čilého spojení obchodního mezi krajinami pobaltickými přes Rusko s Arabií, které koncem X. stol. dosáhlo asi svého vrcholu. Rozsekávání šperků i mincí dálo se jedině za účelem získání drobnějšího plativa, a pak aby se stříbro dalo snadněji odvažovati. Zavedeno bylo obchodníky arabskými, jak dokládají nálezy od Volhy přes Halič k Odře, dále skrze Branibory k Labi, ano až do Dánska, na Rujaně a v celém téměř Pobaltí; jednotlivě objevily se až ve Skandinavii, Škotsku, ba i na Islandě. V Čechách zjištěny pouze v Čistěvsi s denáry Boleslava II. a v Praze s denáry Břetislava I.

Srovnáme-li k tomu hranice rozlohy esovitých záušnic, shledáme zajímavé faktum, že stopy arabského vývozu zároveň na oněch hranicích končí. S. Müller obmezuje okruh esovitých záušnic na východní a severní Německo, Rakousko-Uhersko a celé Rusko;

západně řeky Sály nebývá jich vůbec nalézáno, a také současné hroby tamnější jsou docela jiného rázu.

Němečtí učenci domnívají se, že jak sekané stříbro tak i záušnice z Východu přineseny byly, teprve bronzové lze prý považovati za slovanské nápodobeniny. Lissauer pojednávaje o nich, poukazoval na různé varianty z Polska, Čech a v Uhřích, z nichž nemálo zajímají ony z pohřebiště Keszthelského, spadajícího do stol. IV. až V., do téhož období patří podobné nálezy dolnorakouské od Kettlachu, Brunnu a j.; zdá se tedy, že nejstarší formy esovitých záušnic z těchto svůj původ vzaly a se vyvíjely v Rakousko-Uhersku. Dr. Niederle vyslovuje se pro Uhry samy, kde prý vznikly ve IV.—V. věku a odkudž se prý rozšířily po všech zemích tehdy Slovany obydlených, neboť za hranicemi slovanských území nikdy ještě nalezeny nebyly.

Prohlížíme-li tyto esovité záušničky a podobné kroužky, shledáváme, že se zároveň vyskytují obuší s kličkou jednoduchou (σ‿) a také do ležatého ∽ svinutou (na př. Libice a j. v.). Dr. Píč pokládá tyto jednoduché kličky za původní tvar, z něhož časem se vyvinula ležatá klička esovitá, poukazuje na to, že kroužky s kličkovým koncem objevují se již v popelnicových polích, na př. u Obřan, Tršic, Mostkovic, u Měníka; u Těšňovic nalezeny jehlice s esovitou hlavicí a u Polešovic kroužek s esovitým zahnutím. Podobné objevy z popelnicových polí poznaňských, pruských i slezských svědčí o faktu, že záušničky vznikly vlastně už v době popelnicových polí lužicko-slezských, kdež sice převládá typus jednoduché kličky, avšak také přicházejí kroužky úplně do ꝏ stáčené; oba typy udržují se společně až do stol. X.—XI., esovitá klička ovšem převládá.

Tím tedy padá domněnka, jakoby zvyk zdobiti si hlavu podobnými kroužky přejat byl od asijských kmenů a též o původu arabském. Rozsáhlý obchod arabskoslovanský datuje se mincemi do let 750—1000 po Kr., tedy v doby, kdy u našich předků podobné záušničky nebyly vzácností. Ovšem bystří obchodníci arabští a židovští chápali se vhodné příležitosti nabýti nemalého zisku tím, že shotovovali takové záušničky stříbrné, a snad i cínové nebo měděné, takové pak postříbřené a pozlacené že prodávali za zboží pravé. Mimo to roznášeli ovšem také překrásné zlaté nebo stříbrné náušnice hroznovité, náramky a prsteny s perličkovou ozdobou, práce filigranové a velmi umělé. (Obr. 149. č. 2., 5.)

Vliv gotské kultury pozorovati lze také na náušnicích oválných, jejichž spodní polovice je roztepána v destičku a ozdobena ornamentem. (Rybešovice).

Věhlasní badatelé němečtí, Dr. Virchow a Hostmann prohlásili, že hradištný ráz označuje na Polabí dobu slovanskou, to co předcházi, že značí proti tomu dobu svévskou a dovolávali se starých spisovatelů Plinia, Tacita, Jornanda, podle nichž Svévové sáhali až po Vislu.

Nejnovější výzkumy postavily však najisto, že naše nádobí rázu hradištného skutečně souvisí s podobnou keramikou provinciálně římskou, že se vyvinulo u nás během prvých století po Kristu, rozšířilo a zdomácnělo brzy v celé oblasti Slovanů severních. Avšak tehdy prý sídleli u nás dle historie Germani, a ačkoliv byli v neustálých stycích s Římany, ať pokojných a přátelských anebo válečných, přece opomíjeli prý těžiti z jejich vynálezů a kulturních vymožeností.

Spatřujeme i v této okolnosti kámen úrazu všech theorií o pozdním přistěhování Slovanů do našich zemí, ať už se klade jejich příchod do let 450. nebo 490. anebo až na konec VI. století.

Dějiny vypravují alespoň, že od té doby, co bylo římské pohraniční město Karnuntum s velkým táborem vojenským na Dunaji (u Hainburku v Dol. Rakousích) úplně zničeno a téměř se zemí srovnáno (r. 374), nic už nemohlo zástupy Germanů zadržeti, aby tu jako otevřenou branou nevpadaly do světové říše, která tehdy už schudlá a zchátralá jsouc, nijak nemohla zabrániti neustálým těm vpádům. Na takových taženích ničily divoké hordy mstivých barbarů všude starou kulturu, a co snad zkáze v prvých okamžicích uniklo, padlo dojista příštím invasím v obět. A ledva tyto vpády přešly, přihnali se divocí Hunové jako bouře, plenice z Uher všechny kraje daleko široko, a sotva že „hunská tíseň“ zažehnána, již zase nájezdy Avarské zhoubně zasáhly tytéž země.

A třebas všechny tyto vpády jenom jako bouře byly přešly, zničily přece zúplna veškeré snahy římských osadníků romanisovati Pannonii a Noricum a to tak důkladně, že tam ve století V.—VI. po všestranně pokročilé kultuře římské nezbylo nikde ani stopy, neboť všichni ti národové, kteří se v krajích těch tehdy vystřídali, přinesli s sebou své kultury svérázné a rozdílné,

které nejen že se tam za oněch nepokojných dob nemohly znatelněji uchytiti, ale také skoro ničeho z římských vymožeností nepřijaly.

Od koho tedy měly nově k nám přibylé kmeny slovanské, ať už osadily naše země od severu či od jihu, čerpati poučení o výrobě římskoprovinciálního nádobí a zdobiti je vlnovkou, když našly země naše úplně všeho obyvatelstva prázdné?!

Či nesvědčí i toto nezvratné faktum, že všeobecně jenom Slovanům přidělované nádobí na kruhu robené a vlnovkou zdobené mohlo se uchytit a dále vyvíjet nerušeným postupem jenom u toho lidu, který tu už od stol. I. nebo II. po Kr. až do stol. X. a XII. nepřetržitě sídlel?!

Nejde tedy nikterak o to, vyeskamotovati nějak uměle od nás ony pranárody germanské, které konečně nejen nelze důvodně u nás prokázati ani historicky ani kulturně, nýbrž běží tu vždy o pouhou pravdu historickou. Brání-li se tedy dějepiscové časnějšímu přistěhování Slovanův nejen daty historickými, nýbrž i linguistickými, ba jedni i zákony fysickými (horror vacui a neprostupnost hmoty), nelze s našeho stanoviska archaeologického obran takových uznávati.

Jak jsme shora naznačili, nesvědčí důvody historické nijak, že by Slované směli nebo mohli přijíti teprve, až Markomané a Kvadové země naše vyklidili; nebo nejenom že nelze dokázati existenci jejich u nás v celé rozloze našich vlastí, nýbrž nepodařilo se nikterak ani zjistiti, že Svévové tito odešli od nás teprve r. 451 nebo ještě později.

Důkaz linguistický je ještě nejsnadnější. Předně ani linguistika nemůže sama o sobě bez historických dát stavěti se proti tomu, aby se počátky rozchodu Slovanů ze Zákarpatí nesměly posunouti o nějaké století zpét a pak ani čistota jazyková, které prý by si Slované nemohli uchovati, jsouce tak dlouho v sousedství či dokonce v porobě Markomanů a Kvadů není tak nesnadno vysvětlitelná. Není přece nutno (konečně ničím ani neprokázáno) představovati si tehdejší Slovany u nás jako kmen slabší, podrobený a promísený Němci, nýbrž jako čistý hrot — jak správně namítá Dr. Niederle — kompaktní masy, vniklý od Visly k nám, přes nějž se jenom občas převalila horda německá.

A tu ovšem i fysikální poučky jsou bezpodstatné, když historie sama na mnoha místech je vyvrací a zvláště pak, když

její pomocnice, archaeologie, zjednává tomuto „hrotu Slovanstva“ zřejmé podstaty zjištěním rozsáhlého kulturního plemene polí popelnicových, které tu vždy bude svědčiti, že u nás tou dobou nemohlo být místa pro lenošné potulování kmenů germanských. Stejnoměrně hustě zalidněné naše vlasti nemohly poskytnouti štvaným Markomanům a Kvadům místa, nýbrž mohly jim dáti nejvýš na svém obvodu proháněti se a tlouci na bránu říše římské, která musila konečně povoliti.

U nás tedy mýtila od pradávna slovanská páže husté lesy, aby tak vydobytou půdu učinila sobě užitečnou; na těchto těžce obdělávaných nivách zakládalo Slovanstvo své dědiny, hrady či města, tu dávalo horám, řekám, nivám, lesům i celé zemi svá slovanská jména, a zemi tu uchovalo nám čistou přes veškeré dlouhé věky mořem strastí a potoky krve až na nás.

Doslov.

Odevzdávaje svůj pokus o celkové vylíčení pravěkých dob naší vlasti veřejnosti, nemám jiného přání, než aby byl pojímán a posuzován s toho stanoviska, jež jsem naznačil v předmluvě. O úkolech, které nás, pěstitele archeologie pravěké, čekají, nebudu se rozepisovati, jsou dosti zřetelně naznačeny mezi řádky jednotlivých kapitol. Práce tedy celkem mnohem větší, než posud byla vykonána.

Než o jedné věci se musím ještě zmíniti. O sbírání pravěkých památek. Dnes je povinností, nikoli zásluhou, každého vzdělance nejen starou památku od zkázy zachrániti, nýbrž případně tomu i zabrániti; přece však nemá to znamenati, aby kde kdo byl sběratelem. A sběratel ještě není archaeologem; ten, kdo nálezy starožitnin přechovává u sebe a nezabývá se jinak po vědecku archaeologií, činí vědě a jejímu pokroku jenom škodu, neboť nesbírá a neuchraňuje věci z lásky k nim samým a ke vědě, nýbrž z pouhé lakoty a závisti. Mohl bych sám uvésti mnoho dokladů, a podobně každý z našich archaeologů, že bylo mnoho věcí z takové lakoty pro vědu ztraceno. Mnohý takový sběratel z přílišné lásky ku „vzácné památce po předcích“ nemůže se odhodlati, aby věci ty daroval aneb za řádnou odměnu přenechal museu; zemře-li nebo sevšedněla-li mu věc po nějaké době, bývá „památka“ jeho příslušnými pohozena a zničena. Druhá výtka platí sběratelům „parádních“ věcí: ti sbírají pouze věci celé, tvary pěkné a hlavně bronzy, kosti však a železo, střepy a pod. nemají pro ně ceny! Takoví měli by být postaveni na pranýř, neboť provozují opravdové vandalství!

Výtky zasluhují ještě i ti, kdož starožitnosti v soukromých sbírkách uschovávaji, archaeologií se vážně zabývají, ale nálezy své a zkušenosti nejen s veřejností nesdělují, nýbrž dokonce je zatajují! Jak si takoví archaeologové pokrok vědy představují, to je ovšem jejich věcí. —

Na konec je mi milou povinností vzdáti srdečné díky všem, kdož mně během tisku různé zprávy podali, zvláště P. T. p. Ph. Dru. Fr. Dvorskému, předsedovi „Musejního spolku" v Brně, pak sl. výboru „Vlast. musejního spolku v Olomouci", sl. „Anthropologické společenosti ve Vídni", slav. kuratoriu „Františkova Musea v Brně", p. J. U. Dru M. Křížovi, c. k. notáři ve Ždánicích, p. PhC. K. Absolonovi, spisovateli na Král. Vinohradech, sl. „Přírodovědeckému klubu v Prostějově" za laskavost a ochotu, kterou nás podporovali zapůjčením obrázků, zvláště pak sl. redakci Vlastivědy Moravské, že nelitovala nákladu na vydání mé knihy, ač obsah její přesahuje několikrát programem stanovenou velikost.

Vysvětlení k tabulkám.

Palaeolith.

I. a II. Pazourkové nástroje z tábořiště u Předmostí. Sekyry, škrabadla, nožíky, hroty, šídla. — II. Jehlice, šídla, hladidla, válečky ze slonoviny vyřezané. — Lebka lidská v pohledu s hora a se strany levé.

Neolith.

III.—VI. Ze sídliště nad „Mírovcem" u Grešlového Mýta. I. Č. 1.—7., 9.—17. Střepiny. — 8. Noha ze sošky krávy. — II. 1.—3., 21., 23. a 24. Přesleny. — 4., 8., 13., 14., 18., 20. Kamenné sekyrky. — 5., 9., 12. Pazourkové nožíky. — 6. Paz. šipka. — 7. Hladidlo. — 11. Závěsek (?) — 15., 17. Obroušený krevel. — 16. Paz. jádro. — 19. Mlat. — 22. Drtidlo z přeraženého mlatu. — III. 1. Kam. sekyrka. — 2. Ohlazený krevel. — 3. Přeslen. — 4.—20. Střepiny. — IV. 1.—8., 12., 14. Misky, džbánky, hrnce. — 9., 10. Lžice. — 13. Válcovité závaží.

VII.—VIII. Ze sídliště v cihelně u Hodonic. I. Hořejší polovice: 1. Miska. — 2., 3., 5. Střepiny. — 4. Parohové kladivo. — Dolejší polovina: 1. Kam. dláto. — 2. 3. Paz. nože. — 4. Přeraž. mlat. — 5. Kost. nástroj. — 6. Kostěné šídlo. – II. 1.—13. Typické nádoby a střepiny s ornamentem tečkovaným.

IX. Ze sídliště na „Újezdě" u Količína. 1., 2., 6. Paz. nože. — 3. Paz. šipka (¹/₁). — 4., 14., 16., 22.—24. Střepiny z hrubého nádobí. — 5. Závažíčko. — 7. Kam. hladidlo. — 8. Lžice. — 9. Přeslen. — 10.—13., 15., 17.—21. Střepiny z nádobí z plavené hlíny.

X. Ze sídliště u Mašovic. 1. Přeražený mlat. — 2.—10., 14.—17. Střepiny z nádob. — 11. Závěsek. — 12., 13. Kostěná rýdla. — 18., 19., 21., 22. Paz. nožíky. — 20. Paz. škrabadlo.

XI. Ze sídliště „Na kopaninách" u Nové Vsi na Oslavě. 1., 3., 4., 6.—8., 10., 12., 14.—18., 21. Střepiny z nádobí. — 2., 9., 13. Miska a pohárky. — 5. Kostěné šídlo. — 11. Parohové kladivo. — 19., 20. Paz. nožíky.

XII. Ze sídliště na „Dolním Rákoši" u Velehradu. 1., 3., 13., 16., 17., 20., 21., 23. Střepiny hrubého nádobí. — 2. Kam. škrabadlo. — 4., 5. Šipky. — 6. Vývrtek z mlatu. — 7. Kam. sekyra. — 8. Dláto. —

9. Kam. hladidlo. — 10. Přer. mlat. — 11., 12. Paz. nožíky. — 14., 15., 18., 19., 22. Střepiny z jemného nádobí. — 24. Poklička.

XIII. Ze sídliště na Novosádech u Znojma. 1., 2 Kam. sekyry. — 3. Přeražený mlat. — 4. Dláto. — 5. Paz. škrabadlo. — 6. 7. Paz. nožíky. — 7. Paz. jádro. — 9.—14., 16.—20. Střepiny. — 15. Pohárek či svícen(?).

XIV. Kamenné nástroje a zbraně. 1. Škrabadlo z Kuželova. — 2. Dláto z Kuželova. — 3. Mlat z Kuželova. — 4. Motyka z Boršic (u Hluku). — 5. Škrabadlo z Podolí (u Uh. Hradiště). — 6. Hladidlo z Boršic (u Hluku). — 7. Hladidlo z Radějova. — 8. Mlat z Blatničky. — 9. Mlat ze Strání. — 10. Mlat z Boršic (u N.). — 11. Mlat ze Slavkova (u Nivnice). — 12. Mlat vyhraněný z Malé Vrbky. — 13. Motyka z Vracova. — 14. Hladidlo z Popovic (u Uh. Hradiště). — 15. Pazourková sekyra z Bojkovic. — 16. Sekyra z Uh. Hradiště. — 17. Hranolek krevele z Javorníka.

Doba bronzu.

XV. Měděné nástroje. 1. Dláto z Ostré Lhoty. — 2. Kladivo z Boskovic. — 3. Dláto z Kojatek. — 4. Obušek z Vevčic. — 5. Jehlice s točinkami z Čertovy díry na Kotouči. — 6. Mlat z Rosic. — 7. Dláto z Otaslavic. — 8. Sekyra z Tvořihráze. — 9. Sekyra z Vevčic. — 10. Sekyra z Kroměříže. — 11. Sekeromlat z Plavče.

XVI.—XVII. Hromadný nález z Borotic. I.: I.a), II.a) a I.b), II.b). Manšetové náramky. — II.: I., II., III. a IV. Spiralovité náramky. — V. Sekyra s ohrnutými okraji.

XVIII. Hromadný nález ze Sazovic. 1., 2. Sekyry s dutinou. — 3. Dláto. — 4. Srp. — 5. Jehlice. — 6., 7., 8. Úlomky spony typu uherského. — 9. Skvostný náramek polodutý s ornamentem rytým. — 10., 11. Náramky. — 12. Nákrčník. — 13., 14. Úlomky náramků. — 15., 16. Točinkové ozdoby. — 17. Spirálový prsten. — 18., 19., 20. Prsteny. — 21., 22. Břitvy nebo škrabadla. — 23., 24. Řetízek. — 25., 26., 30. Závěsky. — 27., 28. „Sluneční" kolečka (závěsky). — 29. Kolečka se 6 špicemi. — 31. Ozdůbka v podobě srpku. — 32.—34. Knoflíky a puklice. — 36., 37. Spiralovité rourky. — 38. Kroužek.

XIX—XX. Z hromadného nálezu bronzů u Slatěnic. I. Pletené spínadlo do vlasů, uvnitř spirálový náramek. — Rýhovaný nákrčník, uvnitř sekyra s dutinou (nezdařený odlitek). — II. Skupina náramků ornam. rýhami. Rozvinutý ornament pod nimi. 1. Srp uherský. — 2. Srp s ornam. rukojetí. — 3. Beztvarý úlomek. — 4. Špice nože.

Zvoncové poháry.

XXI. Nálezy u Hrubčic. Ze Sídliště: 11. Hrníček. — 17. Přeslen. — 18. Rohovcový nůž. — 19. Nedovrtaný mlat. — Z hrobů: 1., 10., 15. Misky. — 2., 3., 6., 13., 16. Džbánky. — 5. Kamenná destička (brousek). — 4., 7., 8., 9., 14. Zvoncové poháry.

Kultura pokolení skrčených koster.

XXII. Ze sídliště a hrobů u Těšatic. Z hrobů: 1., 3., 7. Hrnky. — 2., 5., 15. Misky. — 4., 6., 10., 11. Džbánky. — 19. Hladidlo. — Ze sídliště: 8. Mísa. — 9. Nádobka. — 12. Kostěné sídlo. — 13. Sekyra. — 14. Hrot šipu. — 16.—18., 21., 23. Střepiny. — 20. Mlat. — 22. Roh ze zvířecí sošky.

XXIII. *Z* pohřebiště u Vrbovce. 1., 3., 7., 8., 12., 13. Šálky a džbánky. — 2., 5., 6. Hrnky. — 4., 10., 11. Misky. — 9. Úlomek hrnku.

XXIV. Ze sídliště u Hodonic. 1. Šálek. — 2. Džbánek. — 3. Šálek. — 4., 5., 9.—13. Úlomky nádobí. — 6. Hliněná placka. — 7. Mísa. — 8., 15. Průřez jam. — 14., 16. Kostěná šídla. — 17. Přeslen. — 18. Nožka z nádobky. — 19. Pazourkový nůž. — 20. Ozdoba z kloubu.

XXV. Ze sídliště „na Kruhách" u Starého Města. 1. Kamenná sekyra. — 3. Pazourkový nůž. — 4. Kostěné hladidlo. — 5. Bronz. náušnice. — 6. Kostěný korál. — 7.—9., 22. Přesleny. — 10., 11. Závažíčka. — 12. Hliněná cívečka. — 13.—18., 20., 21., 23.—25. Střepiny z nádobí — 19. Kostěné šídlo.

XXVI. Ze sídliště u Oblekovic. 1.—16. Střepiny z nádobí.

XXVII. Ze sídliště na Hradě nad Běleckým mlýnem u Bílovic. 1., 9. Kostěná dláta. — 2., 10. Kostěné sekyry. — 3. Parohový mlat přeražený. — 4., 5., 8., 11., 12., 13. Kostěná a parohová šídla. — 6. Kostěná šipka. — 7. Parohový závěsek. — 14. Parohová rukověť. — 15. Vývrtek z mlatu. — 16. Pazourkový nůž. — 17., 18. Sošky oveček. (?) — 19. Hliněný předmět. — 20., 21., 23. Přesleny. — 22. Hliněný závěsek. — 24.—32. Úlomky z nádob. — 33. Úlomek hliněné ozdoby.

Popelnicová pole.

Lužický ráz.

XXVIII.—XXXI. Z popelnicového pole u Mostkovic. I.: Popelnice všech tvarů. — II.: 1., 6., 9. Džbánky. — 2., 5., 7., 8., 10., 11., 24., 27. Hrníčky a šálky. — 2., 4., 12.—23., 26. Misky a mísy. — 25., 28. Hrnce (květináky či látky). — III.: 1.—3., 5.—23. Osudí a osudíčka (14.a, 15.a, 16.a pohled s hora na osudí č. 14., 15. a 16). — 4. Džbáneček. — 24.—30. Popelnice. — IV.: 1., 3., 34. a 36. Náramky bronzové. — 2., 14., 31. Brejlovité okrasy. — 4.—6., 10.—13., 30., 32. Jehlice. — 7., 9., 19., 22., 26., 27. Prsteny. — 8., 20., 21., 25., 29., 33. Knoflíky a puklice. — 15. Náušnice. — 16., 17. Skleněné perly. — 18. Bronzová perla. — 23. Závěsek z bronz. závitků a perel. — 24. Srpovitá ozdůbka. — 28. Bronz. šipka. — 35. Kamenný mlat.

XXXII. Hrob z Těšetic. 1., 5., 7., 14. Osudí. — 2., 4., 9. Mísy. — 3., 8., 13. Popelnice. — 6., 10.—12. Misečky. — 15. Bronz. knoflík s úškem. — 16. Bronz. knoflík s dírkami. — 17. Brejlovitá ozdoba bronzová.

Slezský ráz.

XXXIII. a XXXIV. Z popelnicového pole u Bořitova I.: Pohrobní hrníčky, slzničky či osudí a misečky. — II.: 1., 2., 5. Náramky. — 2. Knoflíky. — 4., 6.—9. Jehlice. — 1., 13., 14. Šipky bronz. — 12. Úlomek nákrčníku. — 15. Břitva.

XXXV. Z popelnicového pole u Krumsína. 1., 2., 6., 8., 19. Popelnice. — 3., 13., 15., 20. Misečky a misky. — 4., 7., 9., 10., 14. Osudí. — 11. Okřínová nádobka. — 12. Džbáneček. — 16. Poklička. — 17. Květinák (látka). — 18. Plochá poklička.

XXXVI. Ze sídliště u Bílovic. 1. Kamenná sekyra. — 2. Jaspisový nožík. — 3. Drtidlo. — 4., 9.—11., 15., 17., 20. Střepiny z jemnějšího nádobí. — 13., 14., 16., 18., 19., 21. Střepiny z hrubšího nádobí. — 5. Bronz. sekyra s laloky. — 6. Prsten. — 7., 8. Bronz. srpy. — 12. Bronz. dýka.

XXXVII. Ze sídliště u Hodonic. 1.—4., 12., 14., 18., 19., 21., 22., 24.—26., 28., 29. Střepiny z nádobí. — 5.—7., 10., 12., 13. a 20. Misky. — 8., 9., 11., 15. Přesleny. — 17. Hliněný závěsek. — 23. Kostěné šídlo. — 27. Průřez jámy.

XXXVIII. Z „Hradiska“ u Křenovic. Střepiny z nádobí.

XXXIX a XL. Ze sídliště na Hradě ve Znojmě. I.: Střepiny z nádobí. — II.: 43.—50., 57. Přesleny. — 51., 52. Závaží. — 53. Tuha vyhraněná leštěním. — 54. Formička ku tisknutí ozdoby. — 55. Kam. sekyra. — 55. Kostěná jehla. — 56. Provrtaný kančí zub. — 58. Kostěná ozdůbka. — 59. Kostěné šídlo. — 60. Parohová rukojeť. — 61. Nedohotovené kladivo z parohu. — 62., 63. Skleněné korály. — 64. Bronzový prsten.

Kultura hallštattská.

XLI.—XLIII. Z hrobu v Býčí skále. I.: 1. Bronz. závěsek se zubem. — 2., 3., 5. Bronz. náramky. — 4. Bronz. pás. — 6. Skleněné perly. — II.: 1., 3., 4. Bronz. náramky či turbany. — 2. Železná sekyra. — 5. Okrasa. — 6., 7. Zlatá spínadla do vlasů. — III.: 1., 2. Misky. — 3. Ozdoba na dně misky. — 4., 6. Popelnicové nádoby. — 5. Nádoba s poklicí. — 7., 8. Džber a pánev. —

Kultura galská

XLIV. Z hrobu s kostrou u Hlubokých Mašůvek. 1.—5. Bronz. spony s volnou patkou. — 6., 8. Sukovité náramky. — 7. Hrbolkový náramek. — 9. Náramek z drátu.

XLV. Z hrobu s kostrou u Slavkova. 1. Sponka bronz. s volnou patkou. (1.a s boku.) — 2., 3. Ornamentované náramky (2.a, 3.a, ornament rozvinutý). — 4., 5. Nánožní kruhy. — 6. Bronz. kruh. — 7. Nádoba na kruhu robená. —

XLVI. Ze sídliště pod Hradiskem u Křenovic na H. 1. Železný srp. — 2., 9. Parohová šídla. — 3. Žel. nůž. — 4. Kostěná šipka. — 5. Železná sekyra. — 6. Bronz. jehlice. — 7. Železný klín. — 8. Železná jehlice. — 10., 11. Kostěná šídla. — 12. Bronz. náramek. — 13. Brousek — 14. Parohový váleček. — 15. Kam. sekyra. — 16., 18., 20. Kotouče ze střepů vykroužené. — 17. Model šroubu (zátka k hliněné nádobce). — 19. Vývrt z mlatu. — 21., 22., 24., 25., 26. Přesleny a korály hliněné. — 23., 27., 30. Pazourkové a jaspisové nožíky. — 28. Roh sošky z berana. — 29. Štěrchátko.

XLVII. 1., 3., 7., 8. Střepiny nádobí z hlíny tuhou mísené. — 2., 5., 9., 12. Střepiny s vlnicí. — 4. Střep nádoby římského původu. — 6., 13. Střepiny nádobí z volné ruky robeného. — 10., 11. Misky. — 12. Jehlanec.

Kultura doby císařství římského.

XLVIII Z hrobů žárových u Hrubčic. 1., 2., 3. Železná kopí listová. — 4. Železné kopí čtyrhranné. — 6. Nůž železný. — 7. Bronzová sponka lukovitá. — 8. Stříbrná sponka lukovitá. — 9., 11. 12. Skleněné korály. — 10. Železná ostruha. — 13. Železná sponka. — 14. Bronzová spona. — 15., 18. Blíž neurčitelné předměty. — 16. Přeslen hliněný. — 19., 20. Popelnice z volné ruky. — 21., 22. Popelnice na kruhu vypracované.

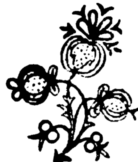
Ráz hradištný.

IL. Z hrobů u Hor Dunajovic. 1. Nádoba pohrobní. — 2. Znak (+) na dně. — 4. Železná sekyra (franciska). — 5. Skleněné korály. — 3., 6., 7., 9., 12., 13., 14. Bronzová obuší s ꙍ zakončením. — 8., 10., 11.a Prsteny bronz. — 11.b Rozvinutý prsten 11.a s nápisem.

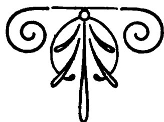
L. Ze sídliště u Hodonic. 1.—5., 8.—12., 14. Střepiny nádobí hradištného s průřezy. — 6. Kolečko ze střepiny vybroušené. — 7. Nádoba. — 13. Průřez jámy.

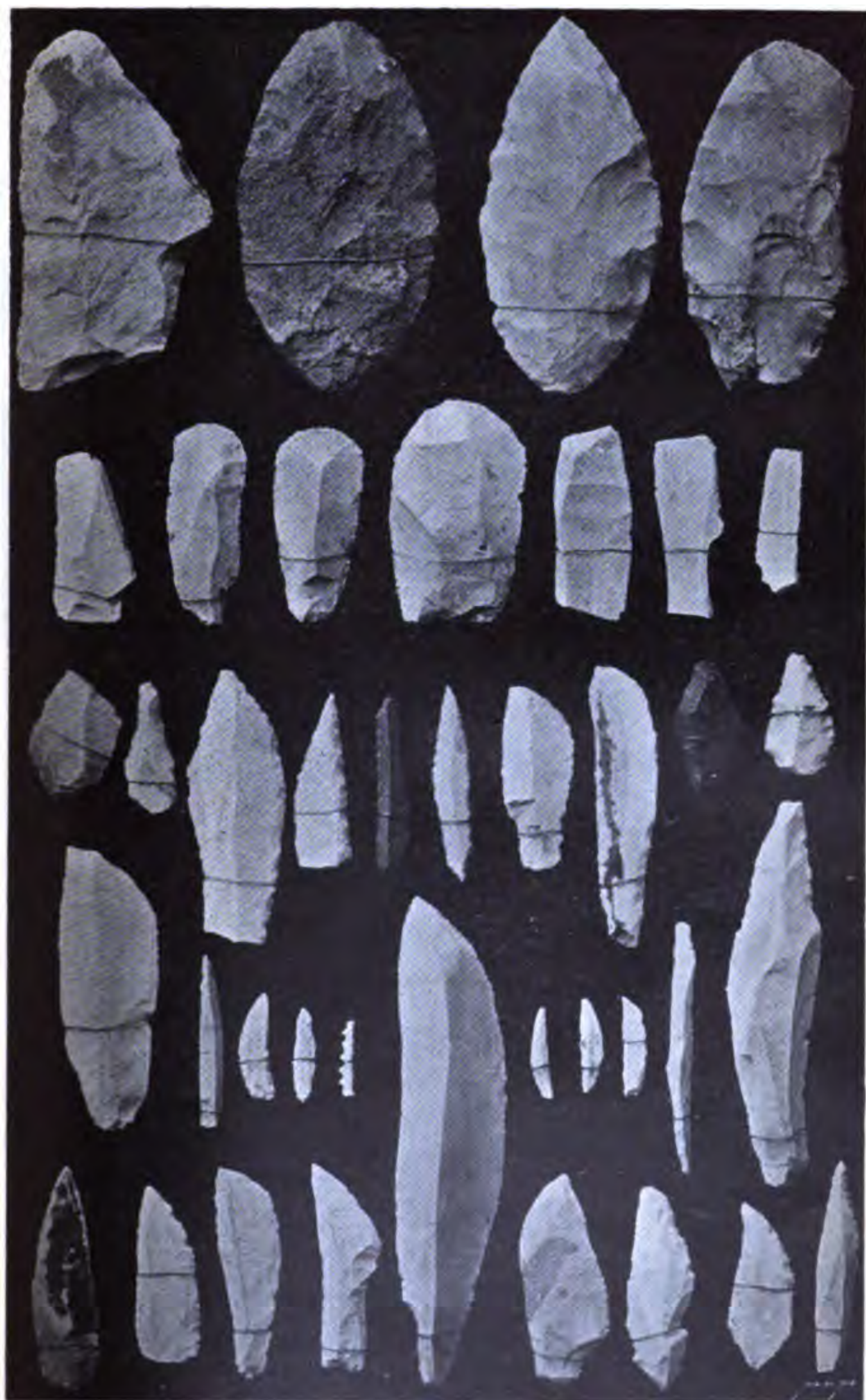
LI. Z „Hradišťka“ u Spytinova. 1. Kostěná píštělka. — 2. Kolečko ze střepu. — 3.—5., 7.—19. Střepiny nádobí hradištného. — 6. Dno se znakem (muří noha).

LII. Z „Hradu“ ve Znojmě. 1. Nádobka. — 2.—12. Střepiny nádobí hradištného. — 13., 14. Dna se znaky. — 15., 16. Kolečka ze střepin. — 17., 18. Přesleny. — 19. Hliněná formička. (?) — 20. Obuší s ꙍ zakončením. — 21. Bronz. jehla. — 22. Bronz. knoflík. — 23. Železný hrot na kopí.

Rejstřík nalezišť.

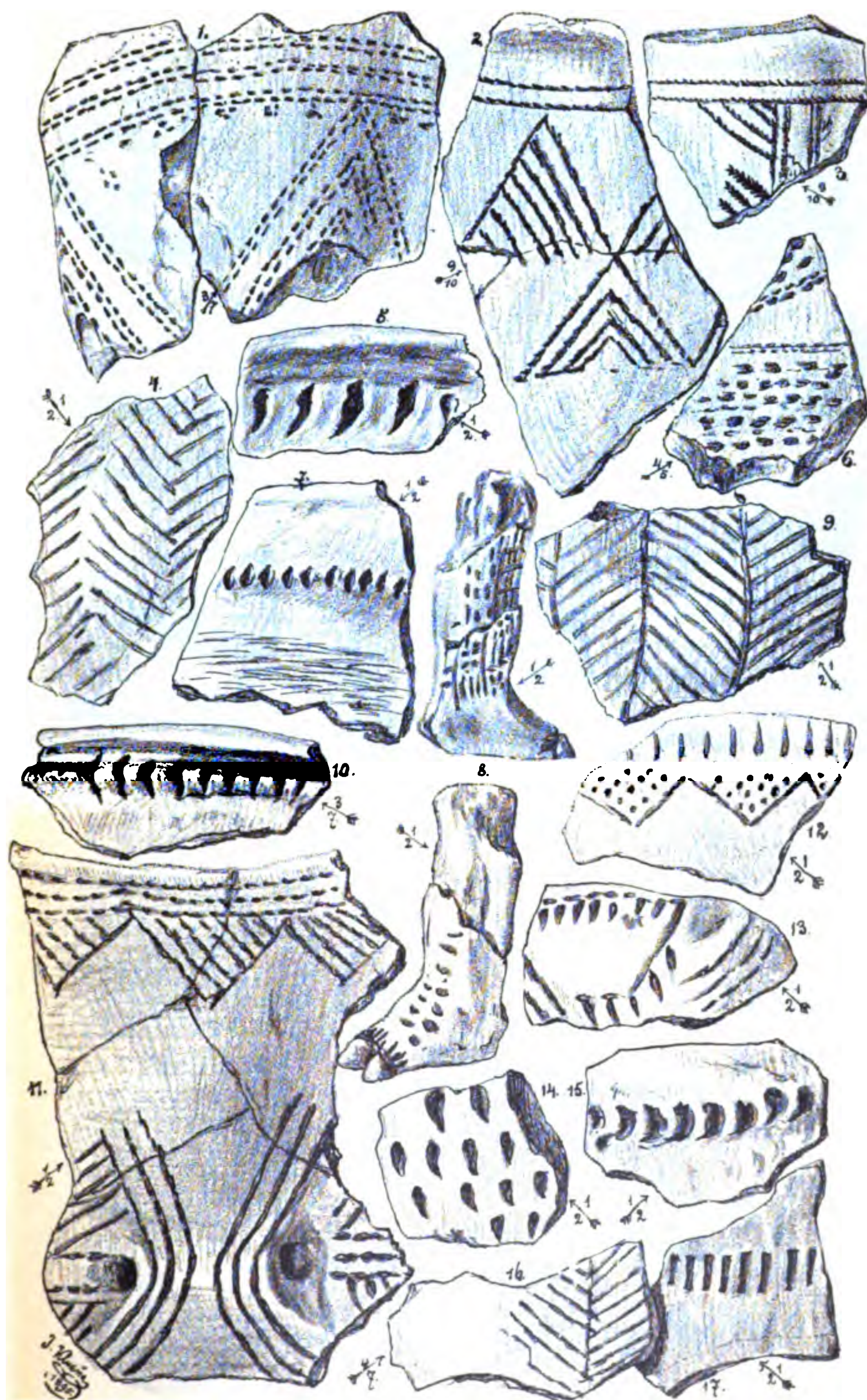

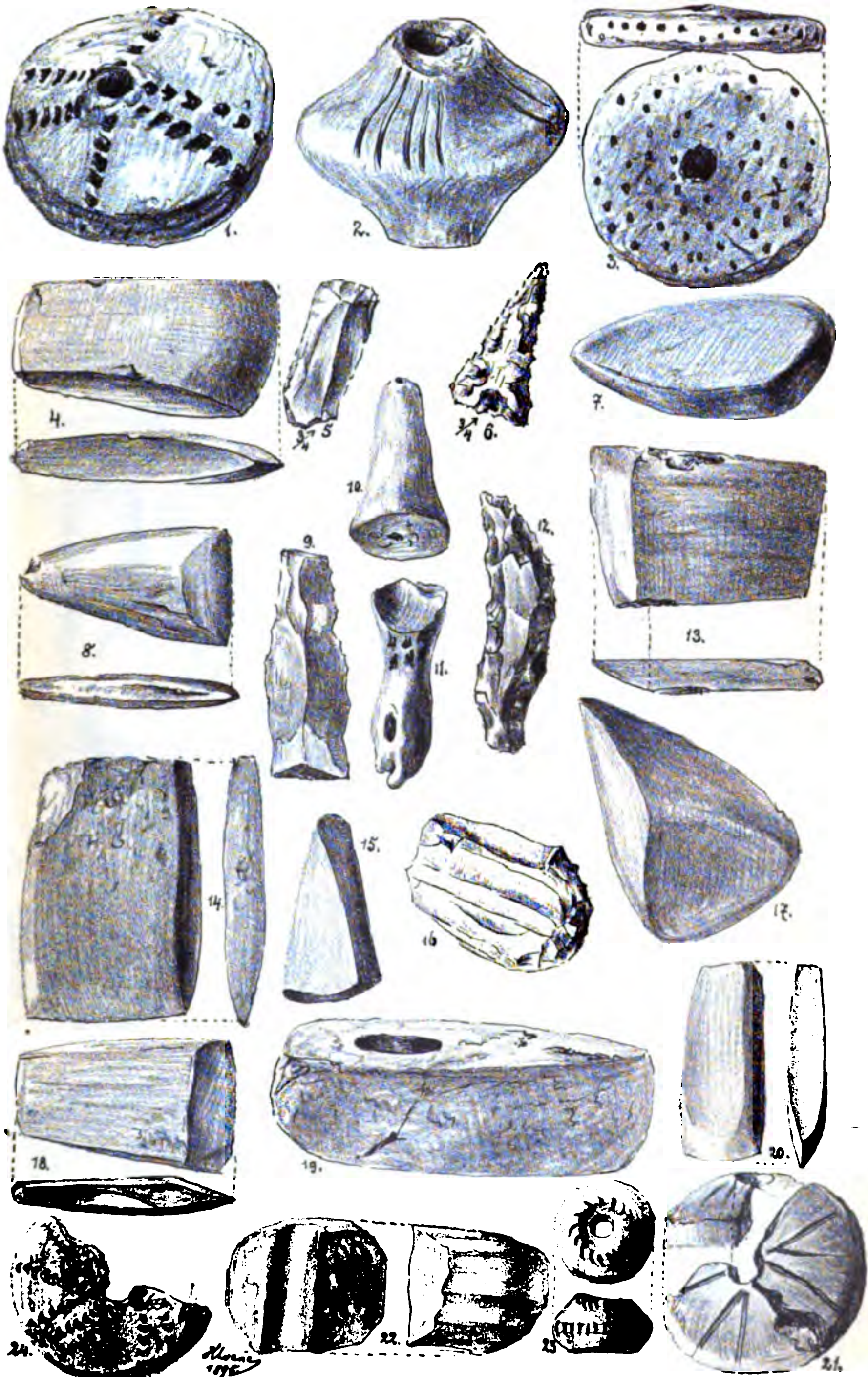
Pazourkové nástroje (1/2 skut. vel.) z tábořiště u Předmostí. I.
Sbírka K. J. Maška.

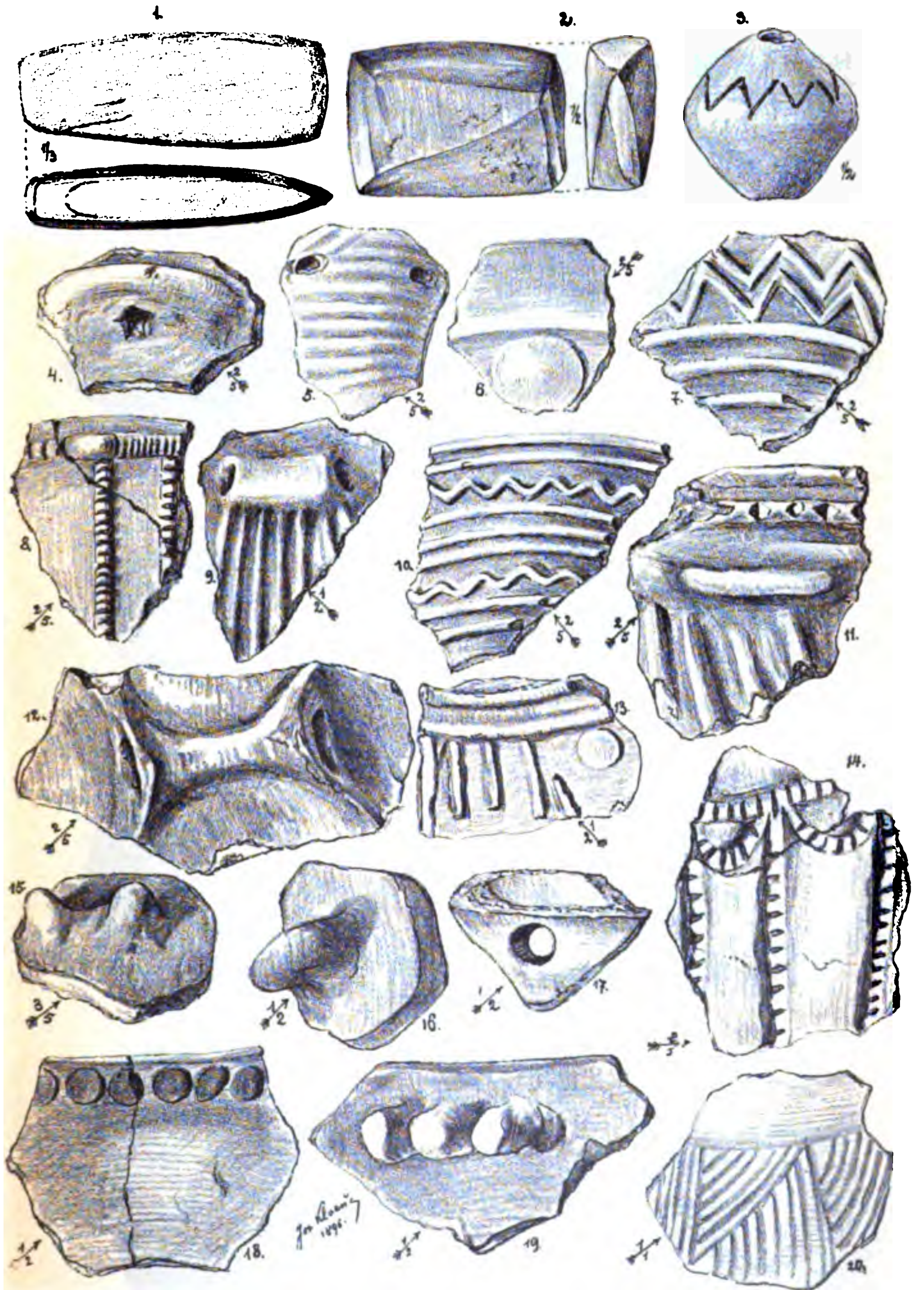
Výrobky ze slonoviny ($^1/_3$ skut. vel.) a lebka lidská z Předmostí.
Sbírka K. J. Maška.

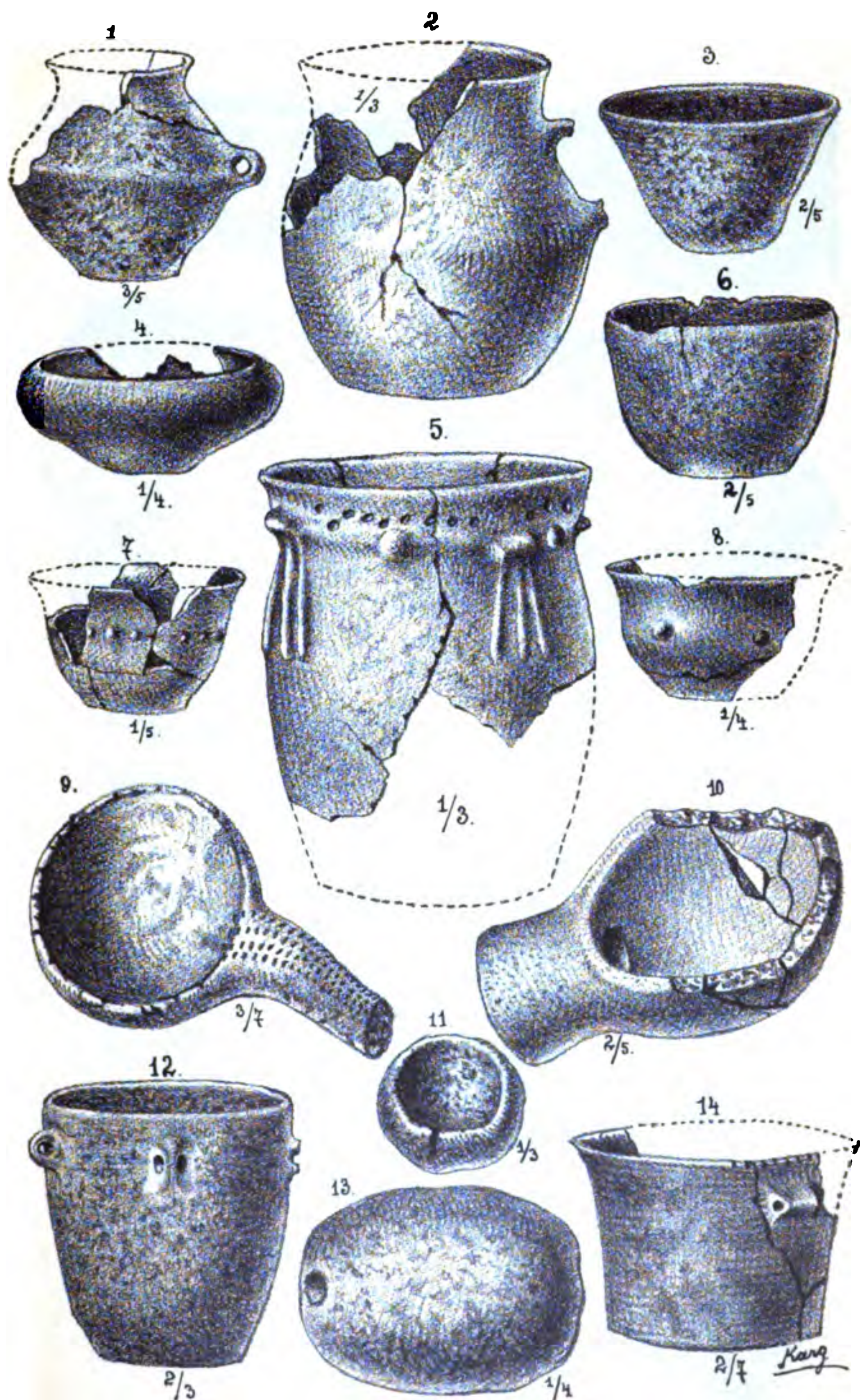
Ze sídliště nad „Mírovcem“ u Greslového Mýta. I.

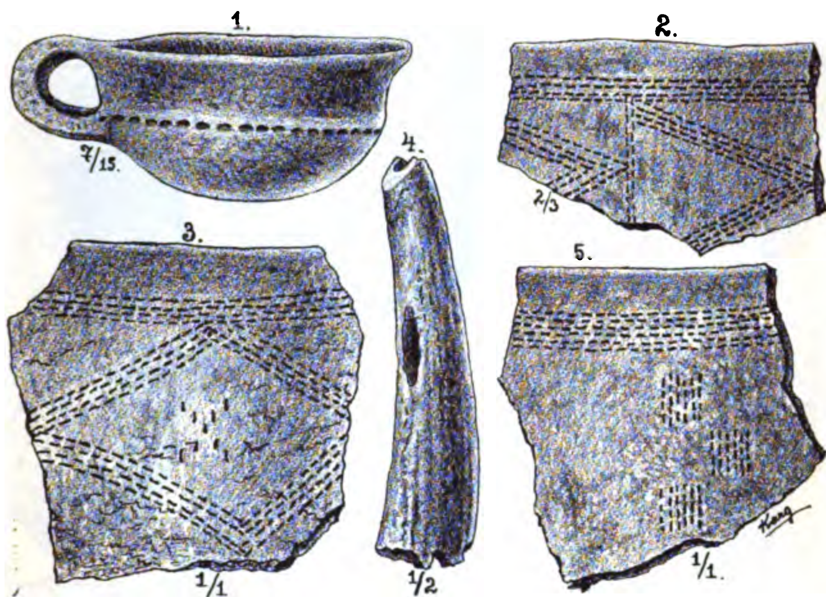
Ze sídliště nad „Mírovcem“ u Greslového Mýta. II.

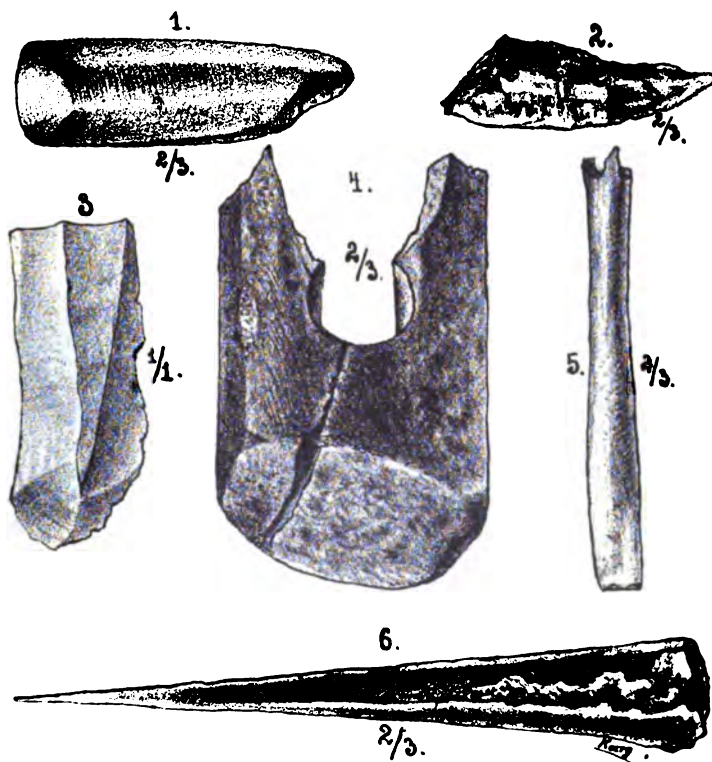

Ze sídliště nad „Mírovcem“ u Grešlového Mýta. III.

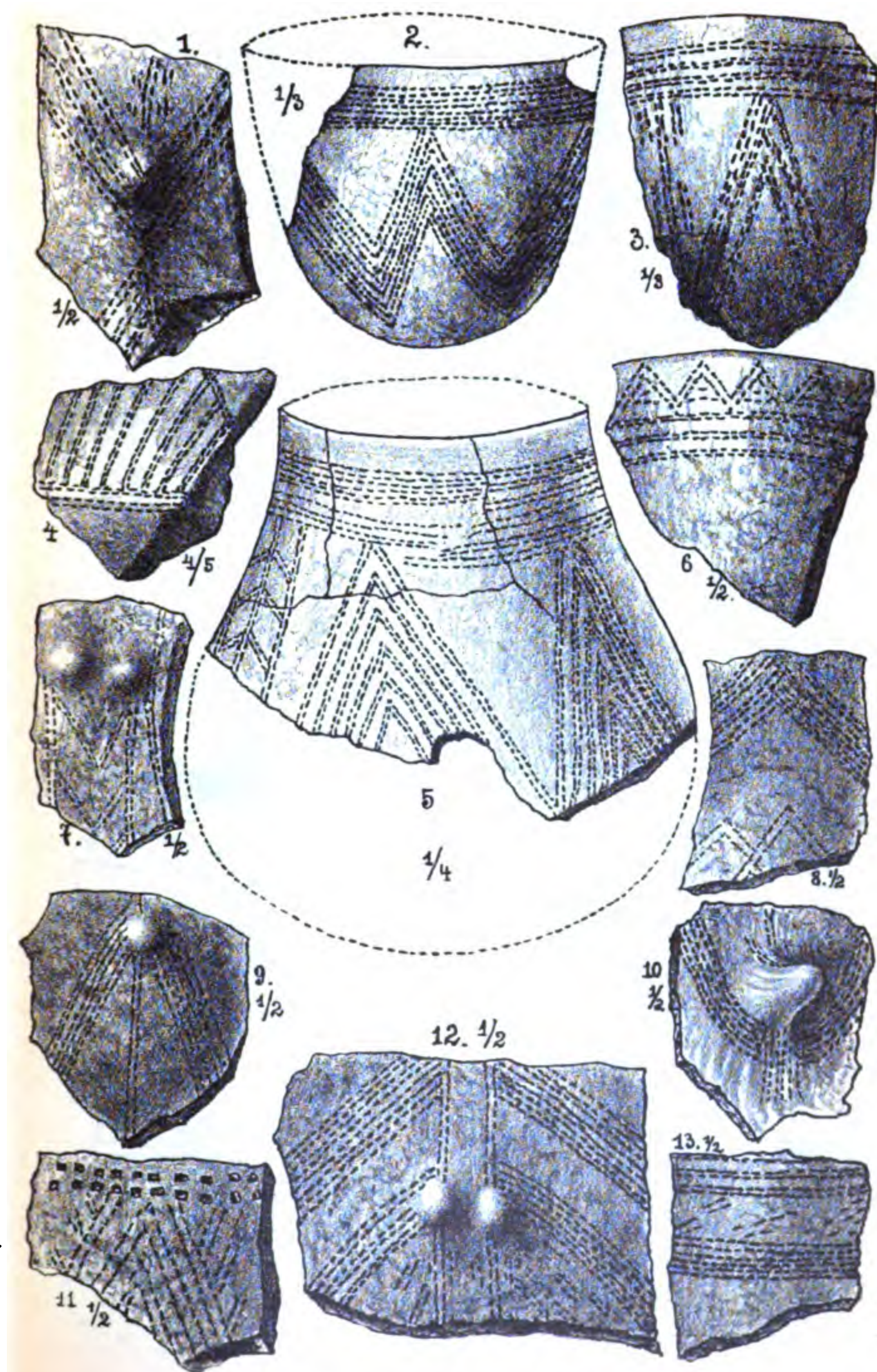

Ze sídliště nad „Mírovcem" u Greslového Mýta. IV.

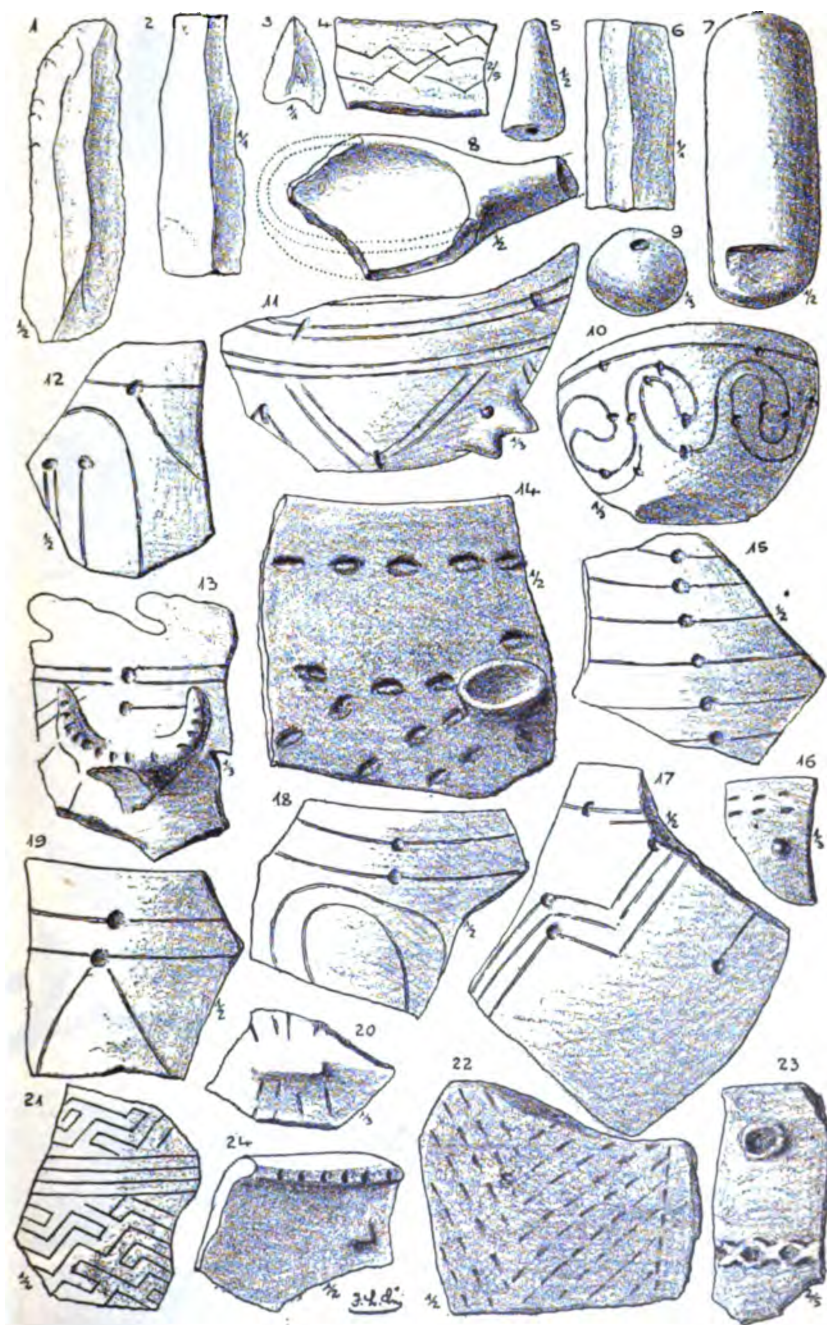

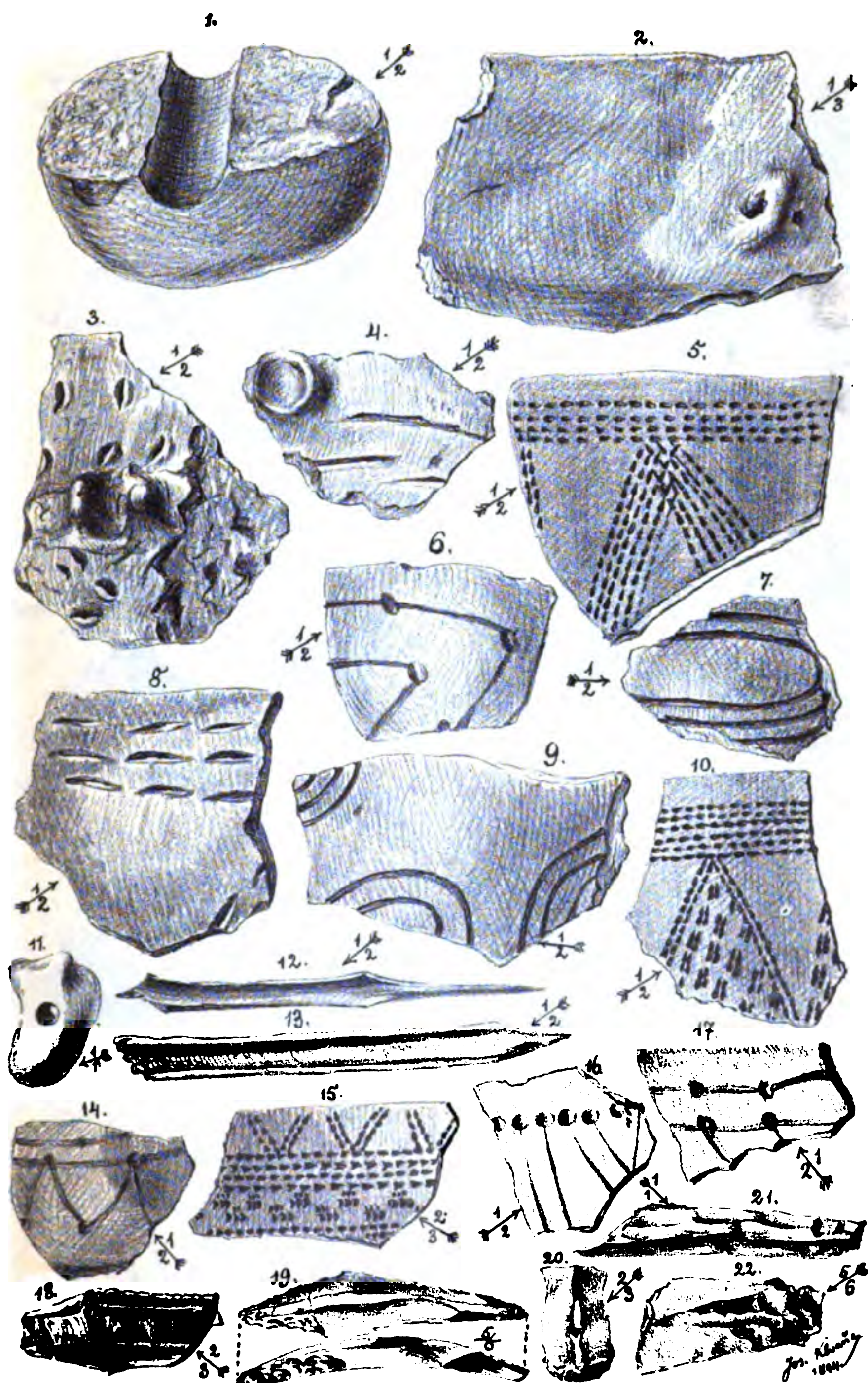
Ze sídliště u Hodonic. I.

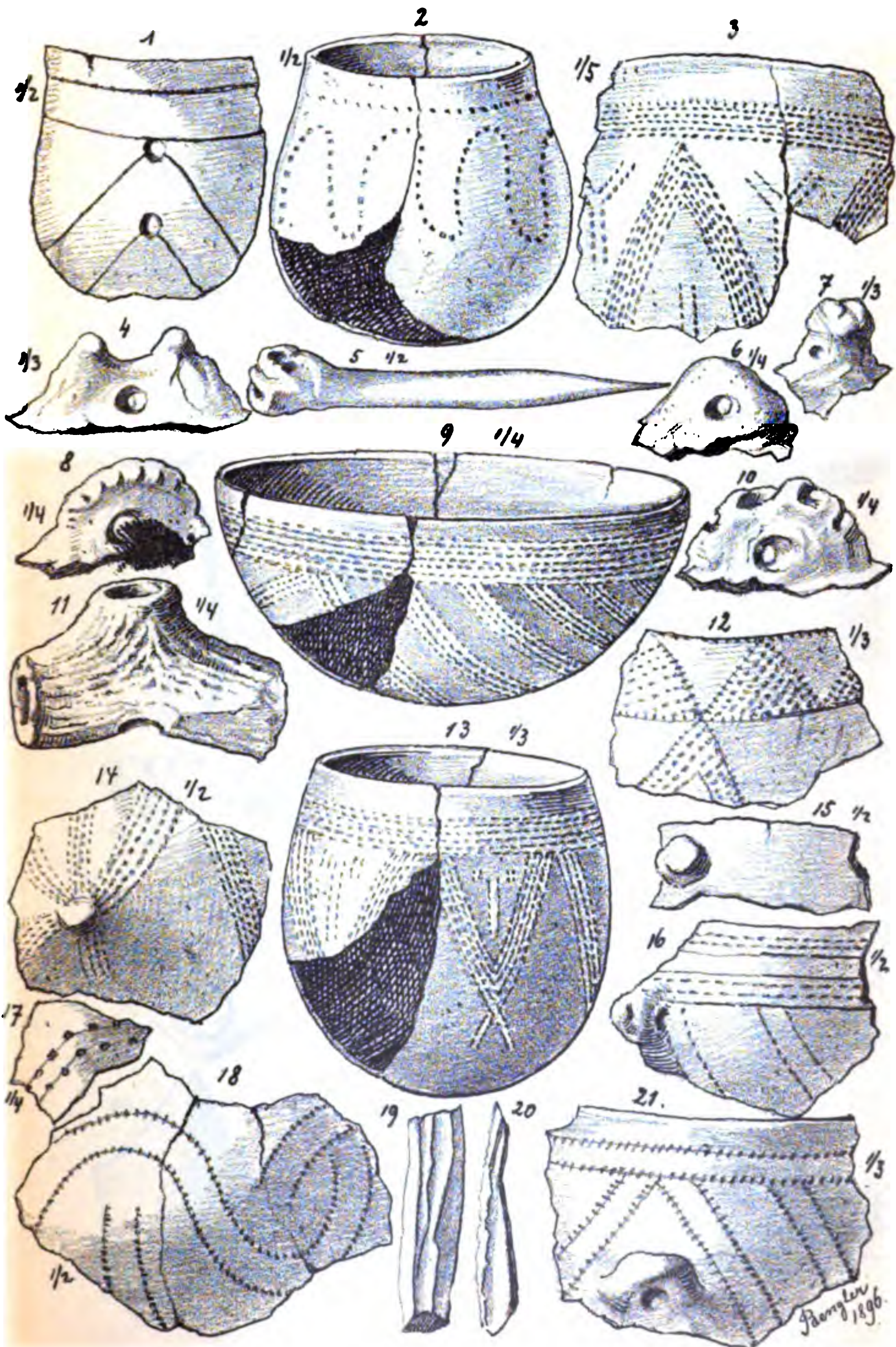
Ze sídliště u Hodonic. II.

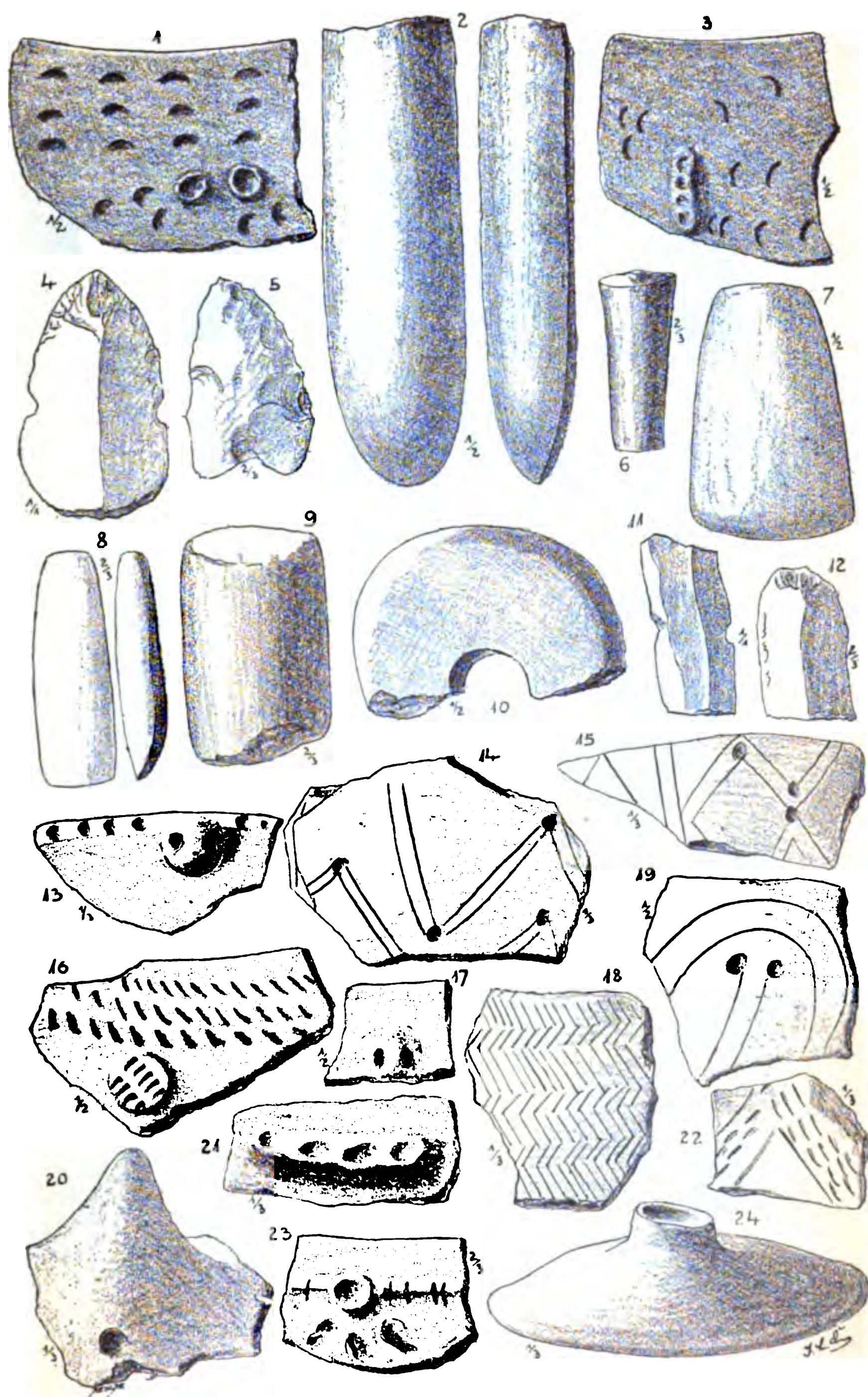
Ze sídliště u Količina.

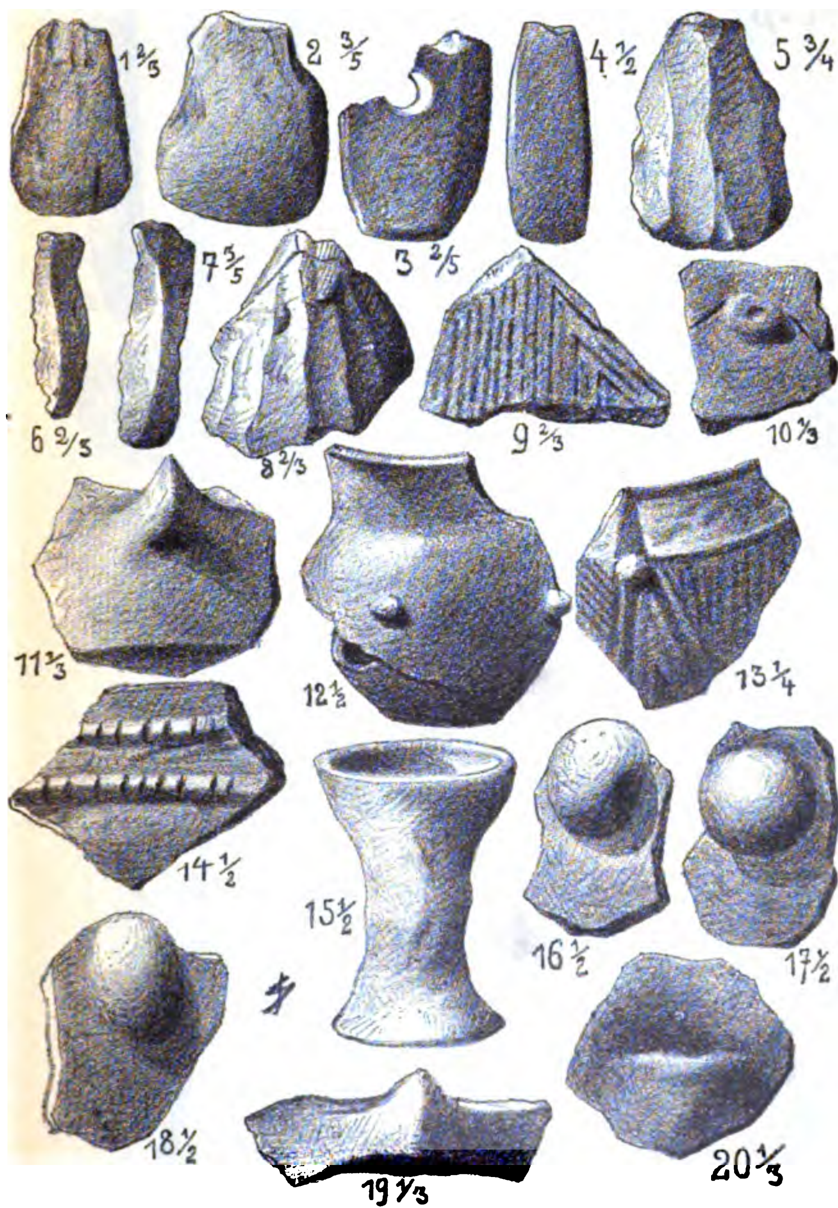
Ze sídliště u Mašovic.

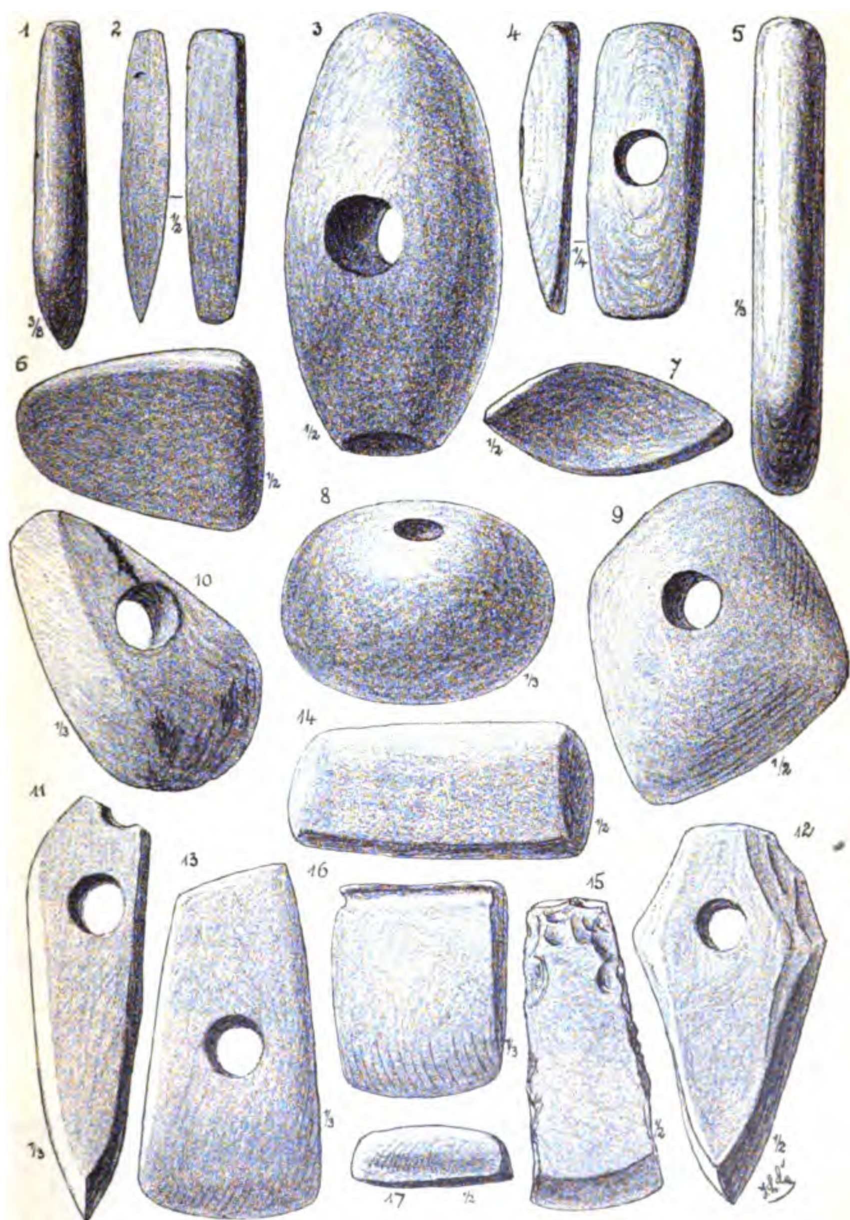
Ze sídliště u Nové Vsi nad Oslavou.

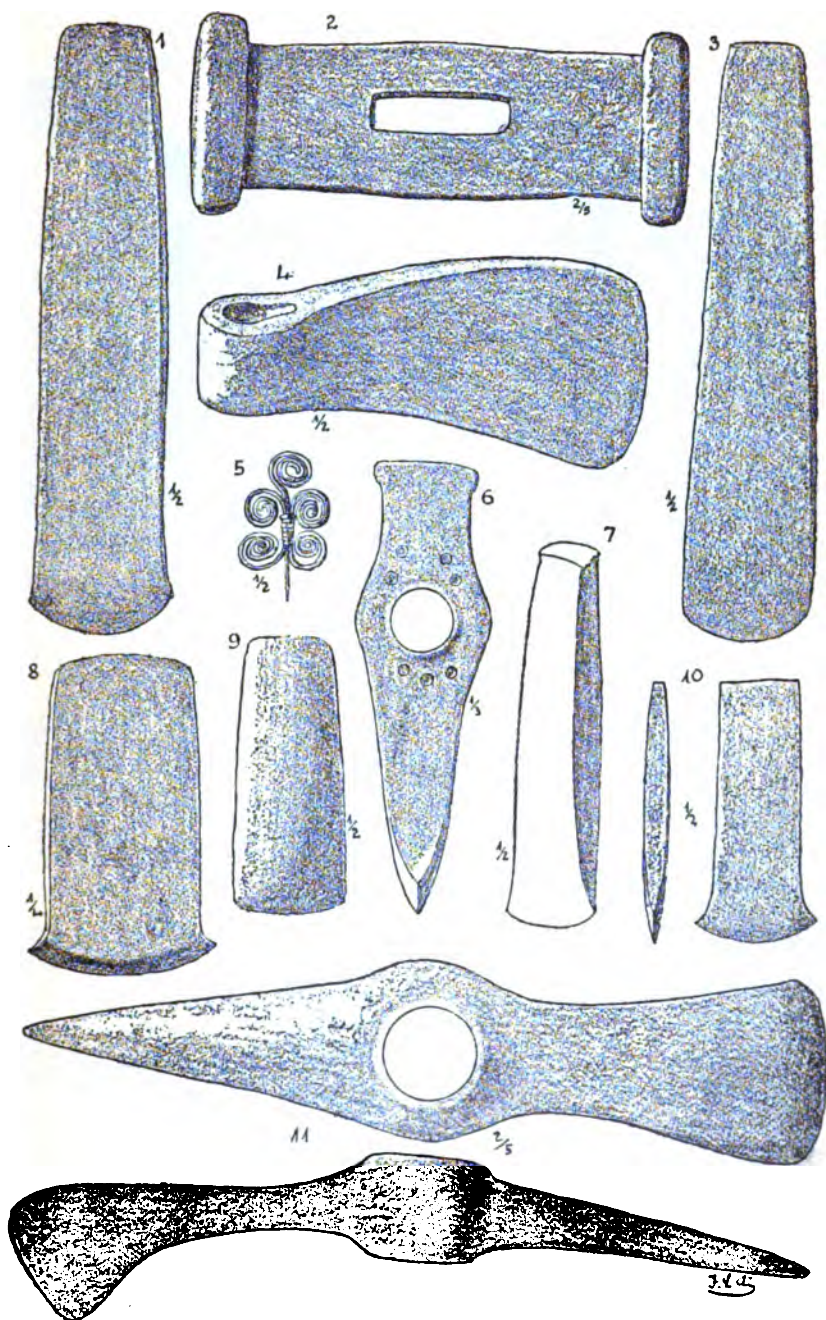
Ze sídliště u Velehradu.

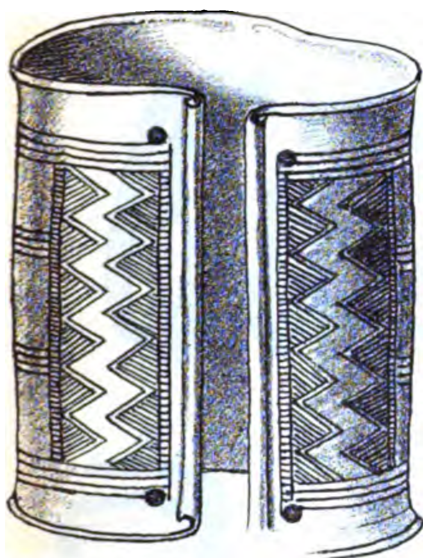
Ze sídliště na Novosádech u Znojma.

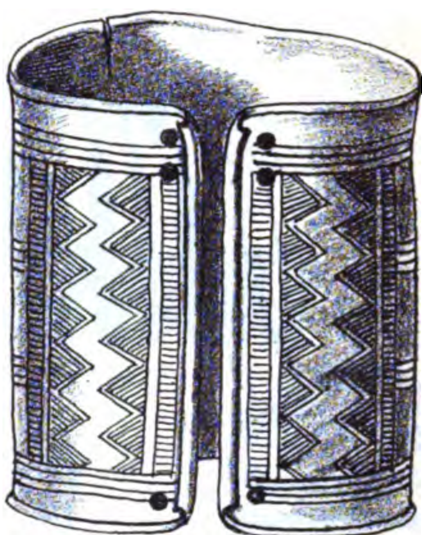
Kamenné nástroje a zbraně.

Měděné nástroje.

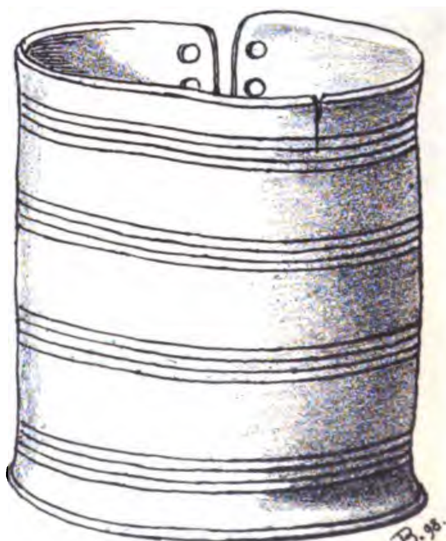
I a.

I b.

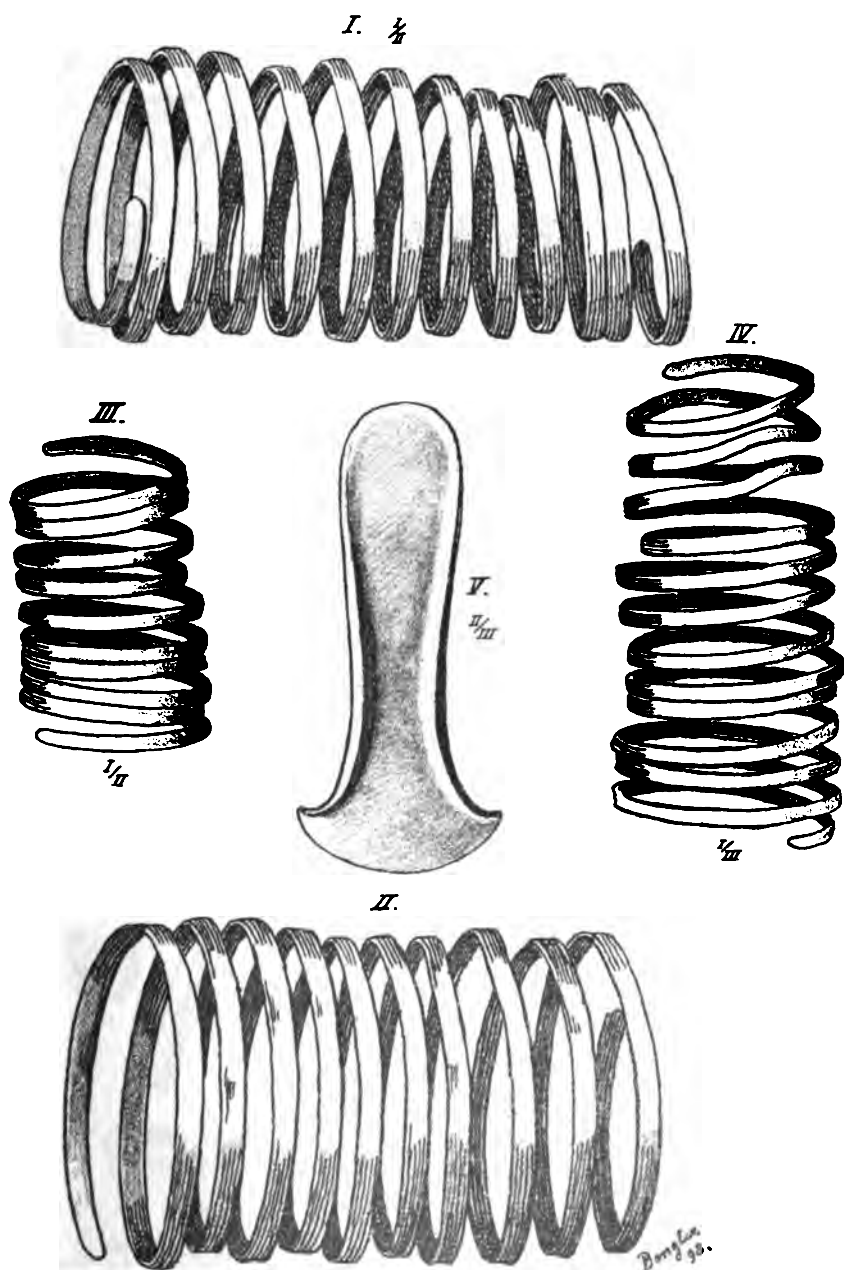

II a.

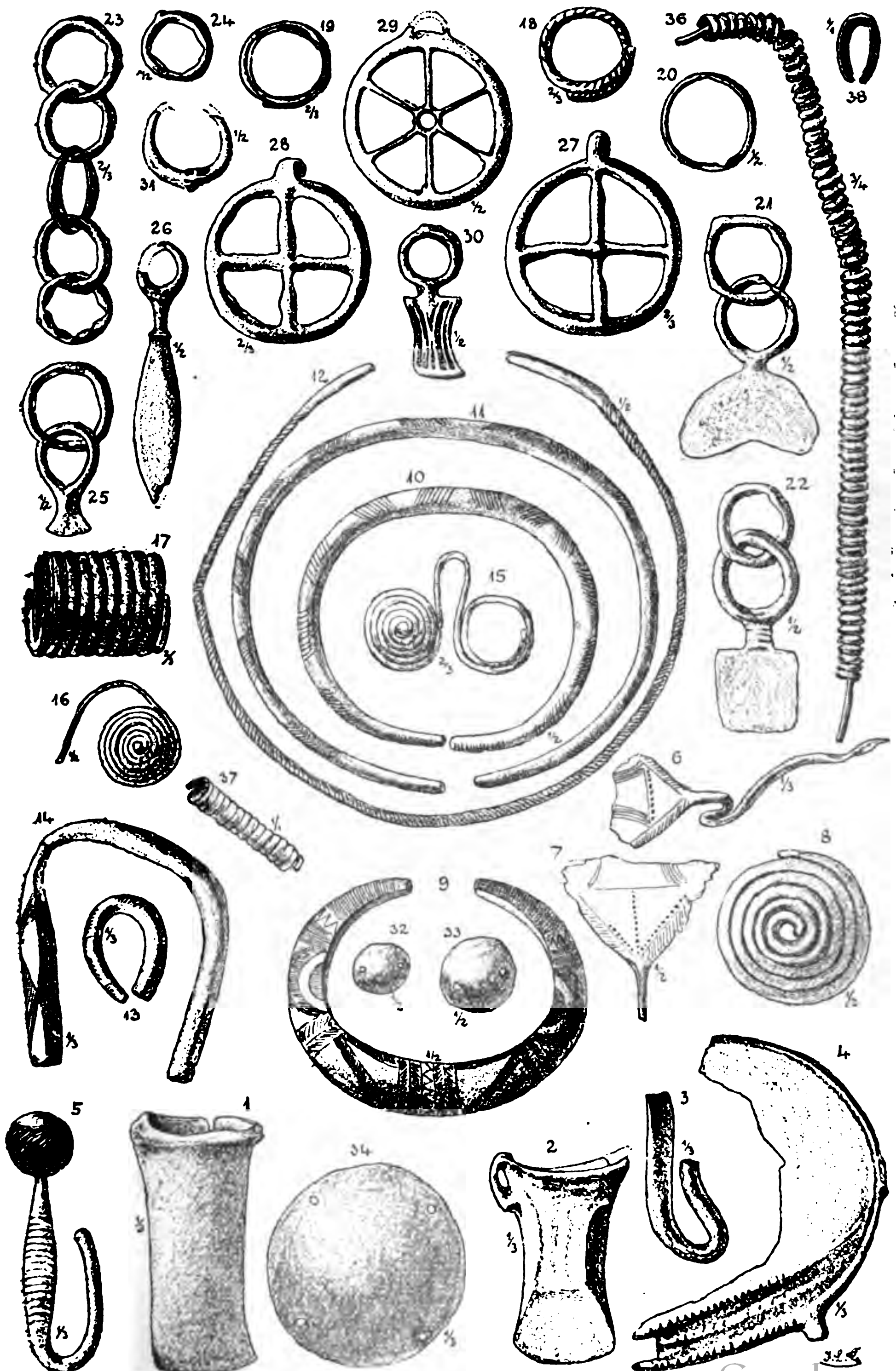

II b.

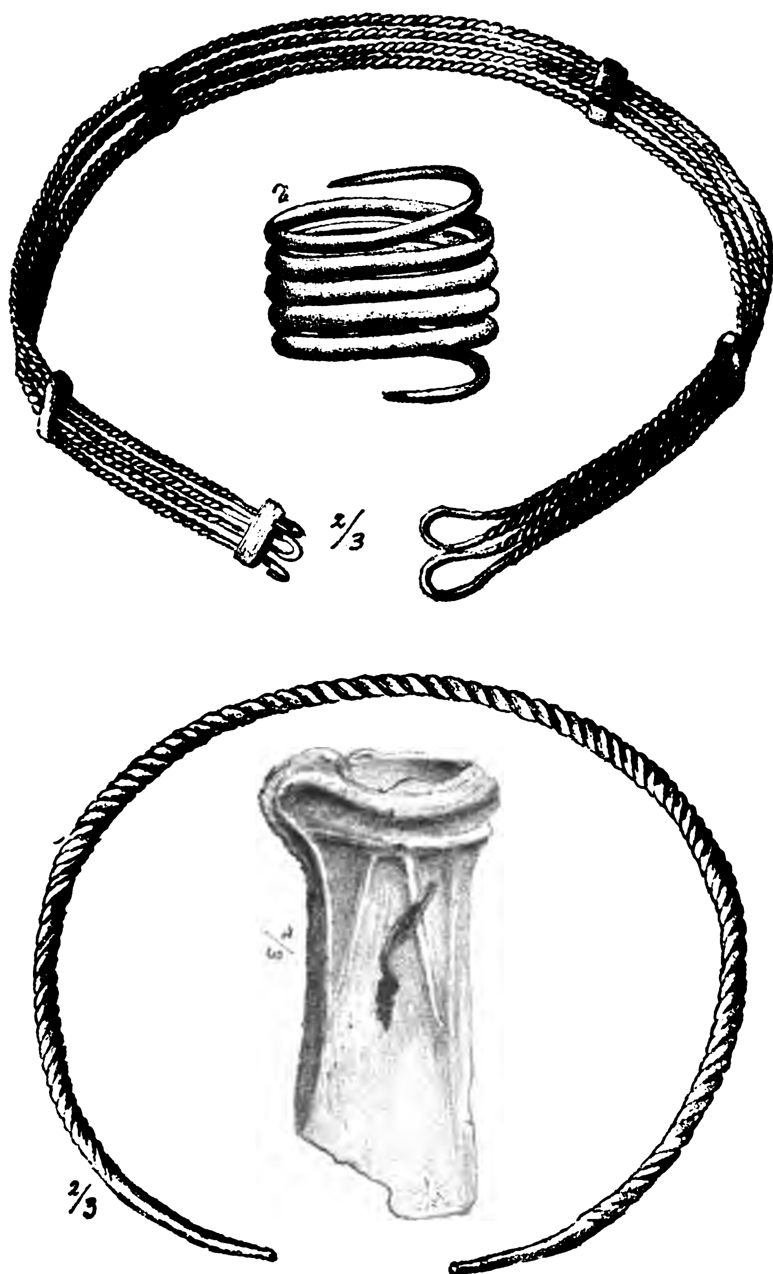
Hromadný nález z Borotic. I.

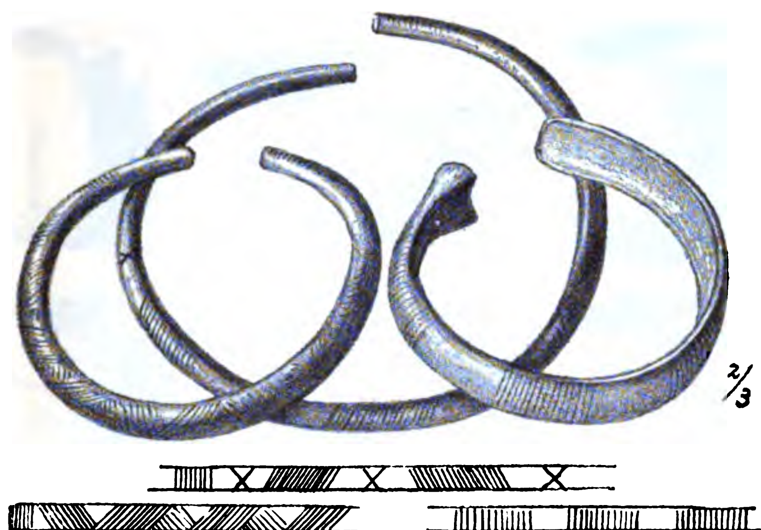
Hromadný nález z Borotic. II.

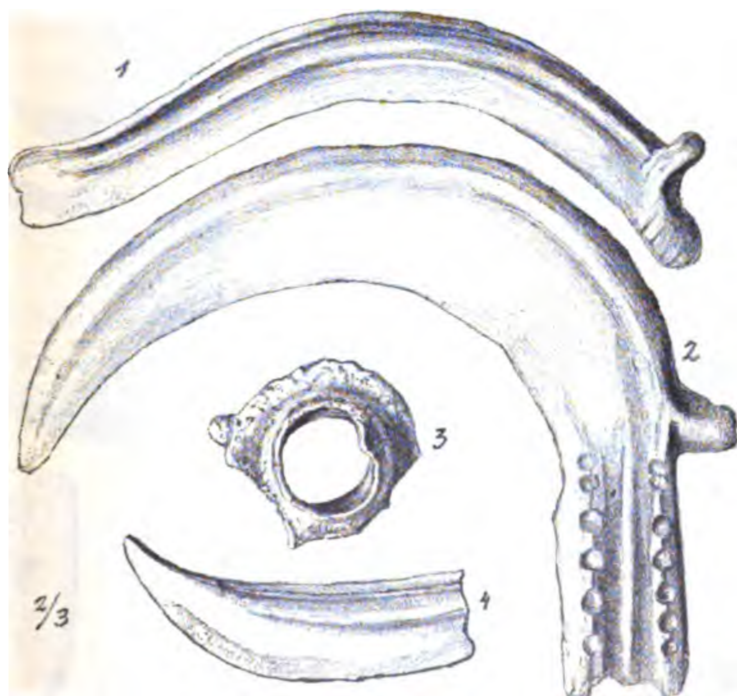

Hromadný nález ze Sazovic.

Z hromadného nálezu bronzů u Slatěnic. I.

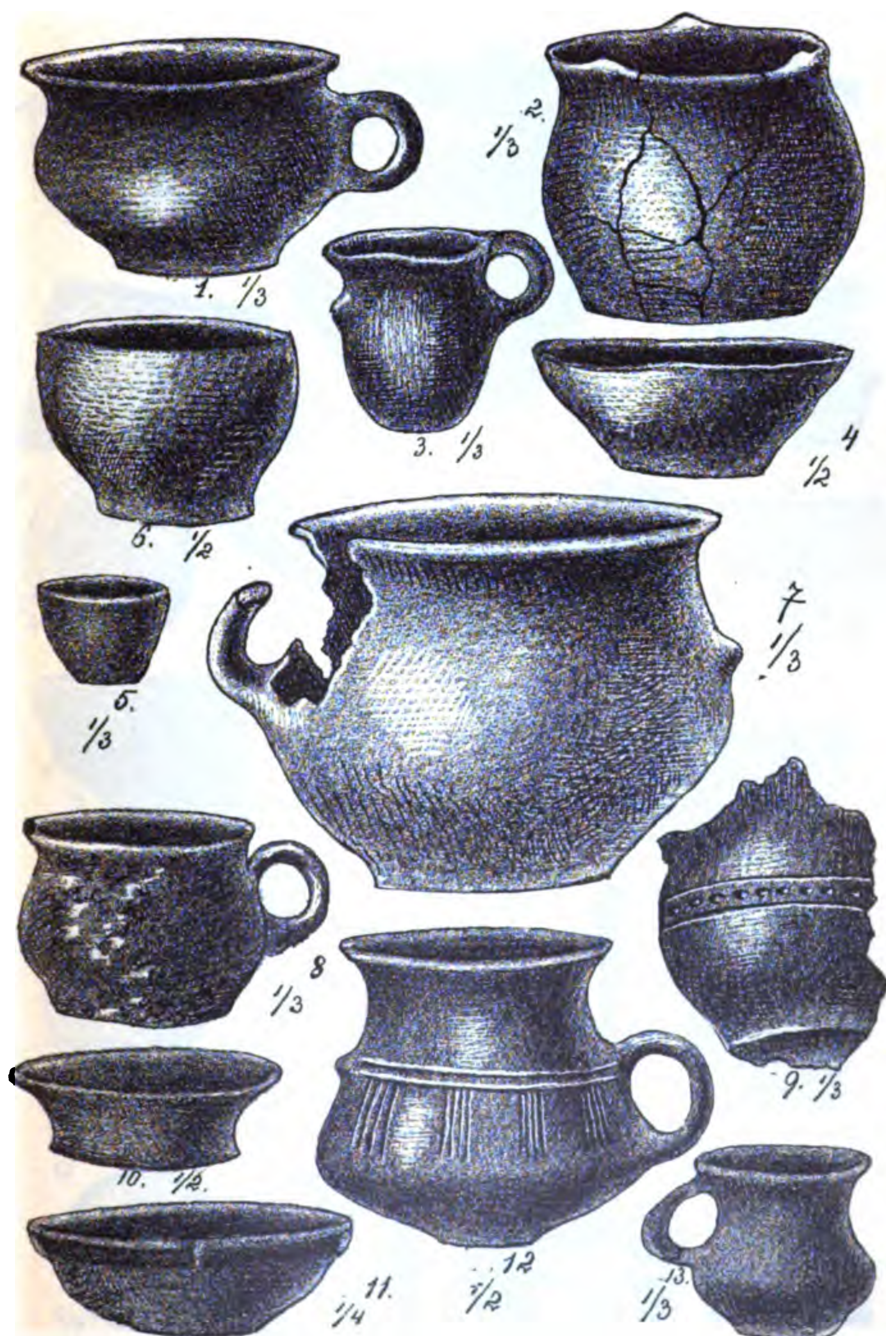
Z hromadného nálezu bronzů u Slatěnic. II.

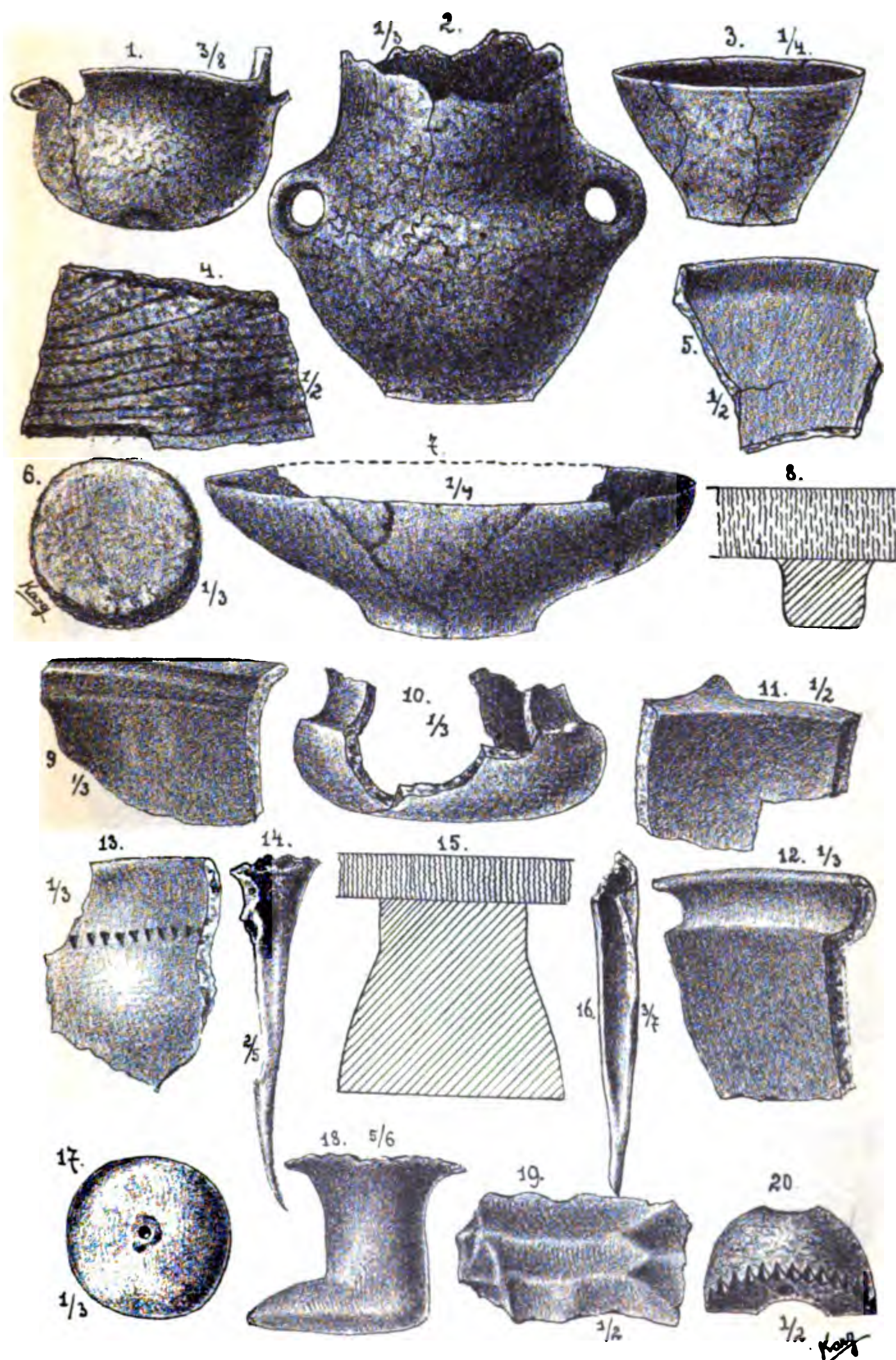
Ze sídliště a z hrobů u Hrubčic.

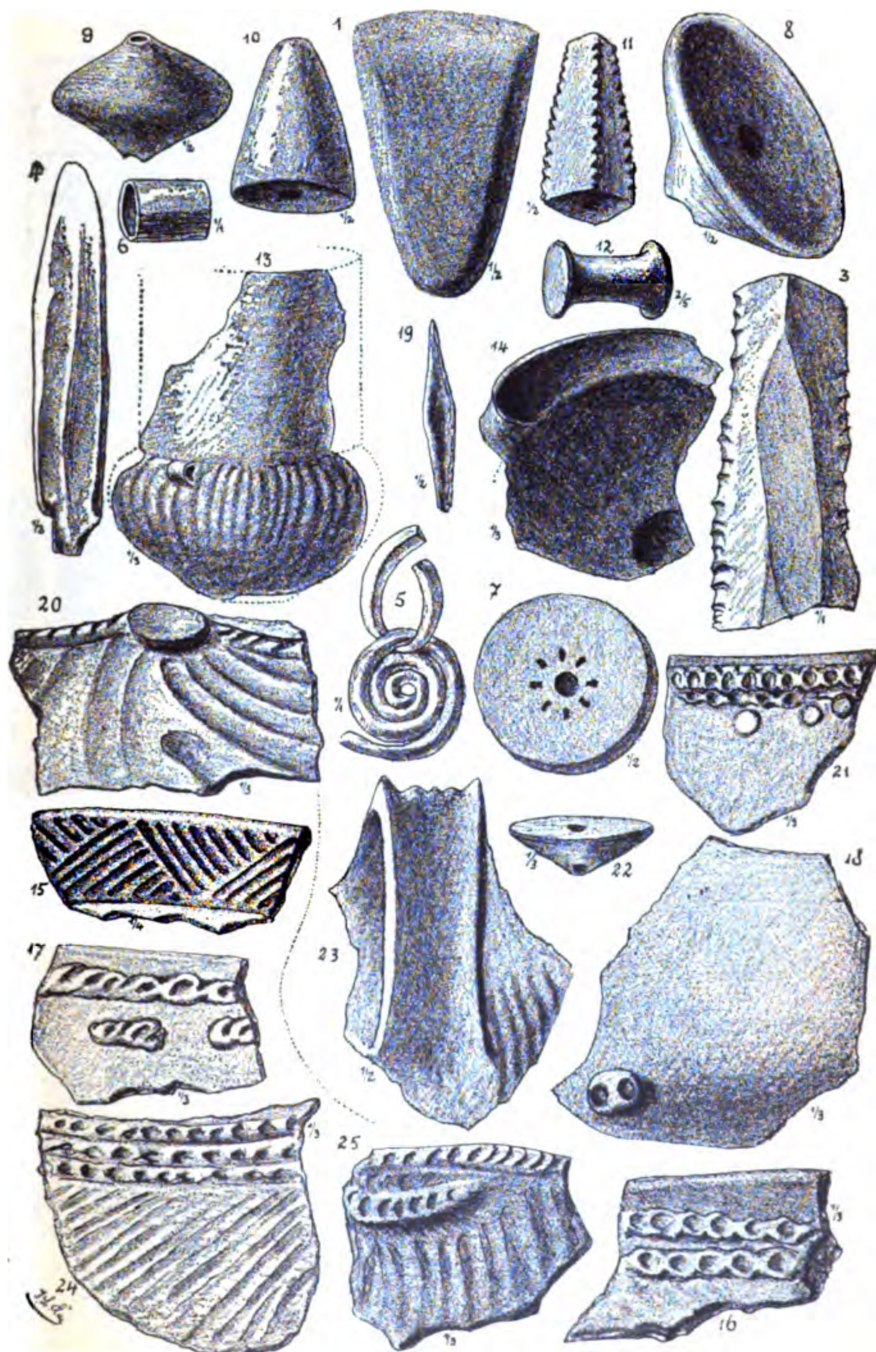
Ze sídliště a hrobů u Těšatic.

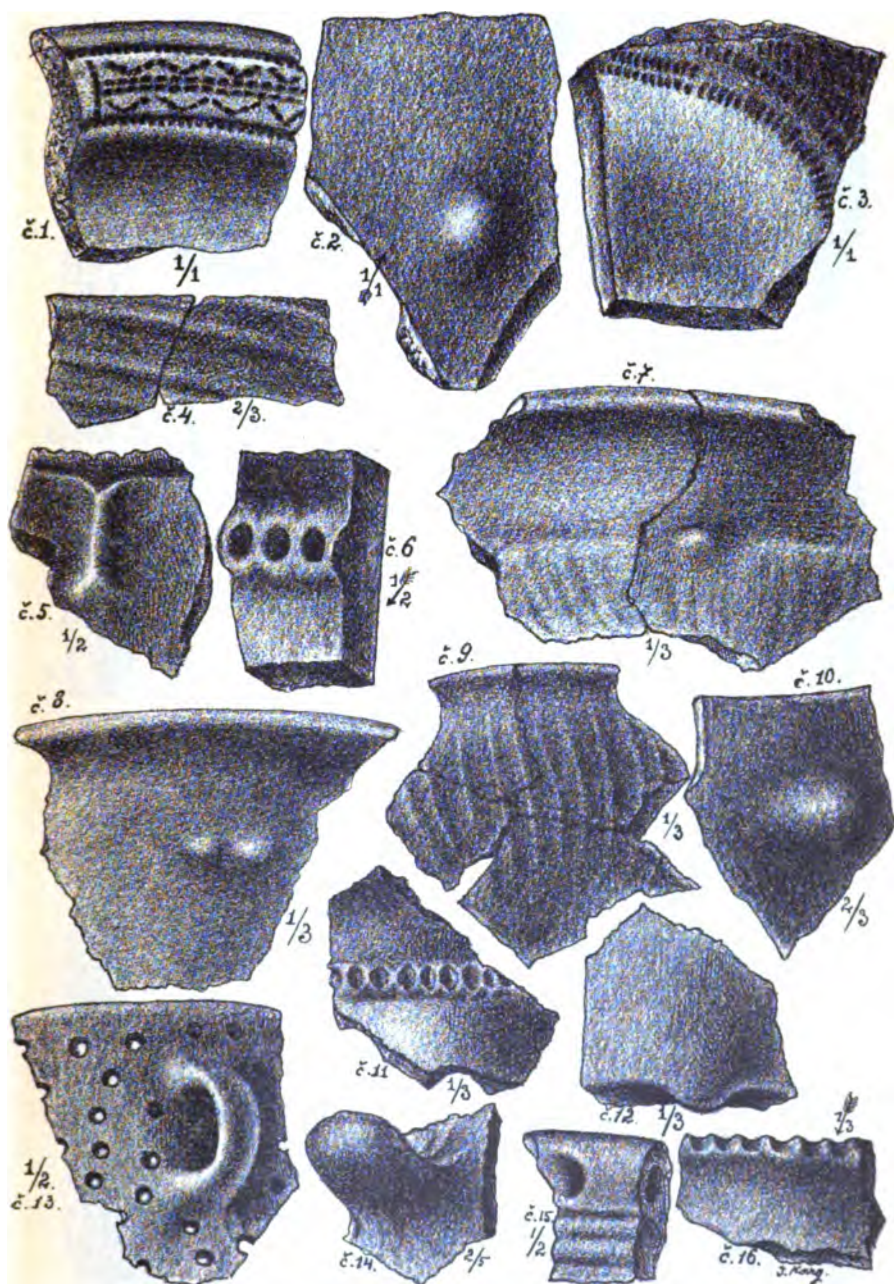
Z pohřebiště se skrčky u Vrbovce.

Ze sídliště u Hodonic.

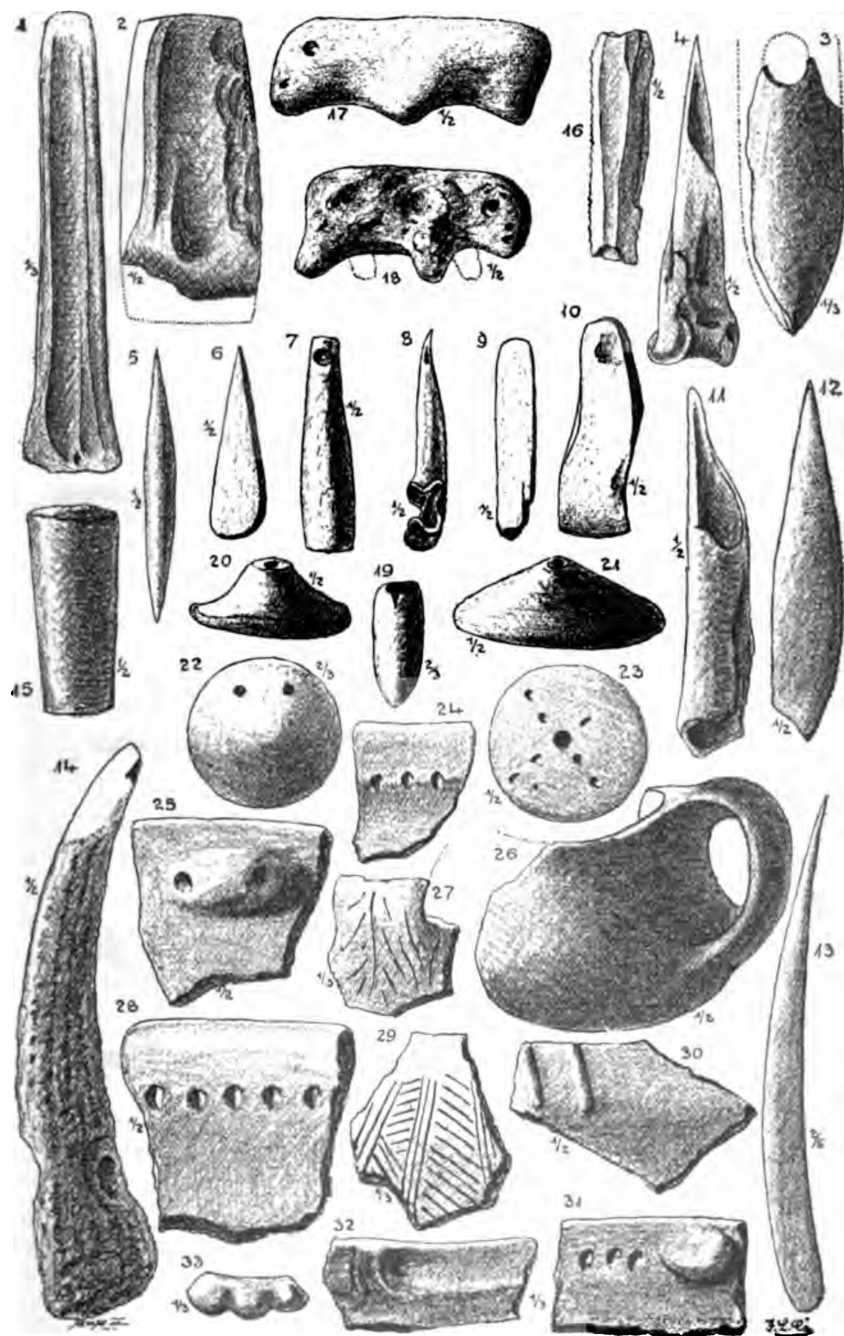

Ze sídliště na „Kruhách" u Starého Města.

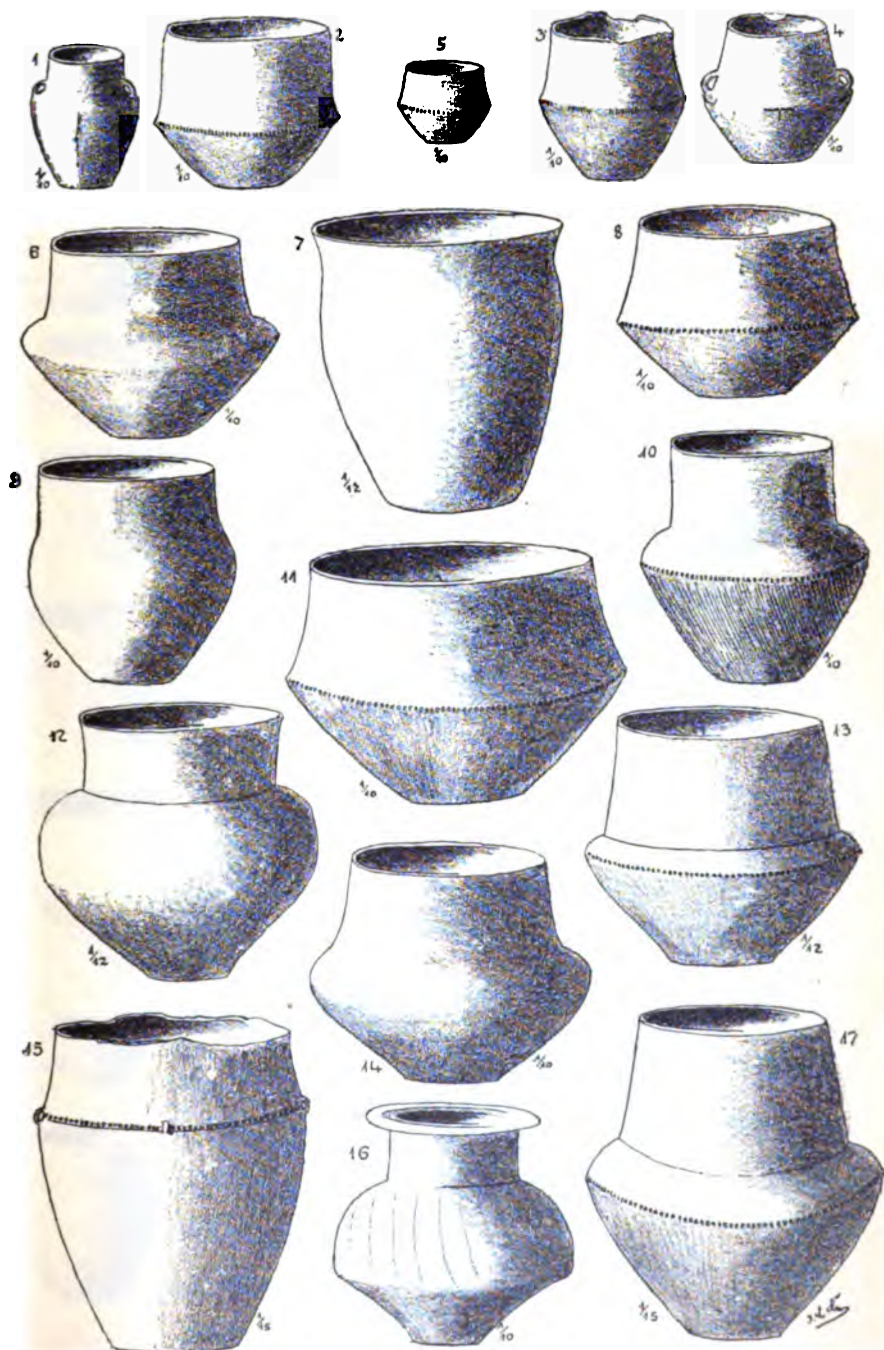

Ze sídliště u Oblekovic.

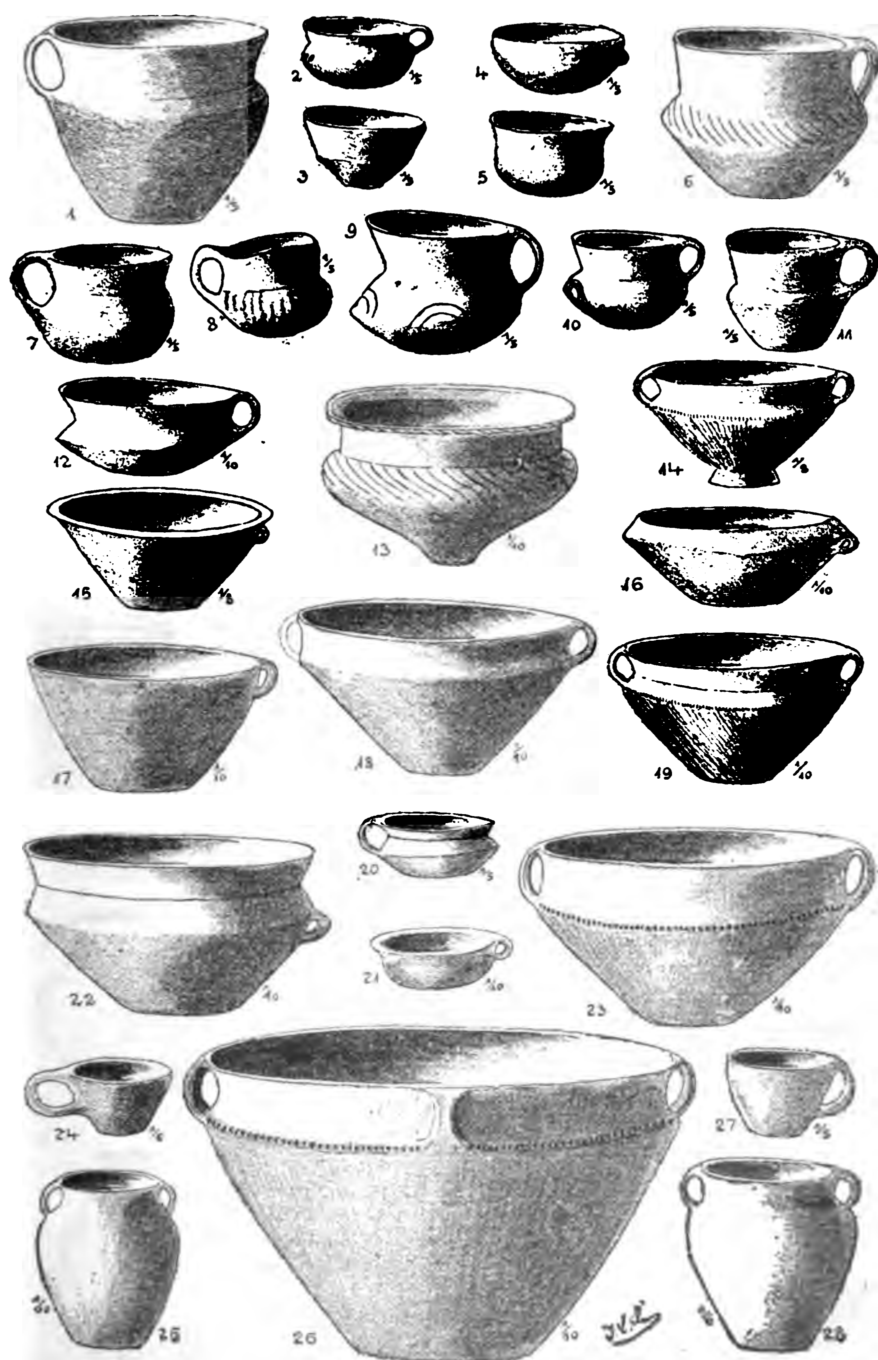
Kultura pokolení skrčených koster. Tab. XXVII.

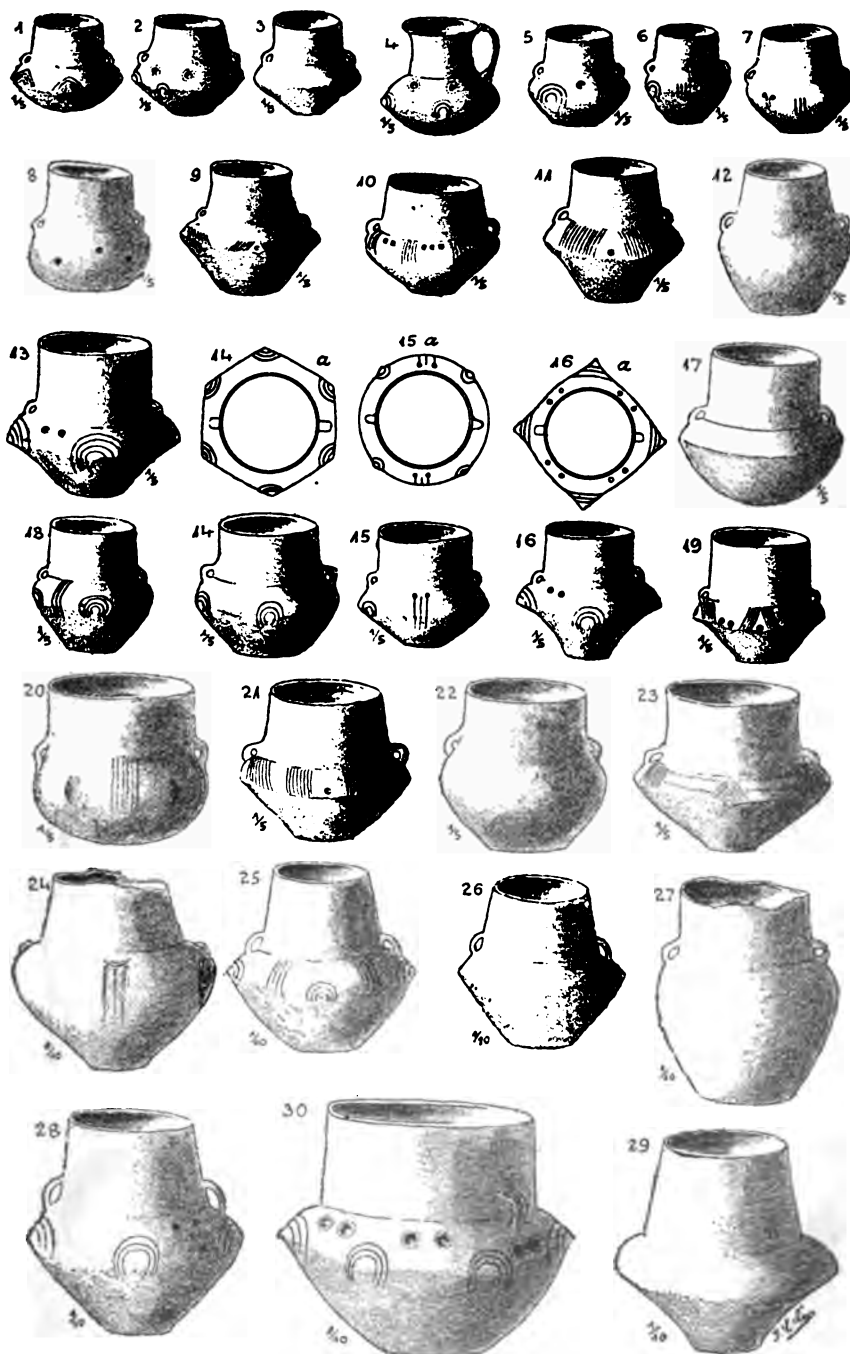
Z „Hradu" nad Běleckým mlýnem u Bílovic.

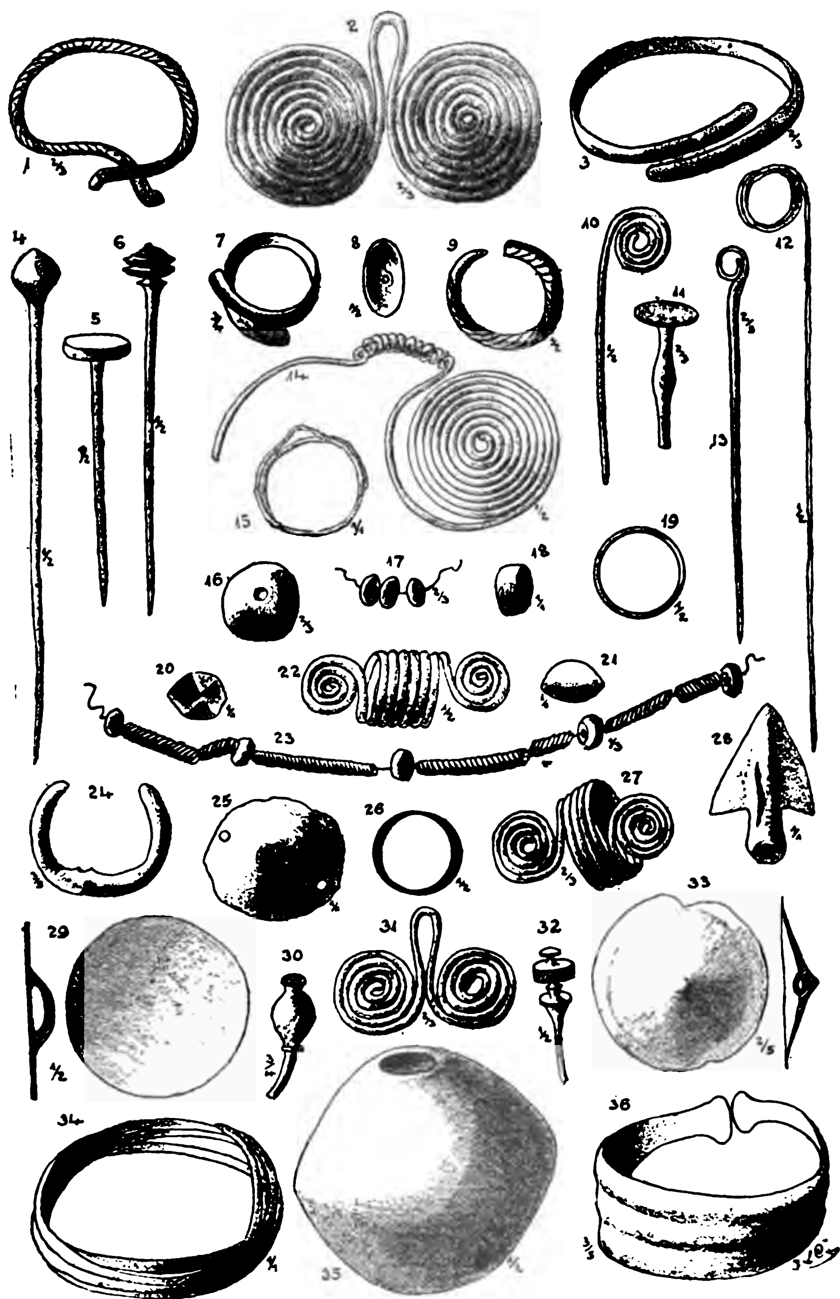
Z pohřebiště u Mostkovic. I.

Z pohřebiště u Mostkovic. II.

Z pohřebiště u Mostkovic. III.

Milodary z pohřebiště u Mostkovic. IV.

Popelnicová pole. (Lužický ráz.) Tab. XXXII.

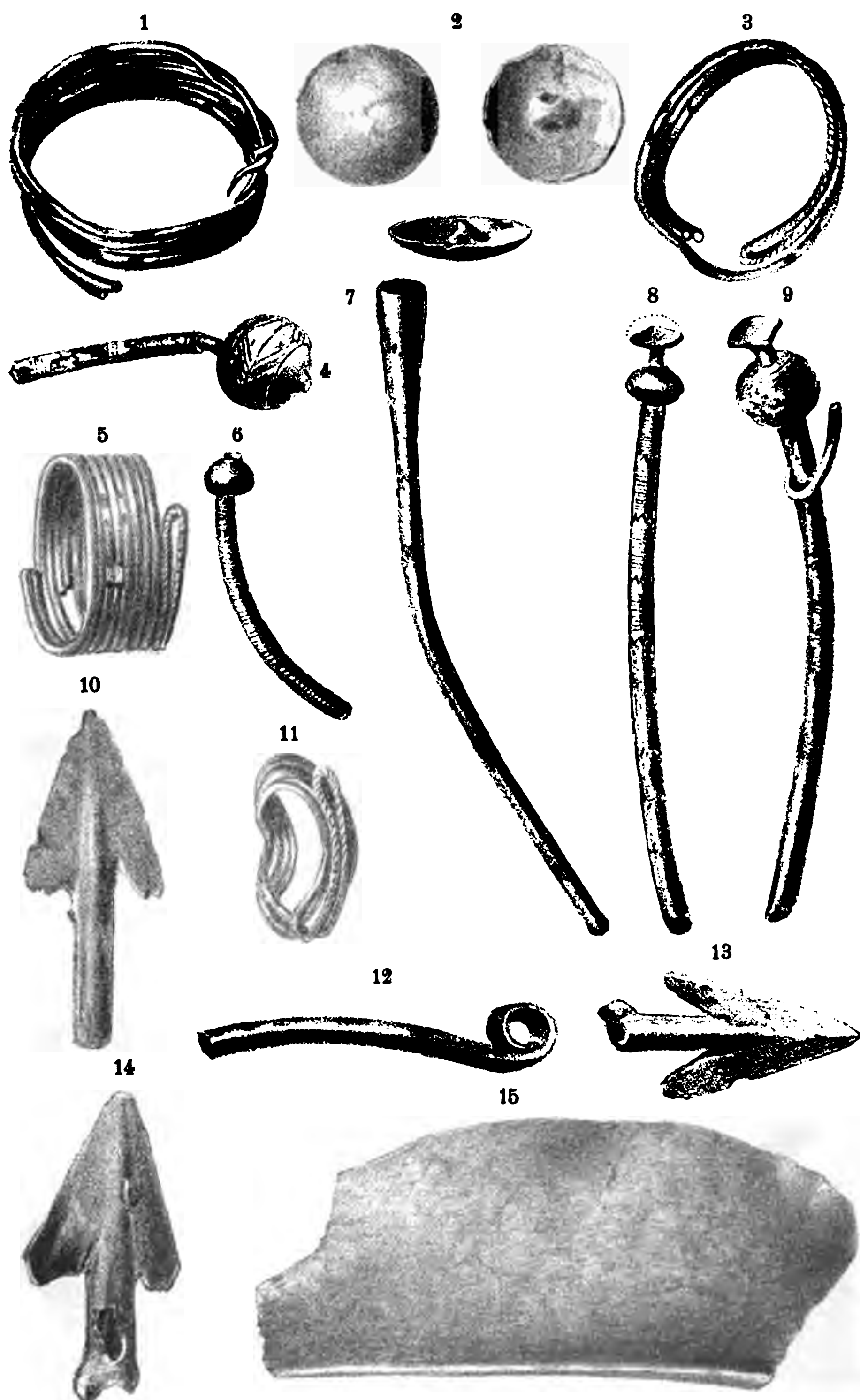

Hrob z Těšetic.

Popelnicová pole.
(Přechod rázu lužického do slezského.)

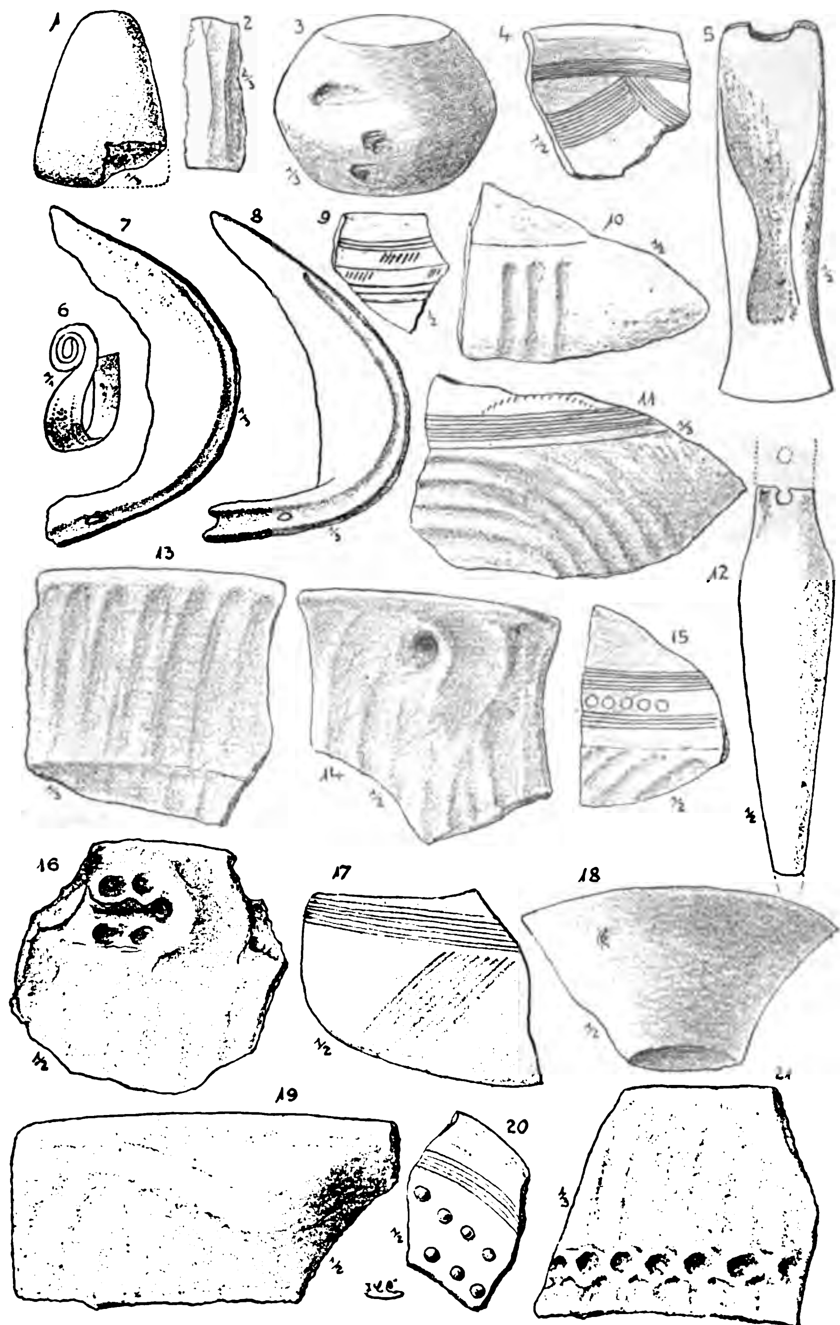
Z pohřebiště u Bořitova. I.

Bronzové přídavky z pohřebiště u Bořitova. II.

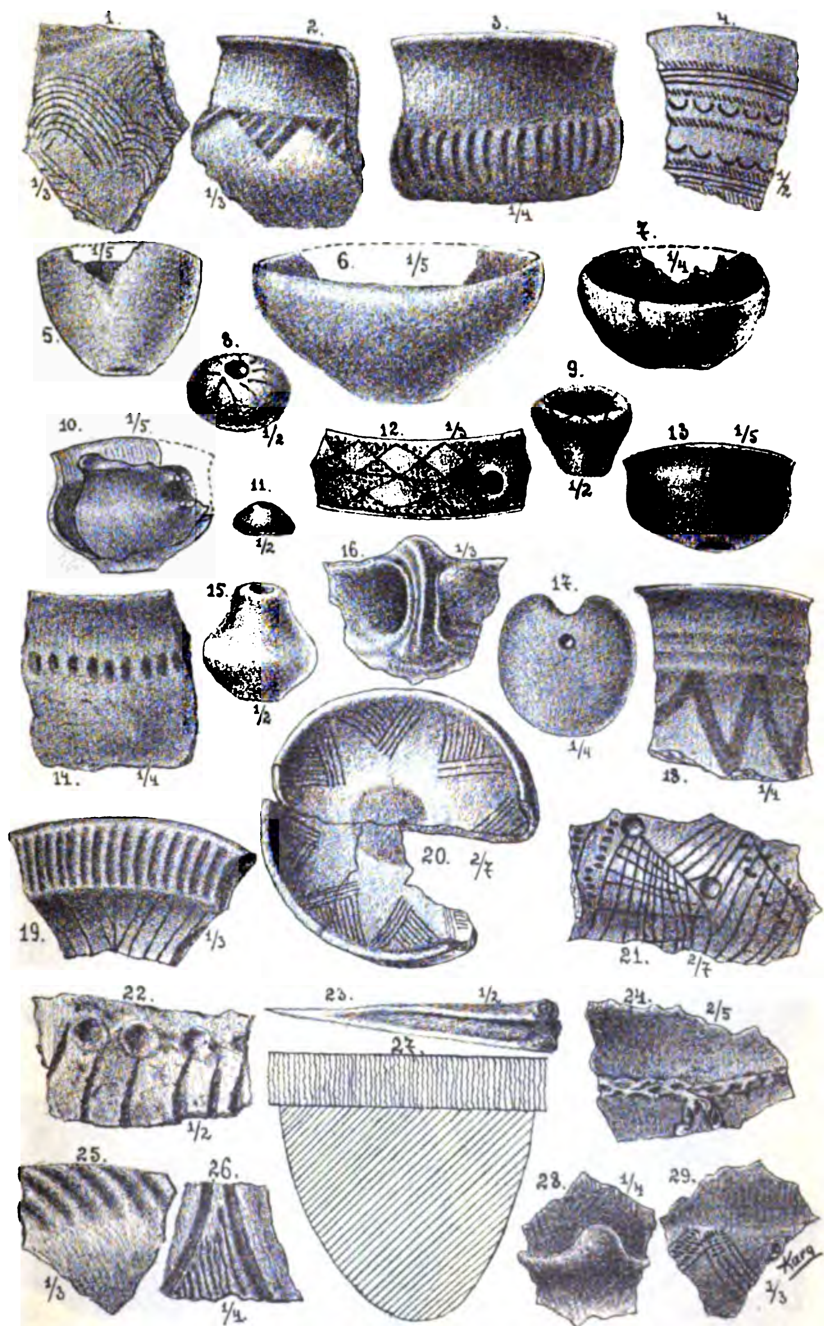

Z pohřebiště u Krumsína.

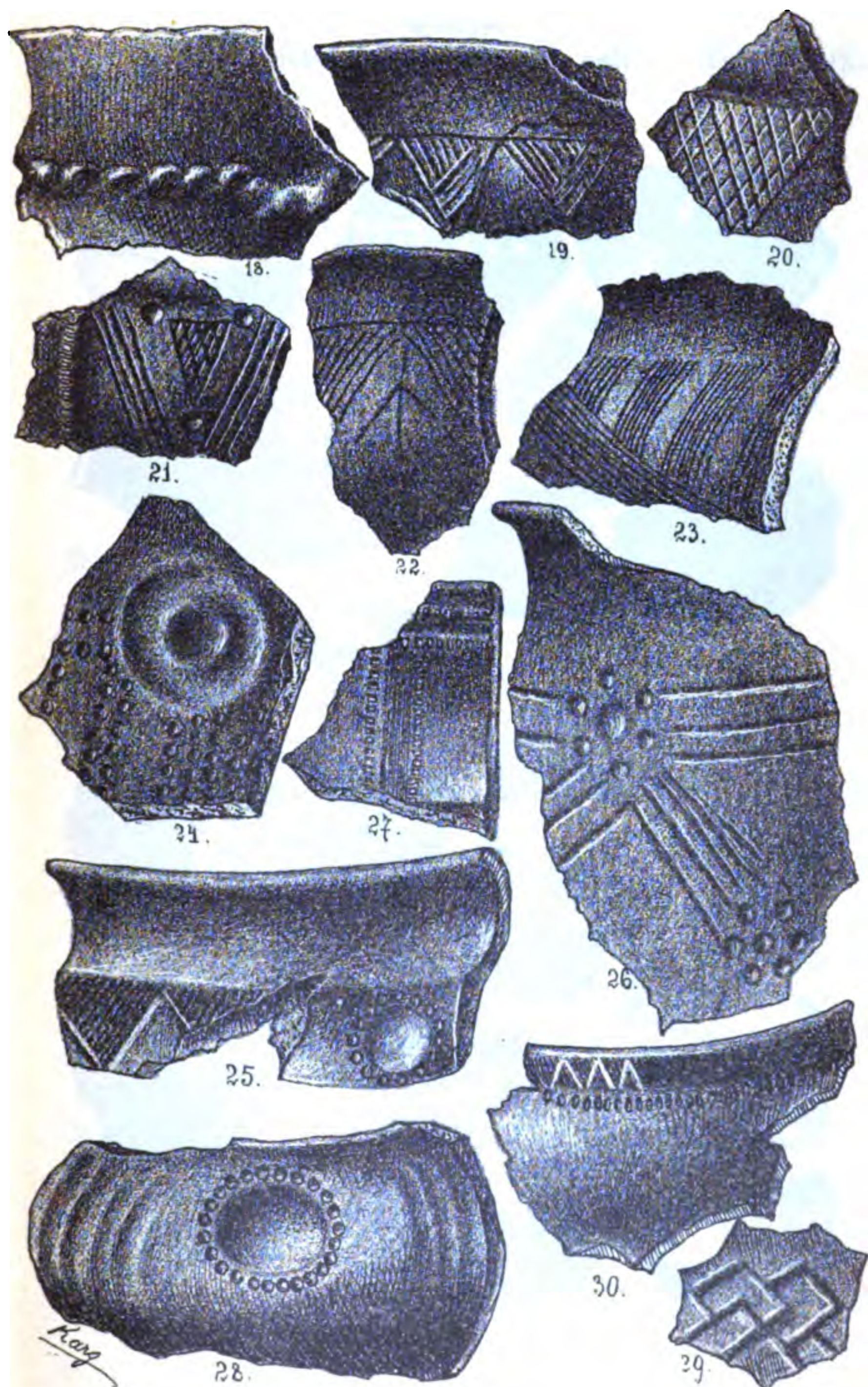

Ze sídliště u Bílovic.

Kultura
pokolení popelnicových polí. Tab. XXXVII.

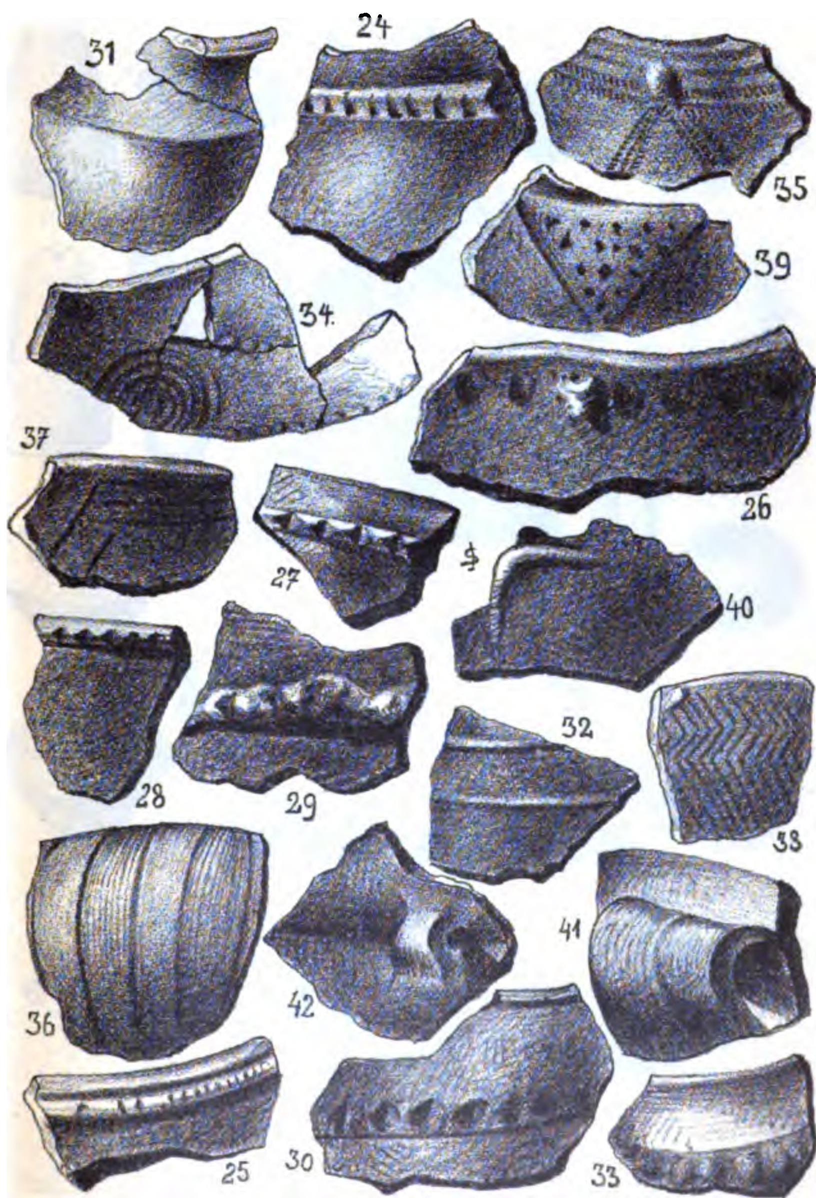

Ze sídliště u Hodonic.

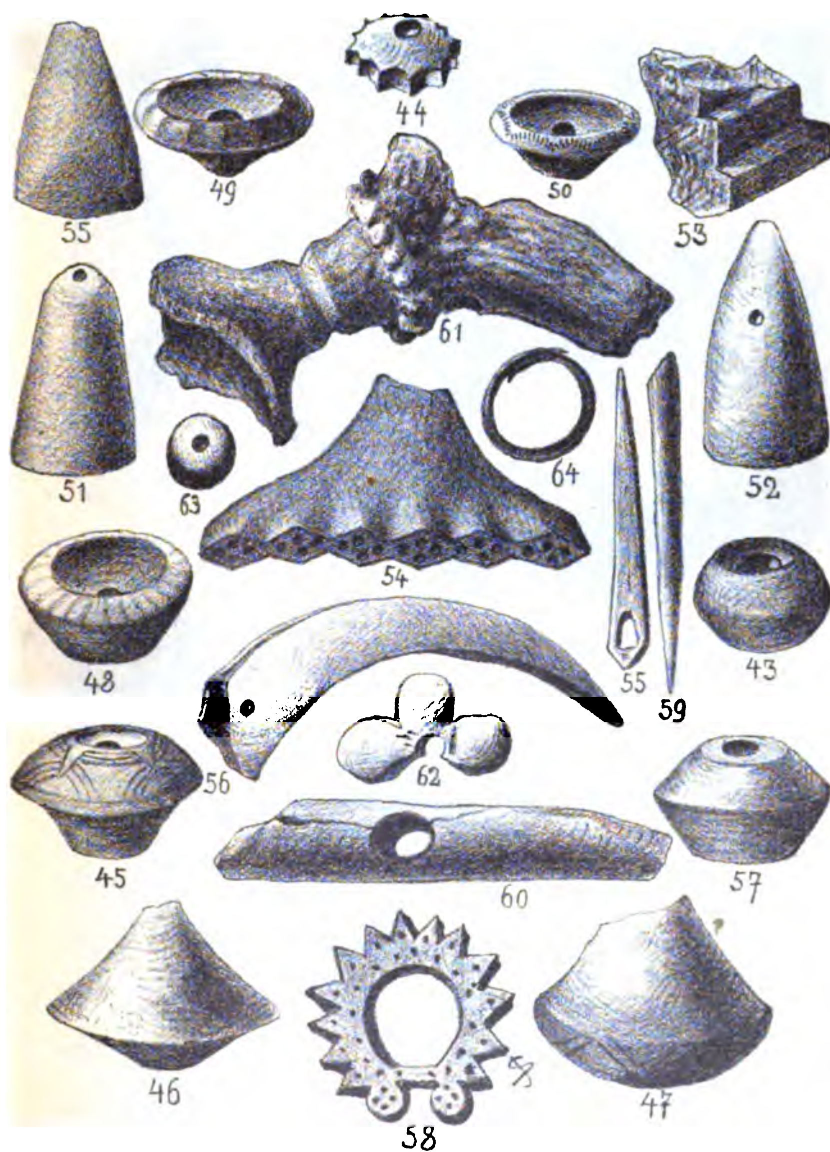
Z „Hradiska“ u Křenovic.

Ze sídliště na „Hradě“ ve Znojmě. I.

Kultura
pokolení popelnicových polí. Tab. XL.

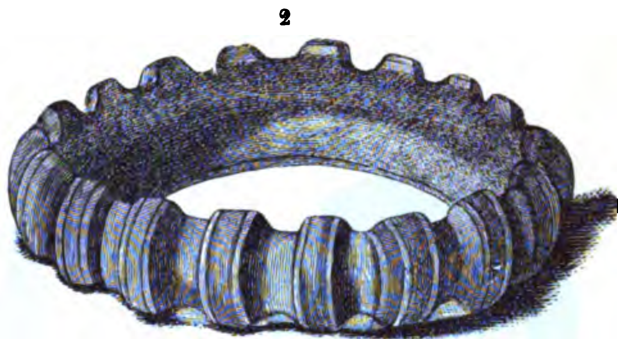

Ze sídliště na „Hradě“ ve Znojmě. II.

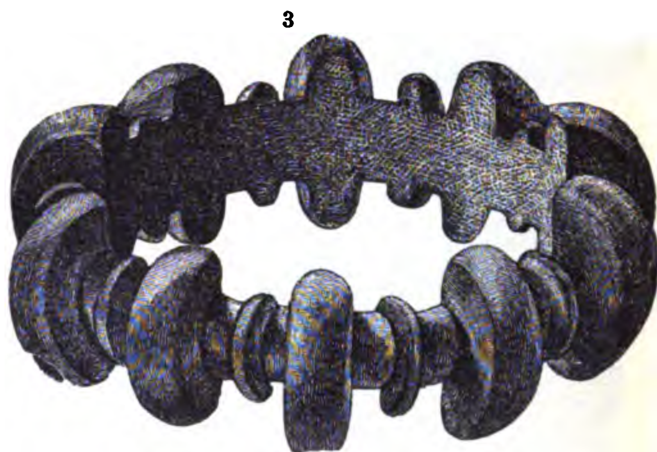
1

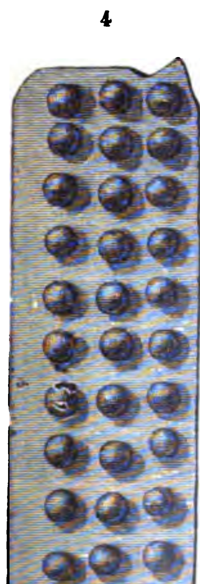
2

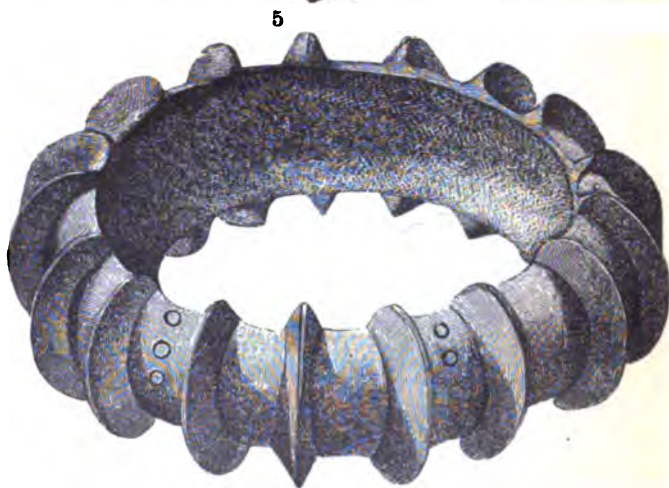
3

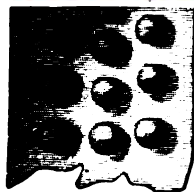

4

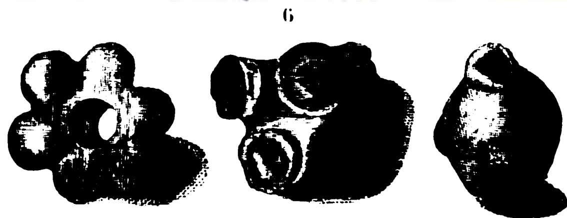

5

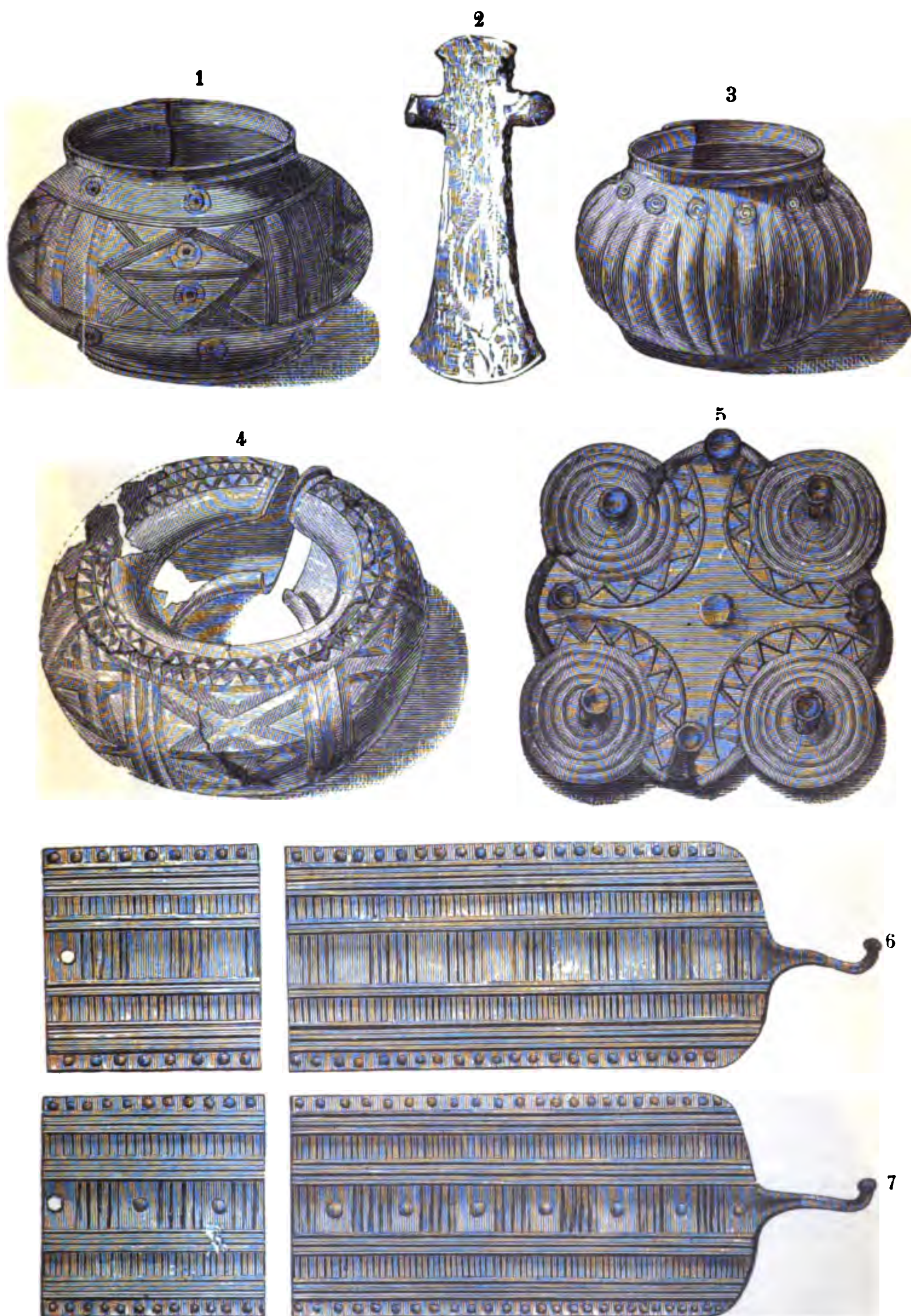

6

Z hrobu v Býčí skále. I.

Z hrobu v Býčí skále. II.

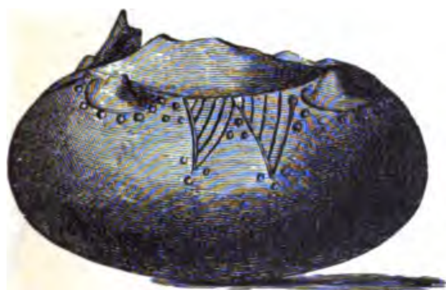
1

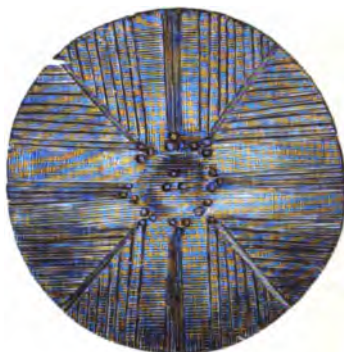
2

4

3

5

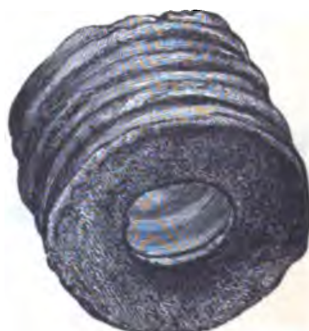
6

8

7

Z hrobu v Býčí skále. III.

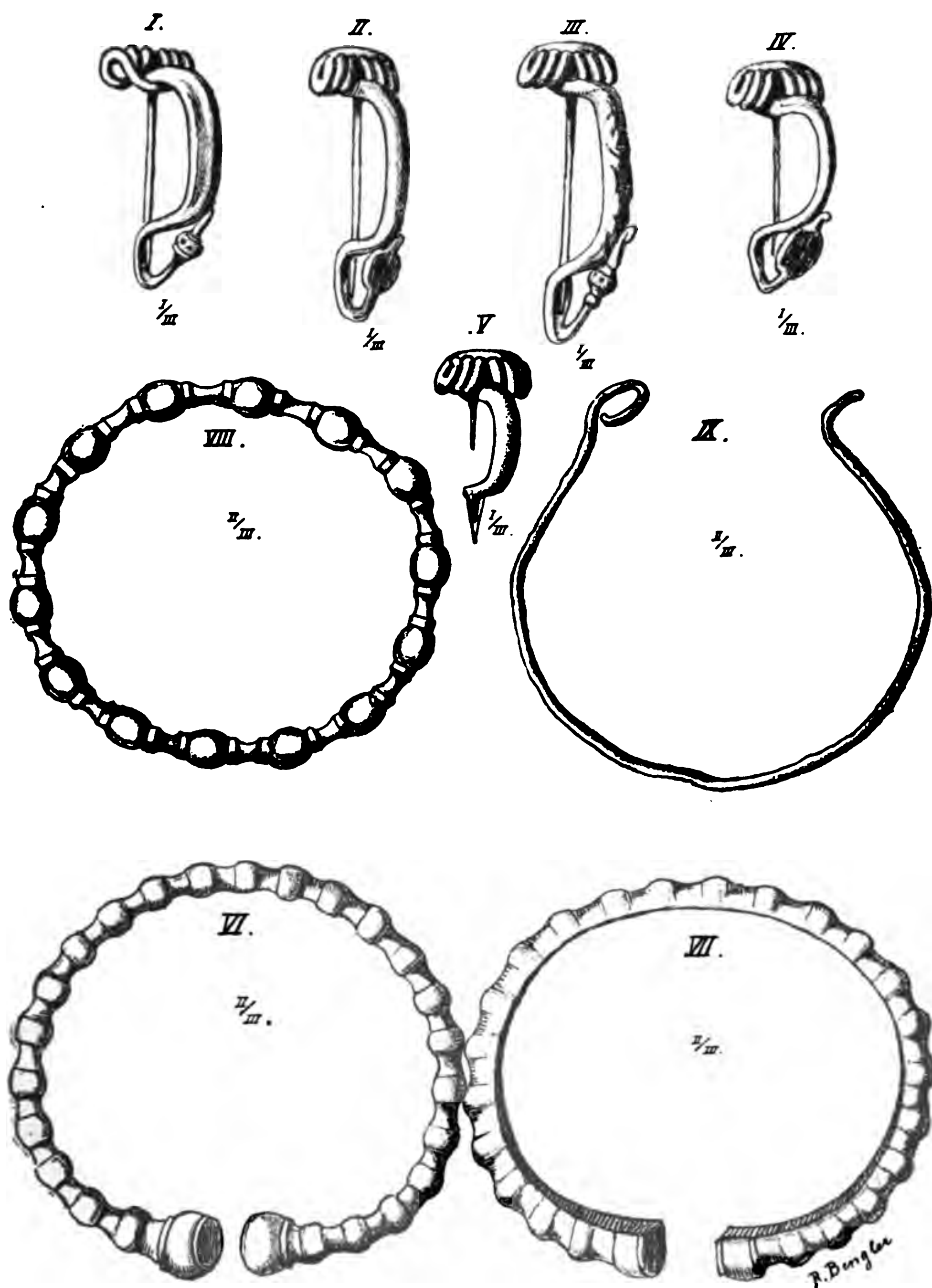

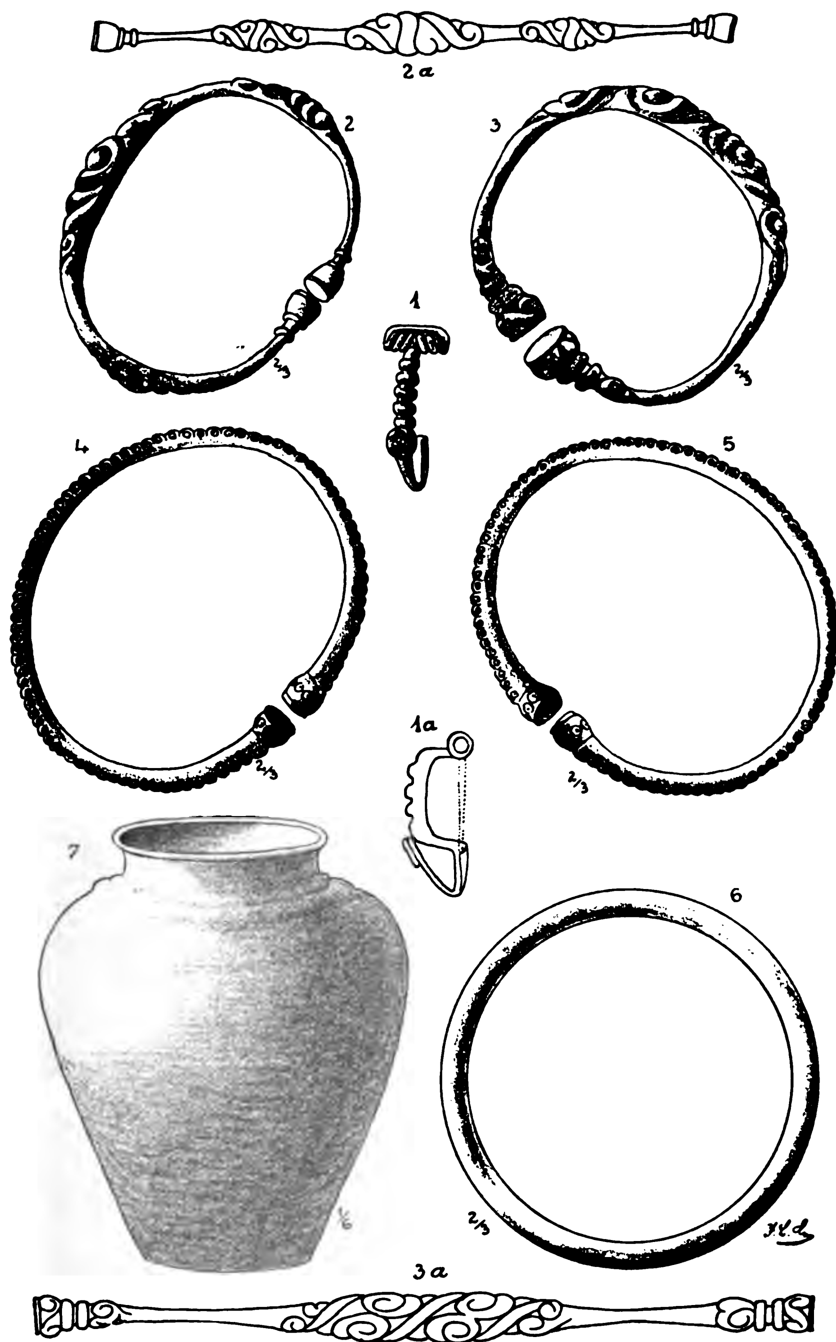

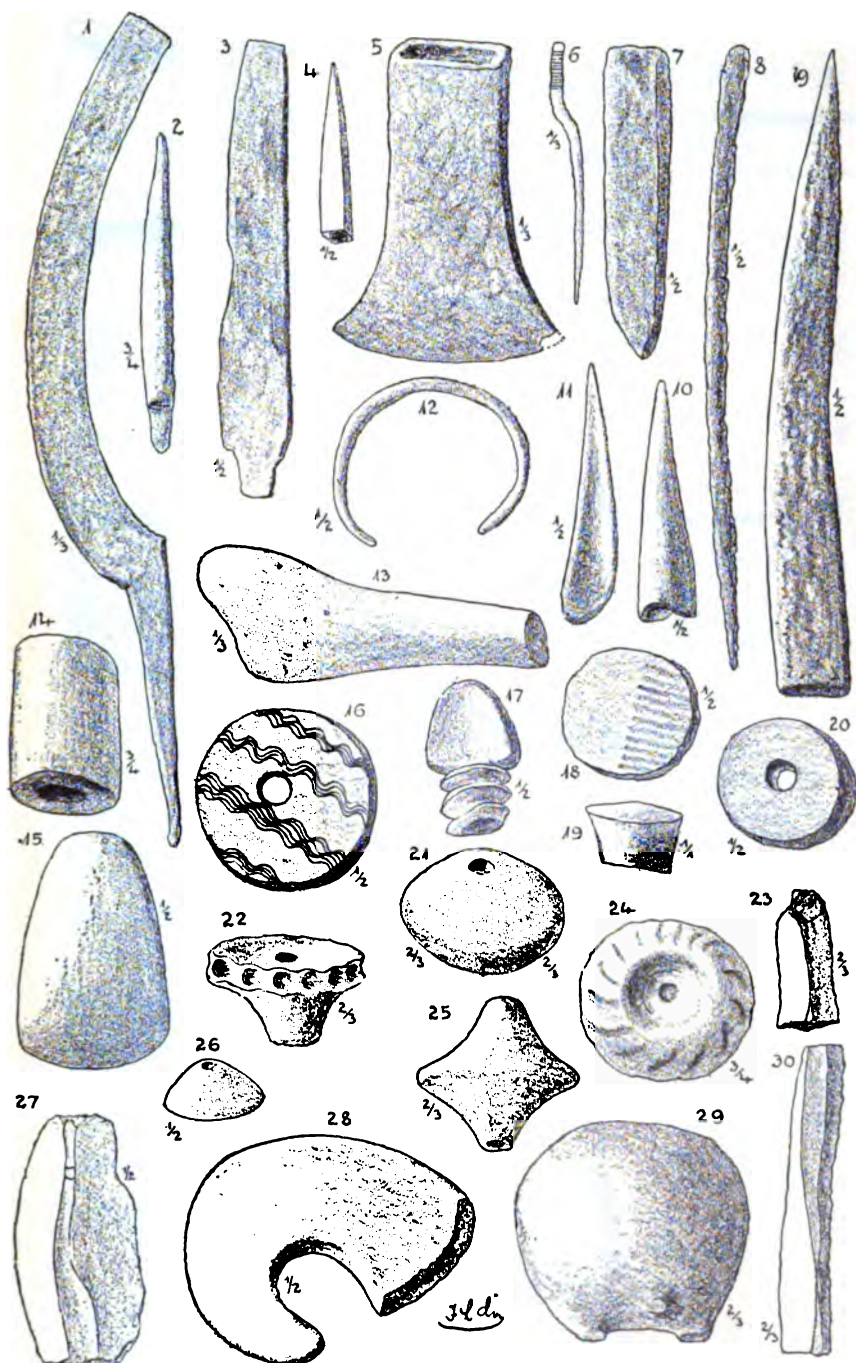

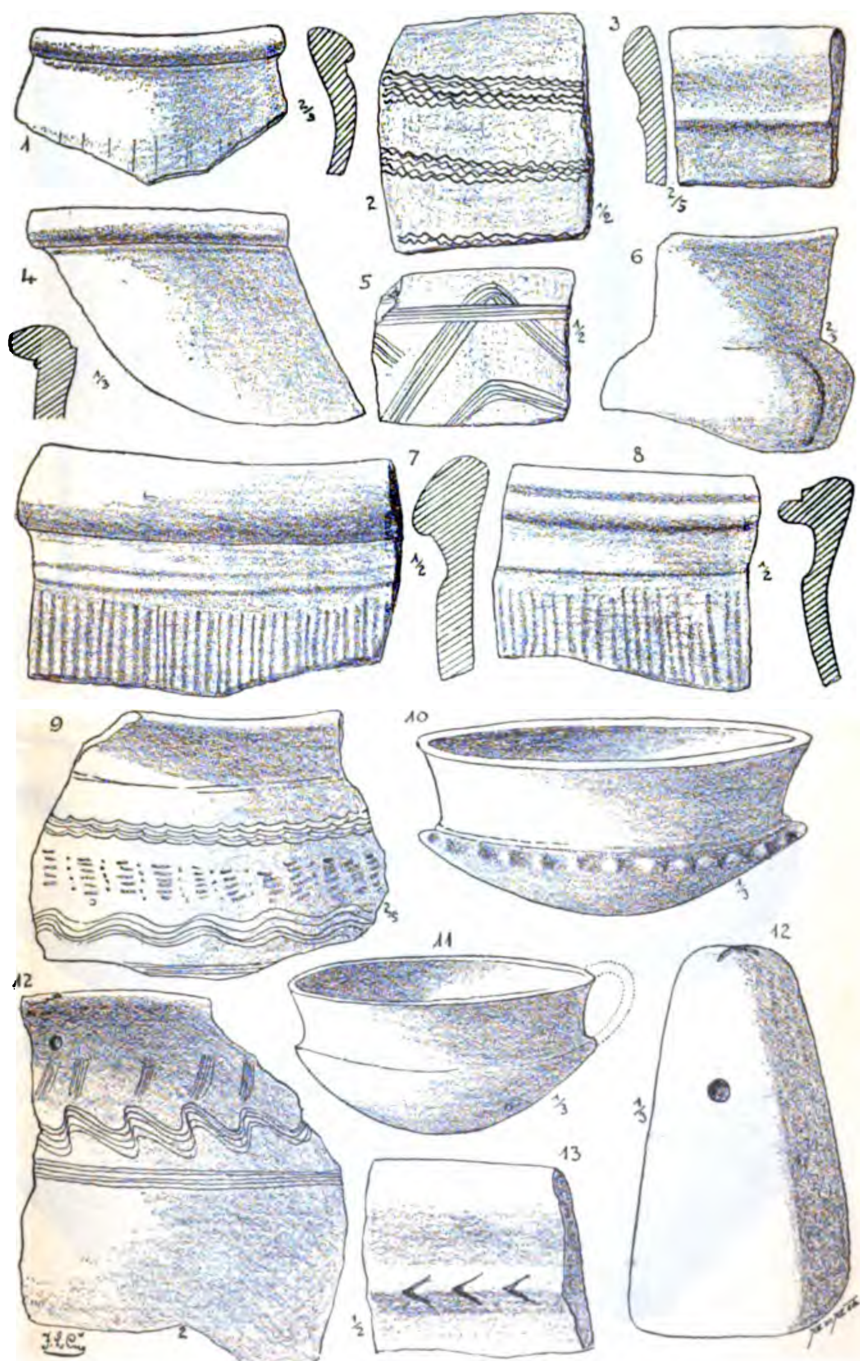
Z hrobu s kostrou u Hlubokých Mašůvek.

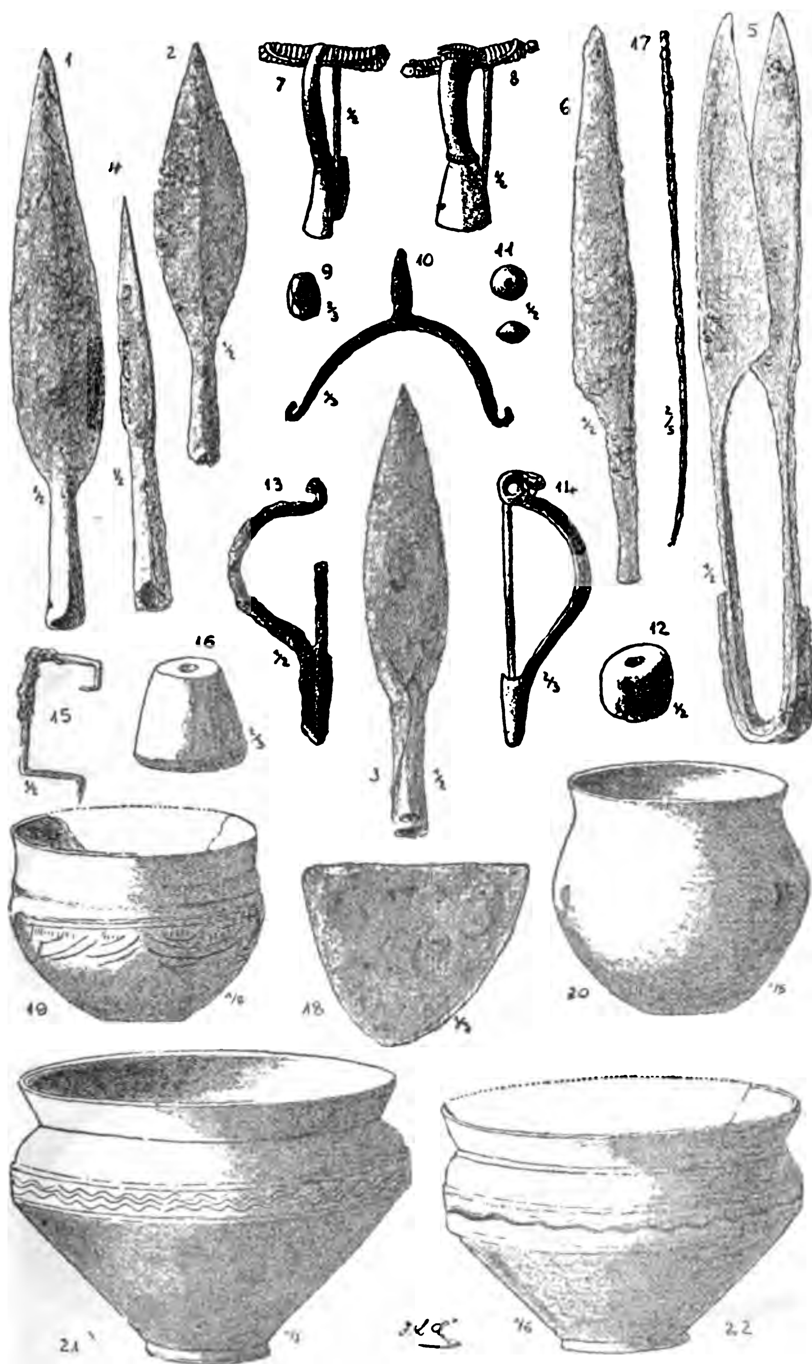
Z hrobu s kostrou u Slavkova.

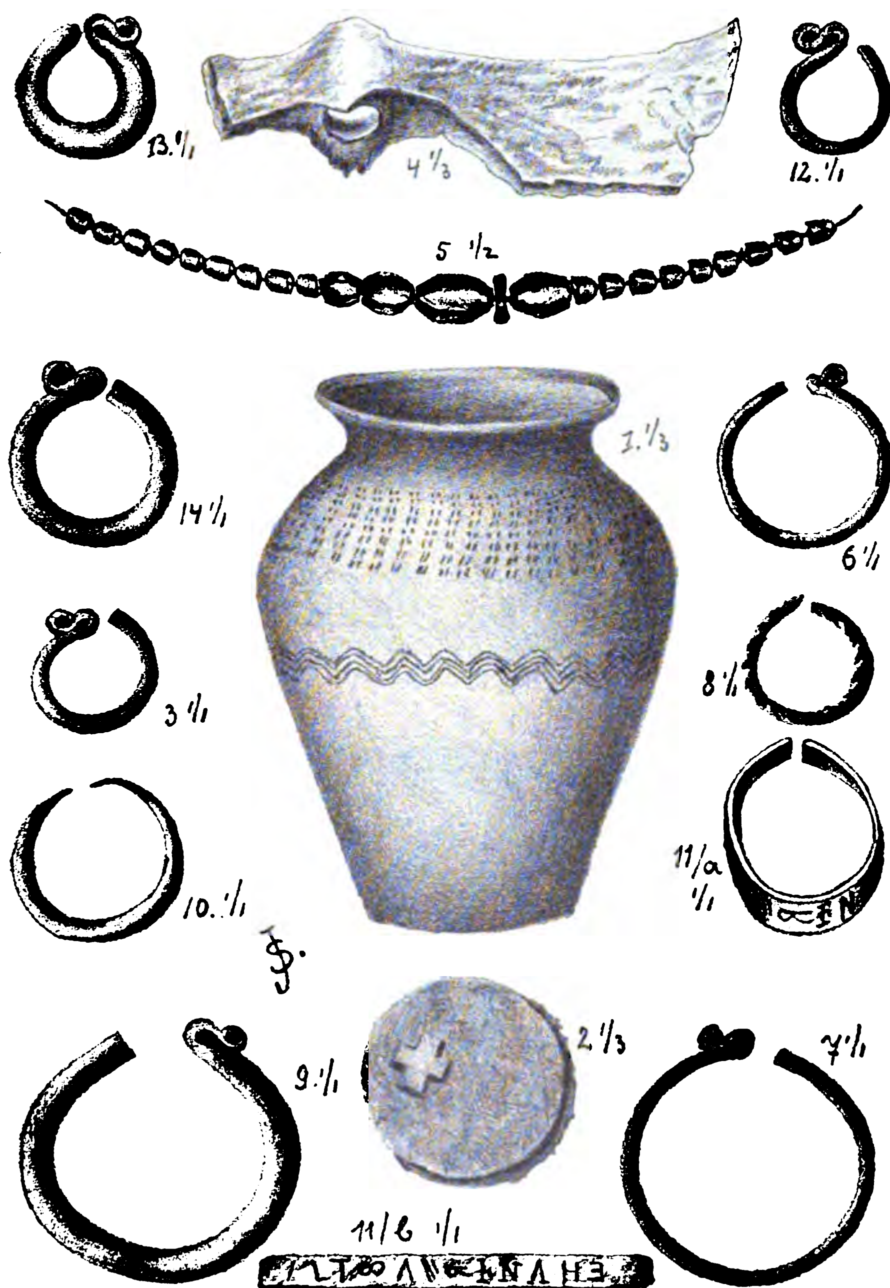
Ze sídliště pod „Hradiskem" u Křenovic na H.

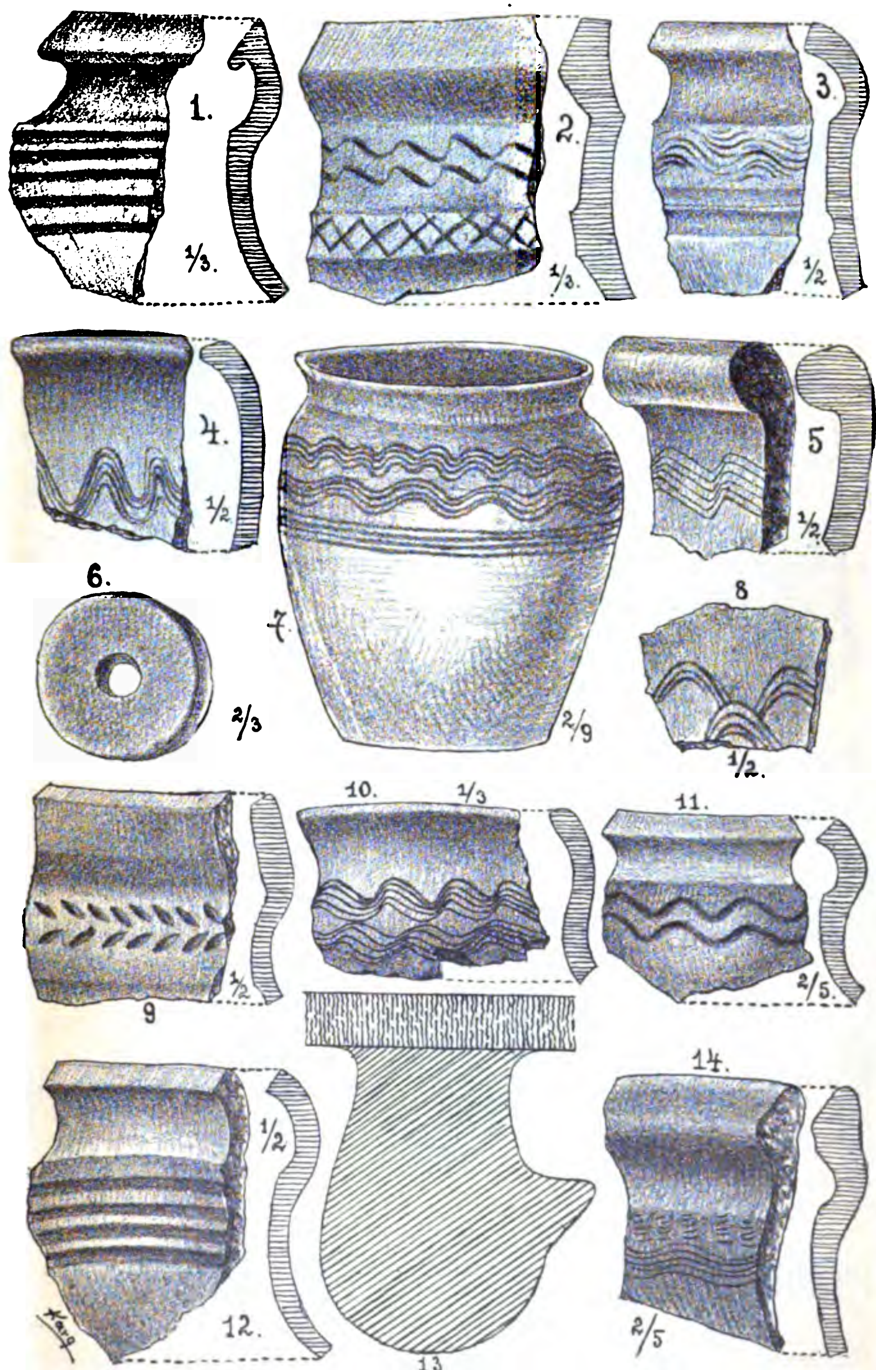
Ze sídliště pod „Hradiskem“ u Křenovic na H.

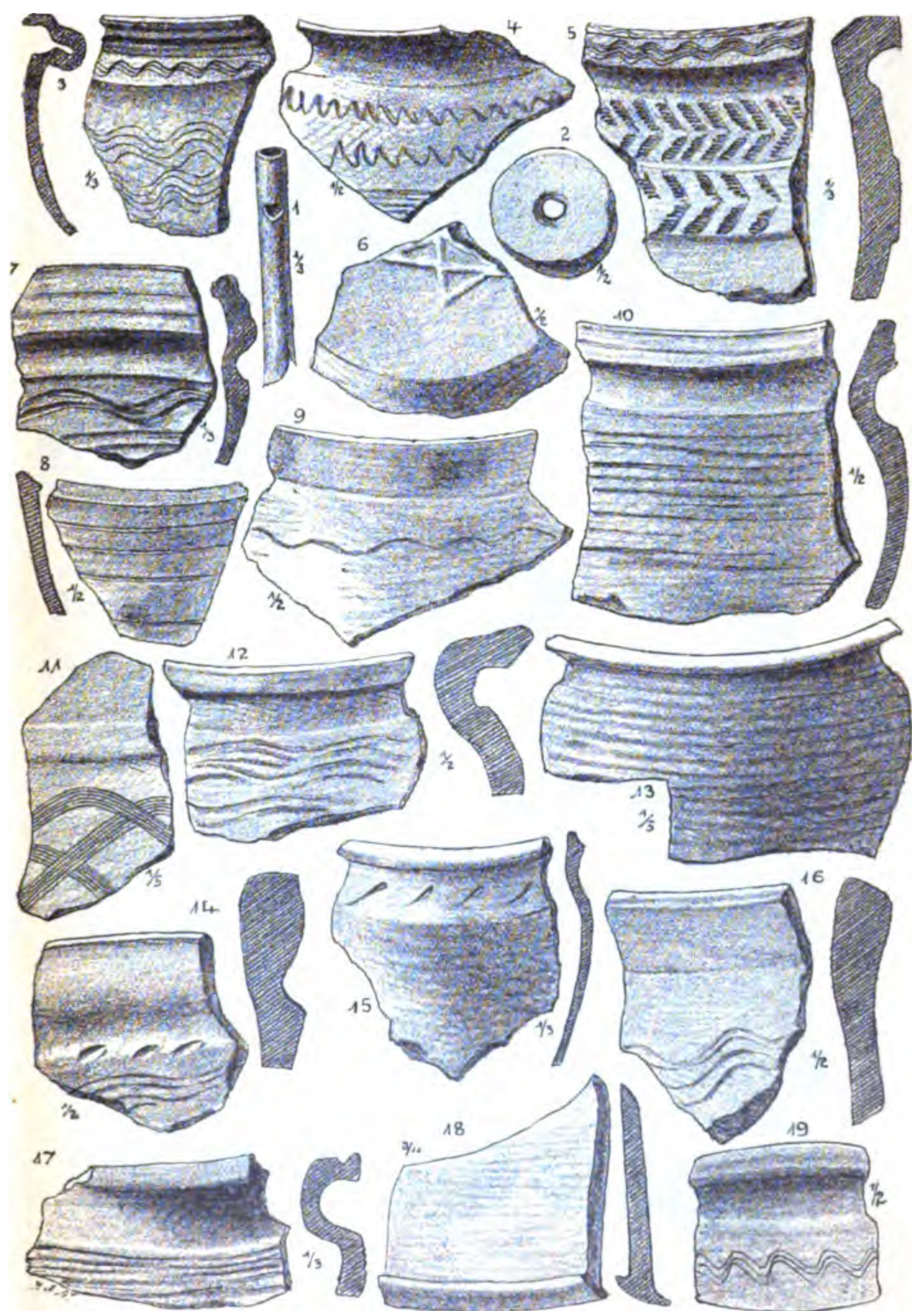
Z hrobů žárových u Hrubčic.

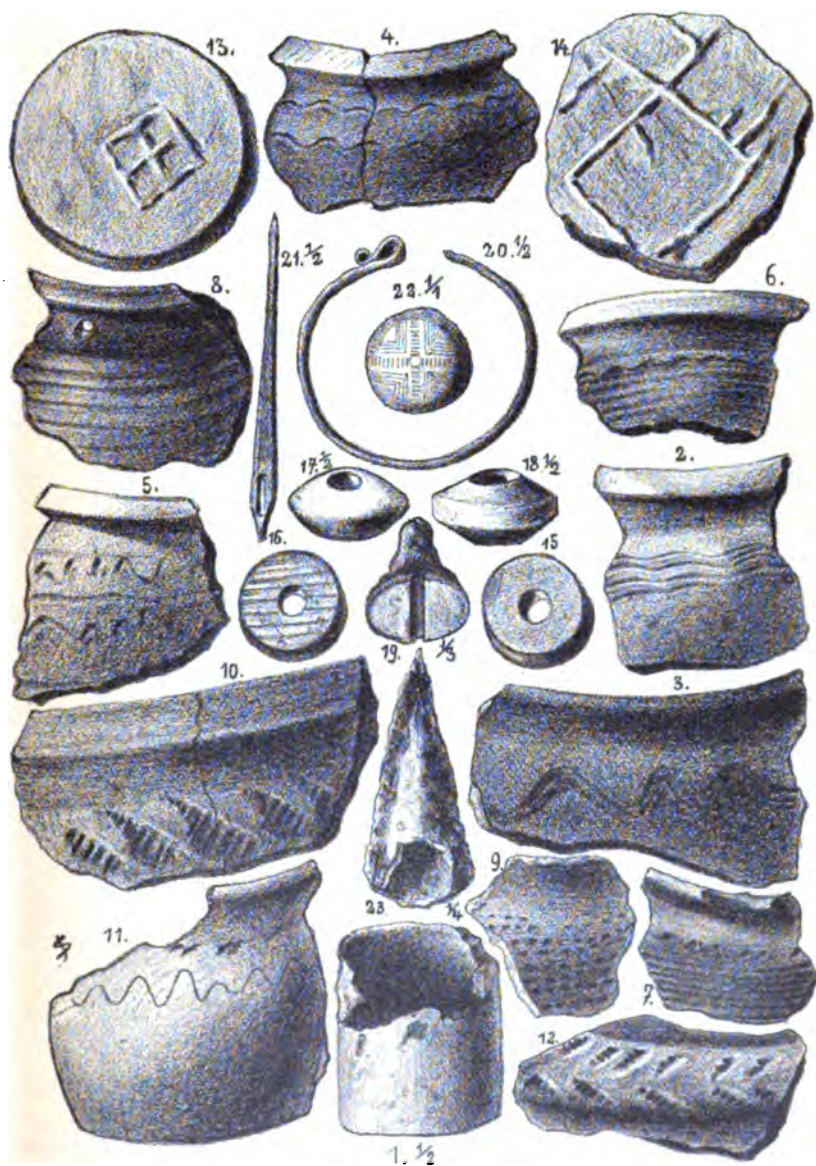
Z hrobů u Hor. Dunajovic.

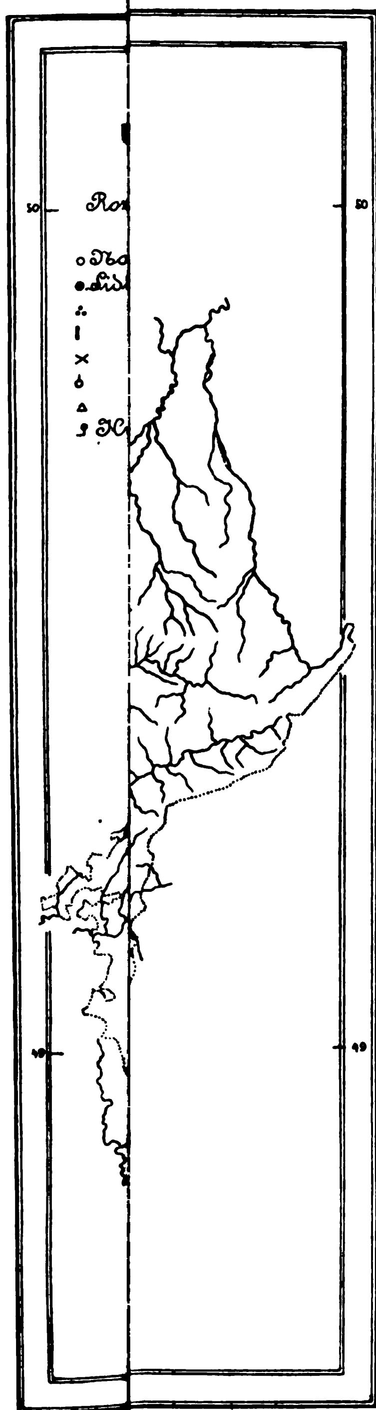
Ze sídliště u Hodonic.

Z „Hradišťska“ u Spytinova.

Z „Hradu“ ve Znojmě.

Příloha k sejního spolku v Brně.

OBSAH.

Morava za pravěku.

